

Univerzita Karlova

Filosofická fakulta

Ústav lingvistiky a ugrofinistiky

Mgr. Lucie Jílková

Obraz Romů a obraz koncentračního tábora v Letech u Písku v internetových textech

The Image of the Roma and the Concentration Camp at Lety u Písku in Internet Texts

Disertační práce

vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.

konzultantka: PhDr. Světlá Čmejrková, DrSc.

Praha 2009

Prohlašuji, že jsem disertační práci vykonala s využitím uvedených pramenů a literatury.

Lucie Jilková

Abstrakt

Obraz Romů a obraz koncentračního tábora v Letech u Písku v internetových textech

Disertační práce se zabývá analýzou vybraných internetových textů, které se tematicky dotýkají někdejšího koncentračního tábora v Letech u Písku, resp. obecně romského holokaustu na území bývalého Československa.

Analyzované texty jsou rozděleny do dvou skupin. První reprezentuje tzv. minoritní diskurs, tedy se jedná o skupinu textů, které byly zveřejněny na některém z internetových serverů, zabývajících se Romy v České republice, poskytujících informace o historii i současnosti romské menšiny, o různých romských organizacích apod. Do skupiny textů majoritních byly začleněny texty, zveřejněné na běžných zpravodajských serverech (např. lidovky.cz apod.).

Část práce *II Romské predikáty a predikáty letského tábora* odpovídá na výzkumnou otázku: jakým komunikačním záměrům využívají mluvčí a pisatelé romské predikáty a predikáty letského tábora? V případě romských predikátů bylo analýzou bylo zjištěno, že komunikačním záměrem mluvčích a pisatelů z první skupiny (minoritní diskurs), kterého dosahovali prostřednictvím některého romského predikátu, byla snaha upozornit na celkově neuspokojivou situaci Romů v České republice, přičemž součástí této neuspokojivé situace je také neochota majoritní společnosti zabývat se otázkou romského holokaustu, konkrétně pak neochota vybudovat pomník v místech letského tábora. U mluvčích a pisatelů z druhé skupiny (majoritní diskurs) bylo zjištěno, že začleňování některého romského predikátu vedlo nejčastěji k naplnění dvou komunikačních záměrů: a) zdůvodnit, proč je zbytečné zabývat se otázkou romského holokaustu, proč je zbytečné investovat peníze do budování památníku letského tábora, b) vyjádřit osobní negativní vztah mluvčího či pisatele k Romům. Obecným postřehem je, že romské predikáty jsou v obou skupinách textů často shodné.

Část *III Sekvenční a preferenční analýza v internetové diskusi* odpovídá na výzkumnou otázku: jakou reakci na romský predikát a na predikát letského tábora lze považovat za preferovanou a proč? Analýza byla prováděna na jednom z textů, na internetové diskusi, která následovala za článkem, pojednávajícím o plánovaném pomníku romského holokaustu v místech někdejšího koncentračního tábora. Analýzou bylo zjištěno, že častější, preferovaná, reakce na nějaký romský predikát je reakce souhlasná, reakce méně častá, nepreferovaná je reakce nesouhlasná. Převažující souhlasné reakce lze vysvětlit vysokým stupněm sdílenosti romských predikátů jednotlivými diskutujícími. V případě predikátů letského tábora analýza ukázala, že zde se objevují reakce spíše nesouhlasné, což lze vysvětlit tím, že predikáty letského tábora nevykazují tak vysoký stupeň všeobecné sdílenosti všemi diskutujícími.

Metodologicky se práce opírá o a) členskou kategorizační analýzu, b) analýzu párových sekvencí a preferenční analýzu a c) pojetí stereotypu U. Quasthoffové.

Abstract

The Image of the Roma and the Concentration Camp at Lety u Písku in Internet Texts

This dissertation is devoted to the analysis of selected internet texts which touch upon the topic of the former concentration camp at Lety u Písku or the Romany Holocaust on the territory of the former Czechoslovakia in general.

The texts analyzed are divided into two groups. The first of these represents the minority discourse, i.e. it is a group of texts published on an internet server devoted to the Roma in the Czech Republic, providing information on the history and current situation of the Romany minority, on various Roma organizations, and the like. The second group, majority texts, included those published on ordinary news servers (e.g. www.lidovky.cz).

Part II, *Romany predicates and Lety camp predicates*, answers the following research question: For what communicative aims do speakers and writers use Romany predicates and Lety camp predicates? In the case of the Romany predicates, it was determined that the communicative aim of the speakers and writers from the first group (the minority discourse), which they achieved through the use of a Romany predicate, was the attempt to draw attention to the overall unsatisfactory situation of the Roma in the Czech Republic, while a part of this unsatisfactory situation is also the unwillingness of the majority society to deal with the issue of the Roma Holocaust, specifically the unwillingness to build a memorial on the site of the Lety camp. It was determined that, for the speakers and writers from the second group (the majority discourse), the integration of a Romany predicate most often led to the fulfillment of two communicative aims: a) to substantiate the claims that it is pointless to deal with the question of the Romany Holocaust and that it is pointless to invest money into the construction of a memorial to the Lety camp, and b) to express the personal negative relationship of the speaker or writer toward the Roma. A general observation is that the Romany predicates are often identical in both groups.

Part III, *Sequential and preference analysis in internet discussion*, answers the following research question: What reaction to the Romany predicate and the Lety camp predicate can be considered preferred and why? The analysis was conducted using one of the texts in an internet discussion following an article on a planned monument to the Romany Holocaust at the site of the former concentration camp. The analysis determined that the more common, preferred reaction to a Romany predicate was the reaction of agreement. The less common, dispreferred reaction was one of disagreement. The predominant reaction of agreement can be explained by the great degree to which the Romany predicates were shared by the individual discussants. In the case of the Lety camp predicates, the analysis showed that reactions of disagreement were more likely to occur, which can be explained by the fact that the Lety camp predicates were not shared to such a great degree by all discussants.

The methodological bases for the dissertation are: a) Membership Categorization Analysis, b) the analysis of adjacency pairs and preference analysis a c) U. Quasthoff's concept of stereotypes.

Obsah	str.
I Úvod	1
I. 1 Cíl práce	1
I. 2 Metody	1
I. 3 Data	9
I. 4 Etnografické pozadí	11
I. 4. 1 Stručná historie letského tábora	
I. 4. 2 Stručná historie letského památníku	
II Romské predikáty a predikáty letského tábora	14
II. 1 Romské predikáty	14
II.1. 1 Úvod	
II. 1. 2 Minoritní diskurs	
II. 1. 2. 1 Text {proslov}	
II. 1. 2. 2 Text {výstava}	
II. 1. 2. 3 Text {Gál}	
II. 1. 2. 4 Text {Lety po letech}	
II. 1. 2. 5 Text {Růžička}	
II. 1. 2. 6 Shrnutí	
II. 1. 3 Majoritní diskurs	
II. 1. 3. 1. Text {Stehlíková}	
II. 1. 3. 2. Text {Václavová}	
II. 1. 3. 3 Text {Uhl}	
II. 1. 3. 4 Text {diskuse}	
II. 1. 3. 5. Shrnutí	
II. 2 Predikáty letského koncentračního tábora	42
II. 2. 1 Úvod	
II. 2. 2 Minoritní diskurs	
II. 2. 2. 1. Text {seminář}	
II. 2. 2. 2. Text {Růžička}	
II. 2. 2. 3 Text {Gál}	
II. 2. 2. 4 Text {Lety po letech}	
II. 2. 2. 5 Text {proslov Čenka Růžičky}	
II. 2. 2. 6 Shrnutí	
II. 2. 3 Majoritní diskurs	
II. 2. 3. 1 Text {Václavová}	
II. 2. 3. 2 Text {Březina}	
II. 2. 3. 3 Text {Stehlíková}	
II. 2. 3. 4 Text {Gebhart}	
II. 2. 3. 5 Text {Wagner}	

II. 2. 3. 6. Text {diskuse}	
II. 2. 3. 7 Shrnutí	
III Sekvenční a preferenční analýza v internetové diskusi	62
III. 1 Reakce na romské kategoriálně vázané predikáty	62
III. 1. 1 Úvod	
III. 1. 2 Predikát Romové mají špatnou hygienu	
III. 1. 3 Predikát Romové jsou nepřizpůsobiví (a)	
III. 1. 4 Predikát Romové jsou nepřizpůsobiví (b)	
III. 1. 5 Predikát Romové jsou nepřizpůsobiví (c)	
III. 1. 6 Predikát Romové nepošílají své děti do školy	
III. 1. 7 Predikát Romové parazitují na většinové společnosti	
III. 1. 8 Predikát Romové odnášejí ukradené kovy do sběrný	
III. 1. 9 Shrnutí	
III. 1. 10 Poznámka k romským predikátům ponechaným bez povšimnutí	
III. 2 Reakce na predikáty letského tábora	73
III. 2.1 Úvod	
III. 2. 2 Predikát Romů predikátem tábora	
III. 2. 3 Predikát tábor založili Němci	
III. 2. 4 Srovnávání letského a lidického tábora	
III. 2. 5 Predikát letský tábor nebyl koncentrační	
III. 2. 6 Shrnutí	
IV Závěry	79
IV. 1 Komunikační záměry	79
IV. 1. 1 Užití romského predikátu jako komunikační záměr	
IV. 1. 2 Užití predikátu letského tábora jako komunikační záměr	
IV. 2 Sekvenční analýza	81
IV. 2. 1 Romské predikáty pohledem sekvenční analýzy	
IV. 2. 2 Predikáty letského tábora pohledem sekvenční analýzy	
IV. 3 Metodologická poznámka	84
IV. 4 Možnosti dalšího výzkumu	86
Seznam literatury	89
Přílohy	93
Příloha a – analyzované texty	
Příloha b – etnický stereotyp v dotazníkovém průzkumu	
Příloha c – etnonymum <i>Cikán/Cikáni</i> ve frazeologických příručkách	

I Úvod

I. 1 Cíl práce

Cílem této práce je získat odpověď na dvě výzkumné otázky:

- a) K jakým komunikačním záměrům využívají mluvčí a pisatelé romské predikáty a predikáty letského tábora?
- b) Jakou reakci na romský predikát a na predikát letského tábora lze považovat za preferovanou a proč?

Analýza se opírá o vybrané internetové texty, jejichž tématem je někdejší koncentrační tábor v Letech u Písku, resp. obecněji romský holokaust v bývalém Československu.

I. 2 Metody

Analýza vybraných internetových textů se metodologicky opírá o a) členskou kategorizační analýzu, b) analýzu párových sekvencí a preferenční analýzu, c) Quasthoffové pojetí stereotypu.

- a) Členská kategorizační analýza (významná součást konverzační analýzy, viz dále), která je především ve svých počátcích spjata se jménem amerického sociologa H. Sackse, má své kořeny jednom ze směrů americké sociologie, totiž v etnometodologii.

Název tohoto sociologického směru, etnometodologie, pochází z r. 1967, kdy se objevil v názvu knihy H. Garfinkela *Studies in Ethnometodology*¹. Komponentem *etno-* ve výrazu *etnometodologie* se rozumí obecně nějaká skupina lidí, bez – prvotního – zřetele na jejich národní (etnickou) příslušnost. Komponent –*metodologie* odkazuje k *metodám*², které užívají sami členové společenství pro uchopení a uspořádání svého každodenního sociálního života, pro porozumění světu, v němž žijí. To, že lidé těmito *metodami* disponují, je možné

---

¹ Inspirací H. Garfinkelovi byla existence etnobotaniky, etnografie a obecně etnovědy, tj. popis vědění, které lidé v primitivních či preliterárních společnostech používají k tomu, aby rozuměli světu, v němž žijí. H. Garfinkel byl významně ovlivněn T. Parsonsem; vznik etnometodologie ovlivnila dále existencialistická filosofie, fenomenologická sociologie A. Schutze, symbolický interakcionismus, W. I. Thomasova koncepce definice situace a obecně kulturní antropologie a sociální antropologie, viz Garfinkel, H. (1967), Velký sociologický slovník (1996).

považovat za základní premisu etnometodologie. S touto premisou souvisejí tři etnometodologické termíny, totiž a) *reflexivita* (tím, že určitou situaci popisujeme, že jí dáváme smysl a význam, ji současně vytváříme, náš interpretační akt se stává součástí situace samotné); b) *popsatelnost* či *sdělitelnost* (není tomu tak, že něco se dá popsat a sdělit proto, že to má smysl a že je to rozumné, ale smysl to má a rozumným se to stává tehdy, když je to sdělitelné a popsitelné); a c) *indexikalita* (každý řečový akt je konkrétně určen situací, v níž se odehrává).

Další významnou premisou etnometodologie je, že každý aktér sociálního života, účastník interakčních aktů (member) je pokládán za jakéhosi *praktického sociologa*. Člověk jako praktický sociolog dělá minimálně těchto deset činností, aby rozuměl světu, v němž žije a jedná. 1. kategorizuje a srovnává; 2. posuzuje, zda určitý omyl je tolerovatelný; 3. hledá prostředky; 4. analyzuje alternativy a důsledky svých činností; 5. vytváří strategie; 6. organizuje čas; 7. snaží se posoudit předvídatelnost události; 8. používá obvyklá procedurální pravidla; 9. vybírá; 10. užívá obvyklá pravidla výběru. Pouze teoretický sociolog dělá min. další tři činnosti: 11. snaží se o sémantickou jasnost a jednoznačnost, 12. posuzuje přiměřenost prostředků a cílů, 13. snaží se o dosažení kompatibility mezi svou definicí situace a dosavadním věděním. Vědecký teoretik neusiluje o to, aby jeho poznatky byly pro činnost ve vnějším světě relevantní, praktický sociolog (aktér, účastník) je zainteresován na relevanci, teoretik je indiferentní k chronologickému času, praktik jej nutně musí respektovat, teoretik chce, aby jeho sdělení bylo srozumitelné každému jinému vědci, praktik požaduje pouze to, aby komunikace uspokojovala to, co každý normální člověk v jeho okolí očekává atd.³

Jak zřetelně vyplývá z názvu zmíněné disciplíny, tedy *členská kategorizační analýza*, tato disciplína se také orientuje na *členy* (angl. members) nějakého společenství, na nějakou skupinu lidí. *Metodou*, kterou tito *členové* dělají, pak je *kategorizování*. (Jak bylo zmíněno výše, *kategorizování* je jednou z *metod*, kterou *členové*, *praktičtí sociologové* dělají.) *Kategorizováním*, *kategorizací* se pak, v souladu s dosud řečeným, rozumí vytváření a užívání jistých kategorií, přičemž je zásadní, že tyto *kategorie* vytvářejí a užívají právě zmínění *členové*.⁴ Nejde tedy o kategorie, které by předem určili odborníci (např. sociologové, etnografové apod.).

---

² Nejde tedy o metody ve smyslu metod vědeckých.

³ Viz heslo *etnometodologie*, in: Velký sociologický slovník (1996).

⁴ Adjektivum *členská* v názvu disciplíny *členská kategorizační analýza* odkazuje, jak bylo již řečeno, ke *členům* (members) jistého společenství. Rozumí se jím jednak to, že kategorizaci provádějí samo tito členové, jednak také to, že dochází ke kategorizování členů (osob), v tomto smyslu je tedy adjektivum *členský* vlastně dvojznačné.

Jak již bylo zmíněno, členská kategorizační analýza je spjata se jménem H. Sackse, který ve své knize (Sacks 1992) mimo jiné popisuje pravidla pro užívání kategorií. Tzv. *pravidlem ekonomičnosti* (angl. *economy rule*) se rozumí, že člena společnosti stačí v interakci popsat pomocí jediné kategorie; tzv. *pravidlo konzistence* (angl. *consistency rule*) říká, že pokud je jistá kategorie ze souboru uplatnitelná na jednoho člena společnosti, pak na další členy téhož společnosti jsou uplatnitelné další kategorie z téhož souboru (též inventáře, angl. *collection*). Pokud např. představujeme ostatním účastníky nějaké oslavy, pak uplatníme pravidlo konzistence tak, že všechny účastníky představíme stejným způsobem, tedy např. uvedeme křestní jméno nebo zaměstnání, neboli vybíráme ze souboru křestní jméno nebo ze souboru zaměstnání. Nelze však jednoho účastníka představit pomocí kategorie z jednoho souboru a dalšího ze souboru jiného. K užívání pravidla konzistence lze ještě dodat, že pokud někoho označíme nějak neobvykle, pak můžeme předpokládat, že dotyčný také nás osloví neobvykle, tedy opět oba vybíráme ze stejného souboru kategorií.

Některé kategorie k sobě nějakým způsobem patří (Sacks říká: *go together*), tento vztah (např. vztah kategorií matka a dítě) může být natolik těsný, že kategorie vytvářejí tzv. *poziční dvojici* (angl. *pair of positions*), přičemž každá pozice v tomto páru je spojena s jistými právy a povinnostmi. Tato práva a povinnosti jsou standardizovány. Výsledkem takového uskupování jsou *standardizované relační páry* (angl. *standardized relation pairs*, SRPs), Sacksem označované také jako *soubory R* (angl. *R collection*, písmeno *R* značí *relation*). Míra standardizovanosti je v těchto případech natolik vysoká, že pokud některá z kategorií v páru chybí, nefunguje, neplní své povinnosti, neuplatňuje svá práva atd., pak je absence této kategorie objektivně pozorovatelným faktem.

S kategoriemi jsou pak spojeny tzv. *kategoriálně vázané aktivity* (angl. *category bound activities*, CBAs). Podle Sackse platí, že pokud lidé (členové) znají něčí sociální identitu, tedy vědí, k jaké členské kategorii dotyčného přiřadit, pak členové dokáží vyjmenovat aktivity, činnosti, s touto členskou kategorií, spjaté; obdobně znají-li (pozorují-li v interakci) členové jisté aktivity, pak jsou členové schopni dodat k nim sociální identitu (např. sociální identita, kategorie: *dítě*, aktivita: *pláč*). Tyto aktivity (dispozice k jednání, postoje, přesvědčení, vlastnosti, souhrnně rysy⁵) jsou v členské kategorizační analýze nazývány právě *aktivitami kategoriálně vázanými*.

Fakt, že *aktivity* jsou *kategoriálně vázané*, členům také umožňuje nějak hodnotit (stěžováním si, pochvalou) aktivity nepřítomné. Např. absence aktivity *pláč*, *křik*, vázané na kategorii *miminko*, může být předmětem pochvaly (miminko je dospělými chváleno, že

nepláče, např. při křtu, i když by plakat samozřejmě mohlo), absence aktivity poděkování může být předmětem stížnosti (starší dítě je dospělými káráno, když nepoděkuje za jídlo či dárek).

Na základě existujících kategoriálně vázaných aktivit jsou členové schopni negativních morálních soudů o lidech, když popisují jejich chování v termínech vykonávání aktivit nebo vyhýbání se aktivitám nevhodným s ohledem na jejich sociální identitu. Definice kategoriálně vázané aktivity je morálně konstitutivní.

Některé kategoriálně vázané aktivity mohou mít až charakter normy, jistá aktivita poskytuje prostor pro výskyt aktivity jiné. Členové (members) si vysvětlují přítomnost jisté kategoriálně vázané aktivity tím, že je přítomna určitá další (jiná) kategoriálně vázaná aktivita. V Sacksově klasickém příkladě – a pochopitelně nejen v něm - *Baby cried. Mommy picked it up.* (č. Miminko brečelo. Matka je vzala.) je navíc dána sekvenčnost jednotlivých kategoriálně vázaných aktivit, tedy je dáno také pořadí, v němž jisté kategoriálně vázané aktivity následují jedna za druhou.

Sacksův termín *kategoriálně vázané aktivity* je u řady autorů nahrazen termínem *predikáty, kategoriální predikáty*. Jak shrnuje např. M. Havlík⁶, *predikáty* nejsou s danou kategorií tak pevně spjaty, jako jsou kategoriálně vázané aktivity; predikáty jsou aktivity, které mluvčí přisuzují konkrétním (tj. konkrétně užitým) kategoriím v konkrétní řečové události. V této práci je termínu *predikát* rovněž běžně užíváno. S ohledem na zkoumané subjekty jde pak konkrétně o predikáty, vztažené k Romům, k romskému etniku, které jsou zjednodušeně nazývány pouze *romské predikáty*, a o predikáty, vztažené k někdejšímu koncentračnímu táboru v Letech u Písku, které jsou krátce označovány jako *predikáty letského tábora*.

Psaní a mluvení o Romech, jehož dokladem jsou i texty zvolené pro analýzu v této práci, je příkladem diskurzu, v němž se do kontaktu/konfliktu dostávají dvě etnické kategorie, tedy *Češi* a *Romové*, resp. obecně *my* a *oni*. Kategorie *Češi* a *Romové* (*my* a *oni*) lze, v intencích Sacksovy členské kategorizační analýzy, považovat v daném typu textů za standardizovaný relační pár. Přítomnost obou kategorií je zásadním prvkem, který tyto texty utváří.

V řadě případů interkulturní komunikace (tímto případem je i psaní a mluvení o Romech) se běžně ukazuje, že není nutné osoby explicitně kategorizovat z hlediska jejich etnické příslušnosti, ale z hlediska příslušnosti ke kategorii *domácí etnikum, domorodci*,

---

⁵ K tomu viz např. Nekvapil, J. (2000/2001).

⁶ Viz Havlík, M. (2005), dále k témuž Nekvapil, J. (1999).

našinci apod., resp. příslušnosti ke kategorii *cizí etnikum*, *cizinci* apod.⁷. J. Nekvapil označuje kategorie jako např. *Češi*, *Němci* jako *jednoduché etnické kategorie*, kategorie *cizinci*, *expatriates* apod. jako *komplexní etnické kategorie*.⁸

V případě psaní a mluvení o Romech se lze opakovaně setkat s tím, že kategorie *oni* bývá pravidelně vyjadřována pomocí etnonyma (*Romové*, *Cikáni*, *cikáni*), zatímco kategorie *my*, takto striktně etnicky vymezována není.⁹

Členská kategorizační analýza se původně vyvíjela v prostředí sociologie, proto byla nejprve uplatňována právě při členské kategorizaci členů. Postupně se však tento koncept rozšiřuje i na objekty jiné povahy, na objekty nepersonální, jakými mohou být např. finanční ústavy nebo politické strany.¹⁰ V předkládané práci se zkoumaným nepersonálním objektem stává někdejší koncentrační tábor v Letech u Písku (v textu běžně nazývaný pouze *letský tábor*), který lze považovat za zástupce kategorie romské koncentrační tábory na území někdejšího Československa (dalším zástupcem této kategorie je někdejší koncentrační tábor v Hodoníně u Kunštátu). Vlastnosti a charakteristiky, které mluvčí a pisatelé v textech k letskému táboru přiřazují, jsou nazývány *predikáty letského tábora*.

b) Analýza *párových sekvencí* a *preferenční analýza* je v této práci uplatňována při analýze vybraných úseků internetové diskuse. Vybrané úseky jsou zpravidla dvojicemi (ale i trojicemi, viz dále) diskusních příspěvků, přičemž v prvním příspěvku se objevuje některý ze zkoumaných predikátů a v druhém úseků nějaká reakce na tento predikát.

Párové sekvence (a stejně tak *preferenční analýza*) jsou významným pojmem konverzační analýzy¹¹, lingvistické disciplíny, vycházející z výše zmíněného směru americké sociologie, etnometodologie. Párovými sekvencemi se rozumějí jisté dvojice replik (jde o repliky dvou různých mluvčích), např. dvojice *otázka – odpověď*, *stížnost – omluva*, *pozdrav – pozdrav* apod. Důležité přitom je, zda a jak tuto dvojici replik, tuto dvojici

⁷ K tomu viz např. Nekvapil, J. 2000, Nekvapil, J. 2000/2001, k polarizaci *oni* a *my* v interkulturní komunikaci viz např. také Čmejrková, S. (2001), M. Havlík analyzuje zajímavý případ kazatelského diskurzu, v němž hranice kategorií *my* a *oni* není ostrá, neboť ze strany kněží jde (mimo jiné) o snahu přemístit zástupce kategorie *oni* do kategorie *my*, viz Havlík, M. (2005).

⁸ Rozlišování jednoduchých a komplexních etnických kategorií je součástí typologie sociálních kategorií, která byla rozpracována na základě výzkumu interview pořízených v r. 1991 v automobilce Škoda, viz Nekvapil, J. (1997).

⁹ K tomu – i dalším aspektům v textech věnovaných Romům - viz řada prací: Homoláč, J. (1998), Nekvapil, J., Leudar I. (2000), Karhanová (Mrázková), K. (2001a), Homoláč, J. - Nekvapil, J. - Karhanová (Mrázková), K. (2003), Homoláč, J. (2006), Homoláč, J. (2008), příp. také Přílohu b v této práci.

¹⁰ K tomu viz Drescher, M., Dausendschön-Gay, U. (1995), Nekvapil, J., Leudar I. (1998), Nekvapil, J. (1999), Nekvapil, J., Zeman J. (2000), Lepper, G. (2000), Nekvapil, J., Leudar I. (2003).

¹¹ Ke konverzační analýze viz Hoffmannová, J. (1992), Hutchby, I., Woofit, R. (1998), Levinson, S. (1983), Nekvapil, J. (1999/2000).

verbálních akcí, interpretovali sami účastníci (členové) interakce, tedy jde o uplatňování téže (etnometodologické) zásady, jako tomu je u výše zmíněné členské kategorizační analýzy. Rozpoznávání párových sekvencí v interakci, podobně jako rozpoznávání a dodržování systému pravidel při střídání mluvčích (angl. turn-taking¹²) není primárně konceptem analytiků (sociologů, lingvistů), ale jde opět o uplatňování metod praktických sociologů, tedy samotných účastníků interakce. Jinými slovy mluvčí v interakci se sami rozhodují, zda řečené považují za otázku či stížnost, a podle toho reagují.

Párové sekvence se vyznačují tím, že mluvčí (členové) normativně očekávají, že po jedné verbální akci bude následovat další verbální akce. Obdobně jako u výše zmíněných kategoriálně vázaných aktivit, tedy v případech, kdy je přítomnost jisté kategoriálně vázané aktivity podmíněna přítomností kategoriálně vázané aktivity jiné, je i v případě párových sekvencí absence druhé verbální akce nějak významná; absence druhé verbální akce je mluvčími rozpoznávána, v interakci je mluvčími interpretována jako chybějící.

Preferenční analýza (preferenční organizace), tedy analýza preferovaných a nepreferovaných akcí, je další významnou součástí konverzační analýzy. Během rozhovoru mluvčí vybírají z možností, z nichž některé lze označit za možnosti (akce) *preferované* a jiné za možnosti (akce) *nepreferované*. O tom, zda se aktuálně jedná o možnost preferovanou nebo nepreferovanou, rozhodují opět sami mluvčí (členové) v interakci. Možnost preferovaná bývá v souladu s výše řečeným považována za normativní. Např. po verbální akci *otázka* se normativně očekává verbální akce *odpověď*. Tuto akci lze označit za preferovanou, zatímco verbální akci *mlčení*, *váhání*, *zavedení jiného tématu* apod. lze označit za akci nepreferovanou. Označením jisté verbální akce jako akce *preferované* se rozumí, že tato akce je strukturně jednodušší, nepříznačová, v interakci častější, tedy jí mluvčí (členové) dávají přednost. Naopak verbální akce, kterou lze označit jako *nepreferovanou*, se vyznačuje strukturní složitostí a přítomností jistých příznaků (např. přítomností hezitačních zvuků, pauz apod.), v interakci je méně častá, mluvčí se jí spíše vyhýbají.

c) Analýza vybraných textů, které v této práci reprezentují psaní a mluvení o Romech, se také opírá o pojetí stereotypu U. Quasthoffové. Ve svém textu *Linguistic Prejudices/Stereotypes* (1987), který je zpracováním stejnojmenného encyklopedického hesla, tato autorka zdůrazňuje, že adjektivum *linguistic*, které předchází výrazům *Prejudice* a *Stereotype*,

---

¹² K tomu viz Sacks, H., Schegloff, E., A., Jefferson, G. (1974), k aplikaci principu turn-taking na text internetového chatu viz Grosch, I (1999), dále hesla *párové sekvence* a *preferenční organizace* in Encyklopedický slovník češtiny (2002).

znamená, že pozornost je věnována jednak předsudkům a stereotypům o jazycích¹³, resp. o mluvčích, jednak jazykovým vyjádřením předsudečných a stereotypních tvrzení. Jazykové ztvárnění je zásadním momentem pro vytvoření lingvistického konceptu stereotypu.

Hojně citovaná je její následující definice stereotypu:

Stereotyp je verbální výraz přesvědčení, které je zaměřeno na sociální skupiny nebo na jednotlivce jakožto členy těchto skupin, přičemž toto přesvědčení je v daném společenství velmi rozšířeno. Stereotyp má logickou formu soudu, který množině osob neopodstatněně zjednodušujícím a zobecňujícím způsobem a s emocionálně hodnotící tendencí připisuje nebo upírá určité vlastnosti nebo formy chování. Z lingvistického hlediska lze stereotyp popsat jako větu. (Quasthoff, 1973, překlad J. Nekvapil).

Stereotypní tvrzení lze tedy identifikovat na základě verbálního vyjádření (jazykového ztvárnění), to však neznamená, že jde nutně o vyjádření explicitní, naopak sémantická analýza stereotypu v různých typech diskursu ukázala, že stereotypní tvrzení se daleko častěji vyskytují ve formě vyjádření implicitního. V té míře, v jaké je jejich vyvoditelnost z textu podmínkou koherence textu, o nich lze nicméně říci, že verbálně vyjádřeny jsou. Vyvoditelnost, možnost být vyvozen z textu, stereotypů také znamená, že stereotypy jsou prvky běžné znalosti, sdílené v jisté kultuře. Vysoký stupeň sdílenosti lze považovat za definující rys stereotypu.

Výše zmíněná definice stereotypu jej coby gramatickou jednotku lingvistického popisu definuje jako větu. To ovšem neznamená, že se empiricky stereotyp musí vyskytovat ve formě celé (kompletní) věty. Pouze to znamená, že sémantická jednotka stereotypu je propozice, tedy reference a predikace.¹⁴

Jak již bylo řečeno, jistá míra implicitnosti se jeví jako významný rys stereotypů. Existují však typy diskursu, v nichž se stereotypy (a postoje) vyskytují ve své explicitní

¹³ K tomu viz i knihu P. Mareše, v níž jsou z hlediska vícejazyčnosti analyzovány beletristické texty 20. stol a v níž je pozornost mimo jiné věnována i momentům, kdy se jistý jazyk stává nositelem určitých kulturních hodnot, je stereotypně vázán na jistou situaci a prostředí, např. němčina je jazykem vojenským, latina jazykem (neživotné) školní výuky, angličtina jazykem mořeplavby, čeština jazykem, který je spisovatelům v exilu připomínkou (nedobrovolně opuštěného) domova; Mareš, P. (2003).

¹⁴ Quasthoffová také upozorňuje, že existují i pojetí jiná, která se zaměřují na referenci jako takovou, kdy jsou stereotypy chápány jako jistý druh kategorií nebo jsou (stereotypy) spojovány se slovem. A. Schaff zdůrazňuje roli slova coby spouštěče a přenašeče stereotypních soudů, identifikační jednotkou stereotypu je tedy v tomto pojetí slovo, k tomu viz Schaff, A. (1980); obdobně M. Nekula hovoří o stereotypech vyjadřovaných příznakovými etnonymy a opisy v rozsahu nominální fráze, viz Nekula, M. (1999); postřehy kognitivních lingvistek – často vycházejících z tzv. jazykového obrazu světa – o přehodnocování národních stereotypů v souvislosti s nedávnými společenskými proměnami viz in Vaňková, I. a kol., (2005), k rozlišování termínů *stereotyp* vs. *obraz* viz např. Karhanová (Mrázková), K. (2001b) a Kosta, P. (2005), přehledově k jazykovědnému výzkumu stereotypů a prototypů viz Taylor, J. R. (1995) a Telus, M. (2002).

podobě. Explicitně vyjádřené stereotypy tvoří základ tzv. Quasthoffové sémantické typologie stereotypů. Typ 1 reprezentuje základní formu stereotypní predikace: *Germans are industrious, German is industrious* (Němci jsou pracovití, Němec je pracovitý.) Explicitní význam tohoto typu tvrzení může být vyjádřen formálně pomocí všeobecného kvantifikátoru: Pro všechna x, která jsou Němcem, platí, že x je pilný. Typy 2 a 3 jsou jasně intenzionální: *American are believe to be competitive* (Američané jsou prý soutěživí.) (typ 2), *I have the impression that Turks are not interested in decent housing.* (Mám dojem, že Turci se nezajímají o pořádané hospodaření.) (typ 3). Typ 4 v sobě zahrnuje presupozici a další formy vyvoditelnosti stereotypu: *He is German, but he is never on time.* (Je to Němec, ale nikdy nepřijde včas.)

Uvedená typologie nesleduje příliš vnitřní sémantický obsah stereotypů, spíše reflektuje různé stupně přímosti stereotypních promluv a může být podkladem pro sociopsychologické závěry a pro popis funkcí stereotypních vyjádření v kontextualizovaném užití.^{15, 16}

Závěrem k této části lze stručně shrnout, že uvedené metody byly pro analýzu textů v této práci zvoleny z následujících důvodů:

a) Členská kategorizační analýza je pro tuto práci inspirativní hlavně s ohledem na etnometodologickou zásadu, že se zkoumají kategorie, které v interakci užívají, resp. na které

---

¹⁵ Pro lingvistický výzkum stereotypů je dále inspirativní článek téže autorky, v němž je vymezována role stereotypu v různých jazykovědných disciplínách a paradigmatech (např. v Austinově a Searlově teorii mluvních aktů, v Toulminově schématu argumentu apod.). Obecným závěrem tohoto textu je, že při analýze stereotypů je třeba brát v úvahu aspekty strukturní, funkční, sémanticko-logické a pragmaticko-interakční, viz Quasthoff, U. (1978).

¹⁶ K pojmu *stereotyp* je dále užitečné poznamenat, že se v jeho rámci běžně rozlišuje mezi *autostereotypy* a *heterostereotypy*. *Autostereotyp* lze definovat jako obraz, který si o sobě samém vytváří jedinec nebo členové nějakého společenství, *heterostereotyp* jako obraz, který si jedinec nebo skupina jedinců vytváří o druhých jedincích nebo skupinách. V autostereotypech se vyjadřuje vědomí skupinové příslušnosti, v heterostereotypech vědomí odlišnosti od jiných skupin. Autostereotypy jsou obvykle idealizovaným obrazem vlastní skupiny, jen zřídka a jen u některých skupin jsou sebekritickým či dokonce ironickým zobrazením sebe sama. Heterostereotypy bývají dosti často předsudečně kritickým obrazem a současně nezdůvodněným odsouzením cizí, odlišné skupiny; viz Velký sociologický slovník (1996). Pro lingvistickou analýzu může být v tomto smyslu inspirativní např. článek J. Lehtonen, který mluví o (auto- a hetero-) stereotypch *jednoduchých a projektovaných*. Jednoduchým autostereotypem se rozumějí formulace typu: *Podle mého (našeho) názoru jsme (naše etnikum je) ....* Projektovaným autostereotypem se rozumějí formulace jako např. *Myslíme si, že(oni) nás považují za ....* Projektovaným heterostereotypem pak jsou formulace typu: *Myslíme si, že oni si o sobě myslí, že... a konečně jednoduchým heterostereotypem se rozumějí formulace typu *Myslíme si o nich, že...**

Právě popsané lze vyjádřit též schematicky:

jednoduchý autostereotyp: $S1 \rightarrow S2$

projektovaný autostereotyp: $S1 \rightarrow [S1 \leftarrow S2]$

projektovaný heterostereotyp $S1 \rightarrow [S2 \rightarrow S2]$

jednoduchý heterostereotyp $S1 \rightarrow S2$, viz Lehtonen, J. (1994).

se orientují sami účastníci interakce; Sacksovo uchopení kategoriálně vázaných aktivit je pak v této práci východiskem pro užívání termínů *romské predikáty* a *predikáty letského tábora*.

b) Analýza párových sekvencí a preferenční analýza je aplikována na vybrané úseky internetové diskuse. Párové sekvence jsou v této práci inspirací pro úseky, v nichž se vyskytuje některý ze zkoumaných predikátů a nějaká reakce na něj. (Úseky jsou někdy více než dvoučlenné, nelze je tedy označit přímo za sekvence párové.) Analýza pak ukazuje, kterou reakci lze označit za preferovanou (strukturně jednodušší, častější).

c) Quasthoffové pojetí stereotypu se ukazuje v této práci vhodné pro svůj důraz na referenci a predikaci; dále pro zdůrazňování často implicitního charakteru stereotypu v textu a všeobecné sdílenosti stereotypu jako konstitutivního rysu stereotypu.

I. 3 Data

Texty, které byly vybrány pro analýzu této práci, jsou (ve své většině dosud) dostupné na internetu. Odkaz na ně byl získán po zadání hesel *letský tábor* a *romský holokaust*¹⁷ do internetového vyhledávače google v říjnu 2008. Tímto způsobem bylo získáno velké množství textů, z nichž bylo s ohledem na rozsah práce vybráno 13 textů. Pro jednodušší orientaci jsou jednotlivé texty označeny kratším pracovním názvem, zpravidla některým výrazem z víceslovného názvu článku nebo příjmením osobnosti, která je s textem spjata. Toto jednoslovné pojmenování je vždy ve složených závorkách (viz dále).

Texty jsou rozděleny do dvou skupin. První skupina je označena jako minoritní diskurs, druhá jako diskurs majoritní.

V první skupině se objevují texty, které se v době zadání hesla vyskytovaly na některém ze serverů: romea.cz, dzeno.cz a romove.radio.cz. Na těchto serverech se lze získat nejrůznější informace o historii a současnosti Romů, zprávy ze života Romů u nás i zahraničí, informace o nejrůznějších sdruženích, zabývajících se Romy apod.

Do této skupiny byly zařazeny texty:

---

¹⁷ V této práci je slovo *holokaust* psáno s *k*, pokud je však citováno z dalších textů, v nichž se v tomto slově objevuje psaní s *c*, pak je tato skutečnost respektována. Psaní s *c* se vyskytuje např. v názvu organizace *Výbor pro odškodnění romského holocaustu*. Jak vyplývá např. z <http://prirucka.ujc.cas.cz/>, u tohoto výrazu je možné obojí psaní (*holokaust* i *holocaust*).

1. text *Pravda o holocaustu Romů vyplavala na povrch až po pádu komunismu*, písemná verze rozhovoru M. Vráblové s F. Gálem, uveřejněná na serveru romove.radio.cz 18. 7. 2008, pracovní název textu {Gál}
2. článek *Během semináře o menšinové politice v EU se mluvilo o Klausových výročích*, uveřejněný na serveru dzeno.cz 16. 5. 2005, pracovní název textu {seminář}
3. text *V následujících minutách...*, rozhovor J. Berouska s Čěnkem Růžičkou a Z. Zbořilem, následovaný anketou M. Vráblové s účastníky pietního setkání, uveřejněný 18. 5. 2007 na serveru romove.radio.cz, pracovní název textu {Růžička}
4. text *proslov Čěnka Růžičky, prezidenta Výboru pro odškodnění romského holocaustu, na pietním aktu romským obětím nacismu v Letech u Písku*, uveřejněný 14. 5. 2007 na serveru romove.radio.cz, pracovní název textu {proslov}
5. článek P. Gabaľa *Zaniklý svět...*, uveřejněný 7. 9. 2007 na serveru romove.radio.cz, pracovní název textu {výstava}
6. článek V. Trojana *Lety po letech*, uveřejněný v červnu 2004 na serveru romea.cz, pracovní název textu {Lety po letech}.

Do druhé skupiny textů byly zařazeny rovněž texty, které byly získány zadáním příslušných hesel do internetového vyhledávače. Jsou to texty umístěné na serverech: newstin.cz, lidovky.cz, virtuality.cz, bbc.co.uk, pravo.cz, aktualne.cz, Z nich bylo vybráno následujících šest článků a internetová diskuse k jednomu z nich.

1. text *Lety zřídilo...*, uveřejněný v květnu 2005 na serveru dzeno.cz, pracovní název textu {Gebhart}
2. text *Ministryně pro....*, uveřejněný 4. 8. 2008 na serveru romea.cz, za článkem následuje jeden diskusní příspěvek, pracovní název textu {Stehlíková}¹⁸
3. text J. Wagnera *Památník versus vepři boubelatí*, uveřejněný 31. 10. 2008 na serveru virtuality.cz, pracovní název textu {Wagner}
4. text *V letech nebyl koncentrák?*, radiofejeton L. Václavové, uveřejněný v květnu 2005 na serveru bbc.co.uk; pracovní název textu {Václavová}

---

¹⁸ Texty {Stehlíková} a {Gebhart} jsou dnes dostupné pouze uvedených serverech, je však velmi pravděpodobné, že původně byly umístěny na jiných internetových stránkách. Text {Stehlíková} je např. dostupný, ovšem bez následující internetové diskuse, také na serveru newstin.cz; před textem {Gebhart} (viz příp. Příloha) je umístěn text *Lety nejsou Osvětim* pocházející původně ze serveru lidovky.cz. Je pravděpodobné, že celý text {Gebhart} byl také původně na serveru lidovky.cz. Z těchto důvodů byly texty {Stehlíková} a {Gebhart} zařazeny do skupiny textů reprezentujících majoritní diskurs.

5. článek P. Uhla *Nová Klausova zbraň proti EU*, uveřejněný 16. 5. 2005 na serveru pravo.cz, pracovní název textu {Uhl}

6. článek H. Pražákové *Zrušte vepřín v Letech, žádá Evropský parlament*, uveřejněný 31. 1. 2008 na serveru aktualne.cz, pracovní název článku {Březina}

7. internetová diskuse k článku H. Pražákové *Zrušte vepřín v Letech, žádá Evropský parlament*, probíhající ve dnech 31. 1. - 1. 2. 2008, pracovní název textu {diskuse}.

Všechny analyzované texty jsou v úplnosti uvedeny v Příloze. Pokud je z nich v následujících částech práce citováno, pak je zachována původní podoba textů, jak je nabídl (a ve většině případů dosud nabízejí) dotčené internetové servery. Zvláště v případě příspěvků z internetové diskuse se pochopitelně velmi často setkáváme s nejrůznějšími odchylkami od spisovné normy a také s řadou prvků, které jsou charakteristické pro tento typ textu.¹⁹

I. 4 Etnografické pozadí

I. 4. 1 Stručná historie letského tábora²⁰

Někdejší koncentrační tábor v Letech u Písku se ve své době řadil k tzv. cikánským táborům, které v době nacistického režimu vznikaly na různých místech Evropy.

Dne 30. 11. 1939 přijalo tehdejší ministerstvo vnitra výnos, podle kterého se museli všichni cikáni do dvou měsíců usadit; tento výnos se tedy rovnal zákazu kočování. Jako *cikáni* (ve smyslu zákona 117/1927 Sb.) byli v té době označováni Romové (dobově řečeno Cikáni) a dále tzv. bílí Cikáni, kteří etnické Romy svým – kočovným – způsobem života připomínali. Kárný pracovní tábor v Letech u Písku (stejně jako tábor v Hodoníně u Kunštátu) byl v provozu v období od srpna 1940 do prosince 1941; v této době nepřesahoval počet romských káránců 10 %. Od ledna do července roku 1942 se v letsském (i hodonínském) táboře prováděla tzv. preventivní policejní vazba. V této době je již tábor nazýván táborem sběrným. Onou policejní vazbou se rozumí naplňování vládního nařízení č. 89/1942 Sb., tedy uvalování ochranné vazby na zločince z povolání (něm. Berufsverbrecher) a na živly jednající proti společnosti (něm. Asoziale), k nimž se v té době počítali i Romové.

¹⁹ K jazyku internetových chatů viz monografii E. Jandové a kol. (2006) a literaturu tam uvedenou, k obecným aspektům komunikace zprostředkované počítačem viz např. Geers (1999), k prolamování hranice mezi projevem psaným a písemným v některých typech elektronické komunikace (a dalším aspektům) viz např. Schulze, M (1999), Čmejrková S. (1997), Čmejrková (1999), Hašová (Jílková), L. (2002).

Významným datem je 2. srpen 1942, tzv. den podchycení Cikánů (něm. Tag der Auffassung der Zigeuner), tedy - na základě říšských nařízení k boji proti tzv. cikánskému zlořádu - skutečně soupis všech Cikánů, cikánských míšenců a osob potulujících se tzv. po cikánsku. Tímto způsobem byl získán seznam celkem 5 803 Cikánů a cikánských míšenců, 5 108 osob žijících tzv. po cikánsku a 948 dalších jednotlivců nacházejících se ve věznicích, nemocnicích apod. Ze seznamu byly příslušnými odděleními kriminální policie a četnickými pátracími stanicemi „na základě rasy“ (něm. aus dem Wesen der Rasse) vybráni jednotlivci, kteří buď zůstali na svobodě, ale byly jim odňaty občanské průkazy, které byly nahrazeny tzv. cikánskými legitimacemi, nebo byli odvezeni do tzv. cikánských táborů, které byly otevřeny v místech dosavadních kárných pracovních, resp. sběrných táborů.

Letským táborem prošlo nejméně 1300 mužů, žen a dětí, včetně 36 novorozenců, narozených už na místě.

Režim, který v letsčém táboře panoval, byl velice krutý, je charakterizován předimenzovanou kapacitou ubytovacích baráček a katastrofální situací v oblasti hygieny, stravování a lékařské péče.

V letsčém táboře zemřelo celkem 326 mužů, žen a dětí; nejčastějšími příčinami úmrtí byly podle matričních záznamů zápal plic, katar žaludku a střev, břišní a skvrnitý tyfus, srdeční slabost a další nemoci.

Nucený pobyt letsčých vězňů ukončily ve většině případů dva hromadné transporty. V prvním transportu, směřujícím dne 7. 5. 1943 do Osvětimi-Březinky (Auschwitz-Birkenau), se nacházelo 420 letsčých vězňů. Ve druhém transportu, který dne 3. 12. 1943 směřoval do Osvětimi, se nacházelo 93 letsčých vězňů. Kromě toho bylo ve dnech 11. 3. 1943 a 19. 10. 1943 připojeno celkem 27 letsčých vězňů k velkým transportům do Osvětimi, vypravovaných z Prahy.

I. 4. 2 Stručná historie letsčého památníku²¹

Bezprostředně po válce se Lety staly předmětem trestního řízení, jejichž výsledkem bylo potrestání nejsurovějšího dozorce Josefa Luňáčka důtkou. Tragédie Romů a Sintů byla postupně zapomenuta a v 70. letech 20. století byla v těsném sousedství bývalého tábora zřízena velkovýkrmna vepřů. Historii tábora náhodně objevil v roce 1992 americký genealog

---

²⁰ Část I. 4. 1 byla napsána s využitím článku C. Nečase, Nečas, C. (2008), dále k tomuto tématu viz např. Horváthová, J. (2002), Lhotka, P. (2008), Šotolová, E. (2008).

²¹ Část textu je citací z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lety>.

Paul Polansky a na jistou dobu tím vyvolal bouřlivou diskusi, jejímž výsledkem bylo odkrytí památníku v Letech za účasti prezidenta Václava Havla 13. 5. 1995 a vyplacení malého odškodného dosud žijícím obětem. Paul Polansky je mimo jiné autorem knihy o romském holocaustu *Tíživé mlčení*, která je souborem svědectví někdejších letských vězňů. Další vyznanou osobností, která se v současné době otázkou romského holocaustu zabývá, je Markus Pape, německý novinář působící v Praze, člen Výboru pro odškodnění romského holocaustu, autor knihy *A nikdo vám nebude věřit*,²² která je výsledkem tříletého Papeho bádání všech dostupných, dosud nepoužitých archivních materiálů souvisejících s romským holocaustem, autor se dále podílel na rozhovorech (též v knize reflektovaných) s 60 bývalými vězni letského tábora, kteří přežili.

Jak již bylo řečeno, v místech někdejšího letského koncentračního tábora se dnes nachází velkovýkrmná vepřů. Její existenci považuje řada organizací (domácích i zahraničních)²³ za problematickou, narušující pietu místa. Tyto organizace usilují o zbourání velkovýkrmný.

Důležitým počinem, který s letským táborem, resp. obecně s otázkou romského holocaustu u nás, souvisí, je putovní výstava *Zaniklý svět Romů a Sintů* (název výstavy se s různými místy instalace někdy mírně proměňuje). Jedná se o výstavu unikátních černobílých fotografií rodin předválečných Romů a Sintů, které byly zapůjčeny samotnými Romy a Sinty. Součástí výstavy jsou také panely s informacemi o historii a současnosti romské menšiny v Československu, resp. v České republice. Poprvé byla výstava instalována v dubnu 2005 v prostorách Evropského parlamentu, dále v červnu 2005 v předsálí Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v Praze, v lednu 2007 v sídle OSN v New Yorku, v září 2007 ve Veletržním paláci v Praze; zatím naposledy bylo možno si výstavu prohlédnout v prostorách pražské Portheimky v lednu 2009 (výčet míst není úplný).

---

²² Pape, M. (1997), Polansky, P. (1998).

²³ Mezi nimi především Výbor pro odškodnění romského holocaustu, viz www.cestiromove.ecn.cz.

II Romské predikáty a predikáty letského tábora

II. 1 Romské predikáty

II. 1. 1 Úvod

V této části budou postupně prezentovány a analyzovány jednotlivé romské predikáty, které se objevily v analyzovaných textech. Pro přehlednost jsou nejprve probírány texty zařazené pro potřeby tohoto pojednání do skupiny textů reprezentujících minoritní diskurs a potom texty reprezentující diskurs majoritní.

Výsledkem analýzy bude mimo jiné zmapování komunikačních cílů, které pisatelé a mluvčí naplňují za pomoci romských predikátů.

II. 1. 2 Minoritní diskurs

II. 1. 2. 1 Text {proslov}

Následující ukázky jsou částmi projevu Čeňka Růžičky, předsedy Výboru pro odškodnění romského holokaustu, při pietním shromáždění u památníku letského tábora 13. 5. 2007.

Hned v první ukázce mluvčí uvádí řadu romských predikátů, které bývají – v diskurzu majoritním i minoritním – romskému etniku často připisovány. Jsou jimi: *vysoká nezaměstnanost Romů; posílání romských dětí do zvláštních škol; život v uzavřených skupinách, ghettech; špatný zdravotní stav Romů.*

V druhé polovině ukázky mluvčí konstatuje, že *příčiny tohoto stavu nám jsou známy.* Bohužel příčiny, které vedly mimo jiné k situaci Romů charakterizované právě zmíněnými predikáty, konkrétně nespecifikuje. Mluvčí tedy patrně předpokládá, že je posluchači, tj. účastníci pietního shromáždění, znají.

Ony *příčiny* dává mluvčí do souvislosti s otázkou romského holokaustu. *Známé příčiny*, které – vycházíme-li z textu ukázky - stojí jednak patrně někde na počátku dnešní neuspokojivé situace Romů v České republice, jednak v minulosti vedly k pronásledování Romů v době nacismu.

z textu {proslov}:

menšina 250 000 českých Romů a Sintů se dostává do téměř neřešitelné situace: 90 procent práce schopných Romů je bez zaměstnání, děti Romů jsou vzdělávány ve zvláštních nebo speciálních školách, podstatná část Romů žije v ghettech, o jejich zdravotním stavu ani nemluvě. Příčiny tohoto stavu nám jsou známy, jsou to ty samé pro které většina Romů a Sintů v době nacismu z rasových důvodů zahynula.

Právě uvedená ukázka je příkladem, kdy se romské predikáty, které se v současných textech věnovaných Romům opakovaně vyskytují, stávají mj. vysvětlením situace Romů v době časově vzdálené, tedy v období druhé světové války. Mluvčí Čeněk Růžička tedy patrně považuje tyto predikáty za veličinu poměrně stálou, neměnnou po celá desetiletí. Tyto romské predikáty jsou tím, co Romům neustále komplikuje život, ať se jedná o období druhé světové války nebo o období současné.

V následující ukázce zmiňuje též mluvčí, Čeněk Růžička, jeden z rovněž se opakujících romských predikátů, totiž *Romové jsou problematictí sousedé*.²⁴ Romský predikát *být problematickým sousedem*, takto formulovaný, se vyznačuje jistou měrou eliptičnosti, není v něm totiž řečeno, že za problematické sousedy považují příslušníci většinové společnosti Romy; tento predikát tedy neříká, resp. v textech zaměřených na soužití většinové a romské společnosti se běžně nechápe např. tak, že by Romové mohli být problematickými sousedy pro jiné Romy.

V tomtéž smyslu chápe zmiňovaný predikát i mluvčí Čeněk Růžička, když mluví o jistém sociologickém průzkumu, v němž se příslušníci kategorie *dotazovaní* vyjadřují ke svému případnému sousedství s příslušníky kategorie *Romové*. Mluvčí patrně vůbec neuvažuje o tom, že by se Romové daného průzkumu mohli zúčastnit, že by i Romové mohli patřit do kategorie *dotazovaní*. Podle textu ukázky lze usuzovat, že průzkum byl orientován jen na názory většinové společnosti.

z textu {proslov}:

(...) dovolím si v této souvislosti připomenout jeden z připravených zákonů. Jedná se o zákon, který by dovoľoval majitelům domů nájemníky vystěhovávat bez udání důvodů. V situaci, kdy 90 ti procentní většina dotazovaných by nechtěla mít za souseda Roma a kdy 92 procent lidí z 10 000 hlasujících v televizní debatě nepovažuje výroky pana Čunka o Romech za rasistické si docela dobře umím představit, kolik romských rodin s dětmi se přijetím tohoto zákona ocitne na ulici, v lepším případě v holobytech, ghettech nebo dokonce na ulici. Tento zákon já osobně považuji pro Romy v současné době za velmi nebezpečný.

²⁴ K tomu viz další příklady z textu {diskuse}, dále příklady z dalších internetových diskusí, které jsou citovány v knize J. Homoláče, Homoláč, J. (2008).

Podobně jako výše zmíněné romské predikáty i predikát *Romové jsou problematictí sousedé* se v podání mluvčího Čenka Růžičky stává tím, co je pro Romy dnes v očích veřejnosti charakteristické, a protože se jedná o proslov u památníku letského tábora, dostává se i tento predikát do kontextu doby minulé, doby druhé světové války.

II. 1. 2. 2 Text {výstava}

V následující ukázce nejprve autor textu (P. Gabal) popisuje některé fotografie z výstavy *Zaniklý svět*, která byla na podzim roku 2007 instalována v pražském Veletržním paláci. Následuje citace Čenka Růžičky, který se vyjadřuje k neuspokojivé situaci Romů v Československu, jež podle něj trvá již od doby první republiky. Součástí jeho výkladu je i romský predikát *být lidmi druhé kategorie*, Čeněk Růžička propojuje tento svůj výklad i s odkazem na vystavené fotografie.

z textu {výstava}:

Poddůstojník nebo snad důstojník meziválečné československé armády, pán ve slušivém obleku, více než elegantní dáma, celá lepší středostavovská rodinka - to jsou prvorepublikové fotografie českých Romů, kteří v této podobě rozhodně nezapadají do rámce obvyklých předsudků. A kteří z fotek jakoby mlčky kladli otázku, proč se za války stali oběťmi holokaustu, nebo také proč už v prvním demokratickém Československu byl jejich status, jak říká Čeněk Růžička, "velice špatný. To bylo prakticky za Masaryka, to tady vznikl ten zákon 117 z roku 1924, který nařizoval Romům cikánské legitimace, zakazoval vstup do různých měst, museli se neustále hlásit, byli evidováni, a tím si původní čeští Romové a Sintové procházeli odnepaměti. Většina jim dávala najevo, že to jsou lidé druhé kategorie a když se na ty fotky podíváte, tak vůbec nevidíte lidi druhé kategorie."²⁵ To jsou normální vzdělaní lidé, dobře vypadající, dobře oblečení, elegantní, inteligentní, bezproblémoví lidé. Takže nechápu, proč celá tato komunita prakticky zahynula v době II. světové války z rasových důvodů. Z jakého důvodu? Ty byli normální lidé, kteří nikomu nic neprovedli!"

Jak bylo řečeno výše, v ukázce se dostává do kontaktu autorův popis fotografií a jejich komentář formulovaný Čenkem Růžičkou. Jak vyplývá z textu, na fotografiích jsou prvorepublikoví Romové, kteří vypadají jako řádní a bezproblémoví občané.²⁶ V rozporu s těmito fotografiemi je v podání Čenka Růžičky postavení Romů v někdejších Československu, které podle něj bylo problematické a pro Romy nevýhodné právě již v době první republiky. Čeněk Růžička k vyjádření tohoto rozporu hned dvakrát užívá romského predikátu *být (z pohledu většiny) lidmi druhé kategorie*.

²⁵ K pojmenování Romů jako občanů druhé kategorie viz i analýzu J. Nekvapila, Nekvapil, J. (2003, s. 174 n.).

II. 1. 2. 3 Text {Gál}

Následující ukázky z textu {Gál} jsou úryvky rozhovoru Marie Vrábelové (v ukázce označené MV) se sociologem Fedorem Gálem (v ukázce FG). Rozhovor byl odvysílán 18. 7. 2008 a následně v písemné verzi zveřejněn na internetovém serveru romove.radio.cz.

Nejprve je uvedena ukázka, v níž se objevuje predikát *Romové nejsou rovnoprávními občany společnosti*.

z textu {Gál}:

MV: Proč to bylo lidem upíráno, aby o tom věděli?

FG: Něco jiného je psát do odborných časopisů, které nikdo nečte, a něco jiného je vstoupit s tímto tabuizovaným, protože toto bylo tabuizované téma, do veřejné diskuze. Nejdříve řeknu, proč bylo tabuizováno. Romové se nikdy nestaly rovnoprávními občany této společnosti, vždy byli na okraji, to zaprvé. Zadruhé, mluvilo-li se o holocaustu, mluvilo se o holocaustu Židů v souvislosti s nacismem, s Hitlery a Třetí říší.

V této ukázce mluví Fedor Gál odpovídá na otázku, proč společnost do jisté doby neměla dostatek informací o letském táboře, obecně o romském holocaustu. Mluví vysvětluje, že se jednalo dlouhou dobu o téma tabuizované a že jedním z důvodů, proč by se o tomto tématu nemohlo mluvit, byla skutečnost vyjádřená predikátem *Romové nejsou rovnoprávními občany společnosti*. Jak je vidět z dalšího textu ukázky, mluví pak ve své úvaze pokračuje uvedením romského holocaustu do souvislosti s holocaustem židovským.

V následující ukázce z téhož textu Fedor Gál mimo jiné mluví o tradici romské kultury, která je založena na ústním předáváníí.

z textu {Gál}:

MV: A proč sami Romové o tom neřekli alespoň svým dětem v rodinách?

FG: Představte si, že jste příslušník menšiny, která je diskriminována, která je tlačena do kouta, představte si, že začnete mluvit o tématu, které je ve společnosti tabuizováno a sankcionováno. Představte si, že jste Rom, a začnete najednou vykřikovat v 60., 70. nebo 80. letech, že i my jsme byli postiženi holocaustem a hlavními aktéry našeho holocaustu byli čeští policisté, žandáři a česká legislativa. To si já neumím představit. Nemluvě o tom, že romská komunita není komunita písma, knih a textů, romská komunita je komunita verbalizace, kde se zprávy, poselství, zážitky a události odevzdávají z ucha do ucha, z pusy do pusy.

---

²⁶ Některé fotografie doplňují analyzovaný text {výstava}, viz příj. internetový odkaz na tento text v Příloze.

Romský predikát (tedy *neverbalizovaná romská kultura*²⁷) je zde využit jako další z argumentů, proč se o romském holokaustu dlouho mlčelo. Romové nejsou podle mluvčího Fedora Gála ti, kteří by své zážitky systematicky písemně zaznamenávali, zapisovali, snažili se je vydat knižně, prezentovat v rozhlasovém vysílání apod., proto veřejnost, tedy neromská většina, ale patrně i ostatní Romové, kteří s letským táborem nemají osobní zkušenost, velmi dlouho neměli o letském koncentračním táboře, resp. o romském holokaustu obecně, žádné informace, nebo měli informací jen velmi málo.²⁸

Na tomto místě lze tedy shrnout, že pomocí obou právě zmíněných romských predikátů mluvčí vysvětluje dlouholeté mlčení o romském holokaustu.

V další ukázce z téhož textu se objevuje predikát *Romové netvoří voličskou základnu*.

z textu {Gál}:

FG: Na Lety není vůle, protože romská populace není voličská základna, která někomu pomůže vyhrát volby.

Posledně jmenovaný romský predikát je v ukázce využit jako zdůvodnění nezájmu české veřejnosti, resp. nezájmu vrcholných politických představitelů o vybudování památníku romského holokaustu v místě někdejšího letského koncentračního tábora.

II. 1. 2. 4 Text {Lety po letech}

Následující ukázka pochází z textu {Lety po letech}, který byl v červnu 2004 uveřejněn na serveru romea.cz. Autorem textu je V. Trojan. Autor v něm reflektuje pietní setkání u památníku letského tábora, které se od roku 1995 koná každoročně. V ukázce se mimo jiné vyskytuje predikát *Romové věří, že když prší, tak pláčou jejich mrtví*.²⁹

z textu {Lety po letech}:

Tehdy v roce 1995, když byl oficiálně za plotem vepřína v Letech u Písku odhalen "pomník" obětem, které zahynuly v tomto koncentračním táboře, přšelo. Stáli jsme přesně na místě hromadných hrobů, kam odkládali mrtvé, když se zaplnil hřbitov v nedalekých Mirovicích. Nerovný terén odhaloval stopy po jámách, kam pohřbívali ty, kteří nepřežili. Déšť byl nekonečný, jako by nebesa slzela místo nás. (...) Po projevech zazněla nádherná romská

²⁷ K tomu viz i citaci z knihy E. Davidové: „ (...) Romský jazyk, romština patří mezi nejdůležitější rysy romského etnika. Je řádným, plnohodnotným jazykem indoevropským, i když donedávna byl jazykem nespisovným. Přenášel se a přenáší stále ústním podáním, ústní tradicí, z rodičů na děti, v rodině (...)“, Davidová, E. (2004, s. 20).

²⁸ K této ukázce viz i dále II. 2. 2. 3. text {Gál}.

²⁹ Tento predikát se objevil i v textu {Václavová}, viz II. 1. 3. 2. text {Václavová}.

muzika a v tom dešti zmokli muzikanti, basa i housle. A muzika to byla tak krásná, šla až ke kořenům bytí, byla to smutná a bolestná píseň těch, kdo umírali v koncentračních táborech.

Predikát *Romové věří, že když prší, tak pláčou jejich mrtví* slouží v tomto textu k dokreslení atmosféry slavnostního shromáždění u památníku letského tábora. Celý text {Lety po letech} je psán velmi emotivně³⁰ a začlenění zmíněného romského predikátu, romské pověry, do tohoto textu se proto jeví jako naprosto přirozené; s tímto predikátem se v textu setkáváme hned dvakrát.

Jak již bylo naznačeno, kromě právě uvedené ukázky z textu {Lety po letech} se také v textu {Václavová} vyskytuje romská pověra, podle níž déšť značí pláč mrtvých Romů. Zatímco text {Lety po letech} patří do skupiny textů reprezentujících pro potřeby této práce minoritní diskurs, text {Václavová} je zástupcem diskursu majoritního oficiálního. Vidíme tedy, že predikát *Romové věří, že když prší, pláčou jejich mrtví* se objevuje v obou typech diskursu.

K obsahu právě analyzovaného predikátu je třeba poznamenat, že se jedná se patrně o obraz romského etnika vytvářený nikoli Romy samotnými, ale autory neromskými, kteří patří k většinové společnosti. Jinými slovy, Romové sami nevěří, že když prší, tak pláčou jejich mrtví.³¹ Tento predikát tedy doplňuje většinový obraz o Romech. Ve srovnání s naprostou většinou dalších romských predikátů, které nabízejí texty z korpusu, se však rozhodně nejedná o predikát romské etnikum v očích veřejnosti ponižující, znevažující. Naopak jde o predikát, který se snaží obraz Romů vylepšit, říci o nich něco pozitivního, predikát, který se – poněkud nadneseně řečeno – snaží dokázat veřejnosti, že Romové jsou schopni citu, jsou schopni vcítit se do utrpení druhého.

II. 1. 2. 5 Text {Růžička}

Následující ukázka je z ankety, kterou s účastníky pietního shromáždění u letského památníku vedla M. Vrábelová (v ukázce je označena MV; neznámý účastník ankety je v ukázce označen XY). Anketa byla součástí reportáže, která byla odvysílána v rozhlasu 18. 5. 2007. Písemná verze celé reportáže pak byla umístěna internetový server romove.radio.cz.

z textu {Růžička}:

XY: Já jsem se tu narodil, tak každý rok tady jsem.

³⁰ Celý text {Lety po letech} viz Přílohu.

³¹ Za toto upřesnění děkuji PhDr. Červenkoví, Ph. D. ze Semináře romistiky Ústavu jižní a centrální Asie FFUK.

MV: Chodí sem už mnoho mladých lidí.

XY: To je vynikající, že sem chodí, že to půjde dál, ta památka, ti zesnulí a to, co tady všechno museli vytrpět.

MV: Jak byste chtěl, aby památník vypadal?

XY: Já bych chtěl, aby tady byl kříž, nebo něco k tomu, aby to bylo vidět. To víte, zažil jsem své. Říkala mi nebožka matka, že jí všichni říkali, že to nevydržím, že nepřežiji, jako novorozeně, a vydržel jsem.

MV: Co byste vzkázal Romům právě třeba k památníku?

XY: Já bych vzkázal všem Romům, nejen u památníku, aby se začali starat o sebe, když jsem to dokázal já, tak to můžou dokázat taky. Najednou se to nedá dokázat. Pomalu ty malé děti posílat do škol, ne je nechávat doma, aby třeba žebrały. Měli by je posílat do školy, ne do zvláštní. Romové musí sami začít.

V tomto textu se setkáváme s tím, že některé romské predikáty, s nimiž se velmi často a pravidelně setkáváme v diskurzu majoritním, Romům připisuje Rom, tedy příslušník dotčeného etnika. Majorita např. často říká, že Romové své děti neposílají do škol, že Romové parazitují na většinové společnosti, tedy že se o sebe neumějí sami postarat; tedy majorita o Romech říká totéž, co říká mluvčí XY v závěru právě uvedené ukázky. Mluvčí XY však sám sebe z takto většinově pojímaného romského etnika vyčleňuje a dává ostatním Romům sebe za příklad, že je možné se z neuspokojivé pozice dostat a vyjmenovává konkrétní činnosti, které mají, případně nemají, Romové vykonávat, aby se z nevýhodné situace dostali. Zmíněné romské predikáty tedy neklade do souvislosti s většinovou společností, neříká, co má dělat většina; jsou zde prezentovány jako problém Romů a také jako problém, který mají vyřešit Romové. Dá se říci, že jisté romské predikáty – totiž ty, které jsou zmíněny v závěru ukázky mluvčím XY – tradičně považované za součást obrazu Romů z pohledu většiny, jsou v analyzované ukázce zároveň i romskými predikáty z pohledu Roma, který se ovšem od této části obrazu svého etnika distancuje.

II. 1. 2. 6 Shrnutí

V předchozím textu byly analyzovány ukázky, zařazené pro potřeby dané práce do skupiny textů reprezentujících minoritní diskurs. Tyto ukázky nabídl řadu romských predikátů.

Romské predikáty, které se vyskytly v (minoritních) textech, se zcela běžně objevují také v diskursu majoritním; v obou typech diskursu tedy dochází k překrývání obrazu Romů. Ještě zjednodušeněji můžeme říci, že pokud Romové, alespoň to ukazují texty právě analyzované, uvádějí v souvislosti se sebou samými nějaké romské predikáty, nejsou to predikáty (z pohledu většiny) vlastně nijak překvapivé, nové. Jak již bylo řečeno

v komentářích k jednotlivým ukázkám - a stejně tomu bude dále i v textech reprezentujících diskurs majoritní – zařazení romských predikátů slouží vždy k dosažení nějakého konkrétního komunikačního záměru, jejich začlenění do textu není nijak náhodné.

Stručně zopakujme, že v právě uvedených ukázkách užívali mluvčí romských predikátů k dosažení následujících komunikačních cílů: propojování doby vzdálené a doby současné; snaha zpochybnit jistý romský predikát pomocí fotografií prvorepublikových Romů (Č. Růžička); vysvětlit, proč se o romském holocaustu dlouho mlčelo; vysvětlit, proč čeští politici nemají zájem o vybudování pomníku romského holocaustu (F. Gál); emotivně dokreslit atmosféru jisté významné události (V. Trojan); popsat chování, které je potřeba přehodnotit a změnit (XY).

II. 1. 3 Majoritní diskurs

II. 1. 3. 1. Text {Stehlíková}

V následující ukázce se setkáváme s romským predikátem *Romové nemají zájem o svou historii*. Jedná se o diskusní příspěvek k článku, který internetové diskusi předcházel.³² Kromě tohoto diskusního příspěvku se za článkem objevil ještě jeden příspěvek, který však byl administrátorem vymazán. Analyzovaná ukázka je tak jedinou v současné době dohledatelnou reakcí na daný článek.

z textu {Stehlíková}:

Re: mají „Romové“ zájem o svou historii ?

Kolik „Romů“ opravdu přišlo navštívit památník svého etnika, ha ? Spousta bílejších deček jezdí se školou na navsevu napr. Terezina nebo se dozvedí o Holocaustu (nejen Zidu) ve školách. Kolik „Romskejch“ deček ví o tragedii nejen jejich národa a kolik deček má opravdu zájem to vědět ? (hellmarch 18. 08. 2008, 02:02:04)

V této ukázce uvádí nick hellmarch kategorie *Romové, romská děcka a bílá děcka*. Jistý stupeň distance pisatele od romského etnika naznačují patrně již uvozovky systematicky užívané při každém výskytu výrazů *Rom, romský*. Jak dále vyplývá z textu ukázky, Romové jsou podle něj ti, kteří v dostatečném množství nenavštěvují památník svého etnika, nejezdí do Letů, tedy nemají zájem o svou historii. Zájem o svou historii nemají ani romské děti,

---

³² Článek lze dohledat jako text {Stehlíková} v Příloze.

romská děcka, naproti tomu děti bílé, *bílá děcka*, mají díky svým učitelům o historii svého národa zájem a památníky s učiteli navštěvují.

Predikát *Romové nemají zájem o svou historii* (což se, zopakujme, podle pisatele příspěvku projevuje tím, že jen velmi málo Romů jezdí do Letů), je vlastně zdůvodněním, proč by se česká společnost neměla příliš letským památníkem zabývat.

V ukázce se vyskytuje ještě jeden opakovaně se vyskytující predikát, totiž *Romové neposílají své děti do školy*. Tento predikát je zde ovšem zmíněn „s opačným znaménkem“, totiž že bílé děti se ve škole o historii svého národa dozvědí. Romské děti se patrně – podle pisatele – o historii svého národa nedozvědí, protože ve škole nejsou.³³

II. 1. 3. 2. Text {Václavová}

V následující ukázce z textu {Václavová}, z radiofejetonu BBC filmařky Ljuby Václavové, se opět, stejně jako v textu {Lety po letech}, setkáváme s romskou pověrou, resp. s predikátem *Romové věří, že když prší, tak pláčou jejich mrtví*.

z textu {Václavová}: Když se před deseti lety odhaloval památník romským obětem koncentračního tábora v Letech u Písku, přišla průtrž mračen, vítr obracel mokré deštníky a rval Václavu Havlovi slova od úst tak, že president působil jako člověk na němém, starém, poškrabaném filmu. Vzpomněla jsem si v tu chvíli na zážitek s romskými dětmi z jedné pražské školy. Bylo to také v květnu a lilo jak z konve. Děti se dívaly do deště s děsem v černých očích a mne zajímalo, jestli vědí jak, z čeho a proč vzniká déšť. Dneska pršet muselo, řekly mi. Ráno měl pohřeb náš kamarád. Zabil se v autě a ještě v rakvi plakal. Všichni to viděli - měl slzy na tvářích, když se rakev zavírala. Děti to říkaly naprosto přesvědčivě a divily se, že takovým věcem nevěřím. (...) Nad cikánskou pověrou, že prší tehdy, když mrtví pláčou, vrtěla hlavou.

Jak v ukázce právě uvedené, tak v ukázce z textu {Lety po letech} slouží pisatelům zmíněný romský predikát pro dokreslení atmosféry setkání u letského památníku 13. 5. 1995, tedy v den, kdy byl památník za účasti prezidenta V. Havla slavnostně poprvé představen veřejnosti. Skutečnost, že ten den pršelo, byla pro přímé i nepřímé účastníky patrně natolik

³³ Na paralelní výskyt (s různou měrou explicitnosti) pozitivní sebe prezentace a negativní jinoprezentace, tedy na souběžnou přítomnost (více méně) pozitivního obrazu sebe sama a (více méně) negativního obrazu druhého, často jde o obraz jiné etnické skupiny, narážíme prakticky v každém typu diskursu, v němž se nějakým způsobem setkávají dvě odlišné (např. etnické) skupiny lidí. K tomu viz např. Van Dijkův přehled strategií, které mluvčí uplatňují při prezentaci svých postojů, dle Hayesová, N. (1998, s. 32). V této souvislosti je užitečné zmínit i článek J. Holšánové, která mluví o užívání citací při mluvení o jiném etniku jako o možnosti, jak nebyť nařčen ze stereotypních názorů, Holšánová, J. (1996); dále článek J. Nekvapila a I. Leudara, kteří mimo jiné konstatují, že rysy, které ke kategorii Romové připisují většinová mluvčí, jsou negacemi toho, co tito mluvčí shledávají pozitivního na sobě samých, Nekvapil, J., Leudar, I., (2003, s. 187).

silná, že si ji bez problémů vybaví i po mnoha letech. Důkazem toho jsou i oba autoři textů. Děšť je pak v obou textech jakoby automaticky spojen se zmíněnou pověrou.

V ukázce z textu {Václavová} dále stojí za pozornost, že autorka textu výslovně říká, že s touto pověrou jsou obeznámeny již romské děti, z čehož by se dalo usuzovat, že tento romský predikát je v romských rodinách předáván z generace na generaci, že se o něm běžně mluví i před dětmi.³⁴

O obsahu tohoto romského predikátu, tedy především o tom, že tento predikát je zřejmě součástí pouze romského obrazu vytvářeného neromskými autory, tedy nikoli obrazu Romů samotných, již byla učiněna poznámka výše.

Počet dokladů, které jsou zde uvedeny, je sice omezený, přesto lze usuzovat, že predikát *Romové věří, že když prší, tak pláčou jejich mrtví* není vůbec běžný, např. v internetových diskusích se s ním neseťkáváme.

V následující ukázce z téhož textu se objevuje predikát *Romové kočují*.

z textu {Václavová}: V Letech byl tábor, do něhož úřady navezly, tedy koncentrovaly, rodiny českých Cikánů, označené za "osoby práce se štítící". Nehrálo roli, jestli se toulali světem nebo celý život pracovali v cihelnách, na stavbách nebo na poli. Byl to tedy koncentrační tábor pro určitou skupinu lidí. Nebyl zamýšlen jako vyhlazovací, ale kvůli tvrdému zacházení a strašným hygienickým podmínkám se stal mnohým vězňům místem posledním.

Romský predikát, charakterizující Romy jako lidi, pro něž je typický přesun z místa na místo, tedy kočovný způsob života, je uveden v ukázce v souvislosti s výběrem osob, které byly umístěny do letského koncentračního tábora. Autorka výslovně uvádí, že do tábora byly umístěny *rodiny českých Cikánů*, z čehož se dá vyvodit, že vězni letského tábora sem byli umístováni na základě etnické příslušnosti, nikoli podle toho - jak je uvedeno v ukázce dále - jestli tito lidé žili kočovným způsobem (tedy by je snad bylo legitimní označit za *osoby práce se štítící*) nebo jestli někde řádně pracovali.³⁵

Predikát *Romové kočují* (v ukázce formulovaný *jestli se toulali světem*) tedy slouží v ukázce k charakteristice jen jisté skupiny Romů, rozhodně nikoli Romů všech.

---

³⁴ K tomu viz. např. shrnutí psychologa D. W. Bethlehem, který jako jeden z principů, na nichž fungují etnické předsudky, uvádí, že děti si etnické předsudky osvojují od svých rodičů, Bethlehem, D. W. (1985), cit. dle Hayesová, N. (1998, s. 126).

II. 1. 3. 3 Text {Uhl}

Následující ukázka je částí textu, jehož autorem je P. Uhl. Text byl uveřejněn na internetovém serveru pravo.cz dne 16. 5. 2005.

z textu {Uhl}:

Se slovníkem vrahů přejímáme i jejich argumenty. Velitel tábora Josef Janovský, příslušník protektorátní policie, po válce stíhaný a po únoru 1948 osvobozený, tvrdil, že smrt vězňů vyvolala jen epidemie tyfu, to cikáni nedbali na hygienu. Klaus také říká: oběti tohoto tábora byly primárně spojené s epidemií skrvnitého tyfu, a nikoliv s tím, co bývá tradičně chápáno jako oběť koncentračního tábora.

V této ukázce se setkáváme s romským predikátem *Romové mají špatnou hygienu*.³⁶ Pisatel P. Uhl tento predikát užívá, když ostatním čtenářům zprostředkovává názory někdejšího velitele letského tábora Janovského: Uhl tedy říká, že se s tímto romským predikátem ztotožňoval právě Janovský. Dále Uhl říká, že tento názor velitele Janovského ve svém textu sdílí také současný prezident ČR Václav Klaus³⁷. Sledujeme-li celý text {Uhl}, vidíme, že se v něm pisatel od názorů V. Klause distancuje, jedním z momentů, ve kterých s Klausem nesouhlasí, je právě sdílení romského predikátu *Romové mají špatnou hygienu*. Podobně jako další pisatelé a mluvčí také P. Uhl vyjadřuje svůj názor, že špatná hygiena v letsčém táboře nebyla způsobena Romy samotnými, ale celkově neuspokojivými poměry, které v táboře panovaly.

II. 1. 3. 4 Text {diskuse}

V dalším textu bude pozornost věnována vybraným příspěvkům z internetové diskuse (zde text {diskuse}), která následovala za článkem *Zrušte veprín v Letech, žádá Evropský parlament* z 31. 1. 2008 uveřejněným na serveru aktualne.centrum.cz³⁸. V internetové diskusi uvádějí pisatelé řadu romských predikátů, které budou předmětem analýzy. Jednotlivé příspěvky jsou v tuto chvíli posuzovány odděleně, bez ohledu na příspěvky předcházející, zatím pouze s ohledem na to, že jsou reakcí na výše zmíněný článek. Pochopitelně se v mnoha případech ukazuje, že výsledná podoba daného příspěvku je významně závislá nejen na obsahu úvodního článku, ale také na momentálním průběhu diskuse. Tato skutečnost bude u vybraných příspěvků reflektována v části následující.

---

³⁵ K tomu viz příp. část I. 4 Etnografické pozadí.

³⁶ K tomuto predikátu viz i dále II. 1. 3. 4. text {diskuse}.

³⁷ Dotčený Klausův text {Lety nejsou Osvětim} lze nalézt v Příloze.

³⁸ Text článku {Březina } a celou diskusi k němu (text {diskuse}) lze nalézt v Příloze.

V následujících dvou ukázkách z textu {diskuse} se setkáváme s různě formulovaným predikátem *Romové nemají zájem o svou historii*. Jedná se o příspěvky nicků jonk a km.

z textu {diskuse}:

Re: Lety jsou česká ostuda

ten prasečák tam postavili komunisté.ti by to měli zaplatit.

když se tam koná nějaká vzpomínková akce, tak ti cikáni co tam jsou, by se nechali spočítat na prstech jedné ruky.

(jonk, 31.01.2008 18:23)

Nick jonk ve svém příspěvku opět (stejně jako nick hellmarch v příspěvku následujícím za textem {Stehlíková}) zmiňuje skutečnost, že pietního shromáždění památníku letského tábora se účastní jen velmi málo Romů, z čehož lze velmi pravděpodobně opět vyvodit, že Romové nemají zájem o svou historii, a tedy není třeba investovat do památníku romského holokaustu peníze.

z textu {diskuse}:

nechat to jak to je!

Já bych to nechal jak to je, dvě miliardy jsou vyhozené peníze, když bourat + pomník ať to začaluje EU. Za dvě miliardy pomník, aby se na něj přijelo za rok podívat 10 romů, to je padlé na hlavu, to potom musíme postavit další pomníky třeba u komoušských prac. táborů, kterých bylo po vlasti nespočet a kde makali hlavně občani většinové společnosti, můj děda seděl v padesátých a šedesátých 12 let, to je skoro třikrát tolik co světová válka, v podstatě byl totálně nasazen na uranu, v Leopoldově atd. a pomník po nikom nechci, tak ať romové a EU přehodnotí svůj přemrštěný postoj!!!

(km, 31.01.2008 17:18)

Také nick km říká, že k památníku jezdí jen velmi málo Romů, což je podle něj dostatečným důvodem proto, aby se do památníku neinvestovaly přehnaně vysoké finanční částky. Pisatel dále upozorňuje, že na území našeho státu existovaly také další pracovní tábory, v nichž byli věznění příslušníci většinové společnosti a u nichž se o podobných památnících neuvažuje.

Poměrně ojedinělým prvkem v internetových diskusích je srovnávání letského pracovního tábora s pracovními tábory zřizovanými komunistickým režimem v 50. letech. Pokud se příspěvatelé do internetových diskusí pouštějí do nějakého srovnání pracovních táborů, pak mluví o pracovních či koncentračních táborech, které na území někdejšího Československa existovaly ve stejném období, tedy v době druhé světové války.

V textu {diskuse} se opakovaně vyskytuje, opět různě zformulovaný, romský predikát *Romové mají špatnou hygienu*. V následujícím textu bude pozornost věnována třem příspěvkům (nicky tupl, Praotec, Petr Zalesak), v nichž se tento predikát vyskytl.

z textu {diskuse}:

Předtím tabor pro prasata, teď prasecak

V letech byl tabor , kde byli shromazdovani cikani, aby volne nekocovali po zemi a nekradli. Zadny nebyl zabít, vsichni tam pochcipali na nemoci, protoze maji nulove hygienicke navyky.

(tupl, 31.01.2008 19:54)

Nejprve si všimněme, že v právě uvedené ukázce, v příspěvku nicku tupl, se kromě zkoumaného predikátu *Romové mají špatnou hygienu* vyskytují i další romské predikáty, totiž *Romové kradou* a *Romové kočují*. Tyto dva predikáty bývají v souvislosti s romským etnikem opakovaně zmiňovány v textech na nejrůznější témata. Vycházíme-li z textu ukázky, vidíme, že autor příspěvku (nick tupl) klade tyto dva predikáty do přímé souvislosti se zřízením letského koncentračního tábora, jinými slovy, zřízení tábora mělo zamezit problematickému chování Romů, totiž krádežím a kočování.

Predikát *Romové mají špatnou hygienu* je pak podle pisatele důvodem, proč Romové v táboře umírali; podle pisatele si tedy Romové za smrt v táboře mohli sami.

Jak již bylo naznačeno, zkoumaný romský predikát se vyskytl také v příspěvcích nicků Praotec a Petr Zalesak.

z textu {diskuse}:

Re: Předtím tabor pro prasata, teď prasecak

Myslim si ze se moc nezmenilo i v dnesni dobe. Dnesni obyvatele podle fotky se take moc nemyji anebo je nekdo nemyje a ta hygiena zaostava.....

(Praotec, 01.02.2008 12:40)

z textu {diskuse}:

Zmenit na romskou ubytovnu.

Kdyz uz se cik anum nelibi veprin, tak jim z toho udelejte ubytovnu. Kdyz tam zbytecne moc po prasatech neuklidite, budou se tam citit dobre.

(Petr Zalesak, 01.02.2008 13:17)

Příspěvky nicků Praotec a Petr Zalesak rovněž obsahují predikát *Romové mají špatnou hygienu*. Predikát je zde však dovedený ad absurdum, oba pisatelé totiž přirovnávají Romy ke zvířatům, prasatům; oba říkají, že Romové a prasata jsou stejně špinaví.

K přirovnání Romům k prasatům nahrává příspěvatelům do textu {diskuse} hned několik faktorů. Především je to všeobecně známá skutečnost, že v místě někdejšího letského koncentračního tábora dnes stojí veprín. Tato skutečnost bývá v souvislosti s letským

koncentračním táborem a diskutovaným památníkem v Letech opakovaně zmiňována a je výslovně uvedena i v článku, za nímž následovala internetová diskuse, zde text {diskuse}.

Kromě toho napomáhá významně oběma (a mnohým dalším) pisatelům k takovému přirovnání i fotografie vepře, která článek doplňuje. Pisatelé tak reagují nejen na samotný text článku, ale také jistým způsobem komentují fotografii, která text doprovází; to je zjevné hlavně z příspěvku nicku Praotec.^{39, 40}

Svou roli zde také hraje téma textu {diskuse}, které v tu chvíli aktuálně znělo *Predtim tabor pro prasata, ted prasecak* a které je uvedeno vždy na začátku příspěvku. Sledujeme-li celý text {diskuse}⁴¹, vidíme, že se titulek *Predtim tabor pro prasata, ted prasecak* objevuje v příspěvcích několika diskutujících, že se tedy stal úspěšnou částí celého textu, že se k textům, které tento titulek uvádějí, vyjadřuje řada diskutujících. Titulek se dostává i do úvodu příspěvků těch diskutujících, kteří by patrně, pokud by to byli oni, kdo diskusi na dané podtéma zahájí, zvolili formulaci titulku zcela jinou, třeba ne tolik emotivní, až vulgární, jako tomu je u titulku zde analyzovaného. Příkladem příspěvku, jehož autorka by patrně téma formulovala jinak, je např. dále analyzovaný příspěvek nicku Catwoman. Protože se však i tito jinak zaměřeni diskutující chtějí na tématu podílet a chtějí se zařadit do skupiny diskutujících na právě rozebírané téma, nezbyvá jim, než se přizpůsobit principům fungování internetových diskusí a na začátek svého příspěvku prostě zkopírovat téma, které bylo zformulováno někým jiným.

V příspěvku nicku Petr Zalesak sledujeme, že pisatel využívá predikátu *Romové mají špatnou hygienu* k vedení jakéhosi dialogu, v němž on sám oslovuje (užívá 2. osobu plurálu)

---

³⁹ K tomu viz článek J. Nekvapila a I. Leudara, kteří ukazují, jak mohou většinoví mluvčí využívat novinové texty a fotografie k tomu, aby ospravedlnili své negativní postoje k Romům, Nekvapil, J., Leudar I. (2003, s. 174).

⁴⁰ Samozřejmě lze spekulovat o tom, proč byla fotografie vepře vůbec k článku přiřazena. Jakou (novou) informaci má čtenářům článku přinést? Odpověď na tuto otázku by patrně bylo smysluplné položit pouze autorovi článku, resp. lidem pracujícím pro daný internetový server. Jen pro zajímavost uvedme, že tzv. zástupný text u této fotografie zní: *Stavba vepřína v Solanech* a že u daného článku najdeme mezi tzv. souvisejícími články také článek *Malou obec děsí vepřín, má být pro 72 000 prasat* ze dne 24. 5. 2007, který pojednává o přestavbě bývalého kravína na vepřín v severočeské obci Solany. K fotografii u článku zde analyzovaného ještě dodejme, že je u ní podtitulek: *Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata*, jako autor fotografie je uvedena šifra hra. Kromě zmíněné fotografie vepře se ještě v úvodu článku objevuje fotografie europoslance J. Březiny, zástupný text k této fotografii zní *Jan Březina*, podtitulek pak *Europoslanec Březina rezoluci nepodpořil*, u položky autor je uvedeno: archiv Jana Březiny.

Zástupným nebo také alternativním textem - viz např. www.jakpsatweb.cz - se rozumí text, který se u obrázku objeví, najedeme-li na obrázek myší. Pokud prohlížíme internet včetně obrázků, zástupný text nám zpravidla nepřinese žádnou další informaci, kterou by již neposkytl obrázek samotný. Užívání zástupného textu má však nezanedbatelný význam pro uživatele, kteří z nějakého důvodu prohlížejí internet bez obrázků. K těmto uživatelům patří např. nevidomí, kterým texty zprostředkuje čtecí zařízení nebo překladač do Braillova písma. Pro ně pak může poskytnout zástupný text informaci velmi podstatnou. Je zářezující, že např. v případě zde diskutované fotografie byla prostě z jiného článku převzata nejen fotografie samotná, ale i zástupný text, vztahující se onomu jinému článku.

⁴¹ Viz příp. celý text {diskuse} v Příloze.

blíže nspecifikovanou skupinu lidí, kterým říká, co mají dělat. Těžko říci, zda těmito lidmi myslí nějaké osoby, které mají na starosti letský památník. Pokud si někdo jeho příspěvek přečte, pak to budou pravděpodobně spíše další přispěvatelé do téže internetové diskuse než lidé, kteří se letským památníkem seriózně zabývají.

Špatné hygieny se dotýká také příspěvek nicku Catwoman:

z textu {diskuse}:

Re: Predtim tabor pro prasata, ted prasecak

V podstate mate pravdu, ale radeji presnou definici. Puvodne to mel byt pracovni tabor pro individua prace se stitici, ale pak se to zvrhlo v tabor internacni, prevazne pro cikany. Obeti zemrely na tyfus, nejspis zpusobeny nedostatecnou hygienou, tabor byl prelidneny a cetnický velitel smelil s potravinami. Jen mi vrta hlavou, proc chteji stavet pomnik v Letech, kdyz v Hodonine u Kunstatu byl druhy tabor s podobnymi podmínkami. Nejednalo se o tabory vyhlazovací spis internacni.

(Catwoman, 01.02.2008 11:27)

Nick Catwoman ve svém příspěvku popisuje prostředí letského koncentračního tábora a zmiňuje také neutěšené hygienické podmínky, které v něm panovaly. Z textu sice jednoznačně nevyplývá, zda nedostatečnou hygienu pisatelka přisuzuje Romům, nebo zřizovatelům tábora, protože však tuto skutečnost zmiňuje vedle dalších okolností, které podávají celkový obraz fungování tábora a které evidentně Romy samotnými způsobeny nejsou (přelidněnost tábora, kšeftování s potravinami), lze se domnívat, že pisatelka špatnou hygienu skutečně Romům nepřipisuje, že ji připisuje zřizovatelům tábora. Znovu připomeňme, že nick Catwoman takto – dosti poučeně – reaguje na jiné příspěvky z textu diskuse, jejichž autoři predikát *mít špatnou hygienu* naopak jednoznačně připisují Romům. Nick Catwoman v tomto smyslu s ostatními pisateli polemizuje, takto přímé přiřazování predikátu Romům zpochybňuje.

V následující ukázce se objevuje predikát *Romové parazitují na většinové společnosti*.

z textu {diskuse}:

Pomnik se ma udelat lidem, na ktere narod vzpomina ..a ne tem , ktere narod nenavidi a kteri ho jen terorizuji a vysavaji. A cikany nesnasi opravdu temer kazdy (stoprocentne kazdy, kdo zije v jejich blizkosti a zna jejich chovani)

(31.01.2008 20:13)

V příspěvku, u něhož není uveden žádný nick (pro tuto chvíli označme přispěvatele xx), je užito predikátu *Romové parazitují na většinové společnosti* jako zdůvodnění, proč jsou Romové u většinové společnosti neoblíbeni, a tedy proč ani nemají nárok na důstojný

památník. Jak vyplývá z úvodu ukázky, nárok na památník mají podle pisatele xx ti, kteří se chovají jinak než Romové.

V následujícím příspěvku nicku Hugo se vyskytuje celá řada romských predikátů.

z textu {diskuse}:

může mi někdo (při vší úctě a bez ironie) jmenovat jedinou oblast na světě, kde žijí jenom Cikáni mezi sebou (nebo Romové, já to neumím rozlišit, moje chyba) jako prosperující či jenom soběstačná společnost? Pokud vím, tak jsou černošské prosperující země, prosperují žlutí, dokonce i indiáni byli zcela soběstační, byť žili přírodním způsobem života, Eskymáci také nikoho k přežití nepotřebovali, Asiati všeho druhu vytvářejí vysoce prosperující komunity všude ve světě, Židé budí závist svými schopnostmi - ale cikáni? Kromě malého podílu asimilovaných jednotlivců vidím u nich všude jen parazitující způsob života na okraji společnosti. Také netuším, jakým způsobem by nás mohli kulturně obohatit. Uznávám pár špičkových zpěváků a vážím si jich, ale kultura národa? Hromady odpadků a hov.n, na kterých žijí Červeňáci. To má být kulturní přínos? Vyveďte mne z omylu, prosím tak proto nejvíc právně mají cikáni. Každý zákon se musí posuzovat především ne podle toho co udělá, ale podle toho jak se dá zneužít. Po nasekání dluhů dostanou 1-2 měs. podmínky. Proto říkají, že ani nemohou pracovat, protože by jim chodily exekuce na plat, tak nemá smysl dělat. Stát jim dá sociál, pěkné bydlení každé 2 roky a pojistí od všech nemocí.

(Hugo, 31.01.2008 18:05)

V příspěvku nicku Hugo se vyskytují následující romské predikáty: *Romové parazitují na většinové společnosti, Romové jsou nekulturní národ, Romové nepracují, Romové zneužívají sociální dávky*. Pisatel uvádí v protikladu k Romům řadu dalších etnických kategorií, řadu dalších etnických skupin, které na rozdíl od Romů dokážou žít tak, že na většinové společnosti neparazitují, které jsou soběstačné.

Za pozornost jistě stojí, jaké skupiny si pisatel pro srovnání s Romy zvolil. Např. kategorie *Eskymáci* rozhodně nebývá v diskusích na „romská“ témata zmiňována. Dále by bylo např. zajímavé zjistit, zda se u pisatele nějakým způsobem překrývají kategorie *žlutí* a *Asiati všeho druhu*, nebo jak by např. odpověděl na otázku, zda Romové podle něj patří mezi Asijce apod.

Zkoumané romské predikáty jsou v tomto příspěvku užity pro dokreslení celkového obrazu Romů (z pohledu nicku Hugo), a protože byl zařazen za článek pojednávající o památníku letského tábora, lze vyvodit, že jisté modely chování (tedy parazitování na většinové společnosti, nekulturnost Romů, krádeže, zneužívání sociálních dávek) jsou pro pisatele dostatečným zdůvodněním toho, proč je zbytečné se otázkou památníku tábora zabývat, proč do něj investovat peníze.

z textu {diskuse}:

Re: může mi někdo (při vší úctě a bez ironie)

Zadna uspesne integrovana cikanska komunita neexistuje a ani neexistovala. Cikani zili vzdy a vsude na okraji spolecnosti, vctne rodne Indie. Ti kteri toho byli schopni se ze svrabu vymanili, zbytek si nese dysgenickou genetickou a kulturni zatez.

(Ladislav, 31.01.2008 21:24)

Nick Ladislav seznamuje ostatní diskutující se svým pohledem na Romy, součástí jeho obrazu je také predikát *Romové nejsou schopni integrace*. Tento predikát je podle něj univerzálně platný pro všechny Romy na celém světě. Jak uvidíme v následující části práce, pisatel reagoval na svého předřečníka, nick Hugo.

V následujícím příspěvku, u nějž pisatel (opět) neuvedl žádný nick, se mimo jiné objevuje predikát *Romové parazitují na většinové společnosti*.

z textu {diskuse}:

No pěkně jsi nám to

nandal,už se třese me studem.Ovšem co to mění na faktu že cigoši jsou parazitující,odporný hmyz planety? A jejich přínos pro galaxii je jedna velká 0! Tak zase zalez do kavárny a s přáteli Uhlem,Karáskem a Džamilou stepní můžete dále meditovat a mít orgasmy se své neomylnosti.(i když 99% populace si myslí opak) Nazdar.

(01.02.2008 9:07)

Jak již bylo řečeno, v této ukázce se opět vyskytuje predikát *Romové parazitují na většinové společnosti*. Výraz *parazit, parazitující* si pisatel zřejmě snadno spojuje s jistými druhy hmyzu, proto jsou pak Romové v tomto příspěvku přirovnáni právě k *parazitujícímu hmyzu*. Vidíme tedy, že (podobně jako v příspěvcích nicků Praotec a Petr Zalesak) nejsou Romové pojmenováváni pomocí kategorií označující skupiny lidí.

Celý příspěvek je psán velmi emotivně. Pisatel se zamýšlí nad přínosem Romů v rámci celé planety, dokonce celé galaxie, pohybuje se tedy v rovině jakési absolutní všeobecnosti. Vzápětí se jakoby vrací do „našich českých“ poměrů a velmi nevybíravým způsobem vybízí jiného příspěvatele textu {diskuse}, aby se debaty na dané téma již neúčastnil a své názory prezentoval mezi lidmi, kteří mají stejné názory jako on, totiž mezi proromskými aktivisty.

Jména proromských aktivistů zde slouží jako přibližné vymezení skupiny lidí, kteří sdílejí názor jiný než většinoví příspěvatelé. Tato skupina je podle pisatele jistě nepočtená, z jeho příspěvku lze vyčíst, že lidé, kteří mají názor odlišný než pisatel, tvoří pouhé 1 % všech obyvatel ČR.

V následující ukázce, v příspěvku nicku a, se vyskytuje predikát *Romové kradou slepice*.

z textu {diskuse}:

Jsem pro zadání vypsaní zavedení uskutečnění návrhu pro "velkou slepici" jako druhý pomník to za ty sezrané slepice co cigani ukradli. měla by stát ciganovi na hlavě a srat na něj. (a, 01.02.2008 3:47)

Nick a ve svém příspěvku pracuje s velmi starobyklým romským predikátem žijícím v myslích lidí jistě po staletí, zároveň však s predikátem stále živým. Jak je vidět z právě analyzovaného příspěvku, predikát *Romové kradou slepice* lze bez problému začlenit do současného textu, přestože v dnešní době je spíše nepravděpodobné, že by někdo (např. Romové žijící ve městech), kradl právě slepice.

Pro objektivnější analýzu tohoto příspěvku je potřeba vzít v úvahu momentální průběh internetové diskuse, vzít v úvahu obsah příspěvků předcházejících⁴². Na tomto místě jen poznamenejme, že velmi starobyklý predikát *Romové kradou slepice* je v příspěvku nicku a propojen s tématem článku, tedy s plánovaným pomníkem romského holokaustu a že předmět krádeže (slepice) je ironicky využit jako možné téma pomníku.⁴³,⁴⁴

V příspěvku nicku nalijmi se vyskytuje predikát *Romové devastují přidělené byty*, který je však zformulován se značnou dávkou ironie.

⁴² Viz opět příp. celý text {diskuse} v Příloze.

⁴³ Důkazem toho, že tato představa, spojená s romským etnikem, je stále živá, je nejen tento příspěvek, ale také příklady další, rovněž z textů současných. Jedním z nich je např. písnička *Slepice pírka* skupiny MIG21 z roku 2001, v jejímž refrénu se také objevuje:

(...) neměl jsem tu cikánskou holku potkat za lesem, ukradených slepic pírka zdvihá dým, potom stoupá k nebi a já stoupám s ním. (text písničky viz příp. www.diskografie.cz/mig-21/snadne-je-zit/slepice-pirka/), k analýze tohoto textu viz Hašová (Jílková), L. (2002).

Další příklad z jiné internetové diskuse lze nalézt v knize J. Homoláče; v jednom z příspěvků z jím analyzované diskuse se také objevilo: (...) Prej také moje detčka kradou ostatním svaciny. Ale oni to nemají zapotřebí, davam jim jídlo dostatek každý den. Leckdy mají i polku slepice. Možna jim to ostatní zavýdi. (...), viz Homoláč, J. (2008, s. 53).

⁴⁴ U tohoto příspěvku je zarážející to, že nebyl administrátorem smazán. Obsahuje totiž vulgární výrazy, které bývají důvodem pro smazání celého příspěvku. Běžnou strategií příspěvatelů, kteří užívají vulgarismy a nechťejí, aby pro ně byl jejich příspěvek smazán, je nahrazení některého písmena (nebo více písmen) tečkou, ani to však nick a neučinil, přesto byl jeho příspěvek v diskusi ponechán. Pro úplnost ještě citujme upozornění, které se objevuje na začátku každé diskuse na serveru aktuálně.cz (a které je stručnější verzí tzv. kodexu diskutujících, rovněž na tomto serveru dostupným): *Diskuse ne těchto stránkách jsou moderovány. Pokud váš text obsahuje hrubé urážky, vulgarismy, spamy, hanlivá komolení jmen, vzbuzuje podezření z porušení zákona, je celý napsán velkými písmeny či jinak odporuje zdejším pravidlům, vystavujete se riziku, že jej administrátoři smažou. Aktuálně.cz má zájem poskytovat prostor jen pro korektně a slušně vedenou debatu. Přejeme vám zajímavou a inspirativní výměnu názorů. Libor Stejskal, hlavní editör diskusí.*

z textu {diskuse}:

Pomník?

Cikánský pomník stojí v každém větším městě. Chánov, Přívoz, Ústí a stovky dalších zdevastovaných sídlišť.

(nalijmi, 31.01.2008 18:17)

Nick nalijmi ve svém příspěvku uvádí konkrétní lokality na území České republiky, o nichž je známo, jednak že v nich bydlí větší množství Romů, jednak že se v nich vyskytují vybydlené domy. Těmito lokalitami pisatel do diskuse zavádí další velmi běžný romský (samozřejmě pokud hovoříme o majoritním neoficiálním diskursu o Romech) predikát, totiž *Romové devastují přidělené byty*. V příspěvku se také objevuje výraz *pomník*, který je pro úvodní článek, i pro celou internetovou diskusi výrazem podstatným. Nick nalijmi jej však užívá velmi ironicky, nemluví – na rozdíl od ostatních diskutujících – o plánovaném pomníku romského holokaustu, ale o zdevastovaných sídlišťích coby připomínce, jakým způsobem Romové nakládají s přidělenými byty.

V následující ukázce, v příspěvku nicku kl, nacházíme predikáty *Romové nepracují* a *Romové ohrožují většinovou společnost*, konečně se zde vyskytuje (jako i v některých výše uvedených ukázkách) také přirovnání Romů ke zvířatům.

z textu {diskuse}:

Re: Jsem pro zachování vepřína v Letech

TAKE SÍ MYSLIM ZE BY SE NEKDE DAL o par desitek metru MOHL UDELAT POMNIK A USETRENE PENIZE POUZIT SMYSLUPLNE PRO ZIVE LIDI. Proc nekdo konecne nerekuje ze historicke dokumenty jasne rikaji ze tabor byl na jinem miste o par desitek metru a vybudovali ho nemci ne komuniste. Porad plno lidi mele nesmysly a pritom historik to vse zpracoval do papiru pro politiky. A myslim ze Romove kdyz uz nechteji pracovat mohli by se chovat aspon jako clovek a ne zivre. Vzdyt je kazdy obchazi obloukem protoze se jich boji

(kl, 01.02.2008 12:13)

V ukázce je pozornost nejprve věnována letskému koncentračnímu táboru, v jejím závěru se pak vyskytují zmíněné romské predikáty. Jejich přítomnost pisatel nijak nevysvětluje, z pohledu analytika se pro jejich začlenění do textu těžko hledá nějaký objektivně pozorovatelný důvod.

Na rozdíl od řady jiných příspěvů do textu {diskuse} nick kl neuvádí tyto romské predikáty jako argument, proč je zbytečné se letským památníkem zabývat. Naopak se zdá, že jej téma tohoto památníku zajímá, že si o něm zjistil řadu informací, které považuje za natolik

podstatné, že s nimi seznamuje ostatní. Po shrnutí těchto informací pisatel uvádí zmíněné romské predikáty, které jsou jakoby volně přiřazeny k předchozímu textu.

Začlenění romských predikátů v závěru textu ukázky se zkrátka jeví jako poněkud nesourodé. Zřejmě je to opět důkaz toho, že tyto (a další) romské predikáty se zkrátka mohou vyskytnout v diskusi na jakékoli „romské“ téma; v případě tohoto příspěvku navíc jen těžko odhadujeme komunikační záměr pisatele, jen obtížně hledáme odpověď na otázku, proč vlastně zmíněné romské predikáty do svého textu začlenil.

V následující ukázce se vyskytují predikáty *Romové nepracují* a *Romové nemají zájem o svou historii*, dále se zde objevují jména proromských aktivistů.⁴⁵

z textu {diskuse}:

Pane bože vždyť se tam sejdou 4 romští aktivisté pak Rychlík , Uhl, Pithart, Havel, Mlynář, Schvanzerbergr a pro těch pár zaprodaných blbců nebudeme bourat vepřín a stejně plačou na cizím hrobě, takhle nelze štvát lidi do nekonečna hlavně ať naučí cigány makat
(Petr, 01.02.2008 13:18)

V ukázce nicku Petr slouží uvedené romské predikáty pisateli opět jako zdůvodnění toho, proč není žádoucí do letského památníku investovat peníze. Dále jsou zde jmenováni konkrétní proromští aktivisté (jméno K. Schwarzenberga je značně zkomoleno), kteří jsou – snad tak lze danému příspěvku rozumět – těmi, kdo by se měli pokusit změnit chování Romů, konkrétně pak měli by je naučit pracovat. Pisatel tedy jakoby mění „náplň práce“ proromských aktivistů. Předmětem jejich zájmu by nemělo být budování památníku (resp. scházení se u památníku v zanedbatelně malém počtu), ale proromští aktivisté by se podle nicku Petr měli snažit o „rozbití“ jednoho neustále se opakujícího predikátu: *Romové nepracují*.

V následujících ukázkách, v příspěvcích nicků Jag a Fanek se, podobně jako v příspěvku nicku Petr, také objevují jména proromských aktivistů. Můžeme říci, že prakticky každá internetová diskuse na jakékoli romské téma obsahuje příspěvky, ve kterých se jména proromských aktivistů objevují a že podobně jako jisté neustále se opakující romské predikáty, také uvádění opakovaně se vyskytujících jmen (častěji jen ve formě příjmení) proromských aktivistů slouží autorům diskusních příspěvků k naplnění jistých komunikačních záměrů.

---

⁴⁵ K analýze kategorie *proromští aktivisté*, lze se setkat i s pojmenováními dalšími, např. *pseudohumanisti* apod., viz i Homoláč, J. (2008, s. 93).

V následujícím příspěvku nicku Jag se objevuje jméno pouze jednoho proromského aktivisty, a to P. Uhla.

z textu {diskuse}:

Uhl už zase nemá co dělat Tak opruzuje.

(Jag, 31.01.2008 18:39)

Jméno P. Uhla, který funkci vládního zmocněnce pro lidská práva vykonával v letech 1998 – 2001, se v textech snad na opravdu jakékoli „romské“ téma vyskytuje s železnou pravidelností. Vidíme, že ze všech možných proromských aktivistů si pisatel vybral pouze P. Uhla, který je patrně mezi proromskými aktivisty – v očích majoritních příspěvatelů internetových diskusí – osobou skutečně nejznámější, nejvýraznější, nejčastěji zmiňovanou. Příslovcem *zas* pisatel pravděpodobně naznačuje, že je s aktivitami P. Uhla nespokojen dlouhodobě. Z celkového vyznění příspěvku vyplývá, že pisatel považuje aktivity P. Uhla za nevhodné, zbytečné, obtěžující.

Také v následujícím příspěvku, příspěvku nicku Fanek, se setkáváme s uvedením jmen proromských aktivistů.

z textu {diskuse}:

Re: Nějak se s těmi prasaty identifikují i po 50 letech

I v tom s Tebou souhlasím. Ať si cikáni udělají sbírku mezi sebou, nebo ať jim na to dají ti co je mají rádi (Uhlové, Mlynářové, Stehlíkové a jiní). EU naši zemi bude rači jebat, že je diskriminujeme, než aby si tu chamrat' natáhla k sobě.

(Fanek, 31.01.2008 19:48)

V příspěvku nicku Fanek se vyskytují příjmení proromských aktivistů v plurálu, což lze považovat za jistý rys ironie, znevážení činnosti dotčených osob. Proromští aktivisté se v pojetí nicku Fanek stávají lidmi, kteří by měli zaplatit letský památník. V příspěvku se také vyskytuje kritika představitelů Evropské unie, kteří – podle nicku Fanek – pravděpodobně nemají s Romy osobní zkušenost, proto zastávají názor jiný než většinová (česká) společnost, a proto jsou schopni zastávat pozici obránců Romů nebo alespoň pozici těch, kteří považují za správné vybudovat důstojný památník romského holokaustu. Již vícekrát zmiňovaná osobní zkušenost s Romy je tedy i v tomto příspěvku důležitým konstitutivním prvkem, její absence je pro pisatele dostatečným důvodem proto, aby představitele EU označil jako osoby, které nejsou schopny objektivně situaci v naší zemi posoudit. Jsou to podle něj lidé, kteří kvůli

neexistující osobní zkušenosti s Romy nemohou sdílet většinově přijímané romské predikáty, na kterých se shodne – podle pisatele – většina české společnosti.

V následující ukázce se vyskytují romské predikáty *Romové se nepřizpůsobují většinové společnosti, Romové jsou hluční a Romové dělají nepořádek*.

z textu {diskuse}:

Re: A jsme tam, kde jsem čekal, že se dostaneme.

Je to fakt, že na továrnu na auta, by nikdo ani nemrkl okem. I když možná jo, bo by se snažili vytrískat nějaké prachy. Cikáni jsou z velké části bohužel nepřizpůsobiví a nechci, aby se jim už více pomáhalo. Sám nevím, jak by se jim mělo pomoci, protože pomoci si člověk váží, ale cikáni ne. I po přijaté pomoci znovu nastaví dlaň a nemají snahu o začlenění. Umí jen řvát a dělat bordel, a tu jejich kulturu oželím. (určitě je hrstka cikánů slušně žijících a o těch zde samozřejmě nemluví)

(Paulek, 01.02.2008 0:52)

V této ukázce slouží pisateli výše zmíněné romské predikáty k vykreslení jeho postoje k Romům, k popisu chování Romů z jeho pohledu. Obraz Romů není v podání nicku Paulek nijak pozitivní, přeci jen však v závěru textu pozorujeme jistý odklon od zevšeobecnujících tvrzení, pisatel připouští, že někteří Romové, kterých je ovšem velmi málo, pisatel jejich počet vyjádřil přibližným *hrstka*, žijí i jiným způsobem, než tím, který je charakterizován zmíněnými romskými predikáty.

V následující ukázce se vyskytují predikáty *Romové nejsou (pro většinovou společnost) užiteční a Romové se nepřizpůsobují většinové společnosti*.

z textu {diskuse}:

Prasečák.

No já nevím, ale prasečák se mi jeví jako užitečnější, než většina cikánů. Jsou výjimky, ale těch je zoufale málo. Kdo cikány zažil, ví, o čem mluvím. A pseudohumanistům doporučuji, až si na jeden týden vezmou do bytu takovou typickou cikánskou rodinku. Drtivá většina z nich je nepřizpůsobivá pakáž a musí se na ně tvrdě. Vymahatelnost práva musí přece být stejná u všech.

(Frank, 01.02.2008 0:47)

V příspěvku nicku Frank se vyskytuje hned několik momentů, které stojí za pozornost.

V samotném úvodu pisatel vyjadřuje vlastně jistou nerozhodnost, nejistotu (*no já nevím*), celý následující text je však formulován již velmi rozhodně, nekompromisně.

Predikát *Romové nejsou užiteční* je uveden v souvislosti s vepřínem, který (jak je známo a jak bylo i v tomto textu již několikrát zmíněno) stojí na místě někdejšího letského koncentračního tábora. I jiní pisatelé se vyjadřují k tomu, zda je užitečnější vepřín než památník romského holokaustu, nick Frank však toto srovnání absolutizuje, nemluví o užitečnosti (nebo neužitečnosti) památníku, ale rovnou o užitečnosti Romů jako takových. Z textu vyplývá, že Romové jsou podle pisatele neužiteční, tedy je zbytečné stavět památník.

Nick Frank se dále zmiňuje osobní zkušenost s Romy; přičemž uvádění vlastní (většinou negativní) zkušenosti je typickým rysem všech internetových diskusí na jakákoli „romská“ témata.⁴⁶ Osobní zkušenost je pro pisatele častým ospravedlněním jeho celkově negativního postoje k romskému etniku. V právě analyzovaném příspěvku se pisatel odvolává spíše na osobní zkušenost dalších čtenářů i pisatelů internetové diskuse (*kdo cikány zažil*) a předpokládá, že pokud někdo osobní zkušenost s Romy má, pak jistě pisateli rozumí a chápe, proč si pisatel myslí, že vepřín je užitečnější než Romové.

Poznamenejme také, že ona opakovaně se v internetových debatách vyskytující osobní zkušenost je jen velmi zřídka nějak konkretizována. Pisatelé, kteří osobní zkušeností s Romy argumentují a využívají ji pro ospravedlnění svých negativních postojů k Romům, málokdy vysloveně uvádějí, že právě oni byli sousedstvím s Romy nějak poškozeni apod. Ona osobní zkušenost se tak v internetových diskusích stává často veličinou velmi obecnou, avšak veličinou velmi často a poměrně úspěšně při vysvětlování postojů pisatelů k Romům užívanou.

Podíváme-li se znova do textu příspěvku nicku Frank, vidíme, že pisatel vlastně explicitně ani neříká, že on sám osobní zkušenost s Romy má. Pro další argumentační výstavbu jeho příspěvku (tedy pro využití osobní zkušenosti jako zdůvodnění negativního postoje k Romům) však evidentně stačí všeobecný odkaz na osobní zkušenost ostatních (*kdo cikány zažil*).

V další části příspěvku nicku Frank se objevují opět (již v předchozích příspěvcích zmiňovaní) proromští aktivisté, zde nazvaní *pseudohumanisté*, což je označení proromských aktivistů v tomto typu diskursu velmi běžné. Tito aktivisté jsou podle pisatele těmi, kteří nemají s Romy osobní zkušenost, která, jak bylo právě řečeno, je pro řadu pisatelů, možná obecně pro řadu příslušníků většinové společnosti, velmi důležitá, a pokud touto osobní zkušeností někdo nedisponuje, pak není schopen objektivního pohledu na Romy. Nick Frank zastáncům Romů doporučuje, aby si sami osobní zkušenost s Romy obstarali, navrhuje i jak

---

⁴⁶ K argumentování osobní zkušeností při vyjadřování negativního postoje většinové společnosti k romské menšině viz i článek L. Hašové (Jílkové), (1997), dále řada dokladů v knize J. Homoláče, Homoláč, J. (2008).

to provést: *A pseudohumanistům doporučuji, až si na jeden týden vezmou do bytu takovou typickou cikánskou rodinku.*

V samotném závěru ukázky se vyskytuje predikát *Romové jsou nepřizpůsobiví*, který je formulován velmi nevybíravým způsobem. Již bylo řečeno, že se v příspěvku vyskytují formulace nekompromisní, všeobecné, rozhodné (k tomu napomáhá např. i opakované užívání slovesa *musí*), které – znova zopakujeme – jsou však uvedeny velmi nejistě: *no já nevím.*⁴⁷

V následující ukázce, příspěvku nicku trachta, se (jako již v některých ukázkách předchozích) objevuje predikát *Romové se nepřizpůsobují většinové společnosti.*

z textu {diskuse}:

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem

Vážený pane-to snad ani nemůžete myslet vážně. Jak můžete srovnávat poměry v americe a u nás? Američani většinu původního obyvatelstva(tedy indiánů)vyvraždili.Černochoy si tam navozili sami,protože původní indiánské obyvatelstvo nebylo fyzicky schopné otročit a podléhalo nemocem, které byly zataženy z evropy. Cikány jsme si sem nedovezli ani jsme je navytlačili z jejich vlastního území,takže nevidím jediný důvod,proč se jich zastávat a už vůbec nevidím důvod je tady trpět-pokud nezmění své postoje k většinové společnosti. Běžte se vy...t s pseudohumanitou a upřímně si řekněte,že cikáni jsou vředem všude kde sídlí.
(trachta, 01.02.2008 13:08)

Predikát *Romové se nepřizpůsobují většinové společnosti* považuje pisatel za velmi problematický rys chování Romů. Obsah tohoto predikátu je navíc – z jeho pohledu – umocněn tím, že Romové na území České republiky přišli dobrovolně, bez zásahu většinové společnosti. Z textu ukázky je zřejmé, že se pisatel domnívá, že pokud nějakí lidé přijdou na jisté území dobrovolně, měli by se přizpůsobit většinové společnosti, která toto území obývala již před jejich příchodem.⁴⁸

Vidíme, že pisatel situaci Romů u nás, v reakci na příspěvek předcházející,⁴⁹ dává i do souvislosti se situací černochoů v USA. Srovnání situace černochoů v USA a Romů v ČR je však podle něj nepřijatelné, neboť situace těchto dvou skupin (tedy černochoů a Romů) se zásadně odlišuje ve způsobu, jakým se tito lidé dostali na území, kde dnes žijí (tedy černoši na území USA a Romové na území ČR). Právě způsob příchodu, v případě Romů na území ČR, který byl z pohledu pisatele dobrovolný, by měl být dostačující podmínkou toho, aby se Romové přizpůsobili většinové společnosti.

⁴⁷ Podíváme-li se na příspěvky tomuto předcházející, vidíme, že se nejedná o reakci na některý z nich, viz příp. Přílohu.

⁴⁸ K tvrzení některých příspěvatelů internetových diskusí, že *Romové zde nejsou doma* viz opět i Homoláč, J. (2008).

⁴⁹ Viz příp. Přílohu, text {diskuse}.

Vidíme, že na rozdíl od některých jiných příspěvatelů internetové diskuse se nick trachta ani v náznaku nepokouší o nějakou diferenciaci, o nějaký odklon od všeobecných tvrzení platných pro všechny Romy. Výrazně je to vidět např. v samotném závěru příspěvku: *cikáni jsou všude všude kde sídlí*. Podle pisatele tedy Romové většinou společností obtěžují na všech místech, kde se objeví, kde bydlí. Můžeme se také dohadovat, zda příslovcem *všude* pisatel nerozšiřuje platnost predikátu *Romové se nepřizpůsobují většinové společnosti* i na území další, než je jen území ČR.

V následujících dvou ukázkách, v příspěvcích nicků jin a Alik, se vyskytuje predikát *Romové nepošílají své děti do školy*; ve druhé z ukázek se pak objevují i další romské predikáty: *Romové nemají práci a Romové jsou zadluženi*.

z textu {diskuse}:

Re: Prospěje zrušení vepřina romům?

Je to debilita politiků, kteří si tu ohřívají svojí polívčičku, rušit něco co funguje. Ať jim dají nějaké akcie, z kterých budou platit jejich dětem např. svačiny, ale až když se dostaví do školy... A zabili by tak dvě mouchy jednou ranou...

(jin, 01.02.2008 10:19)

V této ukázce se nick jin zapojuje do diskuse návrhem, jak by se jinak daly využít peníze, které se mají investovat do letského památníku. Součástí jím navrhovaného řešení je také narušení zavedeného predikátu *Romové nepošílají své děti do školy*. Tento model chování, nepošílání dětí do školy, pisatel považuje za problematický, tedy je potřeba jej změnit.

Predikát *Romové nepošílají své děti do školy* se objevuje také v následujícím příspěvku, příspěvku nicku Alik.

z textu {diskuse}:

Re: Prospěje zrušení vepřina romům?

Konečně rozumný nápad ve snůšce urážek! Zeptejme se samotných Romů, zda pomník chtějí a jak si jej představují. Objevme šikovného Romského kameníka, který pomník vytesá podle romských a ne českých představ. Když se ukáže, že Romové mají spíš než o minulost starost o budoucnost (bojí se posílat děti do škol kvůli skinheadům, matka nemá peníze dítěti na svačinu, protože se rodina zadlužila u lichváře a oba rodiče jsou bez práce), dejme tyto peníze raději na motivaci Romů posílat své děti do školy a chodit do práce.

(Alik, 01.02.2008 11:38)

V této ukázce se rovněž objevuje predikát *Romové nepošílají své děti do školy*, jeho celkové vyznění je však jiné, než bývá v případě tohoto romského predikátu obvyklé. Nick Alik v něm

užil slovesa *bojí se*, nekonstatuje tedy pouze, že Romové nepošílají své děti do školy, ale že se je tam bojí posílat, protože by jim ve škole mohli ublížit skinheadi. Podle pisatele tedy tento model chování nevychází z přesvědčení romských rodičů, že chodit do školy je zbytečné, ale vychází z obav romských rodičů, aby se jejich dětem ve škole nepříhodilo něco špatného. Tento model chování, snad lze v tomto případě říci i tento způsob uvažování, je podle pisatele třeba změnit.

V ukázce se objevují také další predikáty *Romové nemají práci*, *Romové jsou zadluženi*, kterými pisatel dokresluje svůj pohled na Romy. Také tyto dva predikáty je třeba podle pisatele změnit, a to tím, že peníze, které by se měly investovat do památníku letského tábora, by bylo lépe nějakým způsobem rozdělit mezi Romy, kteří chtějí svou neuspokojivou situaci nějak smysluplně řešit.

V následující ukázce, příspěvku nicku kodyžak, se objevuje predikát *Romové páchají trestnou činností*.

z textu {diskuse}:

cikáni ať se domluví

s majitelem objektu a za tržní cenu si to odkoupějí a pak si můžou budovat památníky dle libosti. Mám ale obavy aby třeba potom nechtěli zrušit Bory, Pangrác, Ruzyň. Tak jich bylo taky dost zavřenejch.

(kodyžak, 01.02.2008 11:42)

Nick Kodyžak ve své ukázce nejprve navrhuje, aby si Romové v Letech postavili památník sami. Tento – jistě žertem míněný – návrh je však pouze úvodním krokem k rozvinutí myšlenky zcela jiné; pisatel totiž do svého textu začlenil další z často se opakujících romských predikátů: *Romové páchají trestnou činností*. Pokud sledujeme text ukázky, vidíme, že pisatel staví na stejnou úroveň někdejší romské vězně letského koncentračního tábora a současné Romy, kteří si odpykávají trest (nebo si v době nedávné odpykávali) v některé z věznic v ČR.

V následující ukázce, příspěvku nicku C2H5.OH nacházíme predikát *Romové odnášejí ukradené kovy do sběrný*.

z textu {diskuse}:

Re: ZRUŠTE BRUSELSKÝ EUROVEPŘÍN

NE, NE, NE, Je nutno postavit důstojný pomník, z bronzu, mědi a železa !!! Do 2 minut zmizí a Kovočeši ho do 10 minut převezou do nejbližší sběrný... No a pak bude prasečák třeba i dobřej...

(C2H5.OH, 01.02.2008 12:43)

V této ukázce se nick C2H5.OH připojuje k řadě dalších diskutujících se svým návrhem, jak by mohl letský památník vypadat. Celý jeho příspěvek je psán velmi ironicky, pisateli evidentně ve skutečnosti o vybudování památníku v jakékoli podobě nejde.

Podobně jako tomu bylo v ukázce předchozí, se i zde setkáváme s tím, že pisatel chtěl do diskuse vnést další romský predikát, doplnit tak obraz Romů. Tímto predikátem je *Romové odnášejí ukradené kovy do sběrnny*. Model chování, který je charakterizován tímto predikátem, pisatel ostatním čtenářům internetové diskuse zprostředkovává velmi živým jazykem, vlastně konstruuje celý příběh, v němž zmíněný predikát hraje klíčovou roli.

V následující ukázce, v příspěvku nicku Honza DC, se vyskytuje celá řada predikátů: *Romové ohrožují většinovou společnost, Romové zneužívají sociální dávky, Romové kradou*.

z textu {diskuse}:

znárodnění vepřína

Soudruzi v EU v tom maj guláš. Vepřín není státní, tak jak ho může stát zrušit? Vyvlastnit? Tohle je problém při stavbě dálnice, letiště nebo jiných stavby, která slouží většímu počtu lidí. Jinak ze strany státu u nás k žádnému útlaku cikánů nedochází, právě naopak. A zato jak se k nim chová většina populace si můžou hlavně sami. Slyšel sem i názor, ať si to cikáni financují sami, ale to je stejný, jako když to zaplatí stát. Jediný peníze co cikáni mají, jsou z našich daní, z prodeje měděných okapů, kanálových poklopů, nebo přímo z peněženky když si nedáte bacha

(Honza DC, 01.02.2008 13:27)

V této ukázce se nick Honza DC nejprve vyjadřuje jednak k možnostem České republiky zbourat vepřín, na jehož místě stál v době druhé světové války koncentrační tábor. Větší část svého příspěvku však věnuje svému pohledu na Romů. Obraz Romů je konstruován pomocí běžně užívaných romských predikátů a celkově pro Romů vyznívá velmi nelichotivě.

II. 1. 3. 5. Shrnutí

V této části práce byly analyzovány následující texty, které reprezentují majoritní diskurs: ({Stehlíková}, {Václavová}, {Uhl} a {diskuse}). Nejvíce příkladů bylo v předchozím textu čerpáno z textu posledního, {diskuse}. V analyzovaných textech se objevilo mnoho romských

predikátů. Jednotlivé romské predikáty zařazovali pisatelé do svých textů opět s jistým záměrem, k dosažení určitého komunikačního cíle.⁵⁰

Nejčastějším komunikačním záměrem, kterého se pisatelé zařazením některého romského predikátu snažili dosáhnout, bylo zdůvodnit, proč je zbytečné zabývat se památkem letského koncentračního tábora, proč je zbytečné investovat do památníku (příp. do bourání vepřína, který stojí na území někdejšího koncentračního tábora) peníze. Pro toto zdůvodnění pisatelům (nickům hellmarch, jonk, km, Hugo, Petr, Frank) posloužily velmi různorodé romské predikáty: *nezájem Romů o vlastní historii; Romové parazitují na většinové společnosti; nekulturnost Romů; zneužívání sociálních dávek Romy; Romové kradou; Romové nepracují; Romové nejsou pro většinovou společnost užiteční*. Ačkoli se v tomto výčtu neobjevují zdaleka všechny romské predikáty, které analyzované texty poskytly, můžeme s trochou nadsázky říci, že jako zdůvodnění, proč nestavět památník romského holocaustu, proč do něj neinvestovat peníze, mohou pisatelé užít vlastně jakéhokoli negativního romského predikátu.

V případě predikátu *nezájem Romů o vlastní historii* došlo pomocí právě tohoto predikátu ke zdůvodnění toho, proč se nemá stavět památník, ve dvou různých textech, v příspěvcích reagujících na různé články. Pisatelé z různých diskusí (nick hellmarch a nick jonk) tedy využili stejného romského predikátu k dosažení téhož komunikačního cíle.⁵¹

Dalším velmi častým komunikačním záměrem, k jehož dosažení pisatelům pomohly opět velmi různorodé romské predikáty (totiž: *Romové nejsou schopni integrace, Romové nepracují, Romové ohrožují většinovou společnost, Romové se chovají jako zvíře*), je vyjádření postoje – v analyzovaných textech bez výjimky negativního - pisatele k Romům (nicky Ladislav, kl, Paulek, Honza DC).

Predikát *Romové mají špatnou hygienu* se v analyzovaných textech stal různým pisatelům prostředkem k naplnění komunikačních záměrů značně odlišných: zdůvodnit proč Romové umírali v koncentračním táboře, proč si za svou smrt mohli sami (nick tupl); vtípně se zapojit do diskuse dovedením predikátu ad absurdum, tedy přirovnat Romy k prasatům (nicky Praotec, Petr Zalesak); konečně také pokusit se tento predikát narušit a přisoudit špatnou hygienu celkově neutěšeným podmínkám letského tábora (nick catwoman, P. Uhl).

⁵⁰ Zvláště v příspěvcích z textu diskuse se ukazuje, že pisatelé často reagují na některého z pisatelů předchozích. Reakce na předchozí příspěvek je v některých případech jedním z podstatných komunikačních záměrů pisatele. Jak však již bylo poznamenáno, v rámci tohoto oddílu jsou jednotlivé příspěvky do internetové diskuse chápány jen jako reakce příspěvatele na článek, který diskusi předcházela.

⁵¹ K užívání negativních romských predikátů, které se pro majoritní neoficiální mluvčí mohou stát např. důvodem pro vystěhování, ba likvidaci apod. Romů, viz opět kniha J. Homoláče, Homoláč, J. (2008, s. 125).

Obdobná situace se objevila i u romského predikátu *Romové nepošílají své děti do školy*. Zatímco nick jin jej užil k dokreslení obrazu Romů, nick Alik jej užil pro zdůvodnění strachu romských rodičů ze skinheadů; tedy rovněž tento romský predikát různým pisatelům posloužil k dosažení různých komunikačních záměrů.

Porovnáme-li výčty romských predikátů u dvou nejčastějších komunikačních záměrů, jichž se pisatelé snažili pomocí těchto predikátů dosáhnout (tedy a) zdůvodnění, proč nestavět památník a b) vyjádřit svůj postoj k Romům), vidíme, že se částečně překrývají (totiž v případě predikátu *Romové nepracují*), tedy i k těmto komunikačním záměrům lze použít téhož romského predikátu.

Další komunikační záměry, které se v analyzovaných textech objevily a k jejichž naplnění pisatelé rovněž využili některého romského predikátu, byly: snaha pokud možno vtipně se začlenit do diskuse, pobavit sebe i ostatní (nický a, Kodyžak a C2H5.OH) a emotivně dokreslit atmosféru jisté události (Václavová).

Užité romské predikáty byly v některých příspěvcích doplněny o dvě veličiny, které mohou různým způsobem (viz příp. analýza jednotlivých ukázek) komunikační cíle pisatelů modifikovat: a) uvádění jmen proromských aktivistů, b) uvádění osobní zkušenosti s Romy jako zdůvodnění postoje pisatele k Romům.

II. 2 Predikáty letského koncentračního tábora

II. 2. 1 Úvod

Analytický koncept členské kategorizační analýzy lze aplikovat i na jiné objekty, než jsou skupiny lidí. V textech věnovaných letskému památníku romského holokaustu se objektem, kterému jsou připisovány značně rozdílné rysy, stává někdejší koncentrační tábor v Letech. Obdobně jako výše analyzované romské predikáty budou také predikáty letského tábora v tuto chvíli analyzovány pouze v rámci jednotlivých textů. Zvláště v případech některých diskusních příspěvků z internetové diskuse se však ukazuje, že v nich pisatelé nějak reagují na některý diskusní příspěvek předchozí.⁵²

---

⁵² K tomu viz dále, část III.

II. 2. 2 Minoritní diskurs

II. 2. 2. 1. Text {seminář}

V následující ukázce z textu {seminář} stojí za pozornost název výstavy, kterou v dubnu 2005 inicioval v prostorách Evropského parlamentu v Bruselu Milan Horáček, poslanec Evropského parlamentu za stranu německých Zelených.

z textu {seminář}:

(...) Podobně komentoval prezidentovy výroky i Milan Horáček, poslanec Evropského parlamentu za stranu německých zelených, který pod názvem *Lety – příběh zamlčené genocidy* před časem inicioval výstavu v prostorách Evropského parlamentu. „Kdyby se to týkalo českých nebo francouzských obětí nacismu, nikdo by se neodvážil použít příčinu smrti skvrnitý tyfus jako výmluvu, pro ospravedlnění existence velkovýkrmny na místě bývalého koncentračního tábora. Je to ponížení obětí v děsivé míře.“

Výstava, která v jisté době probíhala v prostorách Evropského parlamentu, nesla název *Lety – příběh zamlčené genocidy*. V názvu výstavy se objevují dva významné (a také v dalších textech se opakující) momenty, konstruující obraz letského tábora: letský tábor je jednak symbolem genocidy českých Romů v druhé světové válce, jednak je skutečností, o které se nemluví, mlčí. Užitím podstatného jména *genocida* (a nikoli *holokaust*)⁵³ v názvu výstavy se snad její autoři pokusili upozornit na problém Romů v historicky širších souvislostech než jen v době druhé světové války.

II. 2. 2. 2. Text {Růžička}

Následující ukázka je úryvkem rozhovoru moderátora J. Berouska (JB) s politologem Z. Zbořilem (ZZ) z května r. 2008. Před ním týž moderátor hovořil s Čeňkem Růžičkou, prezidentem Výboru pro odškodnění romského holokaustu. Oba dotazovaní se u příležitosti pietního setkání v místě někdejšího letského tábora vyjadřovali k tomu, jak vnímají současnou celospolečenskou debatu o tomto táboře, o romském holokaustu.

z textu {Růžička}:

---

⁵³ *Genocida* – řidč. genocidium, vyhlazení (úplné nebo částečné) národních, etnických, rasových nebo náboženských skupin obyvatelstva; *holokaust* – (v letech 1933 – 1948) vyhlazování Židů i příslušníků jiných národů nebo národností nacisty; úplná zkáza, zničení vůbec; viz Nový akademický slovník cizích slov (2005).

JB: Jaký je názor politologa Zdeňka Zbořila?

ZZ: Stalo se to tématem politickým a úplně z toho vymizel obsah. Ten problém Letů nespočívá v tom, že tam je prasečinec, spočívá v tom, že Romové jsou přesvědčeni a já v tom s nimi souhlasím, že se romskému holocaustu nevěnuje dostatečná pozornost. Spor o Lety nebude mít jiný význam, než že to českou společnost trkne, že také nebyl jen židovský holocaust, že byl také romský. Pro mě to skoro stačí, protože jak se od té války vzdalujeme, tak ono se na to zapomíná. Nezdá se to tak kruté těm, kdo neměli tu bezprostřední zkušenost jako pan Růžička. Je dobré to nějakým způsobem připomínat.

Politolog Z. Zbořil celou diskusi kolem letského koncentračního tábora a jeho památníku považuje za užitečné připomenutí české většinové společnosti, že součástí českých dějin je nejen holocaust židovský, ale také holocaust romský. Letský tábor tedy podle něj zaplňuje jakousi mezeru ve znalostech historie a, jak vyplývá z textu ukázky, podle Z. Zbořila diskuse o letském táboře tuto mezeru zaplňuje v dostatečné míře.

Následující ukázka z téhož textu je částí ankety, kterou s účastníky pietního setkání u památníku letského tábora uspořádala Marie Vrábellová. (Ta je v ukázce označena MV, neznámý respondent, který jí odpovídá, je označen A.)

z textu {Růžička}:

Pietního aktu se letos zúčastnili jak mladí lidé, tak pamětníci. O tom vypovídá i následující anketa Marie Vrábellové.

A: Chodím sem pravidelně.

MV: Víte, co se tady stalo?

A: Byl tu pracovní a posléze cikánský tábor.

V anketě postihuje jeden z účastníků pietního setkání charakter letského tábora pomocí adjektiv *pracovní* a *cikánský*. I když je odpověď velmi stručná a možná nezaznamenaná v úplnosti, můžeme konstatovat, že názor tohoto mluvčího charakter letského tábora dosti přesně vystihuje.⁵⁴

II. 2. 2. 3 Text {Gál}

Následující tři ukázky z textu {Gál} jsou částmi rozhovoru, který s F. Gálem (FG) vedla Marie Vrábellová (MV) v červenci r. 2008. Rozhovor byl následně v písemné verzi uveřejněn na internetovém serveru romove.radio.cz jako text nazvaný *Pravda o holocaustu Romů vyplavala na povrch až po pádu komunismu*.

z textu {Gál}:

FG: (...) mluvilo-li se o holocaustu, mluvilo se o holocaustu Židů v souvislosti s nacismem, s Hitlerech a Třetí říší. Nicméně když se podíváte na úděl Romů za druhé světové války, tak to jde z větší části na konto Čechům, na těch úpiscích nebyl jediný příslušník SS, všechna ta zvěrstva šla na konto domácích kápů, lidí, dozorců, velitelů tábora.“

MV: A proč sami Romové o tom neřekli alespoň svým dětem v rodinách?

FG: Představte si, že jste příslušník menšiny, která je diskriminována, která je tlačena do kouta, představte si, že začnete mluvit o tématu, které je ve společnosti tabuizováno a sankcionováno. Představte si, že jste Rom, a začnete najednou vykřikovat v 60., 70. nebo 80. letech, že i my jsme byli postiženi holocaustem a hlavními aktéry našeho holocaustu byli čeští policisté, žandáři a česká legislativa. To si já neumím představit. Nemluvě o tom, že romská komunita není komunita písma, knih a textů, romská komunita je komunita verbalizace, kde se zprávy, poselství, zážitky a události odevzdávají z ucha do ucha, z pusy do pusy.

V této ukázce se F. Gál dotýká otázky, jaké národnosti byli zřizovatelé někdejšího koncentračního tábora v Letech. Na fakt, že zřizovateli a zaměstnanci tábora byli Češi, řada mluvčích a pisatelů ve svých textech (nejen v textech zařazených pro potřeby této práce) věnovaných letskému koncentračnímu táboru, resp. památníku na jeho místě, opakovaně upozorňuje. Vidíme, že F. Gál tuto skutečnost pouze nekonstatuje, ale uvádí ji jako zdůvodnění toho, proč Romové o holocaustu svého etnika dlouho nemluvili. V ukázce pozorujeme velkou míru empatie mluvčího s romským etnikem. Postoj Romů, totiž jejich nemluvení o romském holocaustu, chápe jako věc zcela přirozenou a logickou, zdůvodnitelnou jednak právě tím, že za romský holocaust je zodpovědná většinová společnost, tedy Češi, mezi nimiž Romové tehdy žili a žijí i nyní, jednak také tím, že romská kultura není založena na systematickém písemném zaznamenávání vlastní historie⁵⁵.

z textu {Gál}:

MV: Kdo zlomil jako první jejich tíživé mlčení, aby řekli, co se s nimi ve skutečnosti dělo?

FG: „Byli to dva lidé, německý novinář Markus Pape, a byl to Američan, jehož profesi já nedovedu dost dobře definovat, Paul Polansky, dá se říci, že dobrodruh. Byl to Polansky, který objevil v Třeboni archiv o letském koncentračním táboře, byl to Polansky, který za pomoci Luboše Zubáka vyhledal spoustu přeživších letského koncentračního tábora. Byl to on s Lubošem Zubákem, kdo je přiměl, aby mluvili, po létech, po mnoha létech a byl to Markus Pape, kdo se tohoto tématu ujal jako dokumentarista a novinář.

V další ukázce z téhož textu jsou zmíněny dvě osobnosti, Markus Pape a Paul Polansky, kteří mají nepochybně významnou zásluhu na zpřístupnění tématu romského holocaustu

⁵⁴ K tomu viz výše I. 4 Etnografické pozadí.

⁵⁵ K tomuto romskému predikátu viz i výše II. 1. 2. 3. text {Gál}.

veřejnosti.⁵⁶ V tuto chvíli jen poznamenejme, že F. Gál k letskému táboru opakovaně přiřazuje adjektivum *koncentrační*.⁵⁷

z textu {Gál}:

FG: Fakt je ten, že jako vydavatel mohu říci, že to byly knihy, které přes své skandální téma neprobudily vůbec žádný zájem veřejnosti. Ty knížky se nečetly, knížky šly k vodě. Byla jedna jediná recenze negativní, žádná diskuze, žádná polemika, žádná medializace. V normální společnosti, ve standardní demokracii by se objevilo hejno investigativních novinářů, kteří by po tom tématu šli a tady se neobjevil žádný.

V poslední ukázce z téhož textu F. Gál ukazuje konkrétní doklad nezájmu české veřejnosti o téma romského holokaustu: když byly vydány knihy, které se tímto tématem zabývají, nevzbudily u české veřejnosti žádný ohlas.

Pokud tedy sledujeme celý text ukázky, vidíme, že se F. Gál nejprve snažil pojmenovat různé důvody, proč se o romském holokaustu dlouho mlčelo, proč se o něm nemluvílo, proč o něm česká veřejnost neměla téměř žádné informace. V posledně citované ukázce týž mluvčí konstatuje, že i když česká veřejnost dostala možnost se o tomto tématu dozvědět, chybějící informace získat, totiž přečíst si zmiňované knihy nebo alespoň zjistit – např. formou recenze v novinách –, že tyto knihy byly vydány, této možnosti zkrátka nebylo využito.

II. 2. 2. 4 Text {Lety po letech}

Ve třech ukázkách (oddělených trojtečkami v závorce) z textu {Lety po letech} pisatel popisuje atmosféru historicky prvního pietního setkání v místě někdejšího letského koncentračního tábora, které se konalo dne 13. 5. 1995 mimo jiné za účasti prezidenta V. Havla.

z textu {Lety po letech}:

Přijeli jsme sem tehdy s Paulem Polanským, Američanem, který se věnoval historii tohoto tábora (a má nemalou zásluhu o probuzení zájmu o něj). Slavnostního odhalení se účastnili státní představitelé včetně tehdejšího prezidenta Václava Havla. Atmosféra byla napjatá. Zatímco Paul Polanský tvrdil, že v Letech byl vyhlazovací tábor, oficiální verze mluvila o táboře "sběrném". Pršelo nepřetržitě. Z projevů a řečí státních představitelů si dnes vzpomínám jen na projev prezidenta, protože se jako jediný zmínil o tom, že se na zločinném zacházení s romskými vězni v Letech podíleli především Češi. (...) Oficiální verze o táboře v Letech se tvrdošijně vyhýbala skutečnosti, že zde došlo k válečným zločinům proti lidskosti, které jsou podle mezinárodní konvence země, jež ji uznaly, povinny trestat. Avšak nikdo

⁵⁶ K tomu viz příp. opět I. 4 Etnografické pozadí.

⁵⁷ V závěru téhož textu se ještě objevuje spojení *letský koncentrák*, viz příp. Přílohu.

z dozorců, dokonce ani velitel tábora Josef Janovský nebyl za tyto zločiny odsouzen. Paul Polanský byl rozezlen tím, jak česká vláda i oficiální historiografie váhavě přistupuje k formulaci o historickém významu Letů.(...) Česká vláda se tvrdošíjně bránila přiznání, že na jejím území byly vyhlazovací tábory a na válečných zločinech se podíleli její občané, kteří za ně nebyli nikdy potrestáni (soud zahájený v roce 1946 velitele tábora Josefa Janovského v září 1948 definitivně zprostil viny). Také apel na zahájení procesu s tehdy (1995) ještě žijícím dozorcem Josefem Hejdukem zůstal bez odezvy. Šlo o politické a diplomatické důvody, nebo nechut' Čechů podívat se pravdě do očí?

V. Trojan, autor analyzovaného článku, se připojuje k mnoha dalším mluvčím a pisatelům, kteří se vyjadřují k národnosti zaměstnanců tábora, navíc však v této souvislosti jednak připomíná jméno prezidenta V. Havla, jednak jmenuje dva konkrétní české zaměstnance tábora, kteří nebyli za svou činnost v Letech potrestáni.

Vidíme také opět, že důležitou osobou v souvislosti s letským táborem (a obecněji s romským holokaustem v tehdejší Československu), je pro autora článku Paul Polansky, americký badatel, který se problematice romského holokaustu dlouhodobě věnuje. Vidíme, že autor článku Polanského cituje mimo jiné tehdy, když přiřazuje k letskému táboru jisté hodnotící charakteristiky: *tábor vyhlazovací*, *tábor sběrný*, přičemž adjektivum *sběrný* je opatřeno uvozovkami, které zde mají patrně funkci citační.

V. Trojan ve svém textu opakovaně upozorňuje jednak na to, že zaměstnanci letského tábora byli Češi, jednak na to, že současní čeští politici nemají zájem se otázkou letského tábora zabývat. Tuto skutečnost pisatel vyjadřuje velmi emotivně (*nechut' Čechů podívat se pravdě do očí*). V samotném úvodu svého textu toto své tvrzení přeci jen poněkud zmírňuje, když jmenuje tehdejšího prezidenta V. Havla, který na českou národnost zaměstnanců ve svém projevu upozornil.

II. 2. 2. 5 Text {proslov}

Následující kratší ukázky, které jsou odděleny trojtečkami v závorce, pocházejí z výše již zmiňovaného textu, proslovu Čeňka Růžičky, prezidenta Výboru pro odškodnění romského holocaustu, na pietním setkání u památníku letského tábora 13. 5. 2007.

z textu {proslov}:

Dámy a pánové, vážení přítomní,
je mi opravdu velkou ctí, že mohu za romské vězně koncentračních táborů a pozůstalé po obětech přivítat zúčastněné vážené osobnosti a poděkovat vám za projevení úcty. (...) musím v této souvislosti také připomenout místo obdobného romského koncentračního tábora

v Hodonínku u Kunštátu, které je zase hanobeno rekreačním střediskem. (...) Znovu zde musím zopakovat. Romští vězňové koncentračních táborů a pozůstalí po obětech prohlašují: Nechceme zde žádné megalomanské památníky.

Vidíme, že tento mluvčí ve svém projevu v souvislosti s táborem letským i hodonínským opakovaně užívá pojmenování *koncentrační tábor*, s jinými pojmenování tábora se v tomto textu nesetkáváme.

II. 2. 2. 6 Shrnutí

Texty, reprezentující v této práci minoritní diskurs, nabídly různé predikáty, které mluvčí a pisatelé k letskému táboru přiřazují.

Setkáváme se s adjektivy, kterými se autoři textů snaží postihnout charakter letského tábora: *pracovní*, *cikánský* (mluvčí A, neznámý účastník ankety), *koncentrační* (F. Gál, Č. Růžička), *vyhlazovací*, *sběrný* (V. Trojan; tento mluvčí však těchto adjektiv v některých případech užil, cituje někoho jiného). Jak uvidíme i v další části této kapitoly, s přiřazováním těchto a dalších adjektiv, která se snaží pokud možno jednoznačně pojmenovat, jakého typu byl letský tábor, se setkáváme vlastně v jakémkoli textu, který se tématu romského holokaustu u nás věnuje.

Významným predikátem, který k letskému táboru mluvčí a pisatelé opakovaně přiřazují, je jeho český charakter, totiž skutečnost, že zaměstnanci (někteří autoři mluví i o zřizovateli) tábora, byli Češi. Právě český charakter tábora je pro některé autory zdůvodněním, proč se jisté skupiny lidí v průběhu desetiletí, zhruba vymezených koncem druhé světové války a koncem devadesátých let minulého století, chovaly jistým způsobem. První skupinou jsou Romové, druhou skupinou čeští politici.

Podle F. Gála byl český charakter tábora důvodem, proč Romové nemluví o holokaustu svého etnika. K tomuto chování Romy podle F. Gála vedl jednak český charakter tábora, patrně stejnou měrou však i zmíněný již romský predikát, totiž neverbalizovaná kultura Romů, nezaznamenávání historie písmem.

Podle V. Trojana je český charakter letského tábora důvodem, proč čeští politici, oficiální představitelé české veřejnosti, neměli zájem se letským táborem zabývat. Týž autor český charakter letského tábora dokládá i dvěma konkrétními jmény českých zaměstnanců.

Toto oboustranné (tedy ze strany Romů i ze strany českých politiků) nemluvení o letskému táboře, resp. o romském holokaustu u nás, vedlo k tomu, že česká veřejnost velmi dlouhou dobu neměla k danému tématu potřebné, častěji vůbec žádné informace. Politolog Z.

Zbořil proto současné mluvení o letském táboře považuje za potřebné zaplnění mezery ve znalostech české historie. F. Gál poněkud skepticky konstatuje, že i když v současné době již potřebné informace k dispozici jsou, česká veřejnost o ně nemá zájem, což se podle něj projevuje tím, že nejsou příliš čteny a recenzovány knihy o romském holokaustu.

Z právě řečeného lze dovést, že dlouhé nemluvení o romském holokaustu se podařilo prolomit, tedy vlastně narušit jeden z predikátů letského tábora, obecně romského holokaustu u nás – mlčení, nemluvení.

Někdejší nemluvení o letském táboře bylo vyjádřeno i v názvu výstavy *Lety – příběh zamlčené genocidy*. Také tato výstava, jak již svou samotnou instalací, tak zvoleným názvem nemluvení o romském holokaustu proměňuje na mluvení o něm, narušuje predikát nemluvení.

II. 2. 3 Majoritní diskurs

II. 2. 3. 1 Text {Václavová}

Následující ukázka je součástí radiofejetonu BBC filmařky Ljuby Václavové, textu rovněž již výše zmiňovaného.

z textu {Václavová}:

Slovo koncentrák vzniklo od slova koncentrace a koncentrační tábor byl - a v mnohých státech ještě je - zařízení, v němž se soustřeďují, izolují a většinou i zabíjejí odpůrci režimu, příslušníci národnostních menšin i celých národů. V Letech byl tábor, do něhož úřady navezly, tedy koncentrovaly, rodiny českých Cikánů, označené za "osoby práce se štítící". Nehrálo roli, jestli se toulali světem nebo celý život pracovali v cihelnách, na stavbách nebo na poli. Byl to tedy koncentrační tábor pro určitou skupinu lidí. Nebyl zamýšlen jako vyhlazovací, ale kvůli tvrdému zacházení a strašným hygienickým podmínkám se stal mnohým vězňům místem posledním.

Ti, kteří přežili, byli spolu s Cikány z tábora v Hodoníně u Kunštátu na Moravě transportováni do Osvětimi, stejně jako čeští a moravští Židé z Terezína. V Osvětimi pak byli téměř všichni vyvražděni.

Ostudným faktem z historie cikánského tábora v Letech je jeho českost - tábor zbudovala česká vláda a vězňové i bachaři byli Češi. Samozřejmě, že vše je svázáno s koncem naší samostatnosti, s nacistickou okupací, s válečnými poměry v Evropě, ale to nic nemění na tom, že čeští a moravští Cikáni trpěli a umírali "v péči" svých českých spoluobčanů.

Podobně jako další pisatelé a mluvčí také L. Václavová ve svém textu poukazuje na skutečnost, že zaměstnanci letského tábora byli Češi, tuto skutečnost označuje za *ostudný fakt*.

Také shodně s některými dalšími autory označuje letský tábor jako *cikánský tábor v Letech*, tedy užívá pojmenování běžného např. v odborných historických pracích⁵⁸.

Protože v závěru ukázky zmiňuje autorka kromě *Cikánů českých* také *Cikány moravské*, dá se předpokládat, že se zde implicitně vyjadřuje i k národnosti zaměstnanců tábora v Hodoníně u Kunštátu, kam byli v době druhé světové války shromažďováni právě moravští Romové.

II. 2. 3. 2 Text {Březina}

Následující ukázka je úryvkem článku *Zrušte vepřín v Letech, žádá Evropský parlament*, který byl 31. ledna 2008 uveřejněn na internetovém serveru aktualne.cz. Autorkou článku je Hana Pražáková. Za článkem následovala internetová diskuse (text {diskuse}), která je v této práci rovněž předmětem analýzy.

z textu {Březina}:

Europoslanci žádají Česko, aby zrušilo vepřín, které stojí na místě bývalého koncentračního tábora v Letech u Písku. Za druhé světové války zde byli internováni Romové. (...)

Březina také napadl německého europoslance Horáčka. Za Lety by měl totiž podle Březiny kárat německé orgány jako právní nástupce německé nacistické moci, která byla v protektorátu Čechy a Morava faktickým nositelem moci.

"Historická odpovědnost za existenci koncentračního tábora v Letech v době druhé světové války neleží na českých orgánech, ale v první řadě na těch německých", říká Březina.

V ukázce je citován poslanec Evropského parlamentu za KDU-ČSL J. Březina, který letský tábor označuje jako tábor *koncentrační* a v souvislosti s výroky M. Horáčka, poslance Evropského parlamentu za stranu německých Zelených, odmítá, že by za zřízení letského tábora byla zodpovědná česká strana. Podle Březiny je za něj zodpovědná strana německá, neboť letský tábor byl v činnosti v době Protektorátu Čechy a Morava, tedy v době německé okupace, proto Březina hovoří o zodpovědnosti *historické*.

II. 2. 3. 3 Text {Stehlíková}

Následující ukázka pochází z článku dnes již nedohledatelného autora. Článek byl uveřejněn hned na několika internetových serverech, přičemž na některých z nich za ním následovala

---

⁵⁸ K tomu viz i I. 4 Etnografické pozadí.

interentová diskuse, na některých nikoli. V současné době je článek včetně diskuse k němu dostupný na serveru romea.cz a bez této diskuse na serveru newstin. cz.

V ukázce se u letského tábora objevují různá adjektiva, která se snaží postihnout charakter tábora.

z textu {Stehlíková}:

Ministryně pro lidská práva a menšiny Džamila Stehlíková navštívila v neděli 3. srpna s účastníky Letní akademie Strany zelených památník v Letech u Písku. Právě z internačního tábora v Letech u Písku bylo transportováno do Osvětimi přes 500 Romů z Čech. Tzv. cikánským táborem v Letech prošlo v letech 1942 – 1943 přes 1 300 osob, čtvrtina kruté podmínky internace nepřežila, zbývající vězňové byli transportováni k vyhlazení do tábora v Osvětimi-Březince. Další internační tábor na území bývalého Protektorátu Čechy a Morava se nacházel poblíž Hodonína u Kunštátu. (...) V historickém areálu bývalého protektorátního internačního cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu by mělo vzniknout Mezinárodní dokumentační a vzdělávací centrum romského holocaustu. Osudy Romů za totalitních režimů ve dvacátém století se zabývá i Ústav pro studium totalitních režimů.

V ukázce jsou zmiňovány oba někdejší tzv. cikánské tábory, tedy tábor v Letech u Písku a tábor v Hodoníně u Kunštátu, které jsou symbolem holocaustu českých a moravských Romů v tehdejší Československu. V souladu s některými materiály o letském táboře⁵⁹ je letský tábor v jednom případě označen jako *cikánský tábor v Letech*. Označení je však uvozeno zkratkou *tzv.*, která vyjadřuje patrně jistý odstup autora od tohoto pojmenování, nebo autor tohoto pojmenování užívá, když cituje někoho jiného. V textu se dvakrát objevuje substantivum *Protektorát* a jednou adjektivum *protektorátní*, kterými autor jednoznačně vyjadřuje, že letský i hodonínský tábor fungovaly právě v době druhé světové války, v době německé okupace Československa.

V ukázce se vyskytuje i jedna z charakteristik tábora, totiž *kruté podmínky*, které podle pisatele článku způsobily řadě vězňů smrt.

II. 2. 3. 4 Text {Gebhart}

Následující ukázka je vybrána z textu, který byl původně umístěn na serveru lidovky.cz, odtud pak byl převzat servery dalšími. Dnes je text dostupný pouze na serveru dzeno.cz. V ukázce je citován historik J. Gebhart.

z textu {Gebhart}:

---

⁵⁹ Např. Nečas, C. (2008).

„Lety zřídilo v srpnu 1940 protektorátní ministerstvo vnitra pro lidi, kteří neměli domovské právo. Tedy pro kočovníky, což ve své většině znamenalo Romy,“ tvrdí Gebhart. „Hned na začátku roku 1942 se Lety staly součástí konečného řešení romské otázky. Výběr byl již zcela rasový a Lety sloužily jako přestupní stanice pro vyhlazovací tábory,“ pokračuje Gebhart. Podle Gebharta nelze Lety s klasickými koncentračními tábory opravdu zcela ztotožňovat. „Režim tam byl o něco mírnější. Navíc na vězně nedohlíželi příslušníci SS ale čeští protektorátní četníci,“ říká Gebhart.

V právě uvedené ukázce se historik J. Gebhart snaží charakterizovat letský tábor. V části textu, kde je J. Gebhart přímo citován, se pro letský tábor objevuje pojmenování *Lety* a opisné označení *přestupní stanice pro vyhlazovací tábory*. V dalším textu, kde jej parafrázuje již autor článku, se objevuje tvrzení, že letský tábor nelze srovnávat s dalšími koncentračními tábory, které jsou označeny jako *klasické*. Důvodem této nemožnosti srovnávání je podle Gebharta (již opět přímo citovaného) režim, který byl podle něj mírnější než v oněch klasických táborech, a také to, že zaměstnanci tábora byli české národnosti. V tomto smyslu je analyzovaná ukázka dosti ojedinělá: pokud vycházíme z jejího textu, vidíme, česká národnost zaměstnanců tábora je pro J. Gebharta zdůvodněním toho, proč nelze letský tábor srovnávat s *klasickými* koncentračními tábory.

II. 2. 3. 5 Text {Wagner}

Následující ukázka obsahuje úryvky, které jsou odděleny trojtečkami v závorce a pocházejí z delšího textu J. Wagnera uveřejněného na serveru virtuallity.cz. Text je popisem výletu k památníku letského tábora, který autor s přáteli podnikl⁶⁰. Vybrané ukázky obsahují různá pojmenování letského tábora.

z textu {Wagner}:

Z času na čas u nás propukne horečnatá aktivita související s někdejšími koncentračními tábory u vesnice Lety v jižních Čechách. Naposledy se naši politici snažili (ústně) situaci s vepřínem, jehož část zasahuje do areálu bývalého lágru, nějak vyřešit v dubnu. Stalo se tak díky odsudku poslanců europarlamentu, kteří se dožadovali zrušení velkovýkrmny. Úvahy o přemístění prasečáku spíš pramenily z připodělanosti našich zastupitelů před EU, než z vážné snahy o vybudování důstojného památníku a vytvoření pietního rázu tohoto dlouhá desetiletí záměrně nepřipomínaného místa. (...) Cestou na Orlík jsme s dcerou Katy a jejím přítelem Vojtou museli projet vesnicí Lety a poté i kolem dnes už světoznámého vepřína - a pochopitelně tedy i okolo památníku romského koncentráku. (Je mi srdečně jedno, že se to podle prezidenta Klause koncentrákem nazývat nemá.) (...) Vyšli jsme po chvíli z lesa, v dálce u silnice jsme spatřili rybník s jednou labutí a zanedlouho nás čekala velká tabule oznamující, že jsme konečně dorazili k památníku, který "je situován v místech provizorního vězeňského hřbitova někdejšího cikánského tábora v Letech u Písku, ve kterém byly v době

⁶⁰ Celý text {Wagner} viz Přílohu.

fašistické okupace soustředěny rodiny většiny českých Romů". (...) Za cedulí stojí dřevěný pravoslavný kříž s Kristem a pak už je jenom travou do pasu zarostlá mýtina s několika rozházenými balvany... U několika největších, malebně uspořádaných na kamenné desce, je vyrytý nápis "Obětem cikánského tábora v letech 1942 - 1943. Nezapomeňte. Ma bisteren." (...) Těmito slovy nemá být zpochybněna myšlenka uchování důstojné památky na místě, kde vinou fašistů a jejich českých pomahačů zahynuli lidé.

Letský tábor autor ve svém textu postupně označuje jako *někdejší koncentrační tábor u vesnice Lety v jižních Čechách, bývalý lágr, dlouhá desetiletí záměrně nepřipomínané místo, rómský koncentrák*. Dále cituje z textu na ceduli, která se vyskytuje na cestě k památníku: *někdejší cikánský tábor v Letech u Písku*, a z textu, který je přímo na kameni, jenž památník tvoří: *cikánský tábor v letech 1942 - 1943*. Konečně autor článku někdejší letský tábor označuje jako *místo, kde vinou fašistů a jejich českých pomahačů zahynuli lidé*.

Pojmenováními letského tábora autor vyjadřuje některé charakteristiky tábora. Adjektiva *někdejší* a *bývalý* samozřejmě odkazují do minulosti; označení *záměrně nepřipomínané místo* vyjadřuje autorův názor, který sdílejí koneckonců i mnozí autoři další (zde např. F. Gál a jiní), že o problému romského holokaustu se v české společnosti dlouho nemluvalo. Autor navíc říká, že toto nemluvení bylo *záměrné*, záměry onoho nemluvení však bohužel blíže nespecifikuje.

Za pozornost stojí také poslední autorovo označení letského tábora, totiž *místo, kde vinou fašistů a jejich českých pomahačů zahynuli lidé*. Pisatel zde provádí kategorizaci osob nějak souvisejících s někdejším letským táborem. Rómské vězně označuje substantivem *lidé*, faktické zřizovatele tábora jako *fašisty* a zaměstnance tábora jako jejich (tj. fašistů) *české pomahače*. Podobně jako řada dalších autorů i J. Wagner považuje za nutné upozornit na to, že zaměstnanci letského tábora byli Češi. Snad jsou to právě čeští zaměstnanci, kteří podle J. Wagnera stojí za výše zmiňovanými záměry, za důvody dlouhodobého nemluvení o letsském táboře.

Ještě si všimněme Wagnerovy poznámky v závorce za pojmenováním *rómský koncentrák*. Stejně jako řada dalších autorů i Wagner vyjadřuje svůj nesouhlas s tvrzeními prezidenta V. Klause, které jsou obsaženy v textu {Lety nejsou Osvětim}.⁶¹

---

⁶¹ viz příp. Přílohu a část IV Závěry.

II. 2. 3. 6. Text {diskuse}

V následujícím textu bude pozornost věnována vybraným příspěvkům z internetové diskuse (text {diskuse}), v nichž pisatelé přiřazují k letskému táboru jisté charakteristiky, jisté predikáty.

Nejprve jsou uvedeny ukázky, příspěvky nicků Hnzd a Jara, v nichž se pisatelé snaží pomocí jistého adjektiva pokud možno jednoznačně postihnout charakter letského tábora. Pokus rozhodnout, ostatní poučit o tom, zda byl letský tábor táborem pracovním či koncentračním, je jev v internetových diskusích, vztahujících se k letskému táboru, obecněji k romskému holokaustu, velmi častý.

Nejprve jsou uvedeny příspěvky nicků Hnzd a Jara.

z textu {diskuse}:

Jsem pro zachování vepřína v Letech
a pro vybudování důstojného památníku v Letech, stranou - odděleně od vepřína! Pracovní tábor v Letech nebyl táborem koncentračním a rovněž důvodem vybudování vepřína rozhodně nebyla nějaká protiromská provokace!
(Hnzd, 31.01.2008 16:21)

z textu {diskuse}:

Lety
kolik lidí zůstane bez práce? A ten tábor byl pracovní, ne koncentrační.
(Jara, 01.02.2008 10:18)

Vidíme, že oba pisatelé, nicky Hnzd a Jara, shodně označují letský tábor za tábor *pracovní*, zatímco označení *koncentrační* odmítají.

Další pisatelé, nick pu a nick trachta, se ve svých příspěvcích snaží srovnat situaci v někdejším letském táboře se situací v dalších koncentračních táborech, které existovaly v době druhé světové války na území někdejšího Československa.

z textu {diskuse}:

Re: To je problém odstěhovat prasata?
Divne ze takove pamatniky nestavime Zidum, obycejnym Cechum,Polakum kteri tu take zemreli v koncentracich.A nejedna se o 500lidi ale o miliony. Penize na udrzbu TEREZINA

nemame ale na nejake 50M velke betonove monstrem nic nerikajici penize jsou???????Myslím ze TEREZIN nuti k zamyslení a varuje víc lidí před valkami.
(pu, 01.02.2008 12:21)

V této ukázce nick pu porovnává historický význam koncentračního tábora v Terezíně a koncentračního tábora v Letech. Jak vidíme, v jeho očích je role tábora v Terezíně v našich dějinách mnohem významnější, proto je podle něj smysluplnější investovat peníze do památníku tohoto tábora, nikoli do památníku tábora letského. Důležitost historické role jednotlivých koncentračních táborů je podle nicku pu dána počtem obětí.

z textu {diskuse}:

Re: Zajímalo by mne

Je mi jasné, že jste jistě člověk, který zná historii ČR-hlavně tu z doby druhé světové války. Proto mi nezbyvá než se zeptat: 'Jak vůbec může normální člověk srovnávat Lidice a Lety?' Doufám, že jste jediný člověk, který takhle přemýšlí.

(trachta, 31.01.2008 20:23)

V příspěvku nicku trachta se objevuje pisatelovo rozhořčení nad možným srovnáváním tábora v Letech a v Lidicích. (Toto srovnání navrhl ve svém příspěvku jeden z předchozích pisatelů.) Jak vyplývá z textu příspěvku, srovnávání obou táborů je pro nick trachta naprosto nepřijatelné.

V následující ukázce nick vegetarian vyjadřuje svůj názor, že současná situace, která panuje kolem památníku někdejšího letského tábora, je problémem českého státu.

z textu {diskuse}:

Lety jsou česká ostuda a stát by měl prasečkářům zaplatit, aby odtáhli. Za TV Nova jsme zaplatili 10 miliard, tak v čem je problém?

(vegetarián, 31.01.2008 16:12)

Nick vegetarian ve svém příspěvku naznačuje, že důstojné vyřešení otázky památníku romského holocaustu v Letech je záležitostí českého státu, že je to český stát, který do památníku má investovat peníze. Nick vegetarian v této souvislosti připomíná jinou velkou finanční částku (mnohem vyšší, než je částka uváděná na případné vybudování letského památníku), kterou Česká republika v minulosti zaplatila.

Právě uvedený příspěvek byl úplně prvním v celé internetové diskusi⁶², jeho první věta *Lety jsou česká ostuda* se stala na jistou dobu tématem internetové diskuse, které se objevilo

---

⁶² Viz příp. celý text {diskuse} v Příloze.

i na počátku příspěvků následujících. Někteří další přispěvatelé se „drželi tématu“ a také se ve svých příspěvcích zabývali tím, či záležitostí vlastně letský tábor je.

Celá řada přispěvatelů internetové diskuse, nicky kl, ct, Kon, Panzer, Svatava a Juhela, vyjadřuje své přesvědčení, že zřizovateli letského tábora byli Němci.

Z takto orientovaných příspěvků je nejprve uveden příspěvek nicku kl.

z textu {diskuse}:

Re: Jsem pro zachování vepřína v Letech

TAKE SI MYSLIM ZE BY SE NEKDE DAL o par desitek metru MOHL UDELAT POMNIK A USETRENE PENIZE POUZIT SMYSLUPLNE PRO ZIVE LIDI.Proc nekdo konecne nerekne ze historicke dokumenty jasne rikaji ze tabor byl na jinem miste o par desitek metru a vybudovali ho nemci ne komuniste. (...)⁶³

(kl, 01.02.2008 12:13)

Nick kl ve svém příspěvku upozorňuje další účastníky diskuse, že zřizovateli letského tábora nebyli komunisté, ale Němci. (Nick kl tímto svým příspěvkem patrně reaguje na jeden z předchozích příspěvků, totiž na příspěvek nicku jonk. Ten však mluví o komunistech coby zřizovateli vepřína, který v místě někdejšího letského tábora dnes stojí, nikoli o zřizovateli tábora. Nick kl tedy zřejmě přečetl příspěvek nicku jonk nepozorně.)

Autorem následujícího příspěvku je nick ct.

z textu {diskuse}:

Re: No jo Březina -nechat pamatnik

Nemo si vetsi blbec nez se zda.Sectely clovek vi ze tabor zalozily Nemci!!!! a historicke prameny rikaji ze tabor stal vedle prasecaku. Tak proc ho sakra bourat, kdyz vsude jsou pomniky postavene na nejakem klidnem pietnim miste a nikomu nevadi ze vedle je hranice s PL(zruste ji), pozarni zbrojnice a rodnine domky(zlikvidujte to vse aby se postavil obrovsky pamatnik) v Ceskem Tesine. Kolik Romu tam bude jezdit??? K cemu takove monstrum.Snad staci neco maleho jako maji ti lide z koncentraku v CT

(ct, 01.02.2008 12:43)

V této ukázce další z přispěvatelů, nick ct, vyjadřuje svůj názor, kdo byl zřizovatelem letského tábora. Argumentuje svým vzděláním, svou sečtělostí, když tvrdí, že zřizovateli tábora byli Němci. Z ukázky je též patrné, že nick ct dosti nevybíravým způsobem reaguje na jednoho z předchozích pisatelů, na nick nemo.

Následuje příspěvek nicku Kon.

---

⁶³ Celý text příspěvku nicku kl viz příp. Přílohu.

z textu {diskuse}:

Kdyby radši neotravovali

Kdyby raděj neotravovali. Máme vyhodit 2 miliardy kvůli tomu co nařídili němečtí okupanti?

(Kon, 31.01.2008 16:33)

Také nick Kon se přiklání k názoru, že zřizovateli letského tábora byli Němci. Uvedením pojmenování *němečtí okupanti* navíc naznačuje podřízené postavení Československa v době druhé světové války.

Jako další je uveden příspěvek nicku Panzer.

z textu {diskuse}:

Němci

Sami mají máslo na hlavě, i k Letům nás donutila jejich nacistická politika.. nyní je pro ně velice pohodlné a módní dělat taková gesta a na chvíli odvrátit pozornost od jejich zvěrstev alespoň na půdě EP.

(Panzer, 31.01.2008 17:16)

Nick Panzer mluví o nacistickém Německu jako faktickém zřizovateli letského tábora, říká, že *my* jsme byli k vybudování letského tábora donuceni německou nacistickou politikou. Do skupiny *my* nick Panzer pravděpodobně zahrnuje někdejší české budovatele a zaměstnance tábora, jejichž role však byla zcela podřízena německému diktátu.

Autorem následujícího příspěvku je nick Svatava.

z textu {diskuse}:

No jo Březina je Lidovec. Lidovci s katolickou církví žehnali Hitlerovi, který tápor v Letech u Písku vybudoval. (...)

(Svatava, 31.01.2008 18:46)

V úvodní části příspěvku nicku Svatava⁶⁴ se vyskytuje tvrzení, že letský tábor vybudovali Němci, resp. v podání pisatelky se objevuje přímo jméno A. Hitlera, který je pro nick Svatava patrně zosobněním veškerého dění souvisejícího s obdobím druhé světové války.

Konečně posledním příspěvkem, jehož pisatel se vyjadřuje v tom smyslu, že za zřízení někdejšího letského tábora je zodpovědna německá strana, je příspěvek nicku Juhela.

z textu {diskuse}:

Vážený pane europoslanče Horáčku, poslední pták, který kálí do vlastního hnízda!

(Juhela, 31.01.2008 19:35)

---

⁶⁴ Celý příspěvek nicku Svatava viz příp. Přílohu.

Nick Juhela ve svém příspěvku zdvořile oslovuje poslance Evropského parlamentu za stranu německých Zelených M. Horáčka, vzápětí mu však velmi nevybíravým způsobem sděluje svůj názor, totiž že za existenci letského tábora není zodpovědná česká strana, české orgány, ale orgány německé, jejichž dnešním reprezentantem je pro Nick Juhela i M. Horáček. (Internetová diskuse, zde text {diskuse}, následuje za článkem, v němž byl mimo jiné citován právě M. Horáček.)

V následující ukázce, části příspěvku nicku Tomáš A. Kliment, se pisatel snaží srovnat chování Čechů a Němců v době druhé světové války.

z textu {diskuse}:

A jsme tam, kde jsem čekal, že se dostaneme.

Stavba pro prasata v tom prostoru nikdy neměla vyrůst. Protože při výstavbě se vědělo, co na tom místě dříve bylo, jenže před 30 lety si jen málokdo dokázal přiznat, že Češi se chovali za války ve velkém množství případů ne jako Němci, ale hůř než Němci. Stejně tak se Češi leckdy chovali i po válce. A to dlouho po válce. (...)

(Tomáš J. Kliment, 31.01.2008 23:31)

V ukázce, která je pouze první částí poměrně dlouhého příspěvku⁶⁵, hodnotí Nick Tomáš J. Kliment chování Čechů v době druhé světové války, které podle něj bylo v řadě případů horší než chování Němců. Tento svůj názor dává do souvislosti s postavením vepřína na místě někdejšího letského tábora. Z ukázky je patrné, že Nick Tomáš J. Kliment je přesvědčen, že se v době stavby vepřína vědělo, na jakém pozemku je stavěn. V tehdejší době však – podle Nicku Tomáš J. Kliment – zřejmě nebyly k dispozici informace o tom, že zaměstnanci tábora byli Češi. Lze se jen dohadovat, zda to podle Nicku Tomáš J. Kliment též znamená, že stavba vepřína v místech někdejšího letského tábora by byla pochopitelnější, pro Nicka Tomáš J. Klimenta snáze přijatelná, pokud by zaměstnanci tábora byli Němci.

Následují ukázky, příspěvky Nicků Linda, Alik a Catwoman, jejichž autoři ve svých příspěvcích kladou přímou souvislost mezi neuspokojivými poměry, které v letském táboře panovaly, a vysokou úmrtností vězňů.

Nejprve je uveden příspěvek Nicku Linda.

---

⁶⁵ Celý příspěvek Nicku T. A. Kliment viz Přílohu.

z textu {diskuse}:

Proč to pořád někdo řeší? komu tohle slouží?

Probůh, oni s tím nedají pokoj! Byl tam koncentrační tábor, byl, ale už je to dávno. Ty chlívky tam nebyly postavené jak něco proti obětem, které tam zemřely (na tyfus ale ano, zemřeli a nikdo to nezlehčuje), ale jen prostě šel život dál. Cedula by se mohla dát o kus vedle s nápisem, že tady vedle o pár metrů dál... atd. Bylo by to důstojné dost., levné taky, ale asi moc jednoduché, nikdo by se na tom nezviditelnil a nemohly se dělat rozbroje a šířit zášť, tak je to asi špatné řešení, co?

(linda, 31.01.2008 16:26)

Nick linda ve svém příspěvku jmenuje konkrétní nemoc – tyfus, která podle něj způsobila smrt vězňů letského tábora. Jak snad lze dovodit z textu příspěvku, skutečnost, že vězňové tábora umírali na různé nemoci, způsobené špatnými (hygienickými apod.) poměry v táboře, je dostatečným zdůvodněním, proč je oprávněné nazývat letský tábor táborem *koncentračním*.

Autorem následujícího příspěvku je nick Alik.

z textu {diskuse}:

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem

komunistických pracovních táborů. To tedy podle Vás, Járo, nemáme, jelikož nebyly úředně likvidační, i když v nich lidé umírali vyčerpáním z těžké práce a týrání dozorců. Smiřme se s tím, že tak jako v Americe žijí s bělochy černoši a indiáni, s námi žijí Romové. Raději ať se naše vlády jezdí do USA ptát, jak z divochů „Pavích oček“ udělali vzdělané policisty, právníky atd a přeberou jejich zkušenosti, které se osvědčily.

(Alik, 01.02.2008 11:52)

Nick Alik uvádí ve svém příspěvku v souvislosti s letským táborem příklad komunistických pracovních táborů, v nichž panovaly často kruté (pracovní apod.) podmínky, které – podobně jako špatné hygienické poměry v letském táboře – mohly vést k úmrtí vězňů.

Následujícím příspěvkem, příspěvkem nicku Catwoman, byla pozornost věnována již výše v souvislosti s predikátem *Romové mají špatnou hygienu*.

z textu {diskuse}:

Re: Předtím tabor pro prasata, ted prasecak

V podstate mate pravdu, ale radeji presnou definici. Puvodne to mel byt pracovni tabor pro individua prace se stitici, ale pak se to zvrhlo v tabor internacni, prevazne pro cikany. Obeti zemrely na tyfus, nejspis zpusobeny nedostatecnou hygienou, tabor byl prelidneny a cetnický velitel smelil s potravinami. Jen mi vrta hlavou, proc chteji stavet pomnik v Letech, kdyz v Hodonine u Kunstatu byl druhy tabor s podobnymi podminkami. Nejednalo se o tabory vyhlazovací spis internacni.

(Catwoman, 01.02.2008 11:27)

Nick Catwoman se ve svém příspěvku snaží ostatním čtenářům a pisatelům internetové diskuse přiblížit, jak vypadaly poměry v letském táboře. Jednou z charakteristik, které ve svém textu uvádí, jsou také špatné hygienické podmínky způsobující mimo jiné tyfus, na který někteří vězňové letského tábora zemřeli.

II. 2. 3. 7 Shrnutí

Stejně jako texty reprezentující diskurz minoritní, také texty, které v této práci představují diskurz majoritní, nabízejí řadu predikátů, které mluvčí a pisatelé přiřazují k letskému táboru. Jak uvidíme dále, některé predikáty se vyskytují v obou typech diskurzu, některé jen v jenom z nich.

Řada autorů se ve svých textech snažila pomocí nějakého adjektiva (adjektiv) postihnout charakter letského tábora. K těmto adjektivům patří: *koncentrační* (L. Václavová, J. Březina, nick Hnzd, nick Jara), *tzv. cikánský* (v textu {Stehlíková}), *pracovní* (nick Hnzd, nick Jara) a *rómský* (J. Wagner, ve spojení *rómský koncentrák*).

Predikátem, který je s letským táborem opakovaně zmiňován, je opět jeho český charakter, tedy skutečnost, že zaměstnanci letského tábora byli Češi. Tento fakt vedl některé autory k různým dalším výkladům. Pro historika J. Gebharta je přítomnost českých zaměstnanců (společně s *mírnějším režimem*) stává zdůvodněním toho, proč nelze letský tábor srovnávat s jinými koncentračními tábory. Pro L. Václavovou je český charakter tábora (autorka mluví o *českosti* tábora) něčím, za co by se měla česká společnost stydět. Pro J. Wagnera jsou čeští zaměstnanci důvodem, proč byly Lety *dlouhá desetiletí záměrně nepřipomínaným místem*, tedy proč se o letském táboře, resp. opět obecně o romském holocaustu u nás dlouhou dobu nemluvalo, tento autor tedy, podobně jako někteří autoři textů (zjednodušeně řečeno) minoritních, připomíná další významný predikát letského tábora a obecněji romského holocaustu u nás: mlčení, nemluvení o něm.

Řada pisatelů a mluvčích český charakter tábora zpochybňuje uvedením skutečnosti, že letský tábor fungoval v době tzv. Protektorátu Čechy a Morava, tedy za jeho zřízením a fungováním stálo ve skutečnosti Německo, zodpovědnost je tedy – přes přítomnost diskutovaných českých zaměstnanců - na německé straně. V tomto smyslu se vyjadřují J. Březina, nick kl, nick ct, nick Kon, nick Panzer, nick Svatava a nick Juhela.

Predikátem, jenž je rovněž s letským táborem opakovaně spojován, jsou také špatné hygienické podmínky, které v táboře panovaly. Jak bylo ukázáno výše, ony špatné hygienické podmínky byly pro např. pro některé účastníky internetové diskuse charakteristikou Romů

samotných; špatná hygiena je jedním z pravidelně se opakujících romských predikátů, které majorita Romům přisuzuje. Jak bylo ukázáno již výše v oddíle pojednávajícím o romských predikátech a jak se ukázalo i v tomto oddíle, pro jiné autory textů je však špatná hygiena predikátem letského tábora, tedy nikoli Romů jako takových.

V řadě textů se také opakovaně setkáváme s tím, že pisatelé či mluvčí neuspokojivé poměry, které v letském táboře panovaly, dávají do přímé souvislosti s vysokou úmrtností vězňů (V. Václavová, P. Uhl, nick Alik, nick linda).

Někteří pisatelé se snažili postihnout význam či charakter letského tábora srovnáním s koncentračními tábory Terezín a Lidice (nick pu, nick trachta, nick Ivan).

III Sekvenční a preferenční analýza v internetové diskusi

III. 1 Reakce na romské kategoriálně vázané predikáty

III. 1. 1 Úvod

V následujícím textu bude pozornost věnována vybraným úsekům z internetové diskuse (text {diskuse}), v nichž se objevuje některý z romských predikátů. Důležité je, zda tento romský predikát byl po svém prvním uvedení v jistém příspěvku rozpoznán účastníkem dalším (účastníky dalšími). Analýza takto vybraných úseků z internetové diskuse se snaží ukázat, jak další pisatelé na daný romský predikát reagovali, zda s ním souhlasili, zda s ním polemizovali apod. (Kromě toho se v diskusi pochopitelně objevily i příspěvky, ve kterých se některý romský predikát rovněž vyskytl, nikdo na něj však explicitně nereagoval.) Úseky vybrané pro analýzu v této kapitole obsahují příspěvky, které byly – ovšem izolovaně, jednotlivě - již (většinou) zmíněny také v kapitole předchozí. V samotném závěru by analýza měla mimo jiné poskytnout odpověď na otázku, jakou reakci lze v souvislosti s užitým romským predikátem označit za preferovanou (strukturně jednodušší) a jakou reakci za nepreferovanou (strukturně složitější).

III. 1. 2 Predikát Romové mají špatnou hygienu

Nejprve uveďme část internetové diskuse obsahující tři po sobě jdoucí příspěvky, příspěvky nicků tupl, catwoman a Praotec, které se nějakým způsobem dotýkají romského predikátu *Romové mají špatnou hygienu*.

z textu {diskuse}:

Re: Predtim tabor pro prasata, ted prasecak

V letech byl tabor , kde byli shromazdovani cikani, aby volne nekocovali po zemi a nekradli. Zadny nebyl zabit, vsichni tam pochcipali na nemoci, protoze maji nulove hygienicke navyky. (tupl, 31.01.2008 19:54)

Re: Predtim tabor pro prasata, ted prasecak

V podstate mate pravdu, ale radeji presnou definici. Puvodne to mel byt pracovni tabor pro individua prace se stitici, ale pak se to zvrhlo v tabor internacni, prevazne pro cikany. Obeti zemrely na tyfus, nejspis zpusobeny nedostatecnou hygienou, tabor byl prelidneny a cetnický velitel smelil s potravinanmi. Jen mi vrta hlavou, proc chteji stavet pomnik v Letech, kdyz v Hodonine u Kunstatu byl druhy tabor s podobnymi podminkami. Nejednalo se o tabory vyhlazovací spis internacni.

(Catwoman 01.02.2008 11:27)

Re: Predtím tabor pro prasata, ted prasecak

Myslim si ze se moc nezmenilo i v dnesni dobe. Dnesni obyvatel podle fotky se take moc nemyji anebo je nekdo nemyje a ta hygiena zaostava.....

(Praotec, 01.02.2008 12:40)

Na začátku všech tří příspěvků se shodně vyskytuje téma *Predtím tabor pro prasata, ted prasecak*. Téma zavádí do diskuse nick tupl. Zvolenou (dostí vulgární) formulací, totiž přirovnáním Romů k prasatům, již anticipuje predikát *Romové mají špatnou hygienu*. V následujícím příspěvku reaguje nick Catwoman na to, co bylo řečeno dříve, a ostatním zprostředkovává své znalosti o letském táboře. Do diskuse vstupuje zjevně jako partner reagující na své předřečníky: *v podstatě máte pravdu*. Následuje vyjádření nesouhlasu s tím, co bylo řečeno výše (*ale raději přesnou definici*). Tento nesouhlas však nick Catwoman vyjadřuje velmi kultivovaně, vlastně s ostatními formálně souhlasí (*v podstatě máte pravdu*). Dle nicku Catwoman byla špatná hygiena charakteristickým rysem letského tábora, nikoli Romů jako takových. Tento postoj nicku Catwoman je ve zjevném rozporu, v protikladu s postojem pisatele předchozího, nicku tupl. Za příspěvkem nicku Catwoman následuje příspěvek nicku Praotec. Tento pisatel nechal obsah příspěvku nicku Catwoman na vědomí, resp. se v tomto smyslu explicitně nevyjádřil. Ve svém příspěvku opět mluví o špatné hygieně, kterou přisuzuje samotným Romům. Jak vyplývá z jeho příspěvku, špatnou hygienu považuje tento pisatel za setrvalý stav místa, kde byl dříve koncentrační tábor a kde se nyní nachází vepřín. Jak již bylo zmíněno výše, nick Praotec byl při psaní svého příspěvku zjevně inspirován fotografií vepře, která je součástí článku internetové diskuse předcházejícímu.

Jak ukazuje průběh diskuse, se zpochybněním romského predikátu o špatné hygieně, který ve svém příspěvku navrhuje nick Catwoman, se nikdo z dalších diskutujících neztotožnil. Nikdo ani nereagoval na další pokus nicku Catwoman navázat s ostatními pisateli dialog: *jen mi vrtá hlavou...* Můžeme tedy říci, že zatímco nick Catwoman je pozorným čtenářem ostatních příspěvků, její příspěvek zůstal bez (viditelného) povšimnutí.

Za povšimnutí stojí také časový průběh internetové diskuse. Vidíme, že mezi prvním a druhým příspěvkem uplynulo ve skutečnosti více než 15 hodin, zatímco za druhým z příspěvkem byl třetí napsán již zhruba za hodinu.

III. 1. 3 Predikát Romové jsou nepřizpůsobiví (a)

Následující úsek z internetové diskuse obsahuje dva příspěvky, přičemž v druhém z nich pisatel vyjadřuje svůj souhlas s predikátem *Romové jsou nepřizpůsobiví*.

z textu {diskuse}:

může mi někdo (při vší úctě a bez ironie) jmenovat jedinou oblast na světě, kde žijí jenom Cikáni mezi sebou (nebo Romové, já to neumím rozlišit, moje chyba) jako prosperující či jenom soběstačná společnost? Pokud vím, tak jsou černošské prosperující země, prosperují žlutí, dokonce i indiáni byli zcela soběstační, byť žili přírodním způsobem života, Eskymáci také nikoho k přežití nepotřebovali, Asiati všeho druhu vytvářejí vysoce prosperující komunity všude ve světě, Židé budí závist svými schopnostmi - ale cikáni? Kromě malého podílu asimilovaných jednotlivců vidím u nich všude jen parazitující způsob života na okraji společnosti. Také netuším, jakým způsobem by nás mohli kulturně obohatit. Uznávám pár špičkových zpěváků a vážím si jich, ale kultura národa? Hromady odpadků a hov.n, na kterých žijí Červeňáci. To má být kulturní přínos? Vyveďte mne z omylu, prosím tak proto nejvíc práv mají cikáni. Každý zákon se musí posuzovat především ne podle toho co udělá, ale podle toho jak se dá zneužít. Po nasekání dluhů dostanou 1-2 měs. podmínky. Proto říkají, že ani nemohou pracovat, protože by jim chodily exekuce na plat, tak nemá smysl dělat. Stát jim dá sociál, pěkné bydlení každé 2 roky a pojistí od všech nemocí.

(Hugo, 31.01.2008 18:05)

Re: může mi někdo (při vší úctě a bez ironie)

Zadna uspesne integrovana cikanska komunita neexistuje a ani neexistovala. Cikani zili vzdy a vsude na okraji spolecnosti, vcetne rodne Indie. Ti kteri toho byli schopni se ze svrabu vymanili, zbytek si nese dysgenickou genetickou a kulturni zatez.

(Ladislav, 31.01.2008 21:24)

Nick Ladislav se ve svém příspěvku vyjadřuje velmi jednoznačně, jeho výklad nese rysy generalizace, absolutizace. S predikátem *Romové jsou nepřizpůsobiví* vyjadřuje jasný souhlas, vylučuje jakoukoli možnost, že by tento predikát v případě některých Romů neplatil. Navíc říká, že je tento predikát platný vždy, integrování Romové podle něj neexistují v současné době a neexistovali ani v době minulé. Celý příspěvek nicku Ladislav je skutečně pouze vyjádřením tohoto absolutizujícího postoje pisatele, tento pisatel se nijak nevyjadřuje např. k otázce památníku letského tábora, jak to činí řada diskutujících ostatních.

III. 1. 4 Predikát Romové jsou nepřizpůsobiví (b)

Také v následujícím úseku z internetové diskuse se objevuje predikát *Romové jsou nepřizpůsobiví*. Úsek obsahuje příspěvky nicků Humr, Ladislav a kt. Vidíme, že nick Ladislav se do diskuse začlenil již podruhé a opět se ve svém příspěvku zabývá týž romským

predikátem, třebaže zcela jinak zformulovaným, jako ve svém příspěvku uvedeném výše. Podíváme-li se na dobu, kdy byly oba příspěvky nicku Ladislav do diskuse odeslány, vidíme, že je psal oba v touž dobu. Patrně tedy vepsal své příspěvky, reakce na příspěvky předchozí, ke dvěma různým tématům (výše téma *může mi někdo při vší úctě a bez ironie* a zde téma *Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata!!*). Časový průběh diskuse patrně prozrazuje jistý rys chování nicku Ladislav při zapojování se do internetové diskuse: nick Ladislav vyjadřuje svůj názor na více místech, hledá příspěvky, na které by mohl se svým názorem navázat.

z textu {diskuse}:

Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata!!
Pěkně řečeno! Nejlépe na dvůr Evropského parlamentu!
(Humr, 31.01.2008 19:10)

Re: Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata!!
Take je mozne kazdemu europoslanci dovezet jednu rodinku na prevychovani. At na vlastni kuzi poznaji o co jde.
(Ladislav, 31.01.2008 21:29)

Re: Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata!!
Vystehuj tam Romy.At poznaji europoslanci jake je s nimi souziti. Hned by je vyhazovali a rikali s obdivem jak jsme to snema mohli vydrzet. Nemeli bychom zalozit stranu za lepsi podminky pro Romy a zorganizovat jejich prestehovani do Bruselu? nez tu takhle tlahat jak tlučhuba. Ujmete se toho nekdo,urcite buseme silnou stranou :))))))
(kt, 01.02.2008 12:53)

V analyzovaném úseku internetové diskuse se nejprve objevuje příspěvek nicku Humr, který do diskuse přináší téma *Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata!!* Takto zformulované téma je totožné (až na dva závěrečné vykřičníky) s titulkem, který se objevil u fotografie vepře, jež je součástí článku internetové diskusi předcházejícímu. Nick Humr titulek fotografie využil pro vyjádření svého názoru, kam by se podle něj měla prasata z letského vepřína přestěhovat, totiž na dvůr Evropského parlamentu.

Na příspěvek nicku Humr zareagoval nick Ladislav, který navrhuje na totéž místo přestěhovat Romy, protože jsou nepřizpůsobiví, protože je třeba je převychovat. Posledním příspěvkem v tomto úseku diskuse je příspěvek nicku kt, který v reakci na příspěvky - shodně s nickem Ladislav - navrhuje vystěhovat Romy (tedy nikoli prasata), kteří jsou nepřizpůsobiví, s nimiž je těžké soužití. Nicky Ladislav a kt tedy sdílejí shodně predikát *Romové jsou nepřizpůsobiví*. Tuto nepřizpůsobivost, které je podle nich vystavena česká většinová společnost, navrhuji odstranit, a to velmi razantně: vystěhovat Romy. Pro oba

pisatele je tedy diskutovaný predikát dostatečným důvodem pro vystěhování Romů z České republiky.

V obou příspěvcích se také vyskytuje argumentace osobní zkušeností, která podle obou pisatelů „Bruselu“, konkrétněji poslancům Evropského parlamentu, chybí. Chybějící osobní zkušenost je pak také zdůvodněním, že někdo (tedy poslanci EP) jsou schopni kritizovat Českou republiku. Kritika poslanců EP se v tomto konkrétním případě týká, vycházíme-li z textu článku, za nímž následovala internetová diskuse, postoje vrcholných představitelů České republiky k budování památníku romského holokaustu. Tento postoj je v obou příspěvcích posunut do roviny jiné, pisatelé se vlastně zabývají současným soužitím romské menšiny a většinové společnosti v ČR. Tyto dvě skutečnosti, tedy (1) postoj vrcholných představitelů České republiky k památníku romského holokaustu a (2) současné soužití většiny a romské menšiny se stávají veličinami, které pisatelé ve svých příspěvcích zaměňují, nahrazují jednu druhou. S trochou opatrnosti můžeme tento postřeh zobecnit: pravděpodobně jakékoli „romské“ téma může být v průběhu diskuse k němu změněno na téma soužití většiny a romské menšiny.

III. 1. 5 Predikát Romové jsou nepřizpůsobiví (c)

Také v následujícím úseku z internetové diskuse je tematizován predikát *Romové jsou nepřizpůsobiví*. Sledujeme-li posloupnost jednotlivých příspěvků, jak ji nabízí výsledná podoba internetové diskuse, vidíme, že tento úsek následuje až za úseky, které byly v této kapitole analyzovány výše. Sledujeme-li však časové ukotvení jednotlivých příspěvků, vidíme, že reálná situace vpisování jednotlivých příspěvků byla jiná. Velkou roli zde hraje přičleňování jednotlivých příspěvků k tématům, která jsou příspěvatelům v danou chvíli k dispozici; samozřejmě je také možné kdykoli zavést téma zcela nové.

Příspěvky nicků dodo, Paulek, xx a Frank následují za poměrně rozsáhlým příspěvkem nicku Tomáš A. Kliment, v němž se pisatel zamýšlí nad chováním Čechů v nejrůznějších dobách, přičemž vybírá historické momenty a situace, v nichž podle něj Češi příliš neobstáli. Také poznamenejme, že nick Tomáš A. Kliment předchozí (alespoň některé) pisatele dosti nevybíravě označuje jako *šaškové* apod., s ostatními navazuje jakýsi dialog, v němž on sám zaujímá pozici pisatele poučenějšího, než jsou (někteří) pisatelé předchozí.⁶⁶

⁶⁶ Příspěvek nicku Tomáš A. Kliment, jehož první souvětí *A jsme tam, kde jsem čekal, že se dostaneme se na jistou dobu stává tématem diskuse, viz příp. Přílohu.*

z textu {diskuse}:

Re: A jsme tam, kde jsem čekal, že se dostaneme.

Vepřín je něco zavrženého? Kdyby tam stála fabrika na výrobu aut, tak by to nevadilo? Už i ta Džamila chápe, že ty kydy z EU jsou o ničem. Jen pár našich poturčenců horších Turka by uvítalo tak nehorázně nesmyslnou věc, jako výrobu potravin vyměnit za pomník, který může být bez problémů tam kde je, nebo o pár metrů jinde. Pár pitomců se potřebuje zviditelnit, protože o ně nikdo nestojí, na úkor státní kasy. Jiný účel to nemá. Za to by se mělo zavírat na doživotí. Do cvokhausu.

(dodo, 01.02.2008 0:08)

Re: A jsme tam, kde jsem čekal, že se dostaneme.

Je to fakt, že na továrnu na auta, by nikdo ani nemrkl okem. I když možná jo, bo by se snažili vytřískat nějaké prachy. Cikáni jsou z velké části bohužel nepřizpůsobiví a nechí, aby se jim už více pomáhalo. Sám nevím, jak by se jim mělo pomoci, protože pomoci si člověk váží, ale cikáni ne. I po přijaté pomoci znovu nastaví dlaň a nemají snahu o začlenění. Umí jen řvát a dělat bordel, a tu jejich kulturu oželím. (určitě je hrstka cikánů slušně žijících a o těch zde samozřejmě nemluví)

(Paulek, 01.02.2008 0:52)

No pěkně jsi nám to nandal, už se třeseš studem. Ovšem co to mění na faktu že cigoši jsou parazitující, odporný hmyz planety? A jejich přínos pro galaxii je jedna velká 0! Tak zase zalez do kavárny a s přáteli Uhlem, Karáskem a Džamilou stepní můžete dále meditovat a mít orgasmy se své neomylnosti. (i když 99% populace si myslí opak) Nazdar.

(xx, 01.02.2008 9:07)

Prasečák.

No já nevím, ale prasečák se mi jeví jako užitečnější, než většina cikánů. Jsou výjimky, ale těch je zoufale málo. Kdo cikány zažil, ví, o čem mluvím. A pseudohumanistům doporučuji, až si na jeden týden vezmou do bytu takovou typickou cikánskou rodinku. Drtivá většina z nich je nepřizpůsobivá pakáž a musí se na ně tvrdě. Vymahatelnost práva musí přece být stejná u všech.

(Frank, 01.02.2008 0:47)

Ve vybraném úseku je nejprve uveden příspěvek nicku dodo, který následoval hned za zmíněným již příspěvkem nicku Tomáš A. Kliment. Nick dodo se ve svém příspěvku zamýšlí nad užitečností vepřína, který v současné době stojí v místech někdejšího letského tábora, ve svém příspěvku také dává k úvaze, zda by např. továrna na výrobu aut, pokud by na témže místě stála, vyvolávala takové emoce a diskuse, jaké vyvolává stávající vepřín.

Právě zmíněná továrna na auta se objevuje také v úvodu příspěvku následujícího, příspěvku nicku Paulek. V dalším jeho textu se však již objevuje zkoumaný predikát *Romové jsou nepřizpůsobiví*, dále jsou uvedeny ještě další romské predikáty. V úplném závěru příspěvku je v závorce jakési zmírnění předchozích generalizovaných tvrzení, pisatel připouští, že dané romské predikáty nemusí platit pro všechny Romy bez výjimky.

Také v následujícím příspěvku pisatele, který neuvedl žádný nick a který je pro tuto chvíli označen jako xx, se objevuje predikát *Romové jsou nepřizpůsobiví*. Pokud sledujeme

časový průběh diskuse, vidíme, že byl za předchozí příspěvek připojen s odstupem zhruba osmi hodin. Na samém začátku pisatel nick zřejmě reaguje na „poučující“ příspěvek nicku Tomáš A. Kliment (*no pěkně jsi nám to nandal...*). Obsah příspěvku nicku Tomáš A. Kliment však zůstává nepovšimnut, v příspěvku pisatele xx se objevuje predikát *Romové parazitují na většinové společnosti*. Podobně jako predikát *Romové jsou nepřizpůsobiví* je i predikát uváděný pisatelem xx jedním z těch, které naznačují, že soužití většiny a romské menšiny je problematické. Proto lze snad chápat příspěvek pisatele xx jako potvrzení obsahu příspěvku předchozího, jako souhlas s nickem Paulek, který – v tomto úseku jako první – mluví o nepřizpůsobivosti Romů.

Konečně posledním příspěvkem v tomto vybraném úseku internetové diskuse je příspěvek nicku Frank, v němž je opět predikát *Romové jsou nepřizpůsobiví* zmíněn. Jak je vidět, nick Frank zavedl do diskuse nové téma (*Prasečák*), které se však již u žádného dalšího příspěvku neobjevilo.

Výsledná podoba internetové diskuse (text {diskuse}), jak ji nabízí server aktualne.cz, skutečně obsahuje také úsek, který je momentálně analyzován, tedy řazení příspěvků: nick dodo, nick Paulek, nick xx a nick Frank. Podíváme-li se však na dobu, kdy byly jednotlivé příspěvky odeslány, je zřejmé, že v uvedeném pořadí zřejmě nevznikly, protože posledně uvedený příspěvek, příspěvek nicku Frank, časově spadá mezi příspěvky nicků dodo a Paulek. Jak je vidět již z tohoto malého úseku, sekvenční analýza internetových diskusí může být záležitostí velmi nesnadnou. Situaci znepřehledňuje velké množství témat, dále je třeba vzít v úvahu možnost, že příspěvky, které byly odeslány s odstupem několika málo minut, pisatelé ve skutečnosti psali ve stejnou dobu, tedy nemohli znát obsah příspěvku, který se pak ve výsledné podobě objevil jako příspěvek předchozí či následující, přitom se však může zdát, že mezi oběma příspěvky jistá návaznost je apod. Je samozřejmě také možné, že pisatelé předchozí příspěvky nečtou vůbec, ale při sekvenční analýze se – vlastně celkem náhodně – může zdát, že pisatel na někoho reaguje.

Pokud tedy vezmeme vybraný úsek výsledné podoby internetové diskuse jako sled příspěvků, které následovaly po sobě a pokud v tuto chvíli odhlédneme od časového průběhu diskuse, mohli bychom říci, že příspěvek nicku Frank, resp. uvedení predikátu *Romové jsou nepřizpůsobiví* v textu tohoto příspěvku, je zopakováním, snad potvrzením predikátu zmíněného hned třemi pisateli předcházejícími. Jak ale vyplývá z výše uvedeného, pokud se vezmou v úvahu další okolnosti (především časový průběh diskuse), je toto tvrzení dosti zpochybněno. Jisté je jen to, že tento romský predikát se v diskusi vyskytuje opakovaně.

III. 1. 6 Predikát Romové neposílají své děti do školy

Následující vybraný úsek internetové diskuse obsahuje tři příspěvky, a to příspěvky nicků sigenius, jin a Alik. V druhém a třetím příspěvku se setkáváme, s různě formulovanými, různě posuzovanými postoji pisatelů ke predikátu *Romové neposílají své děti do školy*.

z textu {diskuse}:

Prospěje zrušení vepřína romům?

Navrhoval bych udělat referendum mezi Rómy - otázka by zněla: Chcete, aby těch 800 mil. korun (náklady na zrušení vepřína) bylo vynaloženo na zrušení vepřína, nebo chcete, aby ta částka byla rozdělena mezi romské rodiny jako příspěvek na stravu? (Akce by se mohla jmenovat Maso každý den pro každé romské dítě.) Možná by se ukázalo, že normálnímu Rómovi žádný vepřín nevadí.

(sigenius, 01.02.2008 9:39)

Re: Prospěje zrušení vepřína romům?

Je to debilita politiků, kteří si tu ohřívají svojí polívčičku, rušit něco co funguje. Ať jim dají nějaké akcie, z kterých budou platit jejich dětem např. svačiny, ale až když se dostaví do školy... A zabili by tak dvě mouchy jednou ranou...

(jin, 01.02.2008 10:19)

Re: Prospěje zrušení vepřína romům?

Konečně rozumný nápad ve snůšce urážek! Zeptejme se samotných Romů, zda pomník chtějí a jak si jej představují. Objevme šikovného Romského kameníka, který pomník vytesá podle romských a ne českých představ. Když se ukáže, že Romové mají spíš než o minulost starost o budoucnost (bojí se posílat děti do škol kvůli skinheadům, matka nemá peníze dítěti na svačiny, protože se rodina zadlužila u lichváře a oba rodiče jsou bez práce), dejme tyto peníze raději na motivaci Romů posílat své děti do školy a chodit do práce.

(Alik, 01.02.2008 11:38)

V prvním příspěvku, příspěvku nicku sigenius, se pisatel snaží podívat se na budování (potřebnost) pomníku letského tábora očima Romů současných, těch, kteří mají problémy a chtějí je účinně řešit. Vidíme, že již v jeho příspěvku jsou v této souvislosti zmíněny také romské děti (*Akce by se mohla jmenovat Maso každý den pro každé romské dítě.*)

Další dva příspěvatelé byli patrně tímto příspěvkem inspirováni do té míry, že se ve svých příspěvcích také otázky romských dětí dotkli, resp. se již věnují přímo predikátu *Romové neposílají své děti do školy*. Nick jin ve svém příspěvku vyloženě říká, že romské děti do školy nechodí, resp. tento svůj názor formuluje tak, že Romům by bylo smysluplné pomoci až ve chvíli, kdy budou své děti posílat do školy. Zkoumaný romský predikát tedy nick jin považuje patrně za nespornou, existující skutečnost, podle něj zkrátka romské děti ve škole nejsou, Romové do školy své děti neposílají.

Další z příspěvatelů, nick Alik, nabízí na tento romský predikát poněkud jiný pohled. Také si je zřejmě vědom toho, že (alespoň některé) romské děti do školy nechodí, ale tuto skutečnost dává za vinu skinheadům, kterých se Romové bojí. Můžeme tedy říci, že oba nicky, jin a Alik, sdílejí predikát *Romové neposílají své děti do školy*. Zatímco však nick jin jej pouze konstatuje a považuje za záležitost Romů samotných, nick Alik se snaží podívat se na tento romský predikát i z jiného pohledu, nastítnit nějaké řešení. Chování některých romských rodičů je podle něj vysvětlitelné strachem ze skinheadů, podle něj tedy patrně nejde o problém, který by mohli vyřešit sami Romové.

III. 1. 7 Predikát Romové parazitují na většinové společnosti

Následující úsek z internetové diskuse obsahuje příspěvky nicků Jara, Alik, trachta a Honza DC. Zkoumaný predikát *Romové parazitují na většinové společnosti* se vyskytuje ve třetím a čtvrtém příspěvku.

z textu {diskuse}:

Lety
kolik lidí zůstane bez práce? A ten tábor byl pracovní, ne koncentrační.
(Jara, 01.02.2008 10:18)

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem
komunistických pracovních táborů. To tedy podle Vás, Járo, nemáme, jelikož nebyly úředně likvidační, i když v nich lidé umírali vyčerpáním z těžké práce a týrání dozorců. Smiřme se s tím, že tak jako v Americe žijí s bělochy černoši a indiáni, s námi žijí Romové. Raději ať se naše vlády jezdí do USA ptát, jak z divochů „Pavích oček“ udělali vzdělané policisty, právníky atd a přeberou jejich zkušenosti, které se osvědčily.
(Alik, 01.02.2008 11:52)

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem
Vážený pane-to snad ani nemůžete myslet vážně. Jak můžete srovnávat poměry v americe a u nás? Američani většinu původního obyvatelstva(tedy indiánů)vyvraždili.Černochoy si tam navozili sami,protože původní indiánské obyvatelstvo nebylo fyzicky schopné otročit a podléhalo nemocem, které byly zataženy z evropy. Cikány jsme si sem nedovezli ani jsme je navytlačili z jejich vlastního území,takže nevidím jediný důvod, proč se jich zastávat a už vůbec nevidím důvod je tady trpět-pokud nezmění své postoje k většinové společnosti. Běžte se vy...t s pseudohumanitou a upřímě si řekněte, že cikáni jsou vředem všude kde sídlí.
(trachta, 01.02.2008 13:08)

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem
Souhlas. Určitě se najde někdo s reakcí "ale oni nejsou všichni špatný". To je pravda, všichni ne, jen drtivá většina. Je mezi nima několik málo těch co neškoděj, ale kolik z nich je pro nás přínosem?
(Honza DC, 01.02.2008 15:26)

Predikát *Romové parazitují na většinové společnosti* jako první (v rámci zvoleného úseku) ve svém příspěvku zmínil nick trachta, který tak velmi nespokojeně a nesouhlasně zareagoval na příspěvek předchozí, na příspěvek nicku Alik. Nick Alik se ve svém příspěvku snaží ostatní přesvědčit o tom, že je potřeba se s přítomností Romů na území České republiky prostě smířit. Pro porovnání uvádí situaci ve Spojených státech amerických, kde jsou zase součástí společnosti vedle bělochů i černoši a indiáni. Jak toto srovnání, tak samotná přítomnost Romů (protože parazitují na většinové společnosti) na území České republiky jsou pro nick trachta nepřijatelné.⁶⁷

Na nick trachta navazuje svým příspěvkem nick Honza DC, který hned v úvodu s obsahem předchozího příspěvku souhlasí (*Souhlas.*). Potvrzuje tak diskutovaný predikát *Romové parazitují na většinové společnosti*. V dalším textu jej však přeci jen poněkud relativizuje, připouští, že někteří Romové alespoň neškodí (tedy neparazitují), ale přínosem pro většinovou společnost – vycházíme-li z textu příspěvku – patrně žádný Rom být nemůže.

III. 1. 8 Predikát Romové odnášejí ukradené kovy do sběrný

Poslední úsek internetové diskuse, zvolený pro analýzu v této kapitole, obsahuje dva příspěvky, příspěvky nicků C2H5OH a kl. V prvním z příspěvků se vyskytuje predikát *Romové odnášejí ukradené kovy do sběrný*.

z textu {diskuse}:

Re: ZRUŠTE BRUSELSKÝ EUROVEPŘÍN

NE, NE, NE, Je nutno postavit důstojný pomník, z bronz, mědi a železa !!! Do 2 minut zmizí a Kovočeši ho do 10 minut převezou do nejbližší sběrný... No a pak bude prasečák třeba i dobrej...

(C2H5.OH, 01.02.2008,12:43)

Re: ZRUŠTE BRUSELSKÝ EUROVEPŘÍN

:))))))))) bravo

(kl, 01.02.2008 13:03)

Nick C2H5OH ve svém příspěvku, podobně jako někteří další přispěvatelé, navrhuje (žertem míněnou) možnou podobu památníku někdejšího letského tábora. V jeho podání je podstatný materiál, z něhož by měl být případný památník zhotoven, totiž bronz, měď a železo. Tyto

⁶⁷ Pro typ komunikace, jakou je internetová diskuse, je zpravidla typické, že si její jednotliví účastníci tykají. Vidíme, že nick Alik i nick trachta svému předřečníkovi vykají, což je v tomto typu komunikace záležitostí spíše výjimečnou, v této internetové diskusi se s ním však setkáváme hned u několika diskutujících.

materiály podle něj patrně dostatečně jasně reprezentují kovy, které Romové kradou a následně odnášejí do sběrný. Vidíme, že další z příspěvů, nick kl, s obsahem tohoto příspěvku nadšeně souhlasí, je jím pobaven, můžeme tedy říci, že společně s nickem C2H5OH sdílí predikát *Romové odnášejí ukradené kovy do sběrný* a svou reakcí jej potvrzuje. Svůj souhlas vyjádřil nick kl opakovaným kladným emotikonem a výrazem *bravo*.⁶⁸

III. 1. 9 Shrnutí

Celá internetová diskuse obsahuje 90 příspěvků, přičemž jeden nebo více romských predikátů se objevilo v celkem 24 příspěvcích. V celé diskusi zaznamenáváme sedm případů, výše analyzovaných úseků, v nichž došlo k nějaké prokazatelné (viditelné, zaznamenané) reakci dalším účastníkem diskuse na některý romský predikát, který ve svém příspěvku uvedl některý z příspěvů předchozích.

V návaznosti na předchozí analýzu, můžeme v tuto chvíli stručně shrnout jednotlivé reakce.

V případě predikátu *Romové mají špatnou hygienu* došlo ke zpochybnění tohoto predikátu pisatelem druhým a k následnému potvrzení predikátu (tedy k ignorování zpochybnění) pisatelem třetím.

V případě predikátu *Romové jsou nepřizpůsobiví* (a) byl predikát dalším pisatelem potvrzen a zesílen; v případě predikátu *Romové jsou nepřizpůsobiví* (b) vyjádřil následující pisatel s predikátem souhlas.

V případě predikátu *Romové jsou nepřizpůsobiví* (c) se tento predikát vyskytoval ve zvoleném úseku opakovaně, na jistou dobu byl pozměněn na predikát *Romové parazitují na většinové společnosti*.

Predikát *Romové nepošílají své děti do školy* byl dalším pisatelem potvrzen, tento pisatel však nově pojmenoval původce tohoto predikátu (skinheady).

Predikát *Romové parazitují na většinové společnosti* byl následujícím pisatelem potvrzen, zároveň však označen za predikát, který nemusí nutně platit pro všechny Romy bez výjimky.

---

⁶⁸ K užívání emotikonů v internetové komunikaci viz monografii Jandová a kol. (2006, s. 36 nn.), k možnosti, kdy emotikon tvoří celý „text“ příspěvku viz např. článek Hašové (Jílkové), L. (2003).

V internetové diskusi zvolené pro analýzu v této práci se setkáváme i s tím, že jistý diskutující si emotikon zvolil jako svůj nick:

Re: také jsem pro

Bingoooooooooooooooooooo

(:))) ,01.02.2008 13:00)

Konečně predikát *Romové odnášejí ukradené kovy do sběrný* byl dalším pisatelem potvrzen mimo jiné pomocí emotikonu.

Na základě analýzy sedmi vybraných úseků z internetové diskuse lze konstatovat, že pokud vůbec k nějaké reakci na některý romský predikát došlo, pak to byly ve většině případů reakce souhlasné. Řečeno slovy preferenční analýzy: jako častější, strukturně jednodušší a komunikačně úspěšnější se jeví souhlas s jistým romským predikátem, zatímco nesouhlas s romským predikátem (zpochybňování romského predikátu) je možností nepreferovanou, strukturně složitější, komunikačně neúspěšnější.

III. 1. 10 Poznámka k romským predikátům ponechaným bez povšimnutí

Důležité jsou ovšem i ty příspěvky (v analyzované diskusi jich je celkem 14), v nichž se nějaký romský predikát objevil, aniž by však na tyto příspěvky, resp. na zkoumané romské predikáty v nich obsažené, někdo z dalších diskutujících (viditelně) zareagoval. (Jak se již ukázalo, některé z těchto příspěvků obsahují romských predikátů více.) Otázkou je, proč tomu tak je, proč v této (a jistě nejen této) internetové diskusi tak často dochází k tomu, že jistý romský predikát jednoduše zůstane nepovšimnut. Různé romské predikáty jsou zkrátka nedílnou součástí příspěvků v internetové diskusi na jakékoli „romské“ téma, jednotliví účastníci tuto skutečnost berou jako samozřejmost, a proto patrně ve většině případů zůstávají romské predikáty bez viditelných reakcí. Toto nereagování lze zřejmě chápat jako souhlas s nimi, někdy snad neochotu se jimi vůbec zabývat, např. je nějak zpochybňovat je, jakkoli je komentovat apod. Pravděpodobně je to i obecnější rys těchto diskusí: jistě je spousta přispěvatelů, kteří nepovažují za nutné předchozí (nebo alespoň ne všechny) příspěvky číst a svůj názor připojit až na základě jejich obsahu.

III. 2 Reakce na predikáty letského tábora

III. 2.1 Úvod

V následujícím textu budou analyzovány vybrané úseky z internetové diskuse (text {diskuse}), v nichž došlo k nějaké (viditelné) reakci na některý z predikátů letského tábora. Podobně jako v případě romských predikátů i tato analýza by v závěru měla poskytnout odpověď na otázku, je-li možné některou reakci na uvedený predikát letského tábora považovat za častější, v komunikaci preferovanou.

III. 2. 2 Predikát Romů predikátem tábora

Na tomto místě bude věnována jen stručná poznámka úseku internetové diskuse, analyzovaném již v rámci této části výše. Jedná se o úsek obsahující příspěvky nicků tupl, catwoman, Praotec.⁶⁹ V příspěvku prvním a třetím (nický tupl a Praotec) se setkáváme s romským predikátem *Romové mají špatnou hygienu*. Nick Catwoman, v tomto úseku druhý pisatel v pořadí, se snaží tento predikát oddělit od Romů samotných a změnit jej na predikát letského tábora, jinak řečeno se snaží vytvořit predikát *letský tábor byl charakterizován špatnými hygienickými podmínkami*. Pisatel se jistou vlastností snaží odejmout skupině lidí (Romům) a přiřknout ji jistému objektu, resp. poměrům panujícím v tomto objektu (v letském táboře). Jak jsme již viděli výše tento pokus nicku Catwoman byl neúspěšný.⁷⁰

III. 2. 3 Predikát tábor založili Němci

Následující úsek z internetové diskuse obsahuje čtyři příspěvky, příspěvky nicků Svatava, nemo, opět Svatava a ct. Zkoumaný predikát tábor založili Němci se objevuje v samotném úvodu prvního příspěvku, příspěvku nicku Svatava, dále pak v příspěvku čtvrtém, příspěvku nicku ct.

z textu {diskuse}:

No jo Březina je Lidovec.

Lidovci s katolickou církví žehnali Hitlerovi, který tábor v Letech u Písku vybudoval. Proč poslanec Březina na to neukazoval za socialismu? Měl se jako prase v žitě, chudák, zadarmo vystudova vysokou školu, když prý nekomunisti studovat nesměli, měl výborné zaměstnání a v Národní frontě hlasoval pro socialismu. Jako správný černokabátník převlékl rudý kabát za černý a teď machruje. Nemá již jak na sebe upozornit, tak se zabývá prasečákem v Letech, o nesmyslné vyhození peněz, asi proto, že by někomu dohodil státní zakázku. Doporučuji mu, aby peníze, které dává do kostela a na svoji propagaci s koncentrákem dal slušným cikánům za zaplacení poplatku u lékaře a dopatky na léky, které potřebují, Uděla by křesťanský skutek. To asi neudělá, protože by na něj Čunek zlobil. Je to jedna pa.áž.

(Svatava, 31.01.2008 18:46)

⁶⁹ Znění tohoto úseku viz III. 1. 2 Predikát Romové mají špatnou hygienu.

⁷⁰ Jak již bylo zmíněno výše, v textu {Uhl} mimo jiné nacházíme: (...) *Se slovníkem vrahů přejímáme i jejich argumenty. Velitel tábora Josef Janovský, příslušník protektorátní policie, po válce stíhaný a po únoru 1948 osvobozený, tvrdil, že smrt vězňů vyvolala jen epidemie tyfu, to cikáni nedbali na hygienu. Klaus také říká: oběti tohoto tábora byly primárně spojené s epidemií skvrnitého tyfu, a nikoliv s tím, co bývá tradičně chápáno jako oběť koncentračního tábora.* (...) Vidíme tedy, že také pisatel P. Uhl se snažil přeměnit predikát o špatné hygieně Romů na predikát letského tábora, a to v reakci na některé skutečnosti, které v textu {Lety nejsou osvětím} uvedl V. Klaus. Vidíme tedy, že nick Catwoman a P. Uhl, jeden reaguje na nick tupl, druhý na V. Klause, provádějí týž postup, týž posun predikátu o špatné hygieně.

Re: No jo Březina je Lidovec.

Letos jsem ještě nepotkal v diskusích většího blba, i když ona je to zřejmě něco jako ženská.

No, je fakt, že je teprve leden.

(nemo, 31.01.2008 21:46)

Re: No jo Březina je Lidoc. Pane nemo,

jste blbec s vymytým mozkiem svěcenou vodou a iq nedosahujícím výše včerejšího datumu.

Kupte si pánskou ochranu, aby jste dále nerozmnožoval !!!!!

Svatava Jánská

(Svatava, 01.02.2008 10:36)

Re: No jo Březina -nechat pamatník

Nemo si větší blbec než se zda. Sectely clovek vi ze tabor založily Nemci !!!! a historické prameny říkají ze tabor stal vedle prasečaku. Tak proč ho sakra bourat, když vsude jsou pomníky postavené na nějakém klidném pietním místě a nikomu nevadí ze vedle je hranice s PL(zrušte ji), požární zbrojnice a rodinné domky(zlikvidujte to vše aby se postavil obrovský památník) v Českém Tesíně. Kolik Romů tam bude jezdit??? K čemu takové monstrum. Snad staci něco maleho jako mají ti lidé z koncentráku v CT

(ct, 01.02.2008 12:43)

Nick Svatava v internetové diskusi zavádí nové téma *No jo Březina je Lidovec*, ke kterému se připojují další diskutující, třebaže v některých dalších příspěvcích se vyskytují i pozměněné, kratší podoby, mírně upravené názvy tohoto tématu.

V první části nicku Svatava se objevuje zkoumaný predikát *tábor založili Němci*, resp. (jak již bylo zmíněno i výše), pro nick Svatava celý tehdejší režim nacistického Německa zosobňuje A. Hitler. Jinak se ale nick Svatava ve svém příspěvku podrobně věnuje osobě Jana Březiny, českého poslance Evropského parlamentu, který je významně zmiňován v článku předcházejícím internetové diskusi.

Jak již bylo naznačeno, s tímto predikátem se pak ve zvoleném úseku internetové diskuse setkáváme ještě v příspěvku čtvrtém, v příspěvku nicku nemo. Tento pisatel rovněž tvrdí, že letský tábor byl založen Němci, tedy lze jeho příspěvek chápat jako souhlas s tvrzením nicku Svatava, jako potvrzení zkoumaného predikátu. (Jak je vidět, ukázka nabízí ještě druhý a třetí příspěvek, v nichž se nicky Svatava a nemo častují nadávkami. Nick ct se pak ve svém, v tomto úseku posledním, příspěvku shoduje s nickem Svatava – kromě zkoumaného predikátu letského tábora - i v nelichotivém označení nicku nemo: *blbec*.)

III. 2. 4 Srovnávání letského a lidického tábora

Následující úsek z internetové diskuse obsahuje příspěvky nicků IvanT, trachta a Milan.

z textu {diskuse}:

Zajímalo by mne co byste říkali kdyby rekneme po komunistických letech zbyl veprín v Lidicích.

(IvanT, 31.01.2008 19:05)

Re: Zajímalo by mne

Je mi jasné, že jste jistě člověk, který zná historii ČR-hlavně tu z doby druhé světové války. Proto mi nezbyvá než se zeptat: 'Jak vůbec může normální člověk srovnávat Lidice a Lety?' Doufám, že jste jediný člověk, který takhle přemýšlí.

(trachta, 31.01.2008 20:23)

Re: Zajímalo by mne

trachto jsi velmi slušný člověk, ale já to povím za Tebe, ten Ivan to jde neuvěřitelně hovado, ale neznám žádného cigána jménem Ivan

(Milan, 02.02.2008 20:15)

Nick IvanT oslovuje ostatní diskutující a vyzývá je k tomu, aby si představili, že v Lidicích, kde podobně jako v Letech stával v době druhé světové války koncentrační tábor, dnes stojí – jako je tomu dnes v místě někdejšího letského tábora – vepřín. Jak vidíme, druzí dva diskutující reagují na možnost takového srovnání velmi nesouhlasně. Nick trachta takové srovnání považuje za nevhodné normálního člověka (*Jak vůbec může normální člověk srovnávat Lidice a Lety?*). Další diskutující, nick Milan, kvůli navrhovanému srovnávání obou táborů neváhá označit nick IvanT nevybíravými výrazy (*neuvěřitelně hovado*). Z úplného závěru je zřejmé, že nick Milan je přesvědčen, že tohoto srovnání je schopen pouze Rom. Toto jeho přesvědčení však poněkud znejišťuje nick, který si první diskutující pro komunikaci na internetu zvolil: IvanT. Je možné, že pisatel, který používá nick Milan, se skutečně jmenuje Milan, neboť podobě nicku IvanT a jeho souvislosti s obsahem příspěvku přisuzuje velkou váhu. Jak bylo řečeno, podle nicku Milan je srovnání letského a lidického tábora schopen pouze Rom, u nějž je však – podle znalostí a zkušeností nicku Milan – vyloučeno jméno Ivan.⁷¹

---

⁷¹ Podrobnou analýzu nicků provedl J. David, viz David, J. (2006, in: E. Jandová a kol.). Jak uvádí příklad nicku IvanT, samotné podoby nicků mohou jistým způsobem modifikovat obsah některých příspěvků. V internetové diskusi, která je analyzována v této práci, se kromě uvedeného případu nicku IvanT vyskytla ještě reakce jednoho z diskutujících na podobu nicku vegetarian:

Re: Lety jsou česká ostuda

Vegetariáne, Ty bys asi s památníkem pro vepřiky, kdyby je zrušili, nesouhlasil, co?

(nemo, 31.01.2008 21:51)

III. 2. 5 Predikát letský tábor nebyl koncentrační

Následující úsek internetové diskuse obsahuje dva příspěvky, příspěvky nicků Jara a Alik, přičemž příspěvek nicku Alik je zkrácen jen na část, která je potřebná k analýze daného predikátu.⁷²

z textu {diskuse}:

Lety
kolik lidí zůstane bez práce? A ten tábor byl pracovní, ne koncentrační.
(Jara, 01.02.2008 10:18)

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem komunistických pracovních táborů. To tedy podle Vás, Járo, nemáme, jelikož nebyly úředně likvidační, i když v nich lidé umírali vyčerpáním z těžké práce a týrání dozorců. (...)
(Alik, 01.02.2008 11:52)

Nick Jara ve svém příspěvku prezentuje svůj názor o charakteru letského tábora, totiž že se jednalo o tábor pracovní, nikoli koncentrační. Následující pisatel, nick Alik, na tento příspěvek reaguje polemikou, v níž se snaží vysvětlit, že označení tábora jistým adjektivem ještě nemusí vystihovat reálnou situaci toho kterého tábora. Říká, že i když je oficiální pojmenování určitého tábora jiné, než je tábor *koncentrační*, je možné, že v tom táboře panují poměry vedoucí k úmrtí vězňů.

III. 2. 6 Shrnutí

Internetová diskuse nabídla celkem čtyři úseky, v nichž lze pozorovat viditelnou reakci některého pisatele (pisatelů) na některý příspěvek předchozí, ve kterém byl užít některý z predikátů letského tábora.

Prvním případem byl již výše analyzovaný úsek internetové diskuse, v němž došlo k neúspěšnému pokusu přeměnit predikát *Romové mají špatnou hygienu* na predikát *letský tábor byl charakterizován špatnými hygienickými podmínkami*.

V případě predikátu *tábor založili Němci* došlo k potvrzení tohoto predikátu následujícím pisatelem.

Příklad, v němž se jistý pisatel pokusil *porovnávat letský a lidický tábor*, skončil rezolutním odmítnutím takového srovnávání hned dvěma příspěvateli.

Na poslední příklad, příklad *predikátu letský tábor nebyl koncentrační*, reagoval pisatel polemicky, uvažuje o oficiálních pojmenováních táborů, které může být v rozporu s poměry, které v daných táborech reálně panovaly.

Počet příkladů, které byly vybrány pro analýzu v tomto oddíle, je zřejmě příliš malý pro jakékoli zobecnění; na otázku, jakou reakci lze v případě uvedení některého predikátu letského tábora označit za běžnější, lze však přesto s trochou opatrnosti odpovědět, že častější reakce následujících pisatelů byly nesouhlasné.

---

⁷² Dotčený příspěvek nicku Alik v úplnosti viz Přílohu.

IV Závěry

IV. 1 Komunikační záměry

IV. 1. 1 Užití romského predikátu jako komunikační záměr

Romské predikáty se vyskytly ve všech analyzovaných textech, tedy v obou skupinách textů (tj. textech, reprezentujících tzv. minoritní diskurs, a textech, reprezentujících diskurs majoritní). Obecným postřehem je, že v obou skupinách textů se objevily shodné romské predikáty. Obraz Romů, vyjadřovaný prostřednictvím těchto predikátů, je tedy – zjednodušeně řečeno – v obou typech textu dosti podobný, jakkoli může být celkové vyznění jednotlivých textů jiné (k Romům vstřícné vs. k Romům nepřátelské). Jinak řečeno autoobraz, poskytovaný Romy, se do značné míry shoduje s heteroobrazem Romů, konstruovaným příslušníky většinové společnosti.

Komunikační záměry, které pisatelé a mluvčí sledují mimo jiné zařazením romského predikátu do svého textu, jsou ve skupině textů, které reprezentují minoritní diskurs, často snahou o upozornění na celkově neuspokojivou situaci Romů v České republice. Součástí této celkově neuspokojivé situace je pak podle autorů minoritních textů také neochota majoritní společnosti (resp. jejích vrcholných představitelů) zabývat se otázkou romského holokaustu, konkrétně pak neochota vybudovat pomník v místech letského tábora.

Komunikační cíle autorů textů, které reprezentují majoritní diskurs, jsou značně odlišné. Romské predikáty se často stávají zdůvodněním toho, proč je zbytečné se zabývat otázkou romského holokaustu, predikáty jsou zdůvodněním, proč je zbytečné investovat peníze do budování památníku letského tábora (příp. také do bourání velkovýkrmny vepřů, která v místech někdejšího tábora dnes stojí). Dalším častým komunikačním cílem je prosté vyjádření pisatelova (negativního) vztahu k Romům.

Rozdělení textů na texty reprezentující diskurs minoritní a majoritní bylo provedeno na základě toho, na jakých internetových serverech se tyto texty nacházejí (resp. se v době vyhledávání nacházely). Toto rozdělení rozhodně neznamená, že mezi texty, které reprezentují diskurs majoritní, nelze nalézt texty, které vyjadřují kladný postoj pisatele k Romům (viz např. text {Václavová}), a naopak, mezi texty minoritními se mohou objevit texty, které se vyjadřují k Romům kriticky (účastník ankety XY v textu {Růžička}) apod. Zjednodušeně lze ale přesto říci, že v textech minoritních je obraz Romů pozitivnější než v textech majoritních, dále že v textech minoritních lze v daleko větší míře hovořit

o autoobrazu Romů – jakkoli jsou autoři některých minoritních textů Neromové -, zatímco v textech majoritních je bez výjimky konstruován heteroobraz.

Znovu zopakujme, že romské predikáty, které se vyskytly v obou skupinách textů, jsou často shodné. Analýza ukázala, že tyto (shodné) romské predikáty však v jednotlivých skupinách textů slouží k naplnění komunikačních cílů značně rozdílných.

IV. 1. 2 Užití predikátu letského tábora jako komunikační záměr

Predikáty letského tábora se (na rozdíl od romských predikátů) v diskusích na jakékoli „romské“ téma nevyskytují. Tyto predikáty jsou pochopitelně daleko více spjaty s tématem článku, tedy s tématem letského tábora, obecně romského holokaustu; v případě internetové diskuse jde o reakce diskutujících na článek s tímto tématem. Přesto i u predikátů letského tábora můžeme konstatovat jisté obecnější postřehy.

Některé predikáty letského tábora se v textech, které jsou věnovány (jednoduše řečeno) romskému holokaustu, objevují zcela pravidelně. K nejčastějším patří různá adjektiva, jimiž se pisatelé a mluvčí snaží pokud možno jednoznačně vystihnout charakter letského tábora. Všechna adjektiva, která pisatelé a mluvčí uvádějí, jsou s tímto táborem spojována i v jiných textech (také odborných)⁷³. Letský tábor byl v průběhu své historie nazýván různě, byl pojmenováván pomocí řady adjektiv, která přejímají i přispěvatelé internetové diskuse. Při takovém množství názvů, které ve své většině platily vždy jen velmi omezenou dobu (navíc se někdy používalo ve stejnou dobu pojmenování více), nutně dochází k jejich zaměňování a následným komunikačním nedorozuměním.

Zmíněná adjektiva (*sběrný, koncentrační, pracovní...*) slouží autorům textů minoritních i majoritních k objasnění toho, jakého charakteru letský tábor byl, jaká je jeho historická úloha v našich novodobých dějinách, jaké v něm panovaly poměry apod. Toto objasňování (sobě či někomu dalšímu) lze označit i jako komunikační záměr autorů textů. Podobně, tedy opět k vyjasňování charakteru a závažnosti letského tábora, některým autorům textů slouží také porovnávání letského tábora s dalšími koncentračními tábory.

Dalším pravidelně se opakujícím predikátem, skutečností nějak reflektovanou ve všech analyzovaných textech, je národnost zřizovatelů a zaměstnanců letského tábora.

Český charakter letského tábora se ve skupině minoritních textů stal jednak vysvětlením, proč Romové o holokaustu svého etnika dlouho a záměrně nemluvili, jednak je jím je vysvětlován současný nezájem českých politiků o otázku romského holokaustu.

V tomto smyslu je tedy česká národnost zaměstnanců tábora pro některé autory minoritních textů významným prvkem při konstruování jejich komunikačních záměrů.

Táž skutečnost, tedy česká národnost zaměstnanců letského tábora, sloužila autorům textů majoritních k naplnění komunikačních záměrů dílem shodných, jako tomu bylo u autorů minoritních, dílem k naplnění komunikačních cílů odlišných. Shodnými komunikačními cíli bylo uvedení českého charakteru tábora jako vysvětlení dlouholetého nemluvení o romském holocaustu a dále chápání této skutečnosti jako něčeho ostudného. Odlišným komunikačním cílem bylo – v majoritním textu {Gebhart} - uvedení přítomnosti českých zaměstnanců jako zdůvodnění toho, proč nelze letský tábor srovnávat s jinými koncentračními tábory.

V textech majoritních se objevily dva případy, kdy bylo užito predikátu letského tábora (*v táboře panovaly špatné hygienické podmínky*) k naplnění specifického komunikačního záměru: pokus o posun predikátu směrem od Romů samotných k podmínkám, panujícím v letsém táboře.

Konečně komunikační záměr, s nímž se setkáváme u autorů v obou skupinách textů, bylo použití predikátů letského tábora jako vysvětlení vysoké úmrtnosti letských vězňů.

Závěrem lze konstatovat, že komunikační záměry, které autoři textů naplňovali prostřednictvím predikátů letského tábora, se v obou skupinách textů, tedy v textech majoritních a minoritních, do značné míry shodují.

IV. 2 Sekvenční analýza

IV. 2. 1 Romské predikáty pohledem sekvenční analýzy

V případě romských predikátů, které se v dané internetové diskusi objevily, je nepochybně pozoruhodný jejich počet: některý romský predikát (někdy se v jednom příspěvku objevilo romských predikátů více) se objevil téměř ve třetině příspěvků, což je počet, uvědomíme-li si, že romské predikáty nebyly tématem výchozího článku, poměrně vysoký. Romské predikáty tedy mají pozici v internetových diskusích velmi pevnou, dá se říci neotřesitelnou. Jejich přítomností nebývají ostatní příspěvatelé nijak překvapeni. Jak ukázala podrobná sekvenční analýza, pokud někdo vůbec některý romský predikát viditelně zaznamená, zpravidla se jedná o reakci souhlasnou, komunikačně neproblematickou, strukturně jednoduchou. Romské predikáty jsou v internetové diskusi často ponechány bez viditelných reakcí, jsou tedy

---

⁷³ Viz např. Nečas, C. (2008).

samozřejmou součástí internetových diskusí na „romská“ témata, jsou skutečností, nad níž není nutné se pozastavovat.

Z neproblémového začleňování romských predikátů lze také vyvodit, že s obsahem jednotlivých romských predikátů jsou všichni přispěvatelé dobře obeznámeni, nevyskytla se jediná reakce typu: *to jsem o Romech nikdy neslyšel* apod. Každý diskutující nějak „ví“, že se takové věci o Romech říkají, píší. Slovy U. Quasthoffové (a mnoha dalších) lze říci, že romské predikáty vykazují vysoký stupeň sdílenosti, tedy aspirují na to být označeny jako tvrzení stereotypní. Snad lze uplatnit i postřeh Sacksův o závazném (normativním) charakteru jistých kategoriálně vázaných aktivit. Pokud příslušník kategorie autor článku, který se zabývá romskými tématy, napíše článek (aktivita 1), pak příslušníci kategorie přispěvatelé do internetové diskuse ve svých příspěvcích uvádějí romské predikáty (aktivita 2). Jedna aktivita předpokládá druhou, jejich pořadí je též normativně dáno: nejprve je třeba napsat článek na romské téma, za nímž je prostor pro internetovou diskusi, pak teprve se v této diskusi objeví romské predikáty. Tento sled aktivit je např. pravidelně rozpoznáván příslušníky kategorie editor internetových diskusí. Tito editoři např. vědí, že v diskusních příspěvcích, které reagují na článek nějak tematicky zaměřený, se objeví mimo jiné také příspěvky nějak (např. rasisticky) zaměřené nebo nějak (např. příliš vulgárně) formulované.⁷⁴

IV. 2. 2 Predikáty letského tábora pohledem sekvenční analýzy

Internetová diskuse (text {diskuse}) obsahuje celkem 15 příspěvků, v nichž se některý z predikátů letského tábora vyskytl. V části práce, která je věnována sekvenční analýze, se na omezeném množství příkladů ukázalo, že pokud některý z diskutujících na některý z predikátů letského tábora zareagoval, pak to byly reakce spíše nesouhlasné. Bez viditelně zaznamenané reakce na některý z predikátů letského tábora lze v textu diskuse nalézt osm příspěvků. Vidíme tedy, že podobně jako v případě romských predikátů zůstala poměrně značná část predikátů letského tábora ponechána bez povšimnutí dalšími přispěvateli. Důvod, proč byly predikáty letského tábora ponechány bez povšimnutí, bude patrně jiný než v případě romských predikátů, které byly v řadě případů rovněž ponechány bez viditelné reakce. Znalosti přispěvatelů internetové diskuse o letském táboře (resp. obecně o romském holocaustu) patrně nejsou až na výjimky nijak podrobné. Obeznámení se s historií letského

⁷⁴ K tomu viz článek J. Sotony a J. Malindy *Jsem čuně z internetu*, uveřejněný 5. 2. 2009 v Magazínu MF, který se věnuje internetovým diskusím. Je v něm mimo jiné citován Jan Dvořák, hlavní editor diskusí na iDnes: „...Nejvíce se nadává na politiku, sport, národnostní menšiny nebo celebrity. Pokud jde o Romy, tam je to často nenávisť, která z diskutérů sálá na kilometry.“

tábora vyžaduje jisté množství energie, které je třeba věnovat studiu důvěryhodných historických materiálů (leckdy ovšem i na internetu dostupných⁷⁵), které lze – s ohledem např. na jazykovou úroveň některých příspěvků – jen těžko předpokládat.⁷⁶

Nereagování na predikáty letského tábora tedy nebude – jako je tomu v případě romských predikátů - důvodem všeobecné obeznámenosti dalších přispěvatelů do diskuse s nimi. Důvodem bude naopak spíše jistá bezradnost pisatelů, jak s těmito predikáty zacházet, neschopnost nabídnout nějaký vlastní postřeh. Zatímco v případě romských predikátů se např. pravidelně objevuje argumentace vlastní zkušeností pisatele s Romy, v případě predikátů letského tábora se s něčím podobným, např. právě argumentací nastudováním důvěryhodných historických pramenů, běžně nesetkáváme.

Ponechání predikátů letského tábora lze také jednoduše považovat za nezájem na tyto predikáty jakkoli reagovat. Znova připomeňme, že asi nikdo z přispěvatelů nečte diskusi jako celek, někteří přispěvatelé možná nečtou vůbec žádný z předchozích příspěvků, někteří si přečtou pouze úvodní článek, koneckonců i četba úvodního článku, za nímž následuje diskuse, může probíhat značně rozdílně: někdo si přečte pozorně celý článek, někomu stačí jen jeho název a doprovodné fotografie k němu atd.

Rozdíl je ovšem právě v případech, kdy některý z následujících přispěvatelů do internetové diskuse na některý z predikátů zareagoval. Zde se ukázalo, že případné reakce na romské predikáty jsou spíše souhlasné, zatímco reakce na predikáty letského tábora spíše nesouhlasné. Souhlasné reakce s romskými predikáty lze, jak již bylo zmíněno výše, patrně vysvětlit jejich všeobecnou sdíleností, obeznámeností diskutujících s jejich obsahem. Nesouhlasné reakce s predikáty letského tábora lze patrně vysvětlit naopak nedostatečnými znalostmi diskutujících o tomto táboře, obecně o romském holokaustu. Např. povědomí o charakteru letského tábora, o národnosti zřizovatelů a zaměstnanců tábora může být pro ostatní diskutující skutečností novou, neznámou, třeba se jedná o informaci, která může působit jako neověřená, nedůvěryhodná atd. Snad lze takto vysvětlit ony nesouhlasné reakce.

Podrobnější analýza většího množství internetových diskusí, věnovaných tématu romského holokaustu by možná ukázala ještě další možná zdůvodnění nesouhlasných reakcí. Mohl by jí být např. nesouhlas s českým charakterem tábora jako neochota přiznat historickou vinu českého národa apod.

---

⁷⁵ Viz např. stránky brněnského Muzea romské kultury: www.rommuz.cz.

⁷⁶ Zde se pochopitelně projevuje zásadní analytická obtíž – nedostupnost informací o tom, kdo jsou vlastně přispěvatelé do internetových diskusí.

IV. 3 Metodologická poznámka

Jako metodologicky problematické se může zdát, že autorka velmi často reformuluje romské predikáty. V analyzovaných textech se zkoumané romské predikáty vyskytují často rozmanitě a originálně formulované, někdy jsou různě skryté v textech, jejichž tématem může být i něco jiného, než je samotný predikát. Reformulace predikátů slouží k jejich snažšímu uchopení, k přehlednějšímu uspořádání všech predikátů, které se v analyzovaných textech vyskytly. Upravená podoba predikátů je pokud možno krátká, jednoznačná a výstižná.

Jako příklad predikátu, který je v analyzovaných textech, ale nejen v nich, opakovaně nejrůznějšími způsoby formulován, může sloužit predikát *Romové mají špatnou hygienu*, resp. *Romové jsou špinaví*. S tímto predikátem jsme se ve zde analyzovaných textech setkali v následujících úryvcích:

a) z textu {Uhl}:

Se slovníkem vrahů přejímáme i jejich argumenty. Velitel tábora Josef Janovský, příslušník protektorátní policie, po válce stíhaný a po únoru 1948 osvobozený, tvrdil, že smrt vězňů vyvolala jen epidemie tyfu, to cikáni nedbali na hygienu. Klaus také říká: oběti tohoto tábora byly primárně spojené s epidemií skvrnitého tyfu, a nikoliv s tím, co bývá tradičně chápáno jako oběť koncentračního tábora.

b) z textu {diskuse}:

Předtím tabor pro prasata, ted prasecak V letech byl tabor , kde byli shromazdovani cikani, aby volne nekocovali po zemi a nekradli. Zadny nebyl zabít, vsichni tam pochcipali na nemoci, protoze maji nulove hygienicke navyky.

(tupl, 31.01.2008 19:54)

c) z textu {diskuse}:

Re: Předtím tabor pro prasata, ted prasecak

Myslim si ze se moc nezmenilo i v dnesni dobe. Dnesni obyvatele podle fotky se take moc nemylji anebo je nekdo nemylje a ta hygiena zaostava.....(Praotec, 01.02.2008 12:40)

d) z textu {diskuse}:

Zmenit na romskou ubytovnu.

Kdyz uz se cik anum nelibi veprin, tak jim z toho udelejte ubytovnu. Kdyz tam zbytecne moc po prasatech neuklidite, budou se tam citit dobre.

(Petr Zalesak, 01.02.2008 13:17)

V ukázce a) snadno nalézáme formulaci *cikáni nedbali na hygienu*, která se velmi přibližuje výše reformulovanému romskému predikátu *Romové mají špatnou hygienu*. Pro objektivnější analýzu této ukázky je ale pochopitelně nutné vzít v úvahu její širší kontext. Jak již bylo uvedeno dříve, kromě romského predikátu samotného se dozvídáme, že autor textu jej

přisuzuje někdejšímu veliteli letského tábora a od něj jej přebírá V. Klaus atd. Ve srovnání s ukázkami dalšími (b), c), d) se zformulování (P. Uhlem) romského predikátu jeví jednoznačné, snadno uchopitelné, jednoduchým způsobem je v něm vyjádřena reference a predikace, tato formulace např. odpovídá typu 1 v sémantické typologii stereotypů U. Quasthoffové (viz příp. I. 2 Metody).

V ukázce b) se objevuje pisatelova formulace *mají nulové hygienické návyky*, přičemž z kontextu ukázky je jasné, že *nulové hygienické návyky* pisatel ukázky přisuzuje Romům, resp. cikánům. Podoba romského predikátu v ukázce a jeho podoba (autorkou) zreformulovaná se projevila záměnou tříslavného pojmenování *nulové hygienické návyky* za dvouslovné pojmenování *špatná hygiena*.

V ukázce c) se explicitně nevyskytuje etnonymum *Cikán/Cikáni (cikán/cikáni)* ani *Rom/Romové*. Příslušníci romského etnika jsou velmi hrubě označeni jako *prasata*. Jak již bylo v případě této ukázky zmíněno výše (II. 1. 3. 4. text {diskuse}), inspirací pro autorem provedeného přirovnání Romům k prasatům byla mimo jiné fotografie vepře, která byla součástí článku, za nímž následovala internetová diskuse, z níž ukázka c) pochází. Vlastností, kterou pisatel připisuje jak vepřům, tak Romům, je, že *se nemýjí*. Skutečnost, že tuto vlastnost pisatel přisuzuje oběma kategoriím, dokazuje mimo jiné užití adverbia *také*, nebo úvodní formulace *moc se nezměnilo*. V závěru ukázky se objevuje konstatování *ta hygiena zaostává*. Jak je vidět, cesta od pisatelova textu k zreformulovanému predikátu *Romové mají špatnou hygienu* je v případě ukázky c) poměrně složitá, několikasupňová.

V úvodu ukázky d) se vyskytuje adjektivum *romský* ve spojení *romská ubytovna*. Užití tohoto adjektiva (a nikoli adjektiva *cikánský*) je s ohledem na celkové vyznění příspěvku záležitostí dosti zvláštní. Užití „korektního“ adjektiva *romský* je zde patrně míněno ironicky. V dalším textu je již užito etnonyma *cikáni*. O *cikánech* pisatel tvrdí, že se budou cítit dobře v neuklizených prostorách, kde dříve bydleli vepři. V případě této ukázky se nesetkáváme ani s jedním z výrazů z reformulované podoby predikátu *Romové mají špatnou hygienu*.

Jak je vidět, pisatelé (převážně ti z internetové diskuse) formulují zkoumané romské predikáty často velice originálně, rafinovaně, často pozorujeme snahu o vtípnost, upoutání pozornosti dalších čtenářů a diskutujících. Zreformulování těchto predikátů je pak často hrubým zjednodušením původně řečeného. Zjednodušená forma predikátu je prostá jakýchkoli implicitních vyjádření (přičemž, jak již bylo uvedeno výše, implicitní charakter stereotypních tvrzení je často jejich zásadní, konstitutivní součástí), zreformulovaná podoba predikátu postrádá jakoukoli originalitu v pojmenování romského etnika, v pojmenování činnosti Romům přisuzované, chybí jí ironie, vtíp atd.

Na tomto místě je ještě třeba poznamenat obecně platnou poznámku, že možná základním reformulačním krokem, který autorka provádí, je záměna etnonyma *Cikáni* a etnonyma *Romové*. Jak se již ukázalo v průběhu analýzy jednotlivých textů (a zvláště pak příspěvků z internetové diskuse), jak je konečně patrné i z právě diskutovaných ukázek a), b), c), d), používání označení *Cikán/Cikáni* (*cikán/cikáni*) je záležitostí velmi běžnou.⁷⁷ Od jisté doby, totiž od roku 1969, kdy byl ustanoven Svaz Cikánů-Romů⁷⁸, se však – alespoň v jistých typech textu – více méně závazně užívá etnonymum *Rom/Romové*. A právě tato skutečnost snad opravňuje autorku k reformulačnímu kroku *Cikáni/cikáni* – *Romové*. Je v tom samozřejmě vyjádřen i osobní postoj autorky, že – právě v souladu s jistými pravidly pojmenování romského etnika v jistých typech textu – pojmenování *Romové* je v tomto případě vhodnější, směrem k příslušníkům romského etnika vstřícnější.

Na závěr této úvahy k jednomu z metodologických kroků, který byl v této práci běžně prováděn, ještě poznamenejme, že při analýze tohoto typu by mohlo být užitečné také v případě dalších romských predikátů mapovat cestu od původních formulací k formulaci obecné, jednoduše formulované.⁷⁹

IV. 4 Možnosti dalšího výzkumu

a) Jedna z možností, jak by mohla dále pokračovat analýza vybraných textů, byla již zmíněna výše, totiž popsat kroky vedoucí od formulace romských predikátů jednotlivými pisateli k reformulaci, již autorka provádí; bylo by možné vypracovat podrobnou typologii jednotlivých postupů apod. Tato možnost výzkumu byla výše pouze naznačena na příkladu romského predikátu *Romové mají špatnou hygienu*.

---

⁷⁷ Jen pro doplnění poznamenejme, že etnonymum *Rom/Romové* pochopitelně dosud neproniklo např. ani do nejnovějších frazeologických příruček a přehledů (viz příp. Příloha c).

⁷⁸ K tomu citujme z úvahy signatářů Charty 77 datované 13. 12. 1978: (...) Tradiční označení „Cigáni“ je nánosem hanlivých významů, vyvěrajících ze staletých předsudků a neodpovídá původnímu názvu této etnické skupiny. Používáme tu proto označení *Romové Rómovia*, které je v souladu s jazykem i s cítěním Romů samotných i se světovým trendem nahrazovat mnohé dosud užívané označení etnických a národnostních skupin označeními, kterými se tyto skupiny nazývají. (...), cit. dle Davidová, E. (2004).

⁷⁹ K reformulování získaného materiálu viz i např. Navrátil, P. a kol. (2003). V této práci jsou mimo jiné shrnuty výsledky terénního šetření mapujícího soužití romského a většinového etnika. Jedna z otázek, kterou tazatelé kladli svým romským respondentům, zněla: Co je pro vás v životě nejdůležitější? Výsledkem je tabulka, obsahující položky: rodina, komunita (43, 8%), zdraví (14, 8%), rovnoprávnost, humanitní ideály (13, 9%), materiální hodnoty, sociální jistoty (12, 5%), práce (8, 6%), příjemný, pohodlný život (5, 9%), rasismus (0, 5%). Nabízí se např. otázka, zda některý z respondentů užil např. ve své odpovědi skutečně adjektivum *humanitní* apod. K tomu autoři poznamenávají: Nejčastější odpovědi romských respondentů na vlastní hodnoty byly výroky, které zahrnovaly rodinu, děti, soužití v pospolitosti apod. Souhrnně jsme je zahrnuli do společné kategorie rodina a komunita. (...) Kategorie rovnoprávnost a humanitní ideály zahrnuje výroky, které se týkají potřeby svobody, rovnoprávnosti, ale i náboženství a vzdělání. (Navrátil, P. a kol, 2003, s. 121). Vidíme tedy, že v tomto typu výzkumu je běžné jistým způsobem odpovědi reformulovat, přiřazovat do kategorií apod.

b) Další možností analýzy, která se při analýze textů přímo nabízela, bylo uplatnění konceptu dialogické sítě.⁸⁰ Již jen omezený vzorek textů věnovaných letskému táboru totiž naznačil, že v dialogické síti textů se vyskytl jeden velmi významný „tah“, totiž text V. Klause *Lety nejsou Osvětim*⁸¹, k němuž se jednak v době, kdy byl v Lidových novinách publikován, jednak ještě o několik let později řada pisatelů vracela, od výroků V. Klause se distancovala, či s ním souhlasila atd. Podrobná analýza tohoto tahu v dialogické síti by nepochybně prokázala také souvislost Klausova textu s výskytem adjektiv, která charakterizují letský tábor (jedná se o adjektiva užitá ve formě přívlastku shodného, tedy např. *sběrný* tábor, *koncentrační* tábor, *pracovní* tábor atd.). Tato adjektiva se vyskytují v řadě textů různých pisatelů, kteří nějak reagují na Klausův text. Pisatelé si ujasňují užití jednotlivých adjektiv, zaměňují jedno za druhé, chápou je jako synonymní, odvolávají se na adjektiva užívaná v historických dokumentech apod. Jinými slovy se dá říci, že V. Klaus svým textem rozpoutal dodnes neukončenou debatu o charakteru a závažnosti letského tábora. Prozkoumání tohoto tahu dialogické sítě, resp. obecně uplatnění konceptu dialogických sítí při analýze vybraných textů, však přesahovalo hranice analýzy, které byly vymezeny v úvodu práce.

c) Jedním ze závěrů sekvenční analýzy bylo konstatování, že řada predikátů letského tábora zůstala dalšími účastníky nepovšimnuta a že případné reakce na tyto predikáty byly spíše nesouhlasné. Pro potvrzení těchto závěrů by bylo samozřejmě žádoucí analyzovat více internetových diskusí, které se tématu romského holokaustu věnují, případně i provést typologii takto zaměřených internetových diskusí s ohledem např. na stylistickou úroveň jednotlivých diskusních příspěvků v závislosti na internetovém serveru. Ukazuje se totiž, že některé servery nabízejí celkem pravidelně články, za nimiž následuje internetová diskuse, obsahující poměrně vysoké procento příspěvků vulgárních, rasistických apod., zatímco na jiných serverech lze nalézt diskuse značně kultivované.

d) Analyzované texty také nabídly některé informace o ne/znalostech majoritních pisatelů o Romech žijících České republice. To, že příspěvatelé internetových diskusí běžně zaměňují téma článku za problém současného soužití romské menšiny a většinové společnosti, a to i v diskusích, které se týkají romského holokaustu, je mimo jiné důkazem toho, že tito pisatelé

⁸⁰ K tomu viz texty autorů konceptu dialogických masmediálních sítí: Nekvapil, J., Leudar I. (1998), Nekvapil, J., Leudar I. (2002), Nekvapil, J., Leudar I. (2003), Nekvapil, J., Leudar I. (2006).

⁸¹ Text V Klause *Lety nejsou Osvětim* je v Příloze uveden jako součást textu {Gebhart}.

také zaměňují romské obyvatelstvo žijící na území někdejšího Československa (a později tzv. Protektorátu Čechy a Morava) v době před druhou světovou válkou, v jejím průběhu a po ní s Romy žijícími na území České republiky dnes. Tehdejší Romové a dnešní Romové jsou pro řadu přispěvatelů dvě nerozlišitelné skupiny, z jejich pohledu se jedná o homogenní skupinu lidí.

V jednom z analyzovaných textů, v textu {Wagner}, např. pisatel explicitně vyjadřuje své pochybnosti o počtu Romů u nás. Počet vězňů letského tábora dává do souvislosti s počtem příslušníků romského etnika v České republice dnes a, jak je z textu zřejmé, tyto dva počty jsou pro něj údajem dosti překvapujícím.

z textu {Wagner}:

(...) zanedlouho nás čekala velká tabule oznamující, že jsme konečně dorazili k památníku, který "je situován v místech provizorního vězeňského hřbitova někdejšího cikánského tábora v Letech u Písku, ve kterém byly v době fašistické okupace soustředěny rodiny většiny českých Romů". (Dost podivné tvrzení, podle údajů prošlo táborem 1300 lidí, vesměs českých Romů, z nichž 326 zemřelo. V současnosti jich je v desetimilionovém Česku podle neoficiálních odhadů kolem 200.000, přičemž čeští Romové tvrdí, že je jich v ČR na 300.000. Že by třináct set lidí tvořilo tehdejší většinu romské populace, nebo byla poválečná a zejména polistopadová imigrace Cikánů do Česka tak vysoká?)

Za pozornost také stojí, že v analyzované debatě se přispěvatelé ani jednou nezmínili o rozdělení romského etnika na skupinu Romů a Sintů⁸². Existence Sintů zkrátka v celé debatě není zaznamenána. Poznamenejme ale hned, že toto tvrzení rozhodně není univerzálně platné, v jiných internetových debatách, které se tematicky dotýkají právě např. letského tábora, se s rozlišením Romové – Sintové setkat můžeme.⁸³

Těchto několik postřehů – jakkoli získaných z omezeného množství textů - by snad mohlo sloužit odborníkům z jiných vědních oborů (např. sociologie, romistika) jako podklad či doplnění výzkumu o povědomí majoritní společnosti o romské menšině.

---

⁸² Informace o historii Sintů, počtu českých Sintů apod. viz Elšík, V. (2005).

⁸³ Jsou jimi např. internetové diskuse, dostupné na adresách:
http://krejci.bigblogger.lidovky.cz/clanok_disk.asp?=67114,
http://fafejta.blog.respekt.cz/clanok_disk.asp?cl=1747.

Seznam literatury

Čmejrková, S. 1997, Čeština v síti: Psanost či mluvenost? O stylu e-mailového dialogu, Naše řeč 80/4, s. 225-247

Čmejrková, S. 1999, Czech on the Network: Written or spoken Interaction?, in: B. Nauman (ed.) Dialog Analysis and the Mass Media, Beiträge zur Dialogforschung, Band 20 (= Proceedings of the International Conference, Erlangen 1998), Max Niemeyer Verlag, Tübingen, s. 113-126

Čmejrková S. 2001 Naše a cizí v jazyce a kultuře Čechů z Ukrajiny, in: Bogoczová, I., Hubáček, J., Srpová, H. (eds.), Naše a cizí v internetické a interpersonální jazykové komunikaci, Ostravská univerzita, Filosofická fakulta, s. 137-156

Davidová, E. 2004 Romano drom. Cesty Romů 1945-1990, Centre de recherches Tsiganes, Olomouc

Drescher, M., Dausendschön-Gay 1995 *sin wer an son immobilien ehm makler da eh gekommen...* Zum Umgang mit sozialen Kategorien in Gespräch, in: Nationale Selbst- und Fremdbilder im Gespräch, Westdeutscher Verlag, Opladen

Encyklopedický slovník češtiny 2002 Lidové noviny

Elšík, V. 2005 Sintska a manuška romština: sociolingvistická situace, komunity mluvčích a dokumentace jejich jazyka, in. Romano džaniben, časopis romistických studií, s. 162-186, viz též http://ulug.ff.cuni.cz/osobni/elsik/Elsik_2005_SMR_sociolingvistika.pdf

Garfinkel, H. 1967 Studies in Ethnometodology. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Geers, R. 1999 Der Faktor der Sprache im unendlichen Daten(t)raum. Eine linguistische Betrachtung von Dialogen im Internet Relay Chat, , in: B. Nauman (ed.), Dialog Analysis and the Mass Media, Beiträge zur Dialogforschung, Band 20 (=Proceedings of the International Conference, Erlangen), Niemeyer, Tübingen, s. 83-100

Hašová (Jílková), L. 1997 Romové, nebo Cikáni? Výsledky dotazníkového průzkumu, Naše řeč, 80/ 4, s. 195-201

Hašová (Jílková), L. 2002 Jak a o čem se diskutuje v internetovém čtenářském klubu (*BTW. např. přechodníků je IMHO škoda*), Naše řeč 86, 2003, s. 57-70

Hašová (Jílková) L. 2002, Romové v písničkách, Naše řeč, 85, s. 130-142

Havlík, M. 2005 Kategorizační práce v kázáních, in. Čmejrková, S., Svobodová, I. (eds.), Oratio et ratio, Sborník k životnímu jubileu Jiřího Kause, s. 99-113

Hayesová, N. 1998 Základy sociální psychologie. Portál. Praha

Hoffmannová, J. 1992 Metodologie „konverzační analýzy“ a transkripční symboly, in: Symbol v lidském vnímání, myšlení a vyjadřování, Filosofický ústav, Praha, s. 234-241

Homoláč, J. 1998 A ta černá kronika!, Doplněk, Brno

Homoláč, J., Nekvapil, J., Karhanová, K. (eds.) 2003 Obraz Romů v středoevropských médiích po roce 1989. Brno. Doplněk, viz též <http://ulug.ff.cuni.cz/projekty/romove/index.htm>.

Homoláč, J. 2006 Diskurz o migraci Romů na příkladu internetových diskusí, Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 42/2, s. 329-351

Homoláč, J. 2008 Internetové diskuse o cikánech a Romech, Karolinum, Praha

Holšánová, J. 1996 The Use of Quotations in Discourse about Ethnicities, in: Čmejrková, S., Hoffmannová, J., Müllerová, O., Světlá, J. (eds.), Dialoganalyse VI, Referate der 6. Arbeitstagung, Prag, Niemeyer, Tübingen, s. 253-260

Horváthová, J. 2002 Kapitoly z dějin Romů, společnost Člověk v tísní, společnost při ČT, Lidové noviny

Hutchby, I., Wooffitt, R. 1998 Conversation analysis: principles, practises and applications, Polity Press, Oxford

Jandová, E. a kol. 2006 Čeština na WWW chatu, Ostravská univerzita, Filosofická fakulta, Ostrava

Karhanová (Mrázková), K. 2001a, Oni jsou Romové a my jsme kdo? in: Bogoczová, I., Hubáček, J., Srpová, H. (eds.), Naše a cizí v internetické a interpersonální jazykové komunikaci, Ostravská univerzita, Filosofická fakulta, s. 129-135

Karhanová (Mrázková), K. 2001b Sebeobraz a obraz Romů v dialogu s majoritní společností, in: Šmídová, O. (ed.) Zdi a mosty, ISS FSV UK a Sdružení Biograf, Praha

Kosta, P. 2005 Zum Tschechenbild bei den Polen und zum Polenbild bei den Tschechen aus der Sicht der Stereotypen- und Prototypensemantik, in: Kosta, P., Berwanger, K. (eds.) Stereotypen und Geschichtsmythos in Kunst und Sprache, Peter Lang, Frankfurt am Main, s. 49-69

Lehtonen, J. 1994 The Dynamics of Language Process. Essays in Honor of Hans W. Dechert. Günter Narr Verlag. Tübingen

Lepper, G. 2000 Categories in Text and Talk, A Practical Introducing to Categorization Analysis. Introducing qualitative methods, Sage Publications

Levinson, S. 1991 Pragmatik, Niemeyer, Tübingen

Lhotka, P. 2008 Cikánský tábor v Letech, dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/lety>

Mareš, P. 2003 „Also: nazdar!“ Aspekty textové vícejazyčnosti, Karolinum, Praha

Nečas, C. 2008 Cikánský tábor v Letech (1942-1943), in: Romano džaniben, časopis romistických studií, s. 186-197

Nekula, M. 1999 Etnické stereotypy a jejich artikulace v češtině (a v němčině), in: Sborník prací Filosofické fakulty Brněnské univerzity, s. 65-75

Nekvapil, J. 1997 O komunikačním překonávání česko-německé etnické polarizace, in: Přednášky z XL. běhu LŠSS, Univerzita Karlova, Praha, s.43-57

Nekvapil, J., Leudar I. 1998 Masmediální utváření dialogických sítí a politické identity: případ Demokratické strany Sudety, Slovo a slovesnost 59, s. 30-52

Nekvapil, J. 1999, recenze na: Hester, S., Eglin P. (eds.), Culture in Action. Studies in Membership Categorization Analysis. Washington, DC.: International Institute for Ethnometodology and Conversation Analysis. University Press of America.

Nekvapil, J. 1999/2000 Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel, Češtinář 3/10, s 80-87, dostupné též z: http://ulug.ff.cuni.cz/sylaby/konv_anal.htm.

Nekvapil, J. 2000 Z biografických vyprávění Němců žijících v Čechách, Slovo a slovesnost 61/1, s. 30-46

Nekvapil, J, Zeman J. 2000 K verbální strukturaci Hradce Králové v každodenní komunikaci, Slova města, Praha, CEFRES, s. 19-37

Nekvapil, J., Leudar, I. 2000 Presentation of Romanies in the Czech Mass Media: On Category Work in Television Debates, Discourse and Society 11, s. 487-513

Nekvapil, J. 2000/2001 Sociální kategorizace v interkulturním kontaktu: základní výklad, cvičení a diskuse dvou scén z podnikové komunikace, Češtinář 2/11, s. 38-52, 3/11, s. 72-84, viz též: http://ulug.ff.cuni.cz/sylaby/soc_kateg.htm.

Nekvapil J., Leudar I. 2002 Sekvenční struktury v mediálních dialogických sítích, Sociologický časopis/Czech Sociological Review 38, s. 483-499

Nekvapil, J., Leudar I. 2003 O českých masmédiích z etnometodologické perspektivy: romská identita v dialogických sítích, Slovo a slovesnost 64/3, s. 161 – 192

Nekvapil, J., Leudar I. 2006 Prezentace událostí 11. 9. 2001: Bush, bin Ládín a jiní v interakci, Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 42, s. 353-377

Nový akademický slovník cizích slov 2005 Academia. Praha

Pape, M. 1997 A nikdo vám nebude věřit, G plus G

Polansky, P. 1998 Tíživé mlčení, G plus G

Quasthoff, U. 1978 The Uses of Stereotype in Everyday Argument, in: Journal of Pragmatics 2, North-Holland Publishing Company

Quasthoff, U. 1987 Linguistic Prejudice/Stereotypes, in: Ammon, U. et. al. (eds.) Sociolinguistics: An International Handbook of the Science of Language and Society, Walter de Gruyter, Berlin, New York, s. 785-799

Sacks, S., Schegloff, E. A., Jefferson, G. 1974 A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation, in Language, 50/4, s. 696-735, viz též: <https://links.jstor.org>

Sacks, H. 1992 Lectures on Conversation, Oxford: Blackwell

Schaff, A. 1980 Stereotype und das menschliche Handeln. Wien.

Silverman, D. 1998 Harvey Sacks. Social science and conversation analysis. Polity Press. Cambridge

Schulze, M. 1999 Substitution of Paraverbal and Nonverbal Cues in the Written Medium of IRC, in: Nauman, B. (ed.), Dialog Analysis and the Mass Media, Beiträge zur Dialogforschung, Band 20 (=Proceedings of the International Conference, Erlangen 1998), Max Niemeyer Verlag, Tübingen, s. 66-82

Šotolová, E. 2008 Vzdělávání Romů. Univerzita Karlova v Praze. Karolinum

Taylor, J. R. 1995 Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory. Oxford University Press

Telus, M. 2002 Gruppenspezifisches Stereotyp. Peter Lang. Frankfurt am Main

Vaňková, I., Nebeská, I., Saicová Římalová L., Šlédrová, J. 2005 Co na srdci, to na jazyku. Kapitoly z kognitivní lingvistiky. Karolinum. Praha

Velký sociologický slovník, 1996 Karolinum. Praha

Citované internetové stránky

<http://prirucka.ujc.cas.cz/>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Lety>

www.cestiromove.ecn.cz

www.jakpsatweb.cz

www.diskografie.cz/mig-21/snadne-je-zit/slepice-pirka/

www.rommuz.cz

http://krejci.bigblogger.lidovky.cz/clanok_disk.asp?cl=67114

http://fajeta.blog.respekt.cz/clanok_disk.asp?cl=1747

Přílohy

Příloha a – Analyzované texty

Příloha b – Etnický stereotyp v dotazníkovém průzkumu

Příloha c – Doklady etnonyma Cikán/Cikáni ve frazeologických příručkách

Příloha a – Analyzované texty

text {Stehlíková}, 4. 8. 2008, název článku: **Džamila Stehlíková navštívila památník v Letech u Písku**, autor článku: **Romea**, dostupné z: http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_4722

článek:

Ministryně pro lidská práva a menšiny Džamila Stehlíková navštívila v neděli 3. srpna s účastníky Letní akademie Strany zelených památník v Letech u Písku. Právě z internačního tábora v Letech u Písku bylo transportováno do Osvětimi přes 500 Romů z Čech. Tzv. cikánským táborem v Letech prošlo v letech 1942 – 1943 přes 1 300 osob, čtvrtina kruté podmínky internace nepřežila, zbývající vězňové byli transportováni k vyhlazení do tábora v Osvětimi-Březince. Další internační tábor na území bývalého Protektorátu Čechy a Morava se nacházel poblíž Hodonína u Kunštátu.

Vyvraždění Romů v Osvětimi si představitelé Romů a zástupci polské, maďarské, slovenské vlády a české vlády, připomněli již v sobotu. (*více zde... Pamětníci si připomněli osvětimské vyhlazení Romů*)

Ministryně Stehlíková navrhne vládě komplexní řešení míst připomínajících romský holocaust v Čechách a na Moravě. Jednou z možností je zřízení fondu, do kterého budou přispívat i zahraniční subjekty. „Zahraniční účast na tomto projektu vnímám jako projev mezinárodní zodpovědnosti za události druhé světové války a snahu zachovat paměť o této tragedii tak, aby se lidstvo vyvarovalo jejího opakování,“ řekla Stehlíková.

V historickém areálu bývalého protektorátního internačního cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu by mělo vzniknout Mezinárodní dokumentační a vzdělávací centrum romského holocaustu. Osudy Romů za totalitních režimů ve dvacátém století se zabývá i Ústav pro studium totalitních režimů.

diskuse k článku:

bylo 3. 09. 2008, 01:51:43)

KOMENTÁŘ BYL VYMAZÁN.

maji „Romove“ zajem o svou historii ? ([hellmarch](#) - 18. 08. 2008, 02:02:04)

IP:85.207.189.xxx, Cze hRepublic Praha

Kolik „Romů“ opravdu přišlo navštívit památník svého etnika, ha ? Spousta bilejch decek jezdi se skolou na navsevu napr. Terezina nebo se dozvedi o Holocaustu (nejen Zidu) ve skolach. Kolik „Romskejch“ decek vi o tragedii nejen jejich naroda a kolik decek ma opravdu zajem to vedet ?

text {Gál}, 18. 7. 2008, název článku **Pravda o holocaustu Romů vyplavala na povrch až po pádu komunismu**, autor článku **M. Vrábelová**, dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/22034>

Po druhé světové válce se mluvilo o holocaustu židovském, romský holocaust bylo dlouho v naší společnosti tabu. Teprve po pádu komunistického režimu vyplavala pravda o Romech za druhé světové války na povrch a o toto téma se začala zajímat i média. Více řekl Marii Vrábelové sociolog Fedor Gál, který byl i vydavatelem knih o romském holocaustu.

„Aktivně se o něm začalo mluvit už po válce, ale v odborných kruzích. Pan Nečas, profesor romistiky, patří mezi první, kteří začali psát odborné práce o romském holocaustu, o koncentračních táborech v Hodoníně a v Letech u Písku.“

Proč to bylo lidem upíráno, aby o tom věděli?

„Něco jiného je psát do odborných časopisů, které nikdo nečte, a něco jiného je vstoupit s tímto tabuizovaným, protože toto bylo tabuizované téma, do veřejné diskuze. Nejdříve řeknu, proč bylo tabuizováno. Romové se nikdy nestaly rovnoprávními občany této společnosti, vždy byli na okraji, to zaprvé. Zadruhé, mluvilo-li se o holocaustu, mluvilo se o holocaustu Židů v souvislosti s nacismem, s Hitlerem a Třetí říší. Nicméně když se podíváte na úděl Romů za druhé světové války, tak to jde z větší části na konto Čechům, na těch úpiscích nebyl jediný příslušník SS, všechna ta zvěrstva šla na konto domácích kápů, lidí, dozorců, velitelů tábora.“

A proč sami Romové o tom neřekli alespoň svým dětem v rodinách?

„Představte si, že jste příslušník menšiny, která je diskriminována, která je tlačena do kouta, představte si, že začnete mluvit o tématu, které je ve společnosti tabuizováno a sankcionováno. Představte si, že jste Rom, a začnete najednou vykřikovat v 60., 70. nebo 80. letech, že i my jsme byli postiženi holocaustem a hlavními aktéry našeho holocaustu byli čeští policisté, žandáři a česká legislativa. To si já neumím představit. Nemluvě o tom, že romská komunita není komunita písma, knih a textů, romská komunita je komunita verbalizace, kde se zprávy, poselství, zážitky a události odevzdávají z ucha do ucha, z pusy do pusy.“

Kdo zlomil jako první jejich tíživé mlčení, aby řekli, co se s nimi ve skutečnosti dělo?

„Byli to dva lidé, německý novinář Markus Pape, a byl to Američan, jehož profesi já nedovedu dost dobře definovat, Paul Polansky, dá se říci, že dobrodruh. Byl to Polansky, který objevil v Třeboni archiv o letském koncentračním táboře, byl to Polansky, který za pomoci Luboše Zubáka vyhledal spoustu přeživších letského koncentračního tábora. Byl to on s Lubošem Zubákem, kdo je přiměl, aby mluvili, po létech, po mnoha létech a byl to Markus Pape, kdo se tohoto tématu ujal jako dokumentarista a novinář. Polansky a Pape nejenom že objevili, ale oni rozpoutali tvrdou diskusi na toto téma, oni to byli, kdo z toho udělali mediální téma.“

A vy jste jako nakladatel a vydavatel jejich knihy vydával, je to tak?

„Ano, je to tak. Ale nejdříve musel někdo ty knihy napsat, byli to oni. A nejdříve někdo musel udělat bouři a to byli oni. Je fakt, že jsem ty knihy vydal, jsem na to pyšný, protože v nakladatelství vyšly prakticky všechny knihy Markuse Papeho a pana Polanskeho. Fakt je ten, že jako vydavatel mohu říci, že to byly knihy, které přes své skandální téma neprobudily vůbec žádný zájem veřejnosti. Ty knížky se nečetly, knížky šly k vodě. Byla jedna jediná recenze negativní, žádná diskuze, žádná polemika, žádná medializace. V normální společnosti, ve standardní demokracii by se objevilo hejno investigativních novinářů, kteří by po tom tématu šli a tady se neobjevil žádný.“

Vy jste u výpovědí těch lidí také byl, jak to na vás působilo?

„Oni o tom mluvili úplně poprvé, oni měli strach promluvit o svých zkušenostech, protože nevěděli, jestli se jim to nevrátí jako bumerang na hlavu zpět. Ale dodám jeden subjektivní pocit, byli to krásní lidé, lidé, kteří prošli peklem a zachovali si lidskou tvář.“

Ted' se opravuje památník v Ležákách, které byly za 2. světové války srovnány se zemí, a Lety jsou stále tak, jak byly.

„Na Lety není vůle, protože romská populace není voličská základna, která někomu pomůže vyhrát volby. Na Lety není odvaha, protože zastat se minority jako jsou Romové, to chce i kus odvahy. Na Lety nejsou peníze, jsou na ledacos, ale na vykoupení velkovýkrmny prasat na místě letského koncentráku peníze nejsou. Kdyby to někdo sečetl, ty šílené peníze, které jsme ztratili díky liknavosti politiků... Ale současně říkám ano, majitelé toho podniku mají právo na své peníze, vždyť to je soukromý podnik, ti by určitě nebyli překážkou, kdyby se našel způsob.“

text {Wagner}, 31. 10. 2008, název článku: Památník versus vepři boubelatí, autor článku: Jiří Wagner, dostupné z: <http://www.virtually.cz/art.php?art=5026>

Všichni o tom prasečáku mluví a píší, europoslanci náruživě hlasují pro tvrdé odsouzení naší republiky a všech občanů včetně nemluvnat, vláda chce "investovat" až 800 milionů, ale málokdo vepřín a památník viděl na vlastní oči. Tak jsem to jel prozkoumat sám. Z času na čas u nás propukne horečnatá aktivita související s někdejší koncentračním táborem u vesnice Lety v jižních Čechách. Naposledy se naši politici snažili (ústně) situaci s vepřínem, jehož část zasahuje do areálu bývalého lágru, nějak vyřešit v dubnu. Stalo se tak díky odsudku poslanců europarlamentu, kteří se dožadovali zrušení velkovýkrmny. Úvahy o přemístění prasečáku spíš pramenily z připodělanosti našich zastupitelů před EU, než z vážné snahy o vybudování důstojného památníku a vytvoření pietního rázu tohoto dlouhá desetiletí záměrně nepřipomínaného místa.

Když jsem se nedávno zmiňoval o návštěvě naší chalupy v jižních Čechách, neuvedl jsem jednu zajímavou skutečnost. Cestou na Orlík jsme s dcerou Katy a jejím přítelem Vojtou museli projet vesnicí Lety a poté i kolem dnes už světoznámého vepřína - a pochopitelně tedy i okolo památníku rómského koncentráku. (Je mi srdečně jedno, že se to podle prezidenta Klause koncentrákem nazývat nemá.) Protože jsem měl v paměti katastrální mapu se zakreslenou polohou tehdejšího tábora (viz obrázek), předpokládal jsem, že ještě před prasečákem bude k památníku nějaká odbočka, jenže první, na kterou jsme narazili, vedla přímo k vepřínu. Nezbyvalo než tam zajet a poptat se. Jeden ze dvou zaměstnanců, které jsme tam spatřili (byla sobota) nám ochotně cestu k památníku popsal: "Pokračujte po silnici podél rybníka dál až k odbočce na Královu Lhotu. Přímo naproti ní je cesta k památníku."

Nasedli jsme a za chvíli jsme byli v lese u křižovatky, z něhož na jednu stranu vedla zmiňovaná odbočka a naproti ní byla kamenitá lesní cesta s hlubokými kolejiemi. Na tu ostatně mířila i šipka jediného ukazatele, který jsme za celou dobu spatřili - Památník Lety. Vjeli jsme do lesa a velice opatrně pokračovali dál. Kameny na cestě byly ostré a koleje místy tak hluboké, že Vojta měl obavy o výfuk. Po několika stech metrech jsme minuli zarostlou cestu směřující doleva, v tom okamžiku jsme jí ale nevěnovali pozornost a až po další jízdě jsme dojeli ke křižovatce s poněkud kvalitnější cestou. O té jsem ale usoudil, že vede zpět do Letů, takže jsme museli z auta vystoupit a jít se ptát znovu. Naštěstí před usedlostí (z mapy jsem se pak dozvěděl, že šlo o hájovnu Na Zeleném) zrovna kosila trávu jedna žena a ta nám poradila, že se máme vrátit, zastavit u oné zarostlé odbočky a po ní dojít k tomu památníku.

Popravdě řečeno, byli jsem už dost otráven - takových řečí se kolem toho nadělá, každý druhý politik si na tom div nedělá kariéru, Evropský parlament nás za to sprdává, hovoří se o stovkách milionů na přemístění prasečáku a my to ani nemůžeme najít! A jestliže tady bloudíme my, jak se sem asi můžou dostat případní cizinci (nedejbože soudruzi z europarlamentu!), jejichž domluva s místními skončí leda pokrčením ramen a nechápavými úsměvy? Když už jsme tam ale byli, vzdát jsme se nechtěli. Vrátili jsem se k té travou zarostlé cestě a po ní se vydali na průzkum. Vyšli jsme po chvíli z lesa, v dálce u silnice jsme spatřili rybník s jednou labutí a zanedlouho nás čekala velká tabule oznamující, že jsme konečně dorazili k památníku, který "je situován v místech provizorního vězeňského hřbitova někdejšího cikánského tábora v Letech u Písku, ve kterém byly v době fašistické okupace soustředěny rodiny většiny českých Romů". (Dost podivné tvrzení, podle údajů prošlo táborem 1300 lidí, vesměs českých Romů, z nichž 326 zemřelo. V současnosti jich je v desetimilionovém Česku podle neoficiálních odhadů kolem 200.000, přičemž čeští Romové tvrdí, že je jich v ČR na 300.000. Že by třináct set lidí tvořilo tehdejší většinu romské populace, nebo byla poválečná a zejména polistopadová imigrace Cikánů do Česka tak vysoká?) Za cedulí stojí dřevěný pravoslavný kříž s Kristem a pak už je jenom travou do pasu zarostlá mýtina s několika rozházenými balvany... U několika největších, malebně

uspořádaných na kamenné desce, je vyrytý nápis "Obětím cikánského tábora v letech 1942 - 1943. Nezapomeňte. Ma bisteren." Celé místo vypadá opuštěně a zanedbaně, skoro jako by je od roku 1995, kdy to tu Václav Havel za účasti popa a malé skupinky Romů slavnostně otevřel, nikdo nenavštívil, natož aby se namáhal aspoň s posečením trávy.

Památník tedy nestojí v místě tábora, ale někdejšího vězeňského hřbitova, vepřín je tudíž odtud poměrně daleko, za rybníkem a lesíkem (proto mě obrázek se zakresleným táborem zmátl). Jestliže o tuto památku stát tak "svědomitě pečuje", je otázka, proč chce vyhodit 800 milionů na odstranění vepřína a vybudování důstojného pietního místa ausgerechnet zrovna tam, kde nachází práci půlka obyvatel blízkých Letů (otázka, že by tito lidé museli dojíždět za prací - pokud by nějakou vůbec našli - do Mirovic, vzdáleného Milevska nebo ještě vzdálenějšího Písku, už evidentně nikoho netrápí).

Jediným výsledkem celého nákladného povyražení by asi byl zisk několika politických bodů na půdě Evropského parlamentu (to by nám určitě *nesmírně pomohlo* třeba při získávání dotací pro zemědělce či stavbu železničních koridorů...). Zdá se tedy, že mnohem rozumnější je nápad věnovat onu obrovskou částku na kulturní a sociální rozvoj žijící romské komunity, protože Romům by tyto peníze přinesly jistě větší užitek než přestěhovaný prasečák a na jeho místě postavený památník.

Těmito slovy nemá být zpochybněna myšlenka uchování důstojné památky na místě, kde vinou fašistů a jejich českých pomahačů zahynuli lidé. To rozhodně ne. Jenže jeden malý památník už tady stojí, nikdo se o něj nestará a jen málokdo si jej chce prohlédnout (a to ještě neví, jak obtížné je ono - v Evropě tak neblaze proslavené - místo najít). Proč tedy za cenu vysokých finančních obětí stěhovat a znovu stavět vepřín a budovat pompézní památník? (Podle zjištění Svatopluka Karáska žádný objekt pro přemístěný prasečák beztak k dispozici není a kupovat volnou louku by byl patrně dost drahý špás.) Kvůli několika pochvalným slovům od evropských poslanců, kteří tady beztak v životě nebyli a nebudou? Dost vysoká cena, ne?

Závěrem ještě jedna poznámka: Když jsem se v kavárně U Rybky přátelům pochlubil, že jsem jeden z mála novinářů, kteří památník v letech navštívili, překvapila mě otázka Vaška Vlka: "A jak jsi tam šel? S ucpaným nosem nebo s plynovou maskou?"

Uvědomil jsem si, že jedním z hlavních důvodů, proč má být vepřín odstraněn, je údajný nesmírný zápach. Teprve v tom okamžiku mi došlo, že jsme tam vlastně žádný smrad necítili. Faktem je, že památník leží od vepřína dost daleko, navíc odstíněn stromy a že zrovna ve chvíli naší návštěvy mohl vát vítr opačným směrem. Jenže až mnohem později mně napadlo, že jsme vlastně před návštěvou památníku procházeli i areálem vepřína - a ani tam žádný smrad nebyl! Nelze to svádět na můj špatný nos, Katy ani Vojta si na nic nestěžovali rovněž, přitom zejména moje dcera má, soudě podle některých jejích reakcí, čichové buňky až abnormálně vyvinuté.

text {Václavová}, květen 2005, název článku: V letech nebyl koncentrák?, autorka článku Ljuba Václavová, radiofejeton BBC, dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2005/05/050510_radiofejeton_vaclavova.shtml

Když se před deseti lety odhaloval památník romským obětím koncentračního tábora v letech u Písku, přišla průtrž mračen, vítr obracel mokré deštníky a rval Václavu Havlovi slova od úst tak, že prezident působil jako člověk na němém, starém, poškrabaném filmu.

Vzpomněla jsem si v tu chvíli na zážitek s romskými dětmi z jedné pražské školy. Bylo to také v květnu a lilo jak z konve.

Děti se dívaly do deště s děsem v černých očích a mne zajímalo, jestli vědí jak, z čeho a proč vzniká déšť. Dneska pršet muselo, řekly mi. Ráno měl pohřeb náš kamarád. Zabil se v autě

a ještě v rakvi plakal. Všichni to viděli - měl slzy na tvářích, když se rakev zavírala. Děti to říkaly naprosto přesvědčivě a divily se, že takovým věcem nevěřím.

A já teď nevěřím svým očím, když čtu v Lidových novinách, že europoslanec za KSČM Ransdorf jako historik prohlašuje - cituji - že ohledně Letů se bezuzdně lže a že žádný skutečný koncentrák tam nikdy nebyl.

Slovo koncentrák vzniklo od slova koncentrace a koncentrační tábor byl - a v mnohých státech ještě je - zařízení, v němž se soustřeďují, izolují a většinou i zabíjejí odpůrci režimu, příslušníci národnostních menšin i celých národů. V Letech byl tábor, do něhož úřady navezly, tedy koncentrovaly, rodiny českých Cikánů, označené za "osoby práce se štítící". Nehrálo roli, jestli se toulali světem nebo celý život pracovali v cihelnách, na stavbách nebo na poli. Byl to tedy koncentrační tábor pro určitou skupinu lidí. Nebyl zamýšlen jako vyhlazovací, ale kvůli tvrdému zacházení a strašným hygienickým podmínkám se stal mnohým vězňům místem posledním.

Ti, kteří přežili, byli spolu s Cikány z tábora v Hodoníně u Kunštátu na Moravě transportováni do Osvětimi, stejně jako čeští a moravští Židé z Terezína. V Osvětimi pak byli téměř všichni vyvražděni.

Ostudným faktem z historie cikánského tábora v Letech je jeho českost - tábor zbudovala česká vláda a vězňové i bachaři byli Češi. Samozřejmě, že vše je svázáno s koncem naší samostatnosti, s nacistickou okupací, s válečnými poměry v Evropě, ale to nic nemění na tom, že čeští a moravští Cikáni trpěli a umírali "v péči" svých českých spoluobčanů.

Na odhalení pomníku obětem v Letech přijela v roce 1995 také americká Češka, paní Dinah, židovská malířka, která byla vězněna v Osvětimi a pro doktora Mengeleho musela malovat obrazy Romů, aby zachytila podobu rasy, určené k celkovému vyhlazení.

V Letech jsem se pak sešla i se dvěma romskými ženami, které zázrakem přežily tamní lágř i Osvětim.

Kde přesně stál tábor u vesnice Lety, už říci neuměly - krajina se za padesát let mění, les se kácí a nový roste. Podle dochovaných fotografií je ale takřka jisté, že prasečák na původním místě tábora stojí - a když ne, pak do něj aspoň částečně zasahuje.

Před několika dny, téměř přesně po deseti letech od odhalení pomníku, jsem jela s kamarádkou autem kolem letského vepřína. Bylo krásně, slunce svítilo, a přítelkyně, která se narodila v Čechensku, poslouchala moje vyprávění o historii tohoto místa.

Nad cikánskou pověrou, že prší tehdy, když mrtví pláčou, vrtěla hlavou - kdyby byla pravda, že pláč mrtvých vyprovokuje déšť, v Čechách by nikdy pršet nepřestalo. Smrad z vepřína se linul krajem a my musely zavřít okna.

text {seminář}, 16. 5. 2005, název článku: Během semináře o menšinové politice v EU se mluvilo o Klausových výročí, autor článku není uveden, dostupné z: http://www.dzeno.cz/?c_id=7430

Během semináře o menšinové politice v EU se mluvilo o Klausových výročí 16. 5. 2005 Během semináře Menšinová politika zemí Evropské unie, který v sobotu pořádal Výbor pro odškodnění romského holokaustu v pražském Goethe institutu, odsoudila liberální romská europoslankyně z Maďarska Viktória Mohácsi existenci velkovýkrmny prasat na místě bývalého koncentračního tábora v Letech u Písku. „Stávající situace je zahanbující. Česká vláda musí neprodleně učinit nápravu a vytvořit vhodný památník,“ uvedla doslova Viktória Mohácsi. Také další účastníci semináře komentovali existenci prasečáku v Letech. Romani Rose, předseda Ústřední rady německých Sintů a Romů, reagoval na výroky prezidenta Václava Klause, který v Lidových novinách bagatelizoval tragické události, k nimž v Letech u Písku došlo během druhé světové války. „Prezident Václav Klaus zachází cynicky s genocidními zločiny spáchanými na Sintech a Romech za nacismu a zkresluje historickou

skutečnost, že jejich systém spočíval právě v tom, vytvořit podmínky vedoucí k smrti lidí a zvláště dětí. Takový výrok vůči židovským obětem nacismu by vyvolal celosvětovou debatu," konstatoval Romani Rose. Podobně komentoval prezidentovy výroky i Milan Horáček, poslanec Evropského parlamentu za stranu německých zelených, který pod názvem Lety – příběh zamlčené genocidy před časem inicioval výstavu v prostorách Evropského parlamentu. „Kdyby se to týkalo českých nebo francouzských obětí nacismu, nikdo by se neodvážil použít příčinu smrti skvrnitý tyfus jako výmluvu, pro ospravedlnění existence velkovýkrmny na místě bývalého koncentračního tábora. Je to ponížení obětí v děsivé míře.“

text {Růžička}, 18. 5. 2007, reportáž J. Berouska a M. Vrábelové, dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/21476>

V následujících minutách se společně vydáme do Let u Písku, kde si Romové 13. května připomněli a uctili památku obětí nacismu. Pietní akci každoročně pořádá Výbor pro odškodnění romského holocaustu, jehož členové usilují o zbourání letské výkrmny vepřů, která stojí na místě bývalého tábora a tím znevažuje památku obětí. Odstranění vepřina doporučil Česku i Evropský parlament. Jan Berousek pozval k mikrofonu organizátora Čeňka Růžičku.

"Já tu kauzu dělám prakticky od roku 1998, a dost intenzivně, nejenom já, ale celé naše sdružení, které je výhradně složeno z bývalých vězňů, pozůstalých a příbuzných obětí. Po tom martyriu, které jsme s touto záležitostí zažili, samozřejmě sháníme podporu také v zahraničí. A jedním z takových míst je právě Organizace spojených národů, která vytváří zákony pro dodržování lidských práv a toto je flagrantní porušení lidských práv. Já spolupracuji také s různými romskými organizacemi v zahraničí, např. s Dokumentačním a kulturním střediskem německých Romů a Sintů v německém Heidelbergu. To za pomoci Evropské komise a německé vlády vytvořili výstavu o holocaustu Romů, kterou prezentuje po zemích Evropy. A my si myslíme, že znevažování kauzy Letu k nějakých politickým hrátkám a vždy, když to politici potřebují, je silně amorální."

Jak se staví současná vláda ke kauze Lety?

"Současná vláda se prozatím ke kauze Lety nestaví nijak. Já jsem akorát měl kontakt s paní ministryní Stehlíkovou, která má na starosti právě romské záležitosti."

Vyřeší se nějak tato kauza Lety?

"Vyřešit se musí. Osobně spoléhám tak trošku na mezinárodní tlak, a na to, že naše sdružení zrovna připravuje velkou výstavu o holocaustu původním českých Romů, kde zveřejníme některé dosud neznáme dokumenty, které jak doufám přesvědčí veřejnost o tom, co se vlastně v Letech dělo. Jsou to dokumenty, na které budou podle mého soudu zírat i někteří politici."

Pane Růžičko, vy jste pamětník a jste jeden z pozůstalých vězňů z Let.

"Abych vám řekl pravdu, já jsem až do roku 1997 o Letech absolutně nic nevěděl, přestože moje maminka a můj tatínek Letama prošli a můžu vám říct, že když jsem viděl prasečák na tom místě, to byl nejhorší okamžik mého života. Tam jsem si uvědomil to postavení Romů v české společnosti. Z mé strany to byl potom impulz, že jsem kontaktoval další původní české Romy a založili jsme spolu naše sdružení a od té doby bojujeme. My tam nechceme

nějaké megalomanské stavby. Snažíme se vládu tlačit k tomu, aby přijatelným způsobem rozhodla."

Jaký je názor politologa Zdeňka Zbořila?

"Stalo se to tématem politickým a úplně z toho vymizel obsah. Ten problém Letů nespočívá v tom, že tam je prasečinec, spočívá v tom, že Romové jsou přesvědčeni a já v tom s nimi souhlasím, že se romskému holocaustu nevěnuje dostatečná pozornost. Spor o Lety nebude mít jiný význam, než že to českou společnost trkne, že také nebyl jen židovský holocaust, že byl také romský. Pro mě to skoro stačí, protože jak se od té války vzdalujeme, tak ono se na to zapomíná. Nezdá se to tak kruté těm, kdo neměli tu bezprostřední zkušenost jako pan Růžička. Je dobré to nějakým způsobem připomínat."

(...)

Pietního aktu se letos zúčastnili jak mladí lidé, tak pamětníci. O tom vypovídá i následující anketa Marie Vrábelové.

"Chodím sem pravidelně."

Víte, co se tady stalo?

"Byl tu pracovní a posléze cikánský tábor."

"Já jsem tady poprvé uctít památku."

"Já jsem zde poprvé a přijel jsem uctít památku obětí romského holocaustu."

"Jezdím sem pravidelně každý rok."

"Hlavně aby to ti mladí viděli, že to tady je. Pro ně se to prakticky dělá, aby nezapomenuli."

Kolik je to let?

"Osm."

Čteš si tady o památníku Lety, co jsi se tu dočetla?

"Že ten památník uctívá nějaké české Romy."

A s kým tu jsi?

"S mámou a s tátou."

"Já jsem se tu narodil, tak každý rok tady jsem."

Chodí sem už mnoho mladých lidí.

"To je vynikající, že sem chodí, že to půjde dál, ta památka, ti zesnulí a to, co tady všechno museli vytrpět."

Jak byste chtěl, aby památník vypadal?

"Já bych chtěl, aby tady byl kříž, nebo něco k tomu, aby to bylo vidět. To víte, zažil jsem své. Říkala mi nebožka matka, že jí všichni říkali, že to nevydržím, že nepřežiji, jako novorozeně, a vydržel jsem."

Co byste vzkázal Romům právě třeba k památníku?

"Já bych vzkázal všem Romům, nejen u památníku, aby se začali starat o sebe, když jsem to dokázal já, tak to můžou dokázat taky. Najednou se to nedá dokázat. Pomalu ty malé děti posílat do škol, ne je nechávat doma, aby třeba žebraly. Měli by je posílat do školy, ne do zvláštní. Romové musí sami začít."

text {Gebhart}, květen 2005, dostupné z: http://www.dzeno.cz/?c_id=7410

(V úvodu textu {Gebhart} je nejprve v úplnosti citován text Lety nejsou Osvětim, který uveřejnily Lidové noviny 16. 5. 2005).

Klaus: Lety nejsou Osvětim 16. 5. 2005, Lidové noviny

PRAHA Podle prezidenta Václava Klause nebyl tábor v Letech u Písku zřízen primárně pro Romy a nelze jej srovnávat třeba s Osvětimí. Klaus v rozhovoru pro LN kritizuje dále i rezoluci Evropského parlamentu. Ta požaduje zbourání vepřína, který dnes v Letech na místě někdejšího tábora stojí. Podle prezidentova názoru nelze podmínky v Letech srovnávat s klasickými koncentračními tábory, jakými byla třeba Osvětim. Lety byly také podle jeho

slov původně zřízeny „pro ty, kteří odmítali pracovat a zdaleka ne jen pro Romy.“ Historik Jan Gebhart s Klausem příliš nesouhlasí.

„Lety zřídilo v srpnu 1940 protektorátní ministerstvo vnitra pro lidi, kteří neměli domovské právo. Tedy pro kočovníky, což ve své většině znamenalo Romy,“ tvrdí Gebhart. „Hned na začátku roku 1942 se Lety staly součástí konečného řešení romské otázky. Výběr byl již zcela rasový a Lety sloužily jako přestupní stanice pro vyhlazovací tábory,“ pokračuje Gebhart. Podle Gebharta nelze Lety s klasickými koncentračními tábory opravdu zcela ztotožňovat. „Režim tam byl o něco mírnější. Navíc na vězně nedohlíželi příslušníci SS ale čeští protektorátní četníci,“ říká Gebhart. Dodává ale, že z 1309 lidí, kteří Lety prošli zemřelo i tak 326 osob, tedy plná čtvrtina. Samotní Romové to vidí podobně. „Klaus by neměl strkat hlavu do písku a motat se do diskuse historiků. Jde o to, že tam umřeli lidé a podle nás tam není dostatečná pieta,“ nesouhlasí Ivan Veselý, předseda romské organizace Dženo.

Karásek: Je to absolutně nepatřičné prohlášení

„Je to absolutně nepatřičné prohlášení. Sběrný tábor se totiž jinak řekne koncentrační,“ kritizuje Klause vládní zmocněnec pro lidská práva a poslanec za US-DEU Svatopluk Karásek.

Podobný názor má i ministr kultury za ČSSD Pavel Dostál. „Tábor zřídili Češi a já cítím morální dluh. Mám proto jiný názor než pan Klaus,“ tvrdí Dostál.

Na místě bývalého tábora dnes stojí prasečák a romské organizace již přes deset let usilují o jeho zbourání. Vláda Miloše Zemana již sice o jeho odstranění v roce 1998 rozhodla, ale změnila názor. 100 milionů, které by celá akce stála, vložila nakonec do projektů pro Romy. Do sporu se před čtrnácti dny vložil také Evropský parlament. Vydal totiž rezoluci, ve které požaduje odstranění prasečáku. Klaus sice takové řešení neodmítá, ale rezoluci považuje za „naprosto smrtící“ zásah do domácí politiky.

text {proslov}, 14. 5. 2007, autor textu: Čeněk Růžička, dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/21470>

Proslov Čenka Růžičky, prezidenta Výboru pro odškodnění romského holocaustu, na pietním aktu romským obětem nacismu v Letech u Písku, 13. 5. 2007.

Dámy a pánové, vážení přítomní, je mi opravdu velkou ctí, že mohu za romské vězně koncentračních táborů a pozůstalé po obětech přivítat zúčastněné vážené osobnosti a poděkovat vám za projevení úcty. Omlouvám se, nebudu zde popisovat historii těchto míst, většina z vás jistě víte, co se zde v době nacismu odehrálo. Jinak moderátorka tohoto setkání paní Růžičková má pro vás k dispozici popis oněch událostí, které se staly příčinou téměř zaniklého světa původních českých Romů a Sintů. Navíc jsou přihlášení se svými příspěvky ještě mnozí další.

Vážení, dnes se zde takto pietně scházíme již po deváté a rok co rok se zřetelněji ukazuje naléhavost těchto setkání. Jednak proto, že vedle místa, kde zde pochovaní Romové z rasových důvodů hynuli, stále stojí prasečí farma, a jednak proto, že menšina 250 000 českých Romů a Sintů se dostává do téměř neřešitelné situace: 90 procent práce schopných Romů je bez zaměstnání, děti Romů jsou vzdělávány ve zvláštních nebo speciálních školách, podstatná část Romů žije v ghettech, o jejich zdravotním stavu ani nemluvě. Příčiny tohoto stavu nám jsou známy, jsou to ty samé pro které většina Romů a Sintů v době nacismu z rasových důvodů zahynula.

Dámy a pánové,

musím v této souvislosti také připomenout místo obdobného romského koncentračního tábora v Hodonínku u Kunštátu, které je zase hanobeno rekreačním střediskem. Bohužel vláda České republiky tyto skutečnosti nereflektuje, dokonce má ve svém středu tzv. experta na řešení

romských záležitostí, který je vyšetřován policií a který se veřejně o Romech vyjadřuje způsobem hodným snad jenom paní Edelmannové nebo Miroslava Sládka.

Vážení,

dovolím si v této souvislosti připomenout jeden z připravených zákonů. Jedná se o zákon, který by dovoloval majitelům domů nájemníky vystěhovávat bez udání důvodů. V situaci, kdy 90 ti procentní většina dotazovaných by nechtěla mít za souseda Roma a kdy 92 procent lidí z 10 000 hlasujících v televizní debatě nepovažuje výroky pana Čunka o Romech za rasistické si docela dobře umím představit, kolik romských rodin s dětmi se přijetím tohoto zákona ocitne na ulici, v lepším případě v holobytech, ghettech nebo dokonce na ulici. Tento zákon já osobně považuji pro Romy v současné době za velmi nebezpečný.

Vážení přítomní,

nyní si vás dovolím seznámit se zcela novým návrhem řešení současného stavu zdejšího místa. Premiér vlády pan Mirek Topolánek při své nedávné návštěvě jihočeského kraje přišel s návrhem, že by prasečák měl zůstat na svém místě a zde aby se vybudoval jakýsi památník nákladem cirká 50 milionů. Musím zároveň říci, že s tímto návrhem veřejně vystoupil, aniž by ho konzultoval s žijícími romskými vězni koncentračních táborů a pozůstalými po obětech. Pro tento jeho návrh prý pan premiér získal podporu jihočeských Romů. Tedy Romů, kteří pocházejí ze Slovenska a kteří na tomto místě nemají nikoho pohřbeného. Na vysvětlenou - návrh podpořil jakýsi podnikatel z Českých Budějovic. Opravdu nerad říkám, že to byl podnikatel romský. Naštěstí to je jedinec, který neví absolutně nic o utrpení českých Romů a Sintů v době nacismu. Návrh podpořil jenom proto, že chce na Letském problému vydělat a vůbec ho nezajímá, co toto místo v historii Romů znamenalo a dosud znamená. Jestli bylo záměrem návrhu pana premiéra vyvolat mezi Romy nesváry, pak musím jednoznačně prohlásit, že se to nepodaří.

Znovu zde musím zopakovat. Romští vězňové koncentračních táborů a pozůstalí po obětech prohlašují:

Nechceme zde žádné megalomanské památníky. Jeden zde již je. Další by byl nadbytečný, navíc by stál zde, u prasečáku a tím pádem by byl směšným a ještě víc by vyjadřoval současný vztah většiny vůči naší menšině. Jasně říkáme, prasečák v Letech a rekreační středisko v Hodonínku nemají co pohledávat. Vládě této země znovu navrhujeme, aby na přebudování farmy (vepřína) zřídila fond, do kterého by vložila jistou finanční částku, kterou by po dobu pěti let navyšovala. To ale předpokládá zjištění skutečných nákladů na přebudování. Pokud ale vím, tak žádný skutečný rozpočet neexistuje. Náš návrh má paní ministryně Stehlíková na stole. Nepožadujeme nic jiného, než aby se i romským obětem nacismu dostalo stejné úcty jako obětem židovským. Chceme, aby tato společnost poskytla Romům stejné šance a pak ať platí co chce, třeba nulová tolerance.

Dámy a pánové,

dovolím si vám oznámit, že naše sdružení ve spolupráci s odbornými institucemi pod záštitou prezidenta pana Václava Klause a primátora hlavního města Prahy pana Pavla Béma připravuje putovní výstavu s názvem "Zaniklý svět původních českých Romů a Sintů". Tu chceme přibližně po dobu tří let prezentovat v naší zemi zejména mladým lidem a všem těm, kteří potřebují a chtějí poznat historii a kulturu svých romských spoluobčanů. Vernisáž výstavy máme naplánovanou na 12. září tohoto roku ve Veletržním paláci NG v Praze. Již teď si vás dovoluji na výstavu pozvat.

V souvislosti s putováním výstavy můžeme pořádat i veřejnou sbírku. Takto získané finanční prostředky by doplňovaly vládou vytvořený fond. Osobně si myslím, že by sbírka byla významným morálním počinem ve vztahu ke skutečné historii tohoto místa.

Děkuji vám, že jste si mě vyslechli.

text {Uhl}, 16. 5. 2005, autor textu: P. Uhl, dostupné z: www.pravo.cz

Nová Klausova zbraň proti EU 16. 5. 2005

Trapnou neznalost nacistických zločinů projevil v sobotním rozhovoru pro Lidové noviny prezident Václav Klaus. Podle něho nebyl protektorátní cikánský tábor v Letech u Písku koncentrační tábor v tom slova smyslu, jak každý z nás podvědomě rozumí slovu koncentrační tábor a vidí Osvětim, Buchenwald a tyto věci.

Máme každý jiné „podvědomí“. K Osvětimi řadím další vyhlazovací tábory - Treblinku, Mauthausen, Ravensbrück. Lety jím nebyly, byly přestupní stanicí do Osvětimi. Z 1309 letských vězňů jich tam šla polovina. Ale 327 vězňů, převážně dětí, ještě v Letech za pouhý rok jeho provozu zahynulo, tedy 25 procent všech. K nechutnému srovnávání mě donutil Václav Klaus. V Buchenwaldu, který pro něj symbolizuje koncentrační tábor, zahynulo 23 procent vězňů a v Dachau „jen“ 18.

V Terezíně, odkud šly transporty Židů na smrt do Osvětimi, zahynulo 22 procent vězňů. Lety byly koncentrákem až od srpna 1942, předtím tam byl opravdu „jen“ kárný pracovní a sběrný tábor „pro ty, kteří odmítali (!) pracovat“, jak řekl Klaus.

Se slovníkem vrahů přejímáme i jejich argumenty. Velitel tábora Josef Janovský, příslušník protektorátní policie, po válce stíhaný a po únoru 1948 osvobozený, tvrdil, že smrt vězňů vyvolala jen epidemie tyfu, to cikáni nedbali na hygienu. Klaus také říká: oběti tohoto tábora byly primárně spojené s epidemií skvrnitého tyfu, a nikoliv s tím, co bývá tradičně chápáno jako oběť koncentračního tábora. I v mnoha nacistických koncentracích řádily tyfové epidemie. Skvrnitý tyf vypukl v táboře ale až v lednu 1943, a od srpna do konce prosince 1942 tam zemřelo už 128 vězňů. Břišní a skvrnitý tyfus jsou uváděny jako třetí nejčastější příčina úmrtí, první je zápal plic, druhá katar žaludku a střev, čtvrtá je podezřelá „srdeční slabost“.

Nevím, kdo dnes ovlivňuje podvědomí Václava Klause. V 50. letech jeho a mne ve stejné škole a ve stejném ročníku (v různých třídách) učili dějepisu podle stejných osnov pravděpodobně stejné učitelky. Nikdo z nás přece až do roku 1990 o nějakém vyhlazování Romů neslyšel, i židovský holocaust byl do značné míry tabu, natož pak cikánský! Trpěli přece Češi, nebo to aspoň nacisti plánovali. Zdůraznil to v pátek na pietním shromáždění i místopředseda Senátu Petr Pithart. I dnes toho o romském holocaustu málo víme. Pracovníci Historického ústavu AV jsou ale z posuzování, co to byly Lety, svým způsobem vyloučeni. Vydali totiž v roce 1999 brožuru, v níž historik Jaroslav Valenta zveřejnil letské lži, včetně té, že to nebyl koncentrák. Češi prý za nic nemohou, protektorátní úřady nebyly tak hrozné. Valentovi se podařilo ovlivnit vládu, že 300 miliónů na výstavbu nového vepřína neuvolnila. Tehdy ještě nebylo zpochybňování holocaustu trestným činem, to je až od 1. dubna 2000. Klaus má absolutní imunitu, na rozdíl od Miloslava Ransdorfa, a tak může zpochybňováním romského holocaustu odmítat Evropský parlament. Prý z vnějšku supluje naše, už deset let trvající rozhodování. Klausovi to ale nebude nic platné, fašismus a kolaborace s ním a desítky let trvající překrucování a zatajování minulosti jsou totiž společné celé Evropě, společné je i úsilí překonat to. I jinde zlehčují holocaust, ale Klaus je jako hlava státu opravdu první.

text {výstava}, autor textu P. Gabaľ, 7. 9. 2007, dostupné z:

<http://romove.radio.cz/cz/clanek/21596>

Zaniklý svět. Tak se jmenuje výstava, která zejména prostřednictvím historických fotografií ukazuje nepříliš dávnou historii "původních českých Romů a Sintů", jak stojí v jejím podtitulu. Ve středu v pražském Veletržním paláci zahájil výstavu prezident Václav Klaus, který nad ní převzal i záštitu.

Snahu o návrat k historickým kořenům Romů považuje prezident za velmi důležitou a vyzdvihl potřebu shromážďovat historické materiály o romské menšině, k níž přispívá i tato výstava.

"Na téhle výstavě vidíte unikátní předválečné fotografie původních českých Romů a českých Sintů," říká Čeněk Růžička z Výboru pro odškodnění romského holocaustu. Sintí, nebo také Sintové, jsou Romové, kteří se před staletími po příchodu do Evropy usadili v německých zemích. Prostředí modifikovalo jejich tradice a kulturu zase trochu jinak, než třeba u Romů v českých zemích. Proto se stále hlásí k jinému pojmenování, i když "postupem času se někteří přestěhovali do Čech a mají tady svoje třeba už třísetleté kořeny. Proto říkáme: český Sintí."

Poddůstojník nebo snad důstojník meziválečné československé armády, pán ve slušivém obleku, více než elegantní dáma, celá lepší středostavovská rodinka - to jsou prvorepublikové fotografie českých Romů, kteří v této podobě rozhodně nezapadají do rámce obvyklých předsudků. A kteří z fotek jakoby mlčky kladli otázku, proč se za války stali oběťmi holocaustu, nebo také proč už v prvním demokratickém Československu byl jejich status, jak říká Čeněk Růžička, *"velice špatný. To bylo prakticky za Masaryka, to tady vznikl ten zákon 117 z roku 1924, který nařizoval Romům cikánské legitimace, zakazoval vstup do různých měst, museli se neustále hlásit, byli evidovaní, a tím si původní čeští Romové a Sintové procházeli odnepaměti. Většina jim dávala najevo, že to jsou lidé druhé kategorie a když se na ty fotky podíváte, tak vůbec nevidíte lidi druhé kategorie. To jsou normální vzdělaní lidé, dobře vypadající, dobře oblečení, elegantní, inteligentní, bezproblémoví lidé. Takže nechápu, proč celá tato komunita prakticky zahynula v době II. světové války z rasových důvodů. Z jakého důvodu? Ty byli normální lidé, kteří nikomu nic neprovedli!"*

Ironií osudu je, že na předloňské vernisáži jiné, podobně koncipované výstavy, která používala mnohdy stejné fotky, byl terčem kritiky hned několika řečníků právě prezident Václav Klaus. Autor výroku, že válečný tábor v Letech u Písku, kde zemřelo více než tři sta Romů, nebyl koncentrační v tom slova smyslu, jak chápeme slova koncentrační tábor. A podle něhož se Evropská unie nemá plést do vnitřních českých záležitostí, jak reagoval na požadavek odstranit vepřín z místa, kde tábor kdysi stál.

"Oni ho špatně informovali, ti poradci," hájí dnes Čeněk Růžička z Výboru pro odškodnění romského holocaustu prezidenta Václava Klause, který tentokrát byl sám slavnostním řečníkem a převzal záštitu nad výstavou. Tedy nad projektem, jehož cílem je, aby si většinová společnost uvědomila, že Romové a Sintové patří do českých zemí odjakživa, říká Čeněk Růžička.

text {Lety po letech}, autor textu V. Trojan, červen 2004, dostupné z:

<http://www.romea.cz/index.php?id=archiv/2004-06/0607>

Tehdy v roce 1995, když byl oficiálně za plotem vepřína v Letech u Písku odhalen "pomník" obětem, které zahynuly v tomto koncentračním táboře, přšelo. Stáli jsme přesně na místě hromadných hrobů, kam odkládali mrtvé, když se zaplnil hřbitov v nedalekých Mirovicích. Nerovný terén odhaloval stopy po jámách, kam pohřbívali ty, kteří nepřežili. Déšť byl nekonečný, jako by nebesa slzela místo nás.

Přijeli jsme sem tehdy s Paulem Polanským, Američanem, který se věnoval historii tohoto tábora (a má nemalou zásluhu o probuzení zájmu o něj). Slavnostního odhalení se účastnili státní představitelé včetně tehdejšího prezidenta Václava Havla. Atmosféra byla napjatá. Zatímco Paul Polanský tvrdil, že v Letech byl vyhlazovací tábor, oficiální verze mluvila o táboře "sběrném". Pršelo nepřetržitě. Z projevů a řečí státních představitelů si dnes vzpomínám jen na projev prezidenta, protože se jako jediný zmínil o tom, že se na zločinném zacházení s romskými vězni v Letech podíleli především Češi. Po projevech zazněla nádherná

romská muzika a v tom dešti zmokli muzikanti, basa i housle. A muzika to byla tak krásná, šla až ke kořenům bytí, byla to smutná a bolestná píseň těch, kdo umírali v koncentračních táborech.

Oficiální verze o tábore v Letech se tvrdošijně vyhýbala skutečnosti, že zde došlo k válečným zločinům proti lidskosti, které jsou podle mezinárodní konvence země, jež ji uznaly, povinny trestat. Avšak nikdo z dozorců, dokonce ani velitel tábora Josef Janovský nebyl za tyto zločiny odsouzen. Paul Polanský byl rozezlen tím, jak česká vláda i oficiální historiografie váhavě přistupuje k formulaci o historickém významu Letů. Po odhalení pomníku a skončení slavnostního ceremoniálu jsme odjeli do Písku, kde se v tamním muzeu konala konference na toto téma. Vzpomínám, že na zdi okolo muzea byl křídou napsaný nápis: "Cikáni do plynu!" Nikomu nevadil. Když jsem na to upozornil slečnu, která uváděla účastníky konference, pokrčila rameny. A když jsme s Paulem Polanským chtěli konferenci navštívit, bylo nám řečeno, že to nelze, protože nemáme pozvánku. Paul si sedl na schody před muzeem a já jsem se nějak protlačil dovnitř, ale když jsem se přihlásil k diskusi, bylo mi řečeno, že mluvit mohou jen ti, kdo se do debaty přihlásili předem. Také si vzpomínám, že jsem se právě v té době dozvěděl o smrti Tibora Berkiho, jehož den předtím ve Žďáře nad Sázavou ubili basebalovými pákami k smrti skinheadi. Jako by ta smrt měla být připomínkou, že válečné hrůzy nejsou za námi a utrpení lidí, kteří v Letech zahynuli, nesmí být zapomenuto. V Písku si také nebylo možné nezapomenout na Tibora Danihela, kterého utopila skupina skinheadů na podzim roku 1992. A na další a další případy. Lety musí zůstat mementem. Na tiskové konferenci, které se konala při příležitosti odhalení pomníku, na moji otázku o odstranění výkrmny prasat tehdejší ministr vlády a předseda Rady pro národnosti Igor Němec odpověděl, že je záležitostí nevládních organizací, aby farmu vykoupily. Jistě by bylo zajímavé zjistit, jak to vlastně bylo s její privatizací...

Bylo až neuvěřitelné, kolik úsilí z různých oficiálních i neoficiálních míst se věnovalo tomu, aby Paul Polanský a ti, kdo se snažili zveřejnit informace o tábore v Letech, byli diskreditováni. Vzpomínám si, že mi byla odmítnuta žádost o kopii dokumentů ze soudního spisu Josefa Janovského ve státním archivu. Paulu Polanskému byl zcela zakázán přístup do většiny archivů a já jsem pomáhal Markusovi Papemu, který tehdy s Paulem spolupracoval, ručně opisovat texty archivních dokumentů.

Česká vláda se tvrdošijně bránila přiznání, že na jejím území byly vyhlazovací tábory a na válečných zločinech se podíleli její občané, kteří za ně nebyli nikdy potrestáni (soud zahájený v roce 1946 velitele tábora Josefa Janovského v září 1948 definitivně zprostil viny). Také apel na zahájení procesu s tehdy (1995) ještě žijícím dozorcem Josefem Hejdukem zůstal bez odezvy. Šlo o politické a diplomatické důvody, nebo nechuť Čechů podívat se pravdě do očí? Když po ministru Igoru Němcovi nastoupil Vladimír Mlynář, vypadalo to, že se věci daly do pohybu a svítla naděje, že vepřín v Letech bude odstraněn. Pod otevřený dopis s výzvou k odstranění prasečí farmy z místa, kde trpěli a umírali lidé, se mezitím podepsaly takové osobnosti jako Simon Wiesenthal a Günter Grass. Vláda jednala, jednala a nakonec prohlásila, že peníze na vykoupení nedávno privatizovaného vepřína nemá. Co dodat? A tak se v Letech scházíme rok co rok. Obvykle bývá ventilace vepřína na chvíli vypnuta, takže se skupina přítomných může účastnit pietního aktu bez kapesníku před nosem. Na pomníku jména obětí vytesána nejsou, jak zaznělo před jeho postavením přání některých Romů. V nedalekých Mirovicích však jsou do hřbitovni zdi vytesána alespoň jména těch, kdo jsou tam pochováni. Nejde o zásluhu státu, ale Čeňka Růžičky. A na ty seznamy, kde z uvedených dat narození lze vyčíst, kolik jen dětí tam leží, je opravdu smutný pohled.

text {Březina,} 31. 1. 2008, název článku:Zrušte vepřín v Letech, žádá Evropský parlament, autorka článku Hana Pražáková, dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=520032>

Praha - Europoslanci žádají Česko, aby zrušilo vepřiny, které stojí na místě bývalého koncentračního tábora v Letech u Písku. Za druhé světové války zde byli internováni Romové. Místo něj zde má postavit pomník obětem pronásledování.

Český europoslanec Jan Březina s postupem poslanců nesouhlasí.

"Chce-li Evropská unie do této otázky spadající do svrchované pravomoci orgánů ČR zasahovat, měla by jedním dechem dát na stůl potřebné dvě miliardy korun, které jsou k likvidaci prasečáku a vybudování památníku potřeba. Bez toho se jedná jen o laciné a populistické moralizování," říká Březina.

Ten se u rezoluce o evropské strategii pro romskou menšinu zdržel hlasování. Převážná většina poslanců ji však přijala.

Březina: Na vině je i Německo, které návrh předložilo

Březina také napadl německého europoslance Horáčka. Za Lety by měl totiž podle Březiny kárat německé orgány jako právní nástupce německé nacistické moci, která byla v protektorátu Čechy a Morava faktickým nositelem moci.

"Historická odpovědnost za existenci koncentračního tábora v Letech v době druhé světové války neleží na českých orgánech, ale v první řadě na těch německých", říká Březina.

Tím nechce říci, že by se problém Lety neměly řešit. Výtky europarlamentu by měla podle Březiny doprovázet i úvaha, jak by k nápravě mohla přispět EU.

Formulace je nešťastná, míní Stehlíková

Situaci v Letech se nyní zabývá speciální skupina pod vedením ministryně bez portfeje Džamily Stehlíkové, která má ve vládě na starosti problematiku menšin. Skupina by do konce roku měla předložit možné varianty dalšího postupu.

"Požadavek Evropského parlamentu je nešťastně formulován. Při takovémto znění jej lze těžce splnit," říká Stehlíková, podle níž není odstranění vepřina jedinou možností. "Nabízí se třeba konverze výroby. To však nevyhovuje požadavku odstranit budovu," říká Stehlíková.

"Doslovné znění zní dost ultimativně," dodává.

Situace v Letech není uspokojivá ani podle Březiny, nelze ji však vytrhovat z celoevropského kontextu romské problematiky.

EP varuje proti protiromskému smýšlení

"Česká republika si v romské otázce nestojí hůř než jiné členské státy a rozhodně si v této souvislosti nezaslouží být terčem politicky motivovaného útoku ze strany Evropského parlamentu. Dramatizace kauzy Lety a její nafukování do obludných rozměrů, odvádí pozornost od skutečně závažných problémů romské populace a naprosto bezdůvodně poškozují obraz České republiky v EU", uzavírá Březina.

Poslanci v usnesení o strategii pro romskou menšinu poukazují na skutečnost, že řada romských komunit v Evropě nadále čelí rasové a strukturální diskriminaci a varují před tím, že protiromské smýšlení je v Evropě stále velmi přítomné.

Parlament v usnesení uznává nedostatečný pokrok, jehož bylo učiněno v boji proti rasové diskriminaci Romů v Evropě, a vyzývá proto všechny kandidátské státy, aby přijaly závazky v souvislosti se sociálním začleněním těchto komunit.

text {diskuse}, internetová diskuse následující za textem {Březina}, dostupná z: http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/forum.phtml?Forum_Q=Zru%20te+vep%208%EDn+v+letech%2C+%BE%E1d%E1+Evropsk%FD+parlament&Title=&id=520032&op=text&showall=true

Lety jsou česká ostuda

(vegetarián IP:[62.84.145.*], 31.01.2008 16:12) | nahlásit příspěvek

a stát by měl prasečkářům zaplatit, aby odtáhli. Za TV Nova jsme zaplatili 10

miliard, tak v čem je problém?

Re: Lety jsou česká ostuda

(Vaněk IP:[85.70.119.*], 31.01.2008 16:35) | nahlásit příspěvek

Březina to je hňup z Olomouce a předčasem neustále podával trestní oznámení na vládu a neustále se předváděl a to již za komoušů!!

Re: Lety jsou česká ostuda

(Karel IP:[81.201.56.*], 31.01.2008 16:50) | nahlásit příspěvek

No ja si myslim, že brusel se může jít bud vysrat a nebo to zaplatit, nic víc, nic mén!

Re: Lety jsou česká ostuda

(jonk IP:[213.235.168.*], 31.01.2008 18:23) | nahlásit příspěvek

ten prasečák tam postavili komunisté.ti by to měli zaplatit.

když se tam koná nějaká vzpomínková akce , tak ti cikáni co tam jsou, by se nechali spočítat na prstech jedné ruky.

Predtim tabor pro prasata, ted prasecak

(tupl IP:[67.159.44.*], 31.01.2008 19:54) | nahlásit příspěvek

V letech byl tabor , kde byli shromazdovani cikani, aby volne nekocovali po zemi a nekradli. Zadny nebyl zabity, vsichni tam pochcipali na nemoci, protoze maji nulove hygienicke navyky.

Re: Predtim tabor pro prasata, ted prasecak

(Catwoman IP:[124.243.166.*], 01.02.2008 11:27) | nahlásit příspěvek

V podstate mate pravdu, ale radeji presnou definici. Puvodne to mel byt pracovni tabor pro individua prace se stitici, ale pak se to zvrhlo v tabor internacni, prevazne pro cikany. Obeti zemrely na tyfus, nejspis zpusobeny nedostatecnou hygienou, tabor byl prelidneny a cetnický velitel smelil s potravinami. Jen mi vrta hlavou, proc chteji stavet pomnik v Letech, kdyz v Hodonine u Kunstatu byl druhy tabor s podobnymi podminkami. Nejednalo se o tabory vyhlazovací spis internacni.

Re: Predtim tabor pro prasata, ted prasecak

(Praotec IP:[97.96.181.*], 01.02.2008 12:40) | nahlásit příspěvek

Myslím si že se moc nezmenilo i v dnesni dobe.Dnesni obyvatel podle fotky se take moc nemyji anebo je nekdo nemyje a ta hygiena zaostava.....

Pomnik se ma udelat lidem, na ktere narod vzpomina ..

(IP:[67.159.44.*], 31.01.2008 20:13) | nahlásit příspěvek

a ne tem , ktere narod nenavidi a kteri ho jen terorizují a vysavaji. A cikany nesnasi opravdu temer kazdy (stoprocentne kazdy, kdo zije v jejich blizkosti a zna jejich chovani)

Re: Lety jsou česká ostuda

(nemo IP:[89.103.145.*], 31.01.2008 21:51) | nahlásit příspěvek

Vegetariáne,Ty bys asi s památníkem pro vepříky,kdyby je zrušili, nesouhlasil,co?

Re: Lety jsou česká ostuda

(pavel IP:[85.71.151.*], 31.01.2008 22:06) | nahlásit příspěvek

Vegetariáne píšeš, že stát by měl zaplatit. No jsou to tvoje peníze tak proč ne. Ale nebylo by lepší a od tebe férovější třeba založit sbírku na uhrazení nákladů zemědělcům za přestěhování výroby? Ono zrušit není tak jednoduché. Vzpomeň si, že jeden náš prezident nechal výrazně omezit na Slovensku a v Čechách zbrojní výrobu. Výsledkem byla vysoká nezaměstnanost v regionech kde výrobní podniky stály a uvolněný trh pro jiné zbrojeřské společnosti. Lety jsou sice malá vesnička, ale současní lidé kteří jsou na výrobě vepřového masa existenčně závislí by neměli mít zrušením, či přestěhováním vepřina žádnou škodu. A protože náhrada se pohybuje v miliónech, tak nevím kolik lidí tím bude nadšeno.

Jsem pro

(Golem IP:[193.85.202.*], 31.01.2008 16:15) | nahlásit příspěvek

Je to jednoduché. Jsem pro. Ať sáhnou soudruzi europoslanci do kapsy a zaplatí to a je po ptákách.

Jsem pro zachování vepřina v Letech

(Hnzd IP:[62.245.97.*], 31.01.2008 16:21) | nahlásit příspěvek

a pro vybudování důstojného památníku v Letech, stranou - odděleně od vepřina! Pracovní tábor v Letech nebyl táborem koncentračním a rovněž důvodem vybudování vepřina rozhodně nebyla nějaká protiromská provokace!

Re: Jsem pro zachování vepřina v Letech

(linda IP:[62.77.86.*], 31.01.2008 16:30) | nahlásit příspěvek

To jsem ráda, že nejsem jediný, kdo to takto vidí. Psala jsem příspěvek ve srtejném duchu současně, jenom pomaleji;-))

Re: Jsem pro zachování vepřina v Letech

(a IP:[72.129.94.*], 01.02.2008 3:47) | nahlásit příspěvek

Jsem pro zadání vypsání zavedení uskutečnění návrhu pro "velkou slepici" jako druhý pomník to za ty sezrane slepice co cigani ukradli.mela by stat ciganovi na hlave a srat na nej.

Re: Jsem pro zachování vepřina v Letech

(kl IP:[85.160.66.*], 01.02.2008 12:13) | nahlásit příspěvek

TAKE SI MYSLIM ZE BY SE NEKDE DAL o par desitek metru MOHL UDELAT POMNIK A USETRENE PENIZE POUZIT SMYSLUPLNE PRO ZIVE LIDI.Proc nekdo konecne nerečne

ze historicke dokumenty jasne rikaji ze tabor byl na jinem miste o par desitek metru a vybudovali ho nemci ne komuniste. Porad plno lidí mele nesmysly a pritom historik to vse zpracoval do papiru pro politiky. A myslim ze Romove kdyz uz nechteji pracovat mohli by se chovat aspon jako clovek a ne zvire. Vzdyt je kazdy obchazi obloukem protoze se jich boji

Re: Jsem pro zachování vepřina v Letech

(d IP:[213.192.18.*], 01.02.2008 13:27) | nahlásit příspěvek

V Letech památník již je. Pokud u něho cítíte zápach, je to z hromady

hnijící trávy, kterou po posekání paloučku kolem památníku nechávají v bezprostřední blízkosti kamenů. Přilehlé křoví do značné míry budovy prasečáku zastiňuje. Stačí malá zahradnická úprava a trvalá péče o objekt a nebude už nic scházet. Vše ostatní jsou nacionalistické a populistické kecy.

Proč to pořád někdo řeší? komu tohle slouží?

(linda IP:[62.77.86.*], 31.01.2008 16:26) | nahlásit příspěvek

Probůh, oni s tím nedají pokoj! Byl tam koncentrační tábor, byl, ale už je to dávno. Ty chlívky tam nebyly postavené jak něco proti obětem, které tam zemřely (na tyfus ale ano, zemřeli a nikdo to nezlehčuje), ale jen prostě šel život dál. Cedula by se mohla dát o kus vedle s nápisem, že tady vedle o pár metrů dál... atd. Bylo by to důstojné dost, levné taky, ale asi moc jednoduché, nikdo by se na tom nezviditelnil a nemohly se dělat rozbroje a šířit zášť, tak je to asi špatné řešení, co?

To je problém odstěhovat prasata?

(Alik IP:[193.85.243.*], 01.02.2008 11:09) | nahlásit příspěvek

Když v Letech opravdu koncentrační tábor BYL, mělo by se z místa, kde ho postavili, stát PIETNÍ místo jako je tomu v Terezíně. Několik stovek prasat snad lze v době, kdy nebyl problém kvůli neživému uhlí stěhovat celý kostel, lehce převézt do sousední vesnice nebo rozptýlit malým hospodářům. Slušní Romové by stejně jako my bílí měli mít možnost položit kytičku k památníku svých utýraných dědečků a babiček.

Re: To je problém odstěhovat prasata?

(linda IP:[62.77.86.*], 01.02.2008 11:58) | nahlásit příspěvek

Proč? Všude někdy v minulosti něco bylo. A tady už byl roky roky prasečák. A před tím táborem taky kdovíco. Život přece musí jít dopředu. Snad je pochopitelné, že kostel v Mostě se stěhoval ne z piety, ale protože mysleli, že se tam to uhlí dole dá ještě využít a poslouží. Což je naprosto jiná situace. Případá mi to, jako když někdo je pro radar a argumentuje, že mobily a mikrovlňky taky září. Jo, ale má to aspoň smysl, aspoň se dovoláš nebo si ohřeješ jídlo. A taky si někdo asi chtěl něco dokázat, já nevím, asi bych ani pro tohle stěhování nebyla. Vzpomínat a mít úctu k lidem neznamená vynakládat zbytečně velké peníze, které můžou posloužit jinde na samé piety, a to ještě na přesném místě, Když ti někdo umřel, vzpomínáš na něj jen na hřbitově? Úcta k člověku je o něčem jiném než o mrhání peněz a formálním budování pomníků a když položíš kytičku k pomníku vybudovaném o pár desítek metrů vedle, tak věřím, že ti to každý zemřelý v tom táboře odpustí. Stejně mě napadá, když už taková přesnost, to by musel ten památník být velký jako celý lágr, jinak by tam asi stěží postihli každou postel, ve které ti marodi na tyfus umírali... to jen kdyby někdo chtěl být detailista a pro objasnění absurdnosti toho požadavku PŘESNĚ NA MÍSTĚ...

Re: To je problém odstěhovat prasata?

(pu IP:[85.160.66.*], 01.02.2008 12:21) | nahlásit příspěvek

Divne ze takove pamatniky nestavime Zidum, obycejnym Cechum, Polakum kteri tu take zemreli v koncentracich. A nejedna se o 500 lidi ale o miliony. Penize na udrzbu TEREZINA nemame ale na nejake 50M velke

betonove monstrem nic nerikajici penize jsou???????Myslim ze TEREZIN
nuti k zamysleni a varuje vic lidi pred valkami.

Kdyby radši neotravovali

(Kon IP:[193.165.231.*], 31.01.2008 16:33) | nahlásit příspěvek

Kdyby raděj neotravovali. Máme vyhodit 2 miliardy kvůli tomu co nařídili
němečtí okupanti?

Zrušte

(Ill IP:[90.176.15.*], 31.01.2008 16:35) | nahlásit příspěvek

Zrušte Evropský parlament, žádají v Letech.

nasr.t

(myšpulín IP:[85.160.28.*], 31.01.2008 16:47) | nahlásit příspěvek

Zrušit vepřín i s celým EU.

..nadle z EU a EP se ozyvaji...

(Adichanjala IP:[84.112.100.*], 31.01.2008 17:07) | nahlásit příspěvek

..nejvetsi DIKTATOR vseh dob jiz panuje a co si usmysli a naridi bude se
respektovat.Pak po neuposlechnuti prijdou tvrde sankce a nebo "HUMANITARNI
BOMBARDOVANI".Proto vyzyvam Vas vsechny Cechy,volte mensi zlo na prezidentsky
stolec.Bude-li tam Svejnar je vse pohnojeno a pak se budete divit,jake prijdou
novoty.Jinak si precete "Sybila,kralovna ze Saby o 20-21 stoleti".Budete se
divit.

Němci

(Panzer IP:[82.114.221.*], 31.01.2008 17:16) | nahlásit příspěvek

Sami mají máslo na hlavě, i k Letům nás donutila jejich nacistická politika..
nyní je pro ně velice pohodlné a módní dělat taková gesta a na chvíli odvrátit
pozornost od jejich zvěrstev alespoň na půdě EP.

nechat to jak to je!

(km IP:[217.197.156.*], 31.01.2008 17:18) | nahlásit příspěvek

Já bych to nechal jak to je, dvě miliardy jsou vyhozené peníze, když bourat +
pomník ať to začaluje EU. Za dvě miliardy pomník, aby se na něj přijelo za rok
podívat 10 romů, to je padlé na hlavu, to potom musíme postavit další pomníky
třeba u komoušských prac. táborů, kterých bylo po vlasti nespočet a kde makali
hlavně občani většinové společnosti, můj děda seděl v padesátých a šedesátých
12 let, to je skoro třikrát tolik co světová válka, v podstatě byl totálně
nasazen na uranu, v Leopoldově atd. a pomník po nikom nechci, tak ať romové
a EU přehodnotí svůj přemrštěný postoj!!!

Re: nechat to jak to je!

(KL IP:[85.160.66.*], 01.02.2008 12:30) | nahlásit příspěvek

ZADEJTE POMNIK.Kdyz sepisi petice vsichni nucene nasazeni,politicti vezni a
nepratele statu a budete tak hlasite zadat pomniky, tak mozna tem
europoslancum to v hlave cvakne a uvedomi si to pitome rozhodnuti. Protoze
ostatni mlci a jen romove krici tak jim chteji vyhovet.Nejvetsi mnozstvi
hlup-aku najdete fakticky jen v politice a na pude EU. Za chvili budeme

podavat kdejake blbe hlaseni a vse jen premerovat, vazit zda plnime zakony EU. JAK POMNIKY TAK VSEM-Cechum,Zidum,Polakum,Madarum !!!!!!!

Euroblbci

(samuraj IP:[83.208.118.*], 31.01.2008 17:35) | nahlásit příspěvek

Já bych zrušil Evropský parlament, komisi a ostatní euroblbce. Knižecí rady a debilní normy na to jsou kadeti. Ale to by zase Luba Zaorálek nepřenesl přes své eurohujerské srdce.

nic

(r IP:[213.195.234.*], 31.01.2008 17:47) | nahlásit příspěvek

zlatý prasátka,cigoši mohou mít pomník třeba na měsíci

?

(rebel IP:[194.151.75.*], 31.01.2008 17:50) | nahlásit příspěvek

Já si myslím že prasečák je docela dostačující pomník.

Re: ?

(roman IP:[89.103.45.*], 31.01.2008 18:04) | nahlásit příspěvek

NAVRHUJI V LETECH CHOvat ČERNÁ PRASATA, ABY BYLO UČINĚNO
SPRAVEDLNOSTI
ZADOST.

Re: ?

(misty IP:[195.144.99.*], 01.02.2008 12:19) | nahlásit příspěvek

chááácháá!

Dejte peníze!

(x IP:[89.173.7.*], 31.01.2008 17:58) | nahlásit příspěvek

Zadam ja.

může mi někdo (při vší úctě a bez ironie)

(Hugo IP:[84.42.166.*], 31.01.2008 18:05) | nahlásit příspěvek

může mi někdo (při vší úctě a bez ironie) jmenovat jedinou oblast na světě, kde žijí jenom Cikáni mezi sebou (nebo Romové, já to neumím rozlišit, moje chyba) jako prosperující či jenom soběstačná společnost? Pokud vím, tak jsou černošské prosperující země, prosperují žlutí, dokonce i indiáni byli zcela soběstační, byť žili přírodním způsobem života, Eskymáci také nikoho k přežití nepotřebovali, Asiati všeho druhu vytvářejí vysoce prosperující komunity všude ve světě, Židé budí závist svými schopnostmi - ale cikáni? Kromě malého podílu asimilovaných jednotlivců vidím u nich všude jen parazitující způsob života na okraji společnosti. Také netuším, jakým způsobem by nás mohli kulturně obohatit. Uznávám pár špičkových zpěváků a vážím si jich, ale kultura národa? Hromady odpadků a hov.n, na kterých žijí Červeňákovi. To má být kulturní přínos? Vyveďte mne z omylu, prosím

tak proto nejvíc práv mají cikáni. Každý zákon se musí posuzovat především ne podle toho co udělá, ale podle toho jak se dá zneužít.

Po nasekání dluhů dostanou 1-2 měs. podmínky.

Proto říkají, že ani nemohou pracovat, protože by jim chodily exekuce na plat, tak nemá smysl dělat. Stát jim dá sociál, pěkné bydlení každé 2 roky a pojistí

od všech nemocí.

Re: může mi někdo (při vší úctě a bez ironie)

(Ladislav IP:[85.70.83.*], 31.01.2008 21:24) | nahlásit příspěvek

Zadna uspesne integrovana cikanska komunita neexistuje a ani neexistovala.

Cikani zili vzdy a vsude na okraji spolecnosti, vctne rodne Indie. Ti kteri toho byli schopni se ze svrabu vymanili, zbytek si nese dysgenickou genetickou a kulturni zatez.

Pomník?

(nalijmi IP:[85.71.64.*], 31.01.2008 18:17) | nahlásit příspěvek

Cikánský pomník stojí v každém větším městě. Chánov, Přívoz, Ústí a stovky dalších zdevastovaných sídlišť.

ať to zaplatí

(dzelot IP:[89.235.0.*], 31.01.2008 18:22) | nahlásit příspěvek

Když to ti mudrci z EP zaplatí tak není co řešit, jinak je třeba se na vysrat.

Úvaha

(Fany IP:[84.42.175.*], 31.01.2008 18:30) | nahlásit příspěvek

Ostatně mně přijde prasečák jako dostatečný pomník pro Romy.....

Uhl už zase nemá co dělat

(Jag IP:[193.179.150.*], 31.01.2008 18:39) | nahlásit příspěvek

Tak opruzuje.

Nějak se s těmi prasaty identifikují i po 50 letech

(Jag IP:[193.179.150.*], 31.01.2008 18:42) | nahlásit příspěvek

Že by heslo: Kdo se cítí, ten se vtípí.....platilo? Jinak je to jen snaha vyhodit prachy. Žádnou sbírku mezi těmi, kdo o to tak usilují jsem neviděl.

Re: Nějak se s těmi prasaty identifikují i po 50 letech

(Fanek IP:[193.165.151.*], 31.01.2008 19:48) | nahlásit příspěvek

I v tom s Tebou souhlasím. Ať si cikáni udělají sbírku mezi sebou, nebo ať jim na to dají ti co je mají rádi (Uhlové, Mlynářové, Stehlíkové a jiní). EU naši zemi bude rači jebat, že je diskriminujeme, než aby si tu chamrať natáhla k sobě.

No jo Březina je Lidovec.

(Svatava IP:[88.103.226.*], 31.01.2008 18:46) | nahlásit příspěvek

Lidovci s katolickou církví žehnali Hitlerovi, který tápor v Letech u Písku vybudoval. Proč poslanec Březina na to neukazoval za socialismu? Měl se jako prase v žitě, chudák, zadarmo vystudova vysokou školu, když prý nekomunisti studovat nesměli, měl výborné zaměstnání a v Národní frontě hlasoval pro socialismu. Jako správný černokabátník převlékl rudý kabát za černý a teď machruje. Nemá již jak na sebe upozornit, tak se zabývá prasečákem v Letech, o nesmyslné vyhození peněz, asi proto, že by někomu dohodil státní zakázku. Doporučuji mu, aby peníze, které dává do kostela a na svoji propagaci s koncentrákem dal slušným cikánům za zaplacení poplatku u lékaře a dopatky na léky, které potřebují, Uděla by křesťanský skutek. To asi neudělá, protože by

na něj Čunek zlobil. Je to jedna pa.áž.

Re: No jo Březina je Lidovec.

(nemo IP:[89.103.145.*], 31.01.2008 21:46) | nahlásit příspěvek

Letos jsem ještě nepotkal v diskusích většího blba, i když ona je to zřejmě něco jako ženská. No, je fakt, že je teprve leden.

Re: No jo Březina je Lidoc. Pane nemo,

(Svatava IP:[88.103.226.*], 01.02.2008 10:36) | nahlásit příspěvek

jste blbec s vymytým mozkiem svěcenou vodou a iq nedosahujícím výše včerejšího datumu. Kupte si pánskou ochranu, aby jste dále nerozmnožoval
!!!!!!

Svatava Jánská

Re: No jo Březina -nechat pamatník

(ct IP:[85.160.66.*], 01.02.2008 12:43) | nahlásit příspěvek

Nemo si vetsi blbec nez se zda. Sectely clovek vi ze tabor zalozily Nemci

!!!! a historicke prameny rikaji ze tabor stal vedle prasecaku. Tak proc ho sakra bourat, kdyz vsude jsou pomniky postavene na nejakem klidnem pietnim miste a nikomu nevadi ze vedle je hranice s PL(zruste ji), pozarni zbrojnice a rodnine domky(zlikvidujte to vse aby se postavil obrovsky pamatnik) v Ceskem Tesine. Kolik Romu tam bude jezdit??? K cemmu takove monstrum. Snad staci neco maleho jako maji ti lide z koncentraku v CT

Šaškárna kolem pomníku v Letech....

(manka IP:[213.220.192.*], 31.01.2008 19:00) | nahlásit příspěvek

Šaškárna kolem pomníku v Letech kamínek do mozaiky

Vladimír Stwora

19.1.2006

Nechutná fraška kolem památníku v Letech vstoupila do dalšího dějství. Obecní

zastupitelství Lety dalo Národní straně ultimátum: Odstranit kámen s nápisem

"Obětem" do šesti hodin večer 19.1. Jinak jej odstraní obec a náklady bude

vymáhat po Národní straně. Kámen je totiž na jejím pozemku.

NS se odvolává na ústní souhlas starosty a dokládá to čtyřmi svědky a nahraným rozhovorem. Souhlasí s případným nájmem za místo, ale jinak odmítá s kamenem hnout.

Proti památníku se semkli všichni pseudohumanisté se Svatoplukem Karáskem v

čele. Jsou totiž rozhodnutí vepřín zbourat a na místě postavit něco mnohem

honosnějšího. Za nějakých 800 milionů korun státních peněz. Těch 800 milionů

je pouze cena za zbourání vepřína a jeho výstavbu jinde. Památník sám bude

stát ještě navíc. Zatímco malé nemocnice vyhláší krizový stav, protože

nemají peníze.

Ve stejné době cikánský aktivista Karel Holomek (málokdy jméno tak "sedne")

útočí kvůli Letum na europoslance, obviňuje české poslance z popírání

holocaustu a dalších zločinů.

A nakonec: Článek na iDnes má titulěk Lety nařídily nacionalistům odstranit

"balvan". Všimněte si té skryté manipulace se slovy. Nacionalisté zní velmi

podobně jako nacisté. Obě slova mají ostatně stejný základ. Ono použít výraz

Národní strana nebo národovci - to by mohlo budit symaptie. Ale nacionalisté... Připadá mi, že média kolaborují s politiky ve snaze naplnit heslo "pojem náro

Re: Šaškárna kolem pomníku v Letech....

(gre IP:[67.159.44.*], 31.01.2008 20:01) | nahlásit příspěvek
presne, jak nekdo pouzije slova, jako "narod" , nebo "narodni zajmy" , okamzite zacnou prskat vsichni ty idioti pseudohumanisti, a oznaci te za extremistu či nácka. Ubozaci.

Re: Šaškárna kolem pomníku v Letech....

(Tomáš J.Kliment IP:[88.103.134.*], 31.01.2008 23:37) | nahlásit příspěvek
Národní strana ani národovci ve mně rozhodně sympatie nebudí.Kdo se příliš ohání slovem "národ",ani neví,co to slovo znamená a je obyčejně fixován na výraz,který je pro něj jen zástěrkou vlastní slabosti a zbabělosti.Národní strana a národovci jsou nacionalisté,lidé opovrženíhodni.

Zajimalo by mne

(IvanT IP:[24.224.142.*], 31.01.2008 19:05) | nahlásit příspěvek
co byste rikali kdyby rekneme po komunistickych letech zbyl veprin v Lidicich.

Re: Zajimalo by mne

(trachta IP:[62.77.119.*], 31.01.2008 20:23) | nahlásit příspěvek
Je mi jasné,že jste zajisté člověk,který zná historii ČR-hlavně tu z doby drohé světové války.
Proto mi nezbyvá než se zeptat: 'Jak vůbec může normální člověk srovnávat Lidice a Lety?'
Doufám,že jste jediný člověk,který takhle přemýšlí.

Re: Zajimalo by mne

(Milan IP:[85.65.28.*], 02.02.2008 20:15) | nahlásit příspěvek
trachto jsi velmi slusny clovek, ale ja to povim za Tebe, ten Ivan to jde neuveritelne hovado,ale neznam zadneho cigana jmenem Ivan

Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata!!

(Humr IP:[80.188.37.*], 31.01.2008 19:10) | nahlásit příspěvek
Pěkně řečeno! Nejlépe na dvůr Evropského parlamentu!

Re: Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata!!

(Ladislav IP:[85.70.83.*], 31.01.2008 21:29) | nahlásit příspěvek
Take je mozne kazdemu europoslanci dovezt jednu rodinku na prevychovani. At na vlastni kuzi poznaji o co jde.

Re: Česko má variant několik. Třeba vystěhovat prasata!!

(kt IP:[85.160.66.*], 01.02.2008 12:53) | nahlásit příspěvek
Vystehuj tam Romy.At poznaji europoslanci jake je s nemi souziti. Hned by je vyhazovali a rikali s obdivem jak jsme to snema mohli vydrzet. Nemeli bychom zalozit stranu za lepsi podminky pro Romy a zorganizovat jejich prestehovani do Bruselu? nez tu takhle tlahat jak tluchuba. Ujmete se toho nekdo,urcite buseme silnou stranou :))))))

Vážený pane europoslanče Horáčku,
(Juhela IP:[217.195.170.*], 31.01.2008 19:35) | nahlásit příspěvek
poslední pták, který kálí do vlastního hnízda!

Kašlete na pomník
(Lorandel IP:[90.177.189.*], 31.01.2008 20:27) | nahlásit příspěvek
Z prasečáku je alespoň užitek. Z pomníku by byla leda ostuda, neboť jak znám český národ, tak by ho hned někdo zhanobil ;-))

JÁ TO ŘÍKAL DÁVNO ŽE SE SENÁT MÁ ZRUSIT
(haha IP:[85.160.10.*], 31.01.2008 20:51) | nahlásit příspěvek
holt nám to musí říci až z EU že senát se má zrusit, ale co stíma prasatama uděláme to nevím, je to stary samy sadlo, a jeste to ma kulhavku a slintavku, o šilenyh kravach ani nemluvě.

Nemají nic rozumějšího na práci
(ee IP:[217.115.248.*], 31.01.2008 21:11) | nahlásit příspěvek
jako pomník je to dostačující.

Četl jsem svědectví politického vězně číslo 34880,
(iso IP:[83.208.94.*], 31.01.2008 23:23) | nahlásit příspěvek
svědka nacistických vražd. Cituji:

Cikánský tábor.

Jsem jako v Jiřikově vidění. Jako v polích lán makuje cikánský tábor mezi ostatními nápadný směsí pestrobarevných oděvů. Ve vedlejším táboře už žijí obyčejní vězni ve špinavých stejnokrojích a nedaleko se pohybují za dráty unaveným krokem zbědované ženy. Na desinfekci odcházíme do Březinek...

...Takto začíná popis cikánského tábora s popisem zvyklostí. A ještě kousek citátu:

...U každého bloku stojí s klackem stráž. Pronásleduje každého, kdo nechce jít na vzdálený záchod. Každou chvíli je vidět, jak se zabělá zadek a pronásledovaný či pronásledovaná dokončuje svou potřebu v běhu za hlomozného křiku a pádných ran. Řádí tu průkem. Doklady toho projevují se čichu, zraku ba i sluchu nováčků....

A už mě bolí ruka...

A jsme tam, kde jsem čekal, že se dostaneme.

(Tomáš J.Kliment IP:[88.103.134.*], 31.01.2008 23:31) | nahlásit příspěvek
Stavba pro prasata v tom prostoru nikdy neměla vyrůst. Protože při výstavbě se vědělo, co na tom místě dříve bylo, jenže před 30 lety si jen málokdo dokázal přiznat, že Češi se chovali za války ve velkém množství případů ne jako Němci, ale hůř než Němci. Stejně tak se Češi leckdy chovali i po válce. A to dlouho po válce. Naše národní hrdost, krmená stupidní husitskou tradicí, kdy jediným opravdovým hrdinou byl Jan Hus a to, co přišlo po něm a jeho jménem bylo jen obyčejné rabování a vraždění, ta naše národní hrdost, kterou jsme

projevili v roce 1918 přejmenováním z Janeczka na Janečka, těsně před okupací v podstatě uštvaním Karla Čapka, udavačstvím během války, kdy opravdoví odbojáři hynuli, protože paní Nováková měla prostě nutkání je udat gestapu, tu hrdost, kterou projevili stateční vlastenci páskami RG v roce 1945 a vražděním nevinných lidí atd., ta všechna následující hrdost projevována stažením ocasu mezi nohy a držením huby a kroku-to je jen parodie na jakoukoli národní hrdost. Proto nechceme dodnes připustit, že v Letech stál koncentrák, ve kterém byli zabíjeni a věznění lidé. Bez ohledu na barvu pleti. Lidé. Stateční nacionalisté, kteří při večerní masturbaci vykřikují v extázi "Nic, než národ!" A kdyby došlo na lámání chleba, podělají se hrůzou a pokud nebudou ve svém stádu zaručujícím anonymitu, nebudou schopni ani dojít na tramvaj. Že vás huba nebolí, šaškové, kteří nejsou schopni vnímat utrpení! Protože vy víte o lidském utrpení houby s octem. Kydáte tady své rasistické a rádobyvtip

Re: A jsme tam, kde jsem čekal, že se dostaneme.

(dodo IP:[88.102.110.*], 01.02.2008 0:08) | nahlásit příspěvek

Vepřín je něco zavrženého? Kdyby tam stála fabrika na výrobu aut, tak by to nevadilo? Už i ta Džamila chápe, že ty kydy z EU jsou o ničem. Jen pár našich poturčenců horších Turka by uvítalo tak nehorázně nesmyslnou věc, jako výrobu potravin vyměnit za pomník, který může být bez problémů tam kde je, nebo o pár metrů jinde. Pár pitomců se potřebuje zviditelnit, protože o ně nikdo nestojí, na úkor státní kasy. Jiný účel to nemá. Za to by se mělo zavírat na doživotí. Do cvokhausu.

Re: A jsme tam, kde jsem čekal, že se dostaneme.

(Paulek IP:[82.114.206.*], 01.02.2008 0:52) | nahlásit příspěvek

Je to fakt, že na továrnu na auta, by nikdo ani nemrkl okem. I když možná jo, bo by se snažili vytřískat nějaké prachy. Cikáni jsou z velké části bohužel nepřizpůsobiví a nechí, aby se jim už více pomáhalo. Sám nevím, jak by se jim mělo pomoci, protože pomoci si člověk váží, ale cikáni ne. I po přijaté pomoci znovu nastaví dlaň a nemají snahu o začlenění. Umí jen řvát a dělat bordel, a tu jejich kulturu oželím. (určitě je hrstka cikánů slušně žijících a o těch zde samozřejmě nemluví)

nandal, už se třese studem. Ovšem co to mění na faktu že

(No pěkně jsi nám to IP:[82.99.146.*], 01.02.2008 9:07) | nahlásit příspěvek
cigoši jsou parazitující, odporný hmyz planety? A jejich přínos pro galaxii je jedna velká 0! Tak zase zalez do kavárny a s přáteli Uhlem, Karáskem a Džamilou stepní můžete dále meditovat a mít orgasmy se své neomylnosti. (i když 99% populace si myslí opak) Nazdar.

Prasečák.

(Frank IP:[77.48.85.*], 01.02.2008 0:47) | nahlásit příspěvek

No já nevím, ale prasečák se mi jeví jako užitečnější, než většina cikánů. Jsou výjimky, ale těch je zoufale málo. Kdo cikány zažil, ví, o čem mluvím. A pseudohumanistům doporučuji, až si na jeden týden vezmou do bytu takovou typickou cikánskou rodinku. Drtivá většina z nich je nepřizpůsobivá pakáž a musí se na ně tvrdě. Vymahatelnost práva musí přece být stejná u všech.

také jsem pro
(deer IP:[85.207.116.*], 01.02.2008 8:11) | nahlásit příspěvek
Vepřín v Letech by se měl opravdu zrušit a obnovit původní zábor, samozřejmě plně funkční.

Re:ne.
(Herman IP:[88.103.252.*], 01.02.2008 8:37) | nahlásit příspěvek
Jsou mi milejší prasata než cikáni.

Re: také jsem pro
(mačo IP:[83.69.40.*], 01.02.2008 11:57) | nahlásit příspěvek
BINGO ! konečně řešení.

Re: také jsem pro
(:))) IP:[85.160.66.*], 01.02.2008 13:00) | nahlásit příspěvek
bingoooooooooooooooooooo

Prospěje zrušení vepřína romům?
(sigenius IP:[194.228.235.*], 01.02.2008 9:39) | nahlásit příspěvek
Navrhoval bych udělat referendum mezi Rómy - otázka by zněla: Chcete, aby těch 800 mil. korun (náklady na zrušení vepřína) bylo vynaloženo na zrušení vepřína, nebo chcete, aby ta částka byla rozdělena mezi romské rodiny jako příspěvek na stravu? (Akce by se mohla jmenovat Maso každý den pro každé romské dítě.)
Možná by se ukázalo, že normálnímu Rómovi žádný vepřín nevadí.

Re: Prospěje zrušení vepřína romům?
(jin IP:[195.122.213.*], 01.02.2008 10:19) | nahlásit příspěvek
Je to debilita politiků, kteří si tu ohřívají svojí polívčičku, rušit něco co funguje. Ať jim dají nějaké akcie, z kterých budou platit jejich dětem např. svačiny, ale až když se dostaví do školy... A zabili by tak dvě mouchy jednou ranou...

Re: Prospěje zrušení vepřína romům?
(Alik IP:[193.85.243.*], 01.02.2008 11:38) | nahlásit příspěvek
Konečně rozumný nápad ve snůšce urážek! Zeptejme se samotných Romů, zda pomník chtějí a jak si jej představují. Objevme šikovného Romského kameníka, který pomník vytesá podle romských a ne českých představ. Když se ukáže, že Romové mají spíš než o minulost starost o budoucnost (bojí se posílat děti do škol kvůli skinheadům, matka nemá peníze dítěti na svačinu, protože se rodina zadlužila u lichváře a oba rodiče jsou bez práce), dejme tyto peníze raději na motivaci Romů posílat své děti do školy a chodit do práce.

Lety
(Jara IP:[86.49.7.*], 01.02.2008 10:18) | nahlásit příspěvek
kolik lidí zůstane bez práce? A ten tábor byl pracovní, ne koncentrační.

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem
(Alik IP:[193.85.243.*], 01.02.2008 11:52) | nahlásit příspěvek
komunistických pracovních táborů. To tedy podle Vás, Járo, nemáme, jelikož

nebyly úředně likvidační, i když v nich lidé umírali vyčerpáním z těžké práce a týrání dozorců. Smiřme se s tím, že tak jako v Americe žijí s bělochy černoši a indiáni, s námi žijí Romové. Raději ať se naše vlády jezdí do USA ptát, jak z divochů „Pavích oček“ udělali vzdělané policisty, právníky atd a přeberou jejich zkušenosti, které se osvědčily.

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem
(trachta IP:[62.77.119.*], 01.02.2008 13:08) | nahlásit příspěvek
Vážený pane-to snad ani nemůžete myslet vážně.
Jak můžete srovnávat poměry v americe a u nás?
Američani většinu původního obyvatelstva(tedy indiánů)vyvraždili.Černochoy si tam navozili sami,protože původní indiánské obyvatelstvo nebylo fyzicky schopné otročit a podléhalo nemocem, které byly zataženy z evropy.
Cikány jsme si sem nedovezli ani jsme je navytlačili z jejich vlastního území,takže nevidím jediný důvod, proč se jich zastávat a už vůbec nevidím důvod je tady trpět-pokud nezmění své postoje k většinové společnosti.
Běžte se vy...t s pseudohumanitou a upřímně si řekněte,že cikáni jsou vředem všude kde sídlí.

Re: Lety; chtěli jsme stavět pomníky obětem
(Honza DC IP:[86.45.81.*], 01.02.2008 15:26) | nahlásit příspěvek
Souhlas. Určitě se najde někdo s reakcí "ale oni nejsou všichni špatný".
To je pravda, všichni ne, jen drtivá většina. Je mezi nima několik málo těch co neškoděj, ale kolik z nich je pro nás přínosem?

nepodaří,
(To se IP:[89.239.62.*], 01.02.2008 10:57) | nahlásit příspěvek
protože ta rezatá kráva připraví stát o 20 miliard za odmítnuté a pak vyarbitrované rakouské SKOTy. Máme tady železnáka č.2. Zvolte ji jako jeho zato do EP. Tam je to stejně samej blbec, takže se to nepozná.

Re: Perspektivy bolsheviku z Prahy
(Alik IP:[193.85.243.*], 01.02.2008 11:26) | nahlásit příspěvek
Vy český Angličane, když neumíte ani napsat slovo bolševik, nelezte na český server s kecy od tématu.

cikáni ať se domluví
(kodyžak IP:[78.136.148.*], 01.02.2008 11:42) | nahlásit příspěvek
s majitelem objektu a za tržní cenu si to odkoupějí a pak si můžou budovat památníky dle libosti.Mám ale obavy aby třeba potom nechtěli zrušit Bory,Pangrác,Ruzyň.Tak jich bylo taky dost zavřenejch.

DO VEPRINA EUPOSLANCE
(kaculda IP:[80.250.8.*], 01.02.2008 11:50) | nahlásit příspěvek
narvat místo cuniku by bylo lepší,když už si zijou za naše peníze jak prasdata v zite ,tak bych s nima jak se sv...nalozila.
Kaculda

ZRUŠTE BRUSELSKÝ EUROVEPŘÍN

(Sváťa IP:[213.211.48.*], 01.02.2008 12:02) | nahlásit příspěvek

Žádají obyvatelé

Re: ZRUŠTE BRUSELSKÝ EUROVEPŘÍN

(C2H5.OH IP:[212.67.88.*], 01.02.2008 12:43) | nahlásit příspěvek

NE, NE, NE, Je nutno postavit důstojný pomník, z bronzu, mědi a železa !!!

Do 2 minut zmizí a Kovočeši ho do 10 minut převezou do nejbližší sběrný...

No a pak bude prasečák třeba i dobrej...

Re: ZRUŠTE BRUSELSKÝ EUROVEPŘÍN

(kl IP:[85.160.66.*], 01.02.2008 13:03) | nahlásit příspěvek

:))))))))) bravo

Zmenit na romskou ubytovnu.

(Petr Zalesak IP:[62.240.166.*], 01.02.2008 13:17) | nahlásit příspěvek

Kdyz uz se cik anum nelibi vepřin, tak jim z toho udelejte ubytovnu. Kdyz tam zbytecne moc po prasatech neuklidite, budou se tam citit dobre.

Pane bože vždyť se tam sejdou 4 romšti aktivisté

(Petr IP:[89.176.188.*], 01.02.2008 13:18) | nahlásit příspěvek

pak Rychlík , Uhl, Pithart, Havel, Mlynář, Schvanzerbergr a pro těch pár zaprodaných blbců nebudeme bourat vepřin a stejně plačou na cizím hrobě, takhle nelze štvát lidi do nekonečna hlavně ať naučí cigány makat

znárodnění vepřína

(Honza DC IP:[86.45.81.*], 01.02.2008 13:27) | nahlásit příspěvek

Soudruzí v EU v tom maj guláš. Vepřin není státní, tak jak ho může stát zrušit? Vyvlastnit? Tohle je problém při stavbě dálnice, letiště nebo jiný stavby, která slouží většímu počtu lidí.

Jinak ze strany státu u nás k žádnému útlaku cikánů nedochází, právě naopak. A zato jak se k nim chová většina populace si můžou hlavně sami.

Slyšel sem i názor, ať si to cikáni financujou sami, ale to je stejný, jako když to zaplatí stát. Jediný peníze co cikáni maj, sou z našich daní, z prodeje měděných okapů, kanálových poklopů, nebo přímo z peněženky když si nedáte bacha

Bud' me demokraté a dejme cikánům Romům vybrat

(Herodes IP:[85.70.26.*], 01.02.2008 14:03) | nahlásit příspěvek

Já bych doporučil dát v první řadě na výběr samotným Cikánům nebo Romům (nevím, kdo je kdo). Bud' dvě miliardy na navrhované řešení, nebo půl miliardy na komplex romských škol, nesoucích jméno Škola obětí v Letech (nebo tak něco) nebo 10 tisíc každému Cikánu a Romovi do kapsy, pokud s ovšem hlásí k romské nebo cikánské národnosti a zřekne se dalších pohledávek vůči nějakým pomníkům.. Výsledek hlasování si troufám (a věřím, že i většina z Vás) odhadnout. A přišlo by to nejlevněji.

Největší prasečák!

(Pepan IP:[82.202.127.*], 01.02.2008 14:29) | nahlásit příspěvek

Ihned zrušte největší prasečák a to je dům s úředníky v Bruselu!!!

Re: Perspektivy bolsheviku z Prahy

(Honza DC IP:[86.45.81.*], 01.02.2008 14:43) | nahlásit příspěvek

Dalo to práci, ale přelouskal sem všechno, co si napsal. Je to jak dadaistickej román, slova a útržky vět bez souvislosti. Takhle nějak to dopadne, když někdo hltá všechny dostupný informace, ale nemá inteligenci na jejich urovnání, natož na vyvození vlastní myšlenky.

Zkus aspoň měsíc nic nečíst, neposlouchat a jen si srovnávat to co už víš. Ale je toho evidentně víc než pobereš, tak toho raději polovinu zapomeň. K tomu by ti mohlo pomoci větší množství vína, ale raději si připlat' za dovoz, z tý vaší kyselý zálivky na salát bys moh mít žaludeční vředy. To si nech pro Pražáky.

Příloha b - Etnický stereotyp v dotazníkovém průzkumu

I Úvod

I. 1 Informace o dotazníkovém průzkumu

V roce 2003 provedla společnost Amasia dotazníkový průzkum, jehož zadavatelem byl Ústav pro jazyk český AV ČR. Dotazník obsahoval celkem 17 otázek, věnovaných různým hlediskům vztahu respondentů k českému jazyku. Některé otázky byly již podrobně vyhodnoceny (Karhanová, 2004), některé na svou analýzu stále čekají. Dotazník vyplnilo celkem 1007 respondentů, vybraných společností Amasia podle daných sociodemografických kategorií tak, aby je bylo možno považovat za dostatečně reprezentativní vzorek českého obyvatelstva. Zkoumaný vzorek tvořilo 48 % mužů, 52 % žen; podle věku byli respondenti rozdělení následovně: 27 % respondentů ve věku 14 – 29 let, 29 % respondentů ve věku 30 – 44 let, 22 % respondentů ve věku 45 – 59 let a 22 % respondentů ve věku 60 let a výše; rozdělení podle nejvyššího dosaženého vzdělání bylo následující: 27 % respondentů se základním vzděláním, 36 % se středním vzděláním bez maturity, 26 % s úplným středním vzděláním s maturitou 11 % respondentů s vysokoškolským vzděláním. Dotazník dále obsahuje informaci o současném zaměstnání (či studiu) respondenta, regionu a velikosti místa jeho bydliště.

Dotazník obsahuje jednak otázky tzv. uzavřené, u nichž má respondent na výběr z několika předem daných možností odpovědí, jednak obsahuje otázky tzv. otevřené, kde respondent žádné připravené možnosti nemá.

Jednou z otázek dotazníku byla také otázka: *Řekněte, prosím, co si vybavíte pod pojmem etnický stereotyp?*, která bude předmětem zpracování v následujícím textu. Otázka patří mezi zmíněné otázky otevřené, odpovědi respondentů jsou proto velmi pestré.

V informaci o respondentech byly v dalším textu užity následující zkratky: ZŠ (základní vzdělání), SBM (střední vzdělání bez maturity), ÚS (úplné střední vzdělání s maturitou), VŠ (vysokoškolské vzdělání). Odpovědi (nebo jejich části) citované z dotazníku jsou psány kurzivou, pokud je citováno více odpovědí za sebou, jsou pro přehlednost odděleny středníky.

I. 2 Osobnost tazatele

Odpovědi získané v dotaznících nevyplňovali respondenti osobně, nýbrž je zaznamenávali tazatelé. Ze způsobu zachycování odpovědí můžeme usuzovat na některé zvyklosti tazatelů. Tazatelé mohou odpovědi respondentů do jisté míry usměrňovat, měnit, někdy možná i zjednodušovat, zestručňovat, či naopak komplikovat, zneprůhledňovat apod.

Zvyklosti tazatelů naznačuje např. zaznamenávání odpovědí buď v 1. os. sg. (tedy např. *nevím*), anebo ve 3. os. sg. (tedy např. *neví* nebo *vybaví se jí „národní stereotyp“*). V případě užití 1. os. sg. jde snad o přesnější, autentičtější zaznamenání odpovědi, takový způsob zápisu naznačuje, že tazatel se snažil zachytit respondentovu promluvu ve formě, jakou zvolil sám respondent. Naopak užití 3. os. sg. spíše naznačuje, že tazatel „svými slovy“ formuluje respondentovu odpověď, jistým způsobem ji shrnuje, hodnotí.

Dalším nápadným jevem je obecně umísťování interpunkce. V řadě odpovědí se můžeme jen dohadovat, zda umístění jistých interpunkčních znamének bylo do odpovědi začleněno na výslovné respondentovo přání, zda bylo jeho umístění tazatelem navrženo a respondentem schváleno nebo zda je tam tazatel umístil prostě na základě svého uvážení apod. Příkladů k tomu najdeme celou řadu; jde např. umístění závorek v odpovědích *stereotyp národa (etnika)* nebo *asi že jsou všichni stejní (etnický)*; užití pomlčky v odpovědích *etnika – rasa* nebo *něco co se používá stále – beze změny*; užití uvozovek v odpovědích *vybaví se jí „národní stereotyp“* a *„setrvání“ charakteristických znaků*. Otazník se objevil např. v odpovědích *něco stejného? a něco dokola?* V jedné odpovědi byly umístěny uvozovky i otazník: *„vrozené“ zvyky národa?* V jedné z odpovědí se objevuje vykřičník, středník, tečka a hned dvakrát znaménko pro (matematickou) rovnost *Divné spojení! etnikum = společenství; stereotyp = stále stejný*. Např. právě u této odpovědi by bylo skutečně zajímavé zjistit, na základě jaké respondentovy výpovědi tazatelka sestavila výslednou odpověď z dotazníku. Patrně náhodné umísťování interpunkčních znamének sledujeme v odpovědi *Vánoce – ustálená věc: oslava, - způsob slavení*. Absenci čárky pozorujeme např. v odpovědích *způsob jímž se posuzují národnostní skupiny* nebo *to co lidé dělají pořád*, což lze jednoznačně hodnotit jako neznalost či opomenutí způsobené tazatelem.

Nesystematické je i psaní velkého a malého písmena na začátku odpovědí, užívání tiskacích či psacích písmen, zachycování (celých) odpovědí velkými či malými písmeny.

Naprostá většina odpovědí je zaznamenána spisovnou češtinou, setkáváme se však i s tím, že do nich někdy pronikají rysy obecné češtiny, např. v odpovědích *něco co už je naučený* a *něco co by mělo být určitýmu etniku vlastní; romský zvyky* V některých odpovědích

se vyskytují i hrubé pravopisné chyby, např. ypsilon ve slovese *neobjevý*. Zarážející je záměna *i/y* v odpovědi *národní stereotyp*, když si uvědomíme, že náležité psaní *stereotyp* se vyskytuje v bezprostřední blízkosti takto zaznamenané odpovědi. V odpovědi *jedno a to same* chybí zaznamenání samohláskové délky.

Opakovaně se ukazovalo, že tazatel pravděpodobně kladl otázky a zaznamenával odpovědi více respondentů najednou. To se projevilo tím, že odpovědi jsou totožné nebo velmi podobné. O jednotlivých případech tohoto jevu je pojednáno v následujícím textu. Celkem se vyskytlo 26 případů kolektivního vyplňování. Nejčastěji se jedná o dvojice stejných nebo velmi podobných odpovědí, v jednom případě se však stalo, že dotazník společně (a velmi podobně) vyplnilo hned 6 respondentů. Celkem si tímto způsobem zodpovídání otázky zjednodušilo 70 respondentů, což je 7 % jejich celkového počtu. Citujme k tomu ještě M. Dismana: „Dotazník klade vysoké nároky na ochotu dotazovaného, je snadné „přeskočit“ otázky nebo neodpovědět vůbec. U dotazníku je dále možné, že otázky byly zodpovězeny jiným členem rodiny, nebo, a to nejčastěji, celým rodinným týmem“ (Disman, 1993, s. 141).

II Analýza jednotlivých odpovědí

II. 1 Nevím, nic...

Velká část respondentů – celkem 379, což tvoří 39,4 % všech získaných odpovědí - si s odpovědí nevěděla rady. U otázky je většinou jednoduše napsáno *nevím*, resp. *neví* (286 odpovědí) nebo *nic* (41 odpovědí). Z dalších odpovědí uvedme *nic mě nenapadá; nemám tušen;*, *nic o tom nevím*; jako součást odpovědí se opakovaně objevuje intenzifikační adverbium *vůbec*: *vůbec nic; vůbec neví, o co jde; vůbec netuším*. Někdy respondenti naznačují, že jim připadá nepochopitelné postavit slova z analyzovaného sousloví vedle sebe: *tyto dva výrazy mně nejdou dohromady; tento pojem mně dohromady nic neříká; nesmyslné spojení; je to nelogické*; jindy patrně tuší, oč by mohlo jít, ale v danou chvíli nebyli schopni odpověď zformulovat: *zrovna si nevzpomínám; nedovedu to vyjádřit; neznám přesný význam; tento pojem nedovedu přesně slovně vystihnout*. Dvě odpovědi ukazují vědomí respondentů, že jde o cizí slova: *nevím, co to je česky; nevím, asi je to cizí slovo*; konečně jedna odpověď byla otázkou: *co to je?*

Složení respondentů v této skupině odpovědí bylo následující. Celkový počet mužů činil 185. Z tohoto počtu bylo 59 mužů ve věku 15-29 let, 43 ve věku 30-45 let, 39 ve věku 45-59 let a 44 ve věku 60 let a více. Z hlediska vzdělání dopadlo rozdělení této skupiny (mužů) takto: 75 respondentů se základním vzděláním, 65 se středním vzděláním bez maturity, 29 s úplným středním vzděláním s maturitou a 16 s vysokoškolským vzděláním. Celkový počet žen činil 203. Z tohoto počtu bylo 51 žen ve věku 15-29 let, 63 ve věku 30-44 let, 47 ve věku 45-59 let a 42 ve věku 60 let a více. Z hlediska vzdělání dopadlo rozdělení této skupiny (žen) takto: 77 respondentek se základním vzděláním, 64 se středním vzděláním bez maturity, 47 s úplným středním vzděláním s maturitou a 15 s vysokoškolským vzděláním.

II. 2 Zvyky, zvyklosti, návyky...

Nyní bude pozornost věnována 84 odpovědím, v nichž se objevil některý z výrazů (v jednotném či množném čísle), uvedených v titulku tohoto oddílu. V celém dotazníkovém průzkumu se však některý z těchto výrazů objevil v celkem 103 odpovědích, což tvoří 10,3 % všech získaných odpovědí.

Slovo *zvyk(y)* bylo doplňováno přívlastky shodnými: *národní* (celkem 10x, jednou s dodatkem: *Je to tu dlouho a nepřichází změna*. a jindy s dodatkem: *které se nemění*), *lidské*,

stejně, kmenové, skupinové, lidové, nějaké, náboženské (s dodatkem: *rituály*), *národnostní; skupina se stejnými z.*, přívlasky neshodnými: *z. určité/nějaké skupiny lidí, národnostní skupiny, z. a tradice skupiny národů, z. národa, z. menšin* (2x); konečně přívlasky shodnými i neshodnými: *stejně z. jedné národnosti; zažité z. určité skupiny; národní tradice, z.; zavedené z. etnik*. Dále byl pojem etnického stereotypu vyložen kromě výrazu *zvyk(y)* ještě nějakým substantivem dalším: *národní z. a obyčeje; tradice, z.; národní z., chování, povaha národa*; jednou se vyskytla odpověď s adjektivem *zvyklý*: *na co je zvyklé určité etnikum*.

V odpovědi *předávání zvyků z generace minulých* (zde by snad měla být náležitá shoda: *generace minulé, či generací minulých*) (muž, 30-44 let, SBM) se vyskytuje odkaz na generace předků, lze tedy snad vyvozovat, že výklad v tomto případě směřuje např. k termínu *archetyp*, které bývá být v souvislosti s výzkumem stereotypů (vedle termínů dalších, jako je *předsudek, postoj* apod.) rovněž zmiňován. (Např. M. Eliade pojímá archetyp jako původní a dokonalý vzor jednání, které člověk svým jednáním napodobuje. Sokol, 1998, s. 273). Rozvinutější odpovědi pak zněly: *Určitá etnická skupina se chová k statním lidem stejně, má soubor zvyků, kterými se prezentuje; cizí kultura, stále stejné, běžné zvyky, konání; stejné chyby, stejné zvyky, předem víme, co se dá čekat*. V těchto třech odpovědích se vyskytuje propojení zkoumaného termínu s jistým chováním, jednáním nějaké skupiny. Slovní spojení *stejně chyby* naznačuje, že očekávané chování jisté (jiné) skupiny bude problematické, rovněž závěr poslední z odpovědí (*předem víme, co se dá čekat*) je pravděpodobně vyjádřením spíše negativního postoje respondenta k jistým vzorcům chování nějaké (jiné) skupiny lidí. V následující odpovědi se objevilo adjektivum *úmyslné*, v dotazníkovém průzkumu ojedinelé: *úmyslné zachovávání tradic a zvyků rodově příbuzné skupiny* (žena, 30-44 let, VŠ).

S jednoznačným poukazem na generalizaci je pojem etnického stereotypu vyložen v odpovědi *přisuzování určitého zvyku, jednání, chování všem jedincům určitého etnika* (muž, 60 a více let, ÚS) a v podobně formulované odpovědi *dané etnikum má určité chování, zvyky a podle stereotypu se přisuzují každému jedinci tohoto etnika* (žena, 45-59 let, SBM). Obě odpovědi byly pořízeny týž den na stejném místě stejným tazatelem, velmi pravděpodobně tedy jde členy jedné rodiny, kteří dotazník vyplňovali společně.

Velmi obdobná situace co do užitých přívlasků je i u výrazu *zvyklost(i)*. Nacházíme shodné přívlasky: *zažité, národní, národnostní, krajové, nějaké zavedené, lidské, skupinové, přebírané, málo národní*. U posledně uvedené odpovědi je možné i čtení *málonárodní*, neboť odpověď je zapsána kapitálkami a zmíněná slova jsou dosti blízko u sebe. Každopádně je škoda, že není možné následně zjistit, co měla respondentka (15-29 let, ZŠ) touto odpovědí vlastně na mysli. Snad *zvyklosti malých národů*? Nebo jde o nějaké *zvyklosti*, v nichž se

podle respondentky etnicita z nějakého důvodu vyskytuje nedostatečně, málo a měla by se vyskytovat intenzivněji, více? To se skutečně můžeme z takto fragmentárně zaznamenané odpovědi jen dohadovat.

Z neshodných přívlastků uveďme: z. *určité skupiny lidí*, z. *jednotlivých skupin*, v odpovědi *nějaké z. malé skupiny lidí* se vyskytují oba typy přívlastku. Přídavným jménem *malé* v právě uvedené odpovědi respondentka (60 a více let, SBM) naznačuje, že pojem etnického stereotypu se vztahuje jen na nějaký omezený počet lidí.

Ještě se vyskytly odpovědi *národní tradice, zvyklosti; zaběhnuté zvyklosti určitého etnika; předsudky a zvyklosti určité skupiny lidí*; pozoruhodná je odpověď *uzavírání se přežitým zvyklostem* (muž, 60 a více let, VŠ), kde opět jen těžko odhadujeme, co jí vlastně respondent zamýšlel sdělit. Můžeme se např. ptát: je-li něco přežitého, je vhodné se tomu uzavřít, bránit, považovat to za něco ukončeného? V jedné odpovědi je pojem etnického stereotypu ztotožněn s jistou skupinou lidí: *část obyvatel trávající na svých zvyklostech*. Nejdelší odpověď v této skupině zněla *Určitá skupina obyvatel jiného původu než většina si chce ponechat své zvyklosti a styl života, i když to většině vadí* (muž, 60 a více let, VŠ). V této odpovědi jsou zde proti sobě postaveny skupiny *většina* a *skupina jiného původu*, přičemž respondent je nepochybně členem většiny. O tom, kdo vlastně jsou členové té druhé skupiny, se můžeme jen dohadovat. V odpovědi *zvyklosti určitého etnika, případně náhled na toto etnikum* (žena, 60 a více let, VŠ) bohužel není řečeno, jaké např. etnikum a či náhled měla respondentka na mysli.

Třetí výraz z titulku tohoto oddílu zní *návyk(y)*, setkáváme se s ním v celkem 11 odpovědích (přičemž někdy je s tímto výrazem v téže odpovědi i některý z výrazů analyzovaných výše): *etnické zvyky, návyky, způsoby; národní zvyklost, návyk; podobnost návyků v jednotlivých komunitách; etnický je národní tzn. národní n.; skupinový n.; návyky, chování určitého etnika; národní n.; návyky určité skupiny lidí z jisté části světa* (žena, 30-44 let, VŠ) - u této odpovědi opět jen můžeme litovat, že respondentka nebyla konkrétnější a neuvedla, o jakou skupinu lidí a část světa jde -; *návyk skupiny lidí; zažitý návyk určité skupiny lidí; návyk menší skupiny lidí*.

Konečně ještě uveďme dvě odpovědi, v nichž se opět setkáváme s odkazem na generace předků: *národní navyklost po mnoho generací* (muž, 15-29 let, ZŠ) a *převzetí a opakování zvyků* (žena, 30-44 let, ÚS). Poněkud překvapující je výklad *národní zlozvyk* (muž, 60 a více let, ÚS). Pokud bychom tuto odpověď považovali za "překlad" cizích výrazů, byl by pro respondenta *stereotyp* totéž co *zlozvyk*, tedy by výraz *stereotyp* vymezoval explicitně jako něco negativního, špatného, zlého. V odpovědi *menšina se nechce vzdát svých*

zvyků a tradic (muž, 45-59 let, SBM) respondent patrně vyjadřuje svůj nesouhlas s tím, že se jisté menšiny nechtějí přizpůsobit většinové společnosti, tedy velmi pravděpodobně respondentově vlastní skupině, většině.

Složení právě analyzované skupiny respondentů bylo následující. Celkový počet mužů činil 38, z toho 10 ve věku 15-29 let, 9 ve věku 30-44 let, 10 ve věku 45-59 let a 9 ve věku 60 a více let; z hlediska vzdělání: 6 se základním vzděláním, 15 se středním vzděláním bez maturity, 13 s úplným středním vzděláním s maturitou a 4 s vysokoškolským vzděláním. Celkový počet žen činil 46, z toho 11 ve věku 15-29 let, 17 ve věku 30-44 let, 9 ve věku 45-59 let a 9 ve věku 60 a více let, z hlediska vzdělání: 7 se základním vzděláním, 19 se středním vzděláním bez maturity, 12 s úplným středním vzděláním s maturitou a 8 s vysokoškolským vzděláním.

II. 3 Stále stejná slova, ustálená rčení, různá nářečí...

57 odpovědí (tj. 5,7 % získaných odpovědí) v sobě zahrnovalo nějakou poznámku o jazyce, řeči, způsobech vyjadřování apod.

Nejprve uveďme podskupinu 17 odpovědí, v nichž respondenti poukazují na to, že pojem etnický stereotyp v sobě zahrnuje něco stále stejného, opakujícího se (tedy zařaditelných i do oddílu II. 9), přičemž tato stejnost, opakovanost se nějakým způsobem promítá v řeči, jazyce nás či řeči, jazyce druhých. Z některých odpovědí však nepoznáme, kdo o kom, případně o čem tímto (stejným, opakujícím se) způsobem vlastně mluví, např. *stále se opakující řeči* (žena, 45-59 let, ÚS), *stejně užívaný jazyk* (žena, 60 a více let, ÚS), *stejně vyjadřování* (muž, 30-44 let, SBM), *stále stejná slovní zásoba* (muž, 15-29 let, ZŠ), *opakování stejných slov* (muž, 15-29 let, SBM), *stejně znaky řeči* (muž, 15-29 let, ZŠ), *stále stejná slova* (muž, 45-59 let, ÚS), *používání stejných slov* (žena, 30-44 let, ÚS a žena, 60 a více let, ÚS); tato odpověď byla ve shodné formě dvakrát zaznamenána týměž tazatelem ve stejném místě a dni, je tedy možné, že se jedná o členky téže rodiny a že vyplňování dotazníku probíhalo kolektivně. Do třetice je tato odpověď zaznamenána u respondenta 45-59 let, VŠ, opět týměž tazatelem, avšak v jiném místě a dni. Téměř zcela jistě se jedná o členy téže rodiny v následujících čtyřech odpovědích, opět zaznamenaných stejným tazatelem v jednom dni a místě: *stejně užívaný jazyk, písmo* (žena, 60 a více let, ÚS), *národnostní skupina se shodným jazykem* (muž, 60 a více let, ZŠ) *shodné základní prvky kultury – řeč, nářečí atp.*, (muž, 30-44 let, VŠ), *stereotyp určité národnosti – jazyk, písmo* (žena, 45-59 let, ZŠ).

Odpověď zaznamenaná tazatelem ve formě *mluví stále o jednom* (žena, 30-44 let, SBM) je téměř nesrozumitelná, snad chtěla respondentka říci, že stereotypem rozumí jazykový projev, v němž se stále opakuje totéž téma, přičemž adjektivum *etnický* bylo ponecháno bez povšimnutí. Interpretace této odpovědi ale může zřejmě i jiná. Podobně u odpovědi *hovoří se stále o jedné skupině* (muž, 45-59 let, ÚS) by bylo užitečné mít k dispozici respondentův další komentář, kdo o jaké skupině stále hovoří. Jednou byla zaznamenaná odpověď *stejný způsob oblékání a vyjadřování* (žena, 45-59 let, SBM), v níž se vyskytuje poznámka o oblékání. (Kromě této odpovědi se v průzkumu vyskytla ještě odpověď *kroje asi*, viz II. 12. V celém průzkumu spojují etnický stereotyp s oblékáním pouze tyto dvě odpovědi.)

Malou skupinu tohoto oddílu tvoří pět odpovědí, v nichž je pojem etnického stereotypu vztažen k jisté oblasti, regionu, místu. Nejprve uveďme odpovědi obecnější, v níž se žádná konkrétní lokalizace nevyskytuje: *obyvatelé stejného regionu, řeči a společenského postavení* (muž, 45-59 let, ZŠ), *obyvatelé stejného území nářečí a společenských zvyklostí* (žena, 60 a více let, SBM); následující odpovědi již do určité oblasti, do určitého místa směřují: *hanácké nářečí* (žena, 15-29 let, SBM), *jak mluví Ostraváci* (muž, 45-59 let, ÚS), *pražská hantýrka* (žena, 60 a více let, ÚS) Rozptyl zmíněných oblastí se může zdát pestrý, skutečnost však bude zřejmě šedivější: posledně zmíněné tři odpovědi zaznamenala táž tazatelka ve stejném místě, byť v rozsahu tří dnů. Zřejmě zde opět máme co do činění s „rodinnou radou“.

V deseti odpovědích se objevilo slovo *nářečí*. Nejprve uveďme odpověď, která by vlastně mohla být uvedena i v odstavci předchozím, neboť se v ní objevuje odkaz na jisté území: *nářečí některého území, například chodské nářečí* (žena, 30-44 let, VŠ). Následující čtyři téměř totožné odpovědi byly pořízeny touž tazatelkou ve stejném místě v rozmezí devíti dnů: *např. nářečí* (žena, 60 a více let, ÚS), *nářečí dle oblastí – krajů* (muž, 60 a více let, SBM), *nevím – možná nářečí* (muž, 45-59 let, SBM), *nářečí* (žena, 45-59 let, VŠ a žena, 30-44 let, SBM). Odpovědi *nářečí* (muž, 45-59 let, SBM) a *různá nářečí* (žena, 15-29 let, SBM) již byly zaznamenány jinými tazateli. Poslední dvě odpovědi zněly velmi podobně (pořízeny však opět různými tazateli): *skupina obyvatel se spol. zvyky, nářečím* (žena, 60 a více let, ÚS) a *něco na způsob nářečí, zvyky v určité skupině* (muž, 60 a více let, VŠ), v nichž je vyjádřena spojitost nářečí s dalšími aktivitami jisté skupiny.

V sedmi následujících odpovědích pozorujeme vysvětlení pojmu etnický stereotyp nějakým termínem jazykovědným. V některých odpovědích se objevují různá pojmenování nějaké neoficiální součásti jazyka, jež bývá zpravidla omezena na nějakou zájmovou, profesní

atp. skupinu uživatelů: *slengové* (v dotazníku byl zachycen zápis s *e*, nikoli náležitě s *a*, *slangové*) *jazyky* (muž, 45-59 let, SBM), *ustálená hantýrka* (žena, 15-29 let, SBM), dále se vyskytly odpovědi *ustálená rčení* (muž, 15-29 let, ZŠ) a *lidová rčení* (žena, 30-44 let, SBM), směřující do oblasti frazeologie. V odpovědi *povrchní klišé* (muž, 30-44 let, SBM) snad respondent naznačuje jisté negativní hodnocení pojmu etnický stereotyp. Asi nejobecnější odpověď zněla *běžný hovor* (žena, 60 a více let, SBM), z níž snad můžeme alespoň usuzovat, že etnický stereotyp je pro respondentku z nějakého důvodu spojen s jazykem mluveným, nikoli psaným. Odpověď obsahující patrně již zmíněnou stálost, neměnnost jazyka, dále snad „překlad“ výrazu *etnický* jako *národ* (pak by bylo možné uvažovat, že „překladem“ slova *stereotyp* je pro respondenta *jazyk*) zněla: *jazykové prostředky, které používá stále jeden národ* (muž, 15-29 let, ZŠ).

Zajímavou skupinu tvoří osm dotazníků, v nichž respondenti různě poukazují na zakonzervovanost jazyka, na jeho rezistenci vůči změnám. Např. v odpovědi *jazyk, který se nemění a je spojen s nějakou určitou skupinou* (muž, 15-29 let, ZŠ) můžeme předpokládat, že pro respondenta je etnický stereotyp totéž co nějaký jazykový útvar, nepodléhající změnám. Bohužel se z dotazníku nedočteme, jakou (*nějakou určitou*) skupinu měl respondent na mysli. Další odpověď zněla *neschopnost přejímat slova* (žena, 30-44 let, ÚS), patrně jde o eliptické vyjádření (nebo eliptické zachycení odpovědi), že jistá etnická skupina do svého jazyka z nějakého důvodu (pojmenovaného *neschopnost*) nezačleňuje nová slova. U dalších šesti odpovědí hned na úvod poznamenejme, že byly opět získány tímž tazatelem ve stejném místě v průběhu dvou dnů. Odpovědi z prvního dne zněly: *nepřejímání nových slov do určitého jazyka* (muž, 30-44 let, SBM) a *do svého jazyka nezavání* (zde se snad tazatel přepsal, náležitě by bylo *nezavádí*) *nové výrazy ani slova* (žena, 30-44 let, ÚS). U obou odpovědí zase bohužel nevíme, kdo je tím, kdo nová slova do svého jazyka nepřejímá, nezavádí. U druhé odpovědi by dále bylo zajímavé zjistit, jak (zda) respondentka chápe rozdíl mezi *výrazy* a *slovy*. Odpovědi z druhého dne zněly: *řeč se nemění, dbají na tradiční, původní slova* (žena, 60 a více let, ZŠ), *stejně výrazy a slovo, pokrok sem nepřišel* (muž, 60 a více let, SBM), *nepřijímání nových slov, řeč se nerozvíjí* (žena, 45-59 let, SBM) a *málo bohatý jazyk, málo slov, jazyk se nevyvíjí* (žena, 45-59 let, ÚS). Bohužel ani zde z žádné z odpovědí nezjistíme, či řeč se nemění, který jazyk je málo bohatý, k jaké lokalitě odkazuje příslovce *sem* atd. Zarážející je, že se v jedné z odpovědí i zde vyskytují v těsné blízkosti *výrazy* a *slova* (resp. *slovo*, je však sporné, zda respondentka ve skutečnosti neužila tohoto podstatného jména v množném čísle), jako tomu bylo v odpovědi z předchozího dne. Tato skutečnost možná prozrazuje nepříjemné zjištění, že ač byly odpovědi pořízeny ve dvou dnech, respondenti se

patrně mezi sebou znají a dotazník vyplňovali společně; takže sice máme k dispozici celkem šest odpovědí, ve skutečnosti však pouze názor jediný. K této skupině odpovědí připojme ještě tuto (zařaditelnou však též do II. 7): *národ zůstává stejný bez změn jazyka* (muž, 15-29 let, ZŠ), snad vyjadřující přímou závislost (ovšem bohužel nijak přesněji nedefinovaných) entit neměnnost/proměnlivost národa a ne/přítomnost jazykových změn.

Tři další odpovědi vyjadřují propojení pojmu etnický stereotyp s užíváním archaismů: *skupina lidí používající zastaralé výrazy* (muž, 45-59 let, SBM), *zastaralé výrazy?* (žena, 60 a více let, SBM), *používání starých výrazů* (žena, 60 a více let, SBM). Jako i u mnoha dalších odpovědí i zde můžeme jen litovat, že respondenti (tazatelé) nebyli konkrétnější a neuvedli např. nějaké příklady zastaralých (starých) výrazů, nspecifikovali, která skupiny lidí podle nich archaismů užívá apod.

II. 4 Romové, Cikáni...

V celkem 71 odpovědích (tedy v 7 % získaných odpovědí) nacházíme nějakou zmínku o romském etniku. Ve 23 odpovědích se vyskytuje buď pojmenování etnika *Cikáni* nebo adjektivum *cikánský*, ve 3 odpovědích je vedle sebe kladeno pojmenování *Rom* a *Cikán*, resp. adj. *romský* a *cikánský*, ve zbývajících 46 odpovědích nacházíme pojmenování *Romové* nebo adjektivum *romský*.

Nejstručnějšími odpověďmi byla pouhá pojmenování romského etnika, tedy *Romové* nebo *Cikáni* (14 odpovědí). Tento typ odpovědí byl někdy mírně rozšířen, např.: *romská skupina* (žena, 45-59 let, VŠ), *typ člověka – Rom*, (muž, 60 a více let, VŠ), *národnostní menšiny – cikáni* (muž, 15-29 let, SBM), *problematika Cikánů* (žena, 45-59 let, ZŠ), *řešení cikánské problematiky* (muž, 45-59 let, SBM), *romská otázka* (muž, 60 a více let, ÚS), *život Romů* (tato odpověď se vyskytla dvakrát, muž, 45-59 let, ÚS, muž, 45-59 let, VŠ), *názor na Romy* (muž, 45-59 let, SBM), *to je něco společného s Rómama* (žena, 30-44 let, ÚS) a *kultura Romů* (rovněž dvakrát, žena, 45-59 let, SBM, žena, 30-44 let, VŠ, jednou však bylo slovo *Romů* zaznamenáno s dlouhým *o*, *Rómů*; nelze však rozhodnout, podobně jako v odpovědi uvedené předtím, zda se jedná o zachycení respondentčiny výslovnosti či o úzus tazatelův).

V řadě odpovědí nacházíme jednoduché heterostereotypy, tedy vypočítávání různých vlastností či modelů chování, dle mínění respondentů charakteristických pro romské etnikum. Jsou jimi: *Romové zpívající* (muž, 30-44 let, ÚS), *Romové na úřadech* (muž, 30-44 let, ZŠ), *nepřizpůsobivost Romů* (muž, 15-29 let, ZŠ), např. *Romové moc nepracují* (žena, 15-29 let, ZŠ), např. *cygan, který vykrádá auta* (muž, 15-29 let, ÚS), *menšina – např. Cikáni neustále*

kradou (žena, 60 let a více, SBM), *opakování stále stejného chování, např. Cikánů – nechtějí se změnit* (žena, 45-59 let, VŠ). Co myslela respondentka (žena, 45-59 let, SBM) odpovědí *romské vymoženosti*, se můžeme pouze dohadovat. Snad měla na mysli možné zneužívání sociálních dávek Romů? Jedna z odpovědí dále zněla: *když slyším charakteristickou řeč Romů* (muž, 45-59 let, ÚS). O jaké řečové charakteristiky jde, se zase můžeme pouze dohadovat. Jde o charakteristiky na fonetické rovině, tj. např. kladení přízvuku na předposlední slabiku, krácení vokálů? Nebo se snad respondentovi vybaví nějaké konkrétní výrazy nebo témata rozhovoru? Jisté pouze je, že jde o jazykový projev mluvený a nikoli psaný, neboť respondent jej *slyší*.

Další odpovědi naznačují, že pod pojmem etnický stereotyp respondenti (stejně jako respondenti, jejichž odpovědi jsou zahrnuty do oddílu II. 9) rozumějí něco stejného, neměnného a tuto stejnost, neměnnost aplikují na romské etnikum: *pořád stejně dokola o Romech* (muž, SBM, 60 let a více), *něco stejného třeba u Romů* (žena, 60 let a více, SBM), *Romové – stejné chování* (muž, 15- 29 let, ZŠ), *Romové – stejně se chovající skupina* (muž, 60 a více let, SBM), *snad stále stejný Rom* (žena, 60 a více let, ZŠ), *např. že cikán zůstane cikánem, zachová se vždycky stejně* (muž, 60 let a více, SBM), *s ciganama je to stejné* (žena, 15-29 let, ZŠ), *cikánská shodnost* (muž, 30-44 let, SBM), *že se v cikánské otázce nic nemění* (muž, 60 let a více, SBM). Konečně sem ještě zařadíme odpověď „vžitý“ *názor na určitou etnickou skupinu, např. cikáni jsou horší lidi* (žena, 30-44 let, VŠ), v níž přídavné jméno *vžitý* vystihuje neměnnost, stále, takřkajíc odjakživa, trvajících platnost jistého názoru. Těžko říci, proč je tento výraz opatřen uvozovkami. Trvala na nich respondentka?

Ve třech odpovědích nacházíme obě pojmenování romského etnika, zmíněná v titulku tohoto oddílu. V odpovědi *např. romské etnikum, ale správně cikánští občané, kteří se nechtějí přizpůsobit a dělají vše stále stejně dokola to samé* (žena, 30-44 let, SBM) pozorujeme nejprve korekci *romské etnikum* → *cikánští občané*, dále vyjádření respondentčiny nespokojenosti s touto skupinou obyvatel pro její stále trvajících nepřizpůsobivost většinové společnosti. Další odpovědi z této skupiny jsou již velmi stručné: *jinak Cikán – Rom* (muž, 15-29 let, ZŠ) a *špinavý Rom (Cikán)* (žena, 45-59 let, VŠ).

V devíti odpovědích se do sousedství romského etnika dostává ještě nějaká další skupina (zde tedy dochází k prolínání tohoto oddílu s oddílem II. 6). Třikrát se objevují Židé: *shodné projevy u určité skupiny lidí (Židů, Romů)* (žena, 60 a více let, ÚS), *romy nebo židy* (žena, 45-59 let, ÚS), *předsudek vůči národu, např. Židům, Romům* (žena, 60 a více let, ZŠ), dvakrát černoši: *zvyky a obyčeje, shody pro určitou rasu obyvatel, černoši, Romové apod.* (žena, 30-44 let, ÚS), *snad Rom – černoš* (muž, 15-29 let, ZŠ). V odpovědi (zmněné dále

v II. 6) se romské etnikum dostává do sousedství několika dalších skupin lidí, přičemž Romům je zde, jako již v některých výše uvedených odpovědích, prisouzen kategoriálně vázaný predikát *kradou: posuzování všech podle předpokládaných vlastností, např. Moraváci jsou veselí, Cikáni kradou, Slováci jsou pobožní, Pražáci jsou vypočítaví* (žena, 45-59 let, ÚS).

Následující odpovědi se nějakým způsobem snaží postihnout vztah Romů a většinového obyvatelstva: *Romové s cizinci se liší od nás většiny* (žena, 15-29 let, ZŠ). Respondentka se pomocí osobního zájmena *nás* jednoznačně přiřazuje k většině, pro pojmenování nečlenů většiny jí postačila označení *Romové a cizinci*. Vedle sebe tak uvedla pojmenování různého stupně vyjádření etnicity jiné než vlastní. V další odpovědi se vyskytuje dělení na *Bílé a Cikány: určité zvyky určitých skupin, Bílí pracují, cikáni nepracují* (muž, 45-59 let, ZŠ). Dělení na *Romy a Neromy*, tedy dělení obdobné jako u posledně uvedené odpovědi, nacházíme u dvou respondentů: *dělení na Romy a „Neromy“* (žena, 60 a více let, ÚS); *stále rozlišování občanů např. na Romy a „Neromy“ místo hodnocení lidí podle jejich jednání* (muž, 45-59 let, VŠ). V právě citované odpovědi vidíme snahu respondenta prolomit zažitě stereotypní chápání, navrhuje odstranit dělení lidí podle (ne)příslušnosti k jistému etniku. Jen ještě poznamenejme, že uvozovky u slova *Neromy* jsou velmi pravděpodobně dodány tazatelem. Vztah většiny a romské menšiny naznačují patrně také dvě následující odpovědi: *Romové vs. společnost* (muž, 15-29 let, ÚS) a *chování se k romské menšině před a po revoluci* (muž, 45-59 let, SBM). Posledně uvedená odpověď zřejmě vyjadřuje mínění respondenta, že chování většinové společnosti k Romům se po roce 1989 změnilo. Jakým směrem se tato změna ubírá, se bohužel z dotazníku nedozvíme.

Pět odpovědí nějakým způsobem zmiňují zvyky jisté etnické skupiny, přesněji Romů: *že většina lidí, kteří jsou ze stejného etnika (třeba romové) mají stejné zvyky* (žena, 45-59 let, SBM); *zažitě stereotypy (zvyky) např. romského etnika* (muž, 45-59 let, ÚS); *romský zvyky* (žena, 15-29 let, ÚS), *způsob života, zvyky různých etnických skupin, např. Romů* (muž, 30-44 let, SBM), *zvyk určité národnostní skupiny (cikánů)* (žena, 60 a více let, ÚS).

V jedné odpovědi je pojem stereotyp ztotožněn s pojmem předsudek: *např. předsudky vůči Romům* (žena, 60 a více let, ZŠ) a v jedné s pojmenováním národní nesnášenlivost: *národnostní otázka – národnostní nesnášenlivost vůči Romům* (žena, 60 a více let, ÚS)

Na odlišnou barvu pleti romského etnika naráží odpověď *že tu máme moc přismahlých kamarádů* (muž, 60 a více let, ZŠ), z níž je patrná nezdvořilost (adjektivum *přismahlých*) a ironie (substantivum *kamarádů*) namířená proti zmíněnému etniku.

Ojedinělé odpovědi zněly: *nadvláda Cigánů* (muž, 60 a více let, ZŠ) a *cigánská vesnice* (muž, 15-29 let, ZŠ).

Znovu zopakujme, že do odpovědí se patrně výrazně promítla osobnost tazatelů. Na nich velmi pravděpodobně také bylo, zda napíší na začátku slov *Rom(ové)*, *Cikán(i)* velké či malé počáteční písmeno a zda v etnonymu *Rom* zaznamenávají samohláskovou délku. V citovaných odpovědích byla ponechána počáteční písmena tak, jak byla zachycena v dotaznících. Také v případech zaznamenávání zkoumaného etnonyma v podobě s *g*, *Cigáni*, lze jen těžko rozhodnout, zda tazatelé důsledně zachycovali výslovnost respondentů, či zda jde o jejich způsob psaní tohoto výrazu; v případě psaní s *y*, *cygan*, se možná jedná o pokus zachytit nářeční výslovnost.

II. 5 Stejná rasa, nějaká rasová jednotvárnost...

Ve 32 odpovědích (3,2 % z celkového počtu získaných odpovědí) se vyskytlo podstatné jméno *rasa (rasy)*, přídavné jméno *rasový* či příslovce *rasově*. Tyto odpovědi můžeme ještě velmi zhruba rozdělit do dvou skupin. V první skupině jsou odpovědi, v níž je ve spojitosti s rasou zmíněn moment stálosti, stejnosti, neměnnosti, v druhé skupině pak odpovědi jiné.

V první skupině nacházíme: *stejná r.* (dvakrát, jednou s doplněním: *národ*), *jedna r.* (dvakrát, jednou s doplněním *skupina*), *opakující se r.* (dvakrát, z toho jednou s vloženým *stále*), *nerozlišující názor na rasu*, *podobnost ras*, *něco rasově opakující*, *rasově stejný* (dvakrát, z toho jednou s vloženým *stále*) a konečně věty či souvětí: *Všichni jsou stejné rasy*; *Lidé se nemění v jiné rasy*; *Každá rasa má své ustálené, stále se opakující zvyky*. Do téže skupiny patří také následující odpovědi s adjektivem *rasová*: *r. rovnováha*, *r. otázka pořád dokola*, *r. otázka stále stejná*, *r. pohoda*, *nějaká r. jednotvárnost* (dvakrát), *r. stejnorodost*, *něco jako rasová stálost*.

I zde se setkáváme se skutečností již vícekrát zmíněnou, totiž s pravděpodobným kolektivním vyplňováním dotazníku, odpovědi *r. otázka pořád dokola* (muž, 15-29 let, ÚS), *r. pohoda* (muž, 30-44 let, SBM), *r. otázka stále stejná* (muž, 60 a více let, ZŠ), *r. rovnováha* (žena, 30-44 let, VŠ) byly poríženy stejnou tazatelkou ve stejném místě a dni. Na první pohled originální odpověď *rasová pohoda* náleží do skupiny těch odpovědí, které byly získány při kolektivním vyplňování dotazníku. Je tedy asi zbytečné zamýšlet se nad tím, co mohl mít respondent *rasovou pohodu* na mysli. Zřejmě jen chtěl do dotazníku napsat něco alespoň trochu jiného než ostatní. Jedna z odpovědí je „překladem“ obou výrazů zkoumaného sousloví: *etnika (rasy) stereotyp (opakování)* (žena, 30-44 let, SBM).

V druhé skupině jsou odpovědi značně různé. Nacházíme odpovědi velmi vyhraněné: *Nepřipustíme soužití s jinou rasou* (muž, 30-44 let, VŠ!), *neprizpůsobivost jiné rasy nám* (muž, 15-29 let, SBM), *čistá rasa* (muž, 15-29 let, ZŠ). V odpovědi *jedna skupina (rasa) lidí, ve kterých se neobjevy jiná etnická skupina* (žena, 45-59 let, ÚS) je zřejmě naznačeno respondentčino synonymní chápání výrazů *rasa* a *etnická skupina*, s nímž se setkáváme patrně také ve stručné odpovědi *etnika – rasa* (muž, 30-44 let, ZŠ). V odpovědi *zastoupení národa jednou rasou* (žena, 45-59 let, SBM) je situace zřejmě obdobná, jen jsou v ní synonymně chápány výrazy *národ* a *rasa*. Odpověď značně nejistá je *Něco s určitou rasou lidí. Neví přesně.* (muž, 30-44 let, SBM). Ve dvou odpovědích se objevuje více než jedna rasa, respondenti naznačují existenci více ras: *různé rasy černé, žluté atd.* (muž, 30-44 let, SBM), *rasové skupiny* (žena, 45-59 let, SBM). Dále se vyskytly odpovědi *specifikum pro určitou rasu* (muž, 30-44 let, ÚS), *rasa, národ a původ* (žena, 15-29 let, SBM) a *rasový podnět* (muž, 30-44 let, ZŠ), u nichž ve všech případech můžeme jen litovat, že respondenti nebyli konkrétnější, že neuvedli nějaké příklady, jimiž by své odpovědi doložili.

Na závěr uvedme poměrně obsírnou odpověď *jedinec patřící k etniku vyznačujícím se společným rasovým a nár. původem a reagující na něco v pravidelném pořadí* (muž, 15-29 let, ÚS). Tato odpověď se v kontextu dalších odpovědí uvedených v tomto oddíle může jevit jako poměrně obsáhlá a originální. Pozoruhodné je např. ztotožňování (etnického) stereotypu s jedincem. (Je však možné, že se tazatel přepsal a na začátku mělo být podstatné jméno v pl. *jedinci*.) Pozorujeme dále, že respondent možná nechápe synonymně výrazy *etnikum* a *národ*, dle něho jde o *jedince patřícího k etniku (...) s nár. původem. Pravidelné pořadí*, zaznamenané v závěru odpovědi snad odkazuje k nějakým obřadům (rituálům), které dle respondentova názoru jedinec provádí. Všechny tyto domněnky je však třeba brát s rezervou, protože tato odpověď je opět příkladem odpovědi skupinové či rodinné. Velmi podobné odpovědi zaznamenané stejným tazatelem týž den a na stejném místě zněly: *jedinec vyznačující se společným rasovým a národnostním původem a nábož. a kulturními zvyklostmi, reaguje na něco v pravidelném pořadí* (u obou odpovědí byl respondentem muž, 15-29 let, ÚS, jedná se však o dva různé respondenty, což lze vyčíst z údaje o jejich zaměstnání) a *zvláštní jedinec, který patří k určité národní nebo náboženské skupině* (žena, 60 a více let, ZŠ).

II. 6 Běloch, muslimové...

Ve 14 odpovědích na uvedenou otázku nacházíme pojmenování konkrétního národa, etnika, etnického společenství, rasy či náboženské skupiny.

Někdy je odpověď velmi stručná, je jí vlastně jen samotné pojmenování nějaké skupiny/skupin. Sem patří odpověď *muslimové* (muž, 45-59 let, SBM), která jako jediná z odpovědí v této kapitole užívá pojmenování určité náboženské skupiny. Další odpovědi, v nichž se objevují již skupiny vymezené etnicky, znějí: *např. černoši, Číňané ap.* (muž, 30-44 let, ÚS), dále *např. Hanáci* (žena, 60 a více let, SBM) a *aborižinové v Austrálii* (žena, 45-59 let, SBM). V jednom případě – a to při pojmenování rasy - bylo užito jednotného čísla: *běloch* (muž, 45-59 let, ÚS).

Další respondenti v této skupině své odpovědi různým způsobem rozvedli. Nejprve se věnujme těm, v nichž se objevila jen jedna (jiná) skupina obyvatel. K nim patří: *Ukrajince, už jsem si na ně zvykla, jsou tady dlouho* (žena, 30-44 let, SBM); *příslušníci stejné oblasti, např. Chodové* (muž, 15-29 let, ZŠ); *např. valašský folklor* (muž, 15-29 let, ZŠ), *etnikum – skupina lidí černoši stereotyp – dělání stejných věcí* (muž, 15-29 let, ZŠ). Nacházíme též odpověď, v níž se ukazuje, že součástí etnického stereotypu může být také jistý zvukový (přitom nikoli jazykový) vjem, totiž hudba: *když slyším pannovu flétnu, vybavím si peruanské indiány* (muž, 45-59 let, VŠ) K této odpovědi jen poznamenejme, že ono malé počáteční písmeno, dále –*nn-* ve slově *pannově* a rovněž –*a-* ve slově *peruanské* do respondentovy odpovědi vepsala tazatelka.

Nyní následují odpovědi, v nichž se objevilo (jiných) skupin více. Jedna z odpovědí (zařaditelná i do II. 2) zněla: *zvyky nějakých skupin lidí, židovské obřady, černošské rituály* (muž, 15-29 let, ZŠ). Zřejmě nejvyhrocenější odpověď v této skupině, volající snad dokonce po čistotě bílé rasy, čistotě českého etnika zněla: *jsme stále stejní, nemícháme se s černochoy nebo s jinými lidmi různé pleti* (muž, 30-44 let, SBM). Jedna respondentka ve své odpovědi (již výše zmíněné) uvedla hned několik příkladů jednoduchých heterostereotypů: *posuzování všech podle předpokládaných vlastností, např. Moraváci jsou veselí, Cikáni kradou, Slováci jsou pobožní, Pražáci jsou vypočítaví* (žena, 45-59 let, ÚS). V další odpovědi je využito Evropy, resp. evropských zemí, pro negativní vymezení oblastí, kterých se etnických stereotyp týká: *jedná se o neevropské země, v nichž se téměř nemění zákony* (muž, 45-59 let, ÚS).

Dvě odpovědi směřovaly takříkajíc do vlastních řad: stereotyp nějaké skupiny obyvatel (Čechů) (žena, 60 a více let, VŠ) - v této odpovědi je patrně možná dvojí

interpretace, může jít o a) stereotyp vytvářený Čechy nebo b) o stereotyp o Čechách něco vypovídající, vytvářený však zřejmě někým jiným, nějakou jinou skupinou obyvatel -; stereotyp určitého národa, např. my máme jiný než třeba Číňani (žena, 15-29 let, ZŠ).

Viděli jsme, že seznam užitých pojmenování je velmi pestrý. Někteří respondenti ve svých odpovědích uváděli skupiny doslova exotické, jiní uvedli skupinu obyvatel takřkajíc „tuzemskou“, „domácí“, tedy žijící na území ČR. Rozmanité je též vymezení skupin (regionálně, nábožensky, podle barvy pleti) a počty lidí, které je možno do jednotlivých skupin zahrnout. Opakovaně se vyskytly skupiny Číňané a černoši.

II. 7 Smýšlení národa, zakotvené chování národnostní skupiny, národní ucelenost...

V celkem 128 odpovědích, které tvoří téměř 13 % všech získaných odpovědí, nacházíme některý z následujících výrazů: *národ*, *národní*, *národnost*, *národnostní*. V tomto oddíle bude z tohoto počtu věnována pozornost jen 89, totiž těm, které nebyly zařazeny do některého z oddílů jiných.

Podstatné jméno *národ* se někdy stává samo o sobě odpovědí (žena, 60 a více let, SBM), jindy je doplněno stručným přívlastkem shodným: *jeden n.* (muž, 15-29 let, ZŠ), *monokulturní n.* (muž, 30-44 let, ÚS), týž tazatelem ve stejném místě a dni byla dvakrát zaznamenána odpověď *stejný n.* (muž, 45-59 let, SBM, žena, 60 a více let, VŠ) a jednou *stejně etnikum* (žena, 60 a více let, SBM), jedná se tedy velmi pravděpodobně o členy téže rodiny nebo skupinu lidí, vyplňujících dotazník společně. Jindy se podstatné jméno *národ* samo stává přívlastkem neshodným: *jednotnost národa* (žena, 45-59 let, SBM), *smýšlení národa* (muž, 60 a více let, ÚS), *kultura určitého národa* (muž, 45-59 let, SBM), *předpokaté posuzování (jiného) národa* (muž, 45-59 let, SBM), *charakteristický znak určitého národa* (žena, 60 a více let, ÚS), *neochota národa změnit zvyky* (muž, 60 a více let, VŠ; tato i následující odpověď by mohla být zařazena též do oddílu II. 2), *neměnné zvyky a způsob života určité skupiny lidí nebo celého národa* (muž, 60 a více let, VŠ), *každodenní život jednoho národa* (žena, 30-44 let, ÚS), *určitá vlastnost nějakého národa* (žena, 60 a více let, SBM), *podobné chování národa* (žena, 15-29 let, ÚS), *chování skupiny lidí jednoho národa* (žena, 30-44 let, SBM), *snad jednotvárnost národa?* (žena, 30-44 let, ÚS). Dále se vyskytly odpovědi *předsudky, se kterými vnímáme určitý národ* (žena, 15-29 let, ÚS), *názor na údajné vlastnosti národa* (žena, 60 a více let, VŠ), *něco charakteristické pro národ* (žena, 60 a více let, SBM). Do souvislosti s náboženstvím se snaží etnický stereotyp uvést odpověď *obyvatele z území jedna víra – jeden národ* (žena, 30-44 let, ÚS). Jedna z odpovědí, ojediněle zasahující

do oblasti práva, zněla *národ, kde se nemění zákony* (žena, 60 a více let, SBM). Zkoumané podstatné jméno *národ* se ještě vyskytlo v několika rozvinutějších odpovědích: *stále stejné jednání lidí stejného národa* (muž, 45-59 let, ÚS) – v této odpovědi, zařaditelné i do oddílu II. 9, je stejnost vyjádřena hned dvakrát, jednou navíc umocněna adverbium *stále*; další odpověď zněla: *typické stálé chování nebo povahové rysy nějakého národa* (žena, 45-59 let, VŠ), snad se snažící postihnout povahu národa, u odpovědi *opakuující se prvky něčeho u jednoho národa* (žena, 15-29 let, ÚS) můžeme litovat, že respondentka nějak blíže nespecifikovala ono zmíněné *něco*; konečně se objevila odpověď *setrvačné chování nějakého národa* (žena, 30-44 let, ZŠ). Ve stejném místě a stejným tazatelem, byť v rozsahu tří dnů, byly zaznamenány dvě dosti podobné odpovědi: *něco, co se často opakuje a týká se jen určitého národa nebo skupiny* (žena, 30-44 let, SBM) a *opakování situací, výrazů, konání téže skupiny* (žena, 45-59 let, ÚS, obě odpovědi jsou zařaditelné i do II. 10). Odpověď *etnikum – skupina, národ stereotyp – opakování stálé „vrozené“ zvyky národa?* (muž, 15-29 let, ZŠ) naznačuje myšlenkový postup respondenta při utváření odpovědi: nejprve vysvětlil jednotlivé výrazy ze zkoumaného sousloví, dále se pak pokusil ono sousloví vysvětlit jako celek; umístění uvozovek a otazníku však naznačuje jeho nejistotu (o umístění interpunkčních znamének tazatelem viz příp. I. 2).

Rovněž podstatné jméno *národnost* se ve dvou případech stalo samo o sobě odpovědí (žena, 15-29 let, ÚS; žena, 15-29 let, ZŠ), jednou bylo doplněno přívlastkem *stejná* (žena, 60 a více let, ZŠ), dále se vyskytly odpovědi *člověk cizí národnosti* (žena, 60 let a více, SBM); *týkající se národnosti* (žena, 45-59 let, ÚS), *představa o vlastnostech určitého etnika (národnosti)* (muž, 45-59 let, SBM). Dále čteme odpovědi *více národností ve státě* (žena, 15-29 let, SBM), u této odpovědi můžeme litovat, že ji respondentka nějak nerozvedla. Je podle ní etnický stereotyp skutečně totéž co mnohonárodnostní stát? Pozoruhodná je odpověď *nastal by, pokud by se v naší společnosti přestaly objevovat různé skupiny jiných národností, zájmových skupin* (muž, 30-44 let, SBM). Etnický stereotyp je tedy tomto případě zřejmě totéž jako přítomnost pouze jediné národnosti ve společnosti. V odpovědi *národnostní stereotyp lidé jedné národnosti* (žena, 45-59 let, SBM) se vyskytuje nejprve nahrazení přídavného jména *etnický* výrazem *národnostní*, dále pak zřejmě vysvětlení zkoumaného sousloví pomocí označení *lidé jedné národnosti*; konečně *strnulý, stejný pohled na národnost* (muž, 60 a více let, SBM).

Polarizaci *oni/my* obsahuje odpověď *jiná národnost se nám nedovedla přizpůsobit* (žena, 15-29 let, ZŠ). Odpověď *národnosti se nebudou rozlišovat* (muž, 60 a více let, SBM) je patrně jakýmsi idealizovaným respondentovým výhledem do budoucna nebo se jedná o jeho

zhuštěné vyjádření, že v jistých, bohužel nijak nespecifikovaných, situacích není žádoucí hodnotit lidi podle jejich národnosti. Poměrně rozvinutá odpověď zněla *prvky kultury jednotl. národností, které se často opakují* (žena, 60 a více let, ÚS). Dále se objevily odpovědi *etnický – národnost stereotyp – všednost* (žena, 60 a více let, SBM) a *etnikum – lidé, národ, stereotyp – stále se opakující dění, beze změn* (žena, 30-44 let, VŠ), ve které respondentky provedly „překlad“ cizích výrazů do češtiny a odpověď *společnost s občany stejné nár.* (žena, 30-44 let, SBM).

Celkem sedmkrát se vyskytla odpověď *národní tradice*, z toho jednou s „upřesněním“ *národní stereotyp (!) (nejspíše tradice)* (muž, 30-44 let, SBM). Přídavné jméno *národní* se dále vyskytlo v odpovědích *stereotyp etnika vybaví se jí „národní stereotyp“* (žena, 60 a více let, ÚS), v této odpovědi zároveň pozorujeme patrně tazatelovu snahu reprodukovat, shrnout respondentčinu odpověď; další odpovědi obsahující toto adjektivum zněly *n. styl* (muž, 15-29 let, ZŠ), *n. stereotyp* (muž, 30-44 let, VŠ), *n. ucelenost* (muž, 30-44 let, VŠ), *n. pravidelnost* (muž, 60 a více let, SBM), *n. obvyklost* (žena, 30-44 let, VŠ), *n. jednotvárnost* (muž, 15-29 let, SBM), *nějaká n. podobnost* (žena, 30-44 let, SBM), *n. menšiny* (žena, 45-59 let, ÚS); *n. stejnost, identita* (muž, 30-44 let, SBM); konečně v odpovědi se objevilo přídavné jméno *kmenová*: *kmenová, národní shodnost* (žena, 45-59 let). Užití přídavného jména *kmenový* je v rámci celého dotazníkového průzkumu záležitostí dosti výjimečnou, objevilo se pouze dvakrát, totiž v odpovědi právě zmiňované a ještě v odpovědi *národní kmenové zvyky*, zmíněné výše.

Přídavné jméno *národnostní* se vyskytlo v odpovědích: *n. tradice* (žena, 45-59 let, ÚS), *zakotvené chování n. skupiny* (muž, 30-44 let, ÚS), *tradiční posuzování n. skupiny* (muž, 60 a více let, SBM), *posuzování n. menšin podle určitého měřítka* (muž, 30-44 let, ÚS), *způsob jímž se posuzují n. menšiny* (muž, 30-44 let, SBM), *n. předsudky* (žena, 30-44 let, SBM), *n. stálost* (muž, 15-29 let, ÚS), *určitou skupinu lidí n.* (žena, 30-44 let, ZŠ), *n. způsob života* (muž, 60 a více let, ÚS), *neměnný způsob života n. menšiny* (žena, 30-44 let, ÚS), *stále se opakující zvyk národnostní menšiny* (muž, 60 a více let, ÚS), *národnostní stále opakující se zvyklosti* (muž, 30-44 let, SBM); posledně jmenované odpovědi jsou zařaditelné i do oddílu II. 2. U odpovědi *společnost, která je složená z určité n. skupiny* (žena, 45-59 let, VŠ) se můžeme dohadovat, jak by respondentka odpověděla na otázku, zda se něco může skládat pouze z jedné části. V odpovědi *tipují národnostní skupiny* (žena, 15-29 let, ZŠ) je zarážející plurál slovesa. Tazatel patrně prozradil, že nad odpovědí se zamýšlelo více respondentů. Týmž tazatelem ve stejném místě, ovšem v rozmezí tří dnů byly zaznamenány odpovědi *n. stejnost* (muž, 15-29 let, ZŠ) a *n. stejnost – jednotnost* (muž, 45-59 let, VŠ). Ve spojitosti

s přídavným jménem *národnostní* se v jednom případě setkáváme s výrazem *stereotyp* ve významu *něco nudného, všedního: národnostní nuda* (žena, 15-29 let, VŠ). V odpovědi *posuzují n. skupiny* (muž, 15-29 let, ZŠ) se opět setkáváme s jevem zmíněným již výše, totiž s překvapujícím plurálem slovesa. V jednom případě se setkáváme s adjektivem *národnostně: n. stejné* (žena, 45-59 let, VŠ). Jako u mnoha jiných odpovědí zde můžeme litovat, že odpověď je tak stručná. Nedožíváme se, kdo nebo co je *národnostně stejné*. Nejpropracovanější odpovědí, obsahující zkoumané přídavné jméno, byla tato: *přisouzení povahových vlastností lidem podle toho, do které vrstvy nebo n. skupiny patří* (muž, 30-44 let, VŠ).

Dále zmiňme odpověď *národ. typ* (žena, 60 a více let, VŠ), kde je první slovo natolik (tazatelem?) zkráceno, že nelze říci, zda odpověď zněla *národní* či *národnostní typ*. Obdobně nelze rozhodnout o původní podobě přídavného jména v odpovědích *stále stejné nár. menšiny* (muž, 60 a více let, SBM), *něco, co se u národ. menšiny stále opakuje* (žena, 30-44 let, ÚS) a *neměnicí se národn. projevy* (muž, 45-59 let). Obě zkoumaná přídavná jména se objevila v odpovědi *asi nějakou národní či národnostní shodu či jednotu* (muž, 45-59 let, VŠ).

II. 8 Etnická skupina, stále o jednom etniku

Věnujme nyní pozornost 38 odpovědím (tj. 3,8 % všech odpovědí), v nichž se vyskytly výrazy *etnikum, etnický, etnický*. Trojice odpovědí *žijí tam lidé ze stejného etnika* (žena, 15-29 let, ÚS), *asi že je většina ze stejné etnické skupiny* (muž, 30-44 let, SBM) a *asi že jsou všichni stejní (etnický)* (muž, 60 a více let, VŠ) byla pořízena týměž tazatelem ve stejném místě v rozmezí pěti dní. Zvláště druhá a třetí odpověď jsou si nápadně podobné svým začátkem (*asi že*). Velmi pravděpodobně se zde jedná o kolektivní vyplňování dotazníku, tazatel výrazem *asi* zachytil nejistotu, váhání respondentů. Zda tohoto výrazu opravdu užíli oba respondenti v úvodu své odpovědi, zda se takto nápadně projevilo jejich vzájemné ovlivňování, se můžeme opět pouze dohadovat.

V odpověď *stále stejné nazírání na lidi jiného etnika* (žena, 30-44 let, SBM) respondentka implicitně vyjadřuje svou příslušnost k vlastní etnické skupině, vůči níž nebyvají (pochopitelně z pohledu právě oněch příslušníků etnické skupiny vlastní, většinové) etnické stereotypy uplatňovány. V odpovědích *opakující se prvky kultury u jednotlivého etnika* (žena, 15-29 let, ÚS) a *opakující se činnost etnické skupiny* (žena, 60 a více let, ÚS) můžeme opět jen litovat, že respondenty nebyly konkrétnější a nevysvětlily blíže, o prvky jaké kultury a o jakou činnost, by bylo možné uvažovat.

Nejstručnější odpovědi v této skupině zněly *etnická jednotvárnost* (žena, 45-59 let, ÚS), *etnická skupina* (žena, 30-44 let, VŠ), *stálá etnika* (muž, 60 a více let, SBM), *stále o jednom etniku* (žena, 60 a více let, VŠ), zde se můžeme ptát, zda měla respondentka na mysli nějaké konkrétní etnikum; *používá se v etnické skupině* (muž, 15-29 let, ZŠ). Dvě posledně jmenované odpovědi byly zaznamenány stejným tazatelem na stejném místě v rozmezí dvou dnů.

Poněkud obšírnější odpovědi pak zněly *neměnné char. znaky etnika* (žena, 45-59 let, ÚS), *způsob života jednotlivých etnik* (žena, 45-59 let, ÚS), zavedené představy o etniku (žena, 15-29 let, ZŠ), *zjednodušený, zobecněný názor určité etnikum* (zde byla zjevně nedopatřením opomenuta předložka *na*; muž, 30-44 let, ÚS). V rozmezí sedmi dnů, ovšem touž tazatelkou ve stejném místě, byly zaznamenány odpovědi lišící se pouze v detailech: *předsudky vůči jiným etnikům* (muž, 60 a více let, SBM) a *předsudky vůči určitému etniku* (žena, 60 a více let, ZŠ).

Snad za definici kruhem můžeme považovat odpovědi *stereotyp v rámci určitého etnika* (žena, 15-29 let, ÚS) a *stereotyp určitého etnika, skupiny lidí* (muž, 45-59 let, VŠ). Druhá z právě uvedených odpovědí byla zaznamenána týž tazatelem ve stejném místě a dni jako odpovědi následující: *vžitý způsob života pro určitou skupinu* (žena, 45-59 let, ÚS) a *etnická skupina lidí, která si žije po svém* (žena, 30-44 let, SBM).

Následují odpovědi rozsáhlejší, často svědčící o tom, že je respondenti jistou dobu promýšleli: *je to něco, čím etnikum stále argumentuje, bez ohledu na současnost* (žena, 45-59 let, SBM); *vlastnosti či postoje, zakořeněné v podvědomí určité etnické skupiny* (žena, 30-44 let, ZŠ); *stejně prvky kultury u konkrétní etnické skupiny* (muž, 15-29 let, SBM); *když někdo vyznává etnickou kulturu a žije podle ní* (žena, 15-29 let, ZŠ).

Svérázným komentářem byla uvedena odpověď *Divné spojení! etnikum = společenství; stereotyp – stále stejný* (muž, 60 a více let, ÚS). Nezvyklé připadá spojení etnický stereotyp také následujícím dvěma respondentům: *stereotyp znamená nuda, ale etnický mi nic neříká* (žena, 15-29 let, SBM), *co je etnikum vím, co stereotyp také, ale co si představit pod tímto pojmem, nevím* (muž, 45-59 let, ÚS).

Odpověď *různá etnika se urč. způsobem „nevyvíjí – nemodernizují“*, *zažitý způsob života* (žena, 30-44 let, ÚS) hned několika různými výrazy vysvětluje pojem stereotyp jako něco neměnného. Pozoruhodné je zde i užití uvozovek, bohužel opět nevíme, zda bylo jejich umístění nějak respondentkou vyžadováno. Odpověď *Etnické národy se nemění* (muž, 45-59 let, VŠ) mimo jiné ukazuje, že respondent nechápe výrazy *etnikum* a *národ* jako synonyma a bylo by zajímavé se jej zeptat, jaký je mezi nimi podle jeho názoru rozdíl. Dva významy

pojmu *etnický stereotyp* přiřadila respondentka ve své odpovědi 1. *něco, co by mělo být určitýmu etniku vlastní* 2. *předsudek* (žena, 15-29 let, ÚS).

Dále uvedme odpovědi, ve kterých se kromě zkoumaného výrazu objevilo též slovo *chování (jednání): zažité chování určité skupiny lidí (etnika)* (žena, 15-29 let, ÚS), *vžité chování (jednání) určitého etnika* (muž, 30-44 let, ÚS), *obvyklé jednání určitého etnika* (muž, 60 a více let, SBM), *vžité chování a jednání určitého etnika* (muž, 60 a více let, SBM).

Odpovědi značně překvapivou je *uzavírání manželství jednoho etnika* (muž, 30-44 let, SBM), kterou snad respondent naznačuje, že v naší společnosti je podle něj běžné, že mezi sebou uzavírají manželství příslušníci téhož etnika. V této souvislosti zmiňme ještě jinou odpověď, zmíněnou i dále, totiž *smíšené manželství* (muž, 15-29 let, SBM). Pouze v těchto dvou odpovědích se (v rámci celého dotazníkového průzkumu) objevilo podstatné jméno *manželství*, respondenti jej však s etnickým stereotypem propojují značně odlišně. Zatímco první uvažuje o svazcích, ve kterém oba partneři náleží ke stejnému etniku, druhý má patrně na mysli manželství, v nichž je každý z partnerů příslušníkem etnika jiného.

Na úplný závěr tohoto oddílu uvedme odpověď, v níž patrně došlo k záměně slov *etický – etnický: stálá činnost v souladu s etikou (mravností)* (žena, 30-44 let, VŠ).

II. 9 Něco stejného, schopnost chovat se stále stejně...

V celkem 102 odpovědích (tj. 10 % všech získaných odpovědí) se vyskytl některý z výrazů *stejný, stejnost, stejně*, v 7 odpovědích, zařazených také do tohoto oddílu, se vyskytlo spojení *to samé*. 60 odpovědí z tohoto počtu již bylo zmíněno v některém jiném oddíle, těm zde již pozornost věnována nebude. Předmětem zájmu nyní bude zbývajících 42 odpovědí z výše uvedeného celkového počtu.

Nejprve věnujme pozornost odpovědím v této skupině nejstručnějším, nejobecnějším, často vyjadřujícím různou míru nejistoty. U 25 respondentů se vyskytla odpověď *něco stejného* (příp. *něco stejné*) s možnými doplněními *něco stále/pořád stejného, něco stále stejného etnického*. Zmíněná nejistota byla vyjádřena např. otazníkem, uvozovací částicí *asi*, doplňujícím komentářem *nevím přesně*. Dvakrát se vyskytla odpověď (*pořád*) *jedno a to samé* a odpověď *pořád stejný*. Odpověď *státní něco stejného* pravděpodobně vyjadřuje názor respondentky, že *etnický* je totéž co *státní*; nejrozvinutější odpověď v této skupině pak zněla *něco stejného či podobného z hlediska etnika*.

Složení respondentů v této skupině bylo následující. Celkový počet mužů: 19, z toho 5 ve věku 15-29 let, 5 ve věku 30-44 let, 4 ve věku 45-59 let a 5 ve věku 60 a více let,

z hlediska vzdělání: 8 se základní vzděláním, 8 se středním vzděláním bez maturity, 2 s úplným středním vzděláním a 1 s vysokoškolským vzděláním. Celkový počet žen: 6, z toho 1 ve věku 15-29 let, 1 ve věku 30-44 let a 4 ve věku 45-59 let, z hlediska vzdělání: 4 se středním vzděláním bez maturity a 2 s úplným středním vzděláním.

Značnou nejistotu respondenta vyjadřuje také odpověď: *etnický nevím, stereotyp – pořád stejně* (muž, 15-29 let, ZŠ).

O něco konkrétnější, ovšem stále dosti stručné, byly odpovědi vyjadřující, že etnický stereotyp je totéž co stejné jednání, stejné chování, dělání něčeho stejného, přičemž tyto velmi obecně pojmenované aktivity nejsou nikomu/ničemu přiřazeny: *dělání stále stejné věci* (žena, 60 a víc let, SBM), *stejně chování* (dvakrát: žena, 45-59 let, SBM, žena, 15-29 let, ZŠ), *etnikum je menšina, stereotyp – stejná práce, chování* (žena, 30-44 let, SBM), *stejný projev* (žena, 60 a více let, SBM), *stále stejné jednání v určitých situacích* (muž, 60 a více let, SBM), *schopnost chovat se stále stejně* (muž, 15-29 let, ZŠ) – výrazem *schopnost* snad respondent naznačuje jisté pozitivní konotace, spojené s termínem etnický stereotyp. Naopak přiřazení stejného chování k jisté skupině vyjadřují odpovědi: *stále stejné chování lidí společné kultury* (žena, 30-44 let, VŠ), *určitá kultura žije stále stejným způsobem* (žena, 30-44 let, ÚS) a *stejně chování k etnic. skupinám* (muž, 30-44 let, ÚS).

Další skupinou odpovědí, vyčlenitelnou v tomto oddíle, jsou ty, v nichž se kromě zmíněného přídavného jména *stejný* nebo příslovce *stejně* objevilo podstatné jméno *skupina*. Těchto odpovědí bylo 11. Nacházíme mezi nimi odpovědi, v nichž je etnický stereotyp totéž co určité projevy chování (jednání), obecněji styl života či myšlení nějaké skupiny lidí: *stejně myšlení určité skupiny lidí* (muž, 30-44 let, SBM), *stále stejné chování nějaké skupiny lidí* (muž, 15-29 let, ÚS); *skupina lidí žijící stejným stylem života* (muž, 15-29 let, SBM), *skupina lidí, kteří dělají stejné věci* (muž, 15-29 let, ZŠ); *že nějaká skupina lidí dělá něco stejné* (žena, 30-44 let, VŠ); *určitá skupina lidí, která žije stejným způsobem* (žena, 30-44 let, ÚS); *stále stejný způsob chování určité spec. skupiny lidí* (žena, 30-44 let, VŠ); dále jednu odpověď, která zdůrazňuje absenci jakýchkoli změn: *v nějaké skupině občanů stejného etnického původu je vše stále stejné, nic se nemění* (žena, 60 a více let, ZŠ); dále odpovědi v níž je etnický stereotyp roven přímo jisté skupině lidí (nikoli nějakým projevům této skupiny): *skupina lidí stejného původu* (žena, 15-29 let, ÚS); *stejně skupiny* (muž, 30-44 let, SBM); a konečně odpověď, která příslovcem *historicky* zdůrazňuje dlouhodobost jistého procesu: *historicky stejný projev určité skupiny lidí* (žena, 30-44 let, ÚS).

K právě uvedeným odpovědím lze přiřadit ještě jednu trojici a jednu čtveřici odpovědí, které – zaznamenány týměž tazatelem ve stejném místě v rozmezí max. dvou dní - jsou opět

příkladem kolektivního vyplňování. V první trojici se opakovaně setkáváme s příslovcem: *furt* (poznamenejme, že se toto příslovce vyskytuje i v odpovědích na jiné otázky z dotazníku): *furt ta samá skupina lidí* (muž, 30-44 let, ÚS), *že je všechno furt stejné* (muž, 30-44 let, SBM), *stále stejná skupina lidí* (muž, 60 a více let, ÚS). Ve zmíněné čtveřici se vyskytly odpovědi: *stejná skupina lidí* (muž, 30-44 let, SBM), *skupina stejná* (muž, 15-29 let, ZŠ), *stejný způsob života* (žena, 30-44 let, VŠ), *stejný typ* (žena, 15-29 let, SBM).

V následující odpovědi respondent uvedl konkrétní příklady činností, které lze zřejmě považovat za projevy etnického stereotypu: *stále stejné jednání na úřadě*, *stejně odpovědi – opakování se*, *neustálé opakování pořadů* (muž, 30-44 let, VŠ). Tato odpověď patří v tomto oddíle k nejpodrobnějším, pozorujeme v ní projevy etnického (?) stereotypu skutečně různého druhu. V případě *jednání na úřadě* si lze představit komunikaci českých úředníků s cizinci nebo Romy, v případě *stejně odpovědi* můžeme jen litovat, že respondent nebyl ještě sdílnější a neuvedl, jaké typy otázek a odpovědí, resp. jaké typy komunikačních situací měl na mysli, konečně v případě *opakování pořadů* se jen můžeme dohadovat, zda je pro respondenta projevem etnického (?) stereotypu skutečně opakování jistých televizních či rozhlasových pořadů.

Další odpovědi, v nichž se opět vyskytuje zmiňované přídavné jméno, rozšiřují „repertoár stejného“, totiž ukazují, co dále ještě může být v souvislosti s etnickým stereotypem tímto přídavným jménem opatřeno. Také tyto odpovědi jsou často velmi stručné: *stejný vývoj obyvatelstva* (žena, 60 a více let, SBM), *stejní lidé* (žena, 60 a více let, ÚS), *stále stejní lidé* (muž, 45-59 let, ÚS), *stejně etnikum* (žena, ÚS, 30-44 let), *území obývané stejným druhem obyvatel* (muž, 45-59 let, SBM).

Jedna z odpovědí zněla opět velmi stručně *stejnost* (žena, 15-29 let, ZŠ); v odpovědi *to, že se problémy určitého etnika řeší stále stejně* (žena, 30-44 let, ÚS) respondentka patrně mimo jiné naznačuje, že s nějakým etnikem jsou spojeny nějaké problémy, které je nutno řešit.

Snad jisté osobní zaujetí otázkou naznačuje užití druhé osoby sg., v odpovědi *žiješ jedno a to samé* (žena, 30-44 let, SBM). Odpověď vypadá jakoby vytržená z nějakého dialogu. Jde snad o část dialogu mezi respondentkou a tazatelkou? V tom případě je však zarážející tykání. Spíše jde o zachycení jistých mluvních zvyklostí respondentky.

Nesnadno intepretovatelná je též odpověď *všichni jsou stejní v nápadu* (muž, 45-59 let, ÚS). Snad se oním nápadem myslí opět nějaký projev chování nějaké skupiny lidí?

Neobvyklý tvar zmíněného přídavného jména se vyskytl v odpovědi: *stejnave – opakování – nic nového* (muž, 15-29 let, ÚS).

Připojme v tomto oddíle ještě poznámku o 9 odpovědích, ve kterých se objevilo příslovce *dokola*. Tyto – velmi podobné – odpovědi zněly: *pořád to samé dokola* (muž, 60 a více let, VŠ), *něco pořád dokola* (muž, 15-29 let, SBM), *stále dokola to samé* (žena, 15-29 let, ZŠ), *něco, co je pořád dokola* (žena, 45-59 let, ÚS), *nevymyslí nic nového, pořád to samé dokola* (muž, 45-59 let, SBM), *stereotyp – dělání něčeho stále dokola, etnická – nějaká menšina lidí* (žena, 15-29 let, ZŠ). Trojice odpovědí *něco dokola – skupina nějaká* (žena, 45-59 let, SBM), *něco dokola – styl skupiny lidí?* (žena, 30-44 let, ZŠ), *něco dokola?* (muž, 15-29 let, ÚS) byla pořízena stejným tazatelem ve stejném místě v rozmezí tří dnů. Nápadné je např. opakované umístění otazníku.

II. 10 Opakované způsoby, pravidelně se opakující činnost...

Celkem v 62 odpovědích se vyskytl některý z výrazů: *opakování, opakovat se, opakující se, opakovaný*. V předchozím textu bylo v různých oddílech zmíněno 20 odpovědí, které rovněž zkoumané výrazy obsahovaly. V následujícím textu bude pozornost věnována zbývajícím 40 odpovědím, které jsou v řadě případů formulovány velmi obecně.

Podstatné jméno *opakování* se vyskytlo v odpovědích: *opakování* (2x), *o. něčeho* (2x), *nějaké o., skupinové o., stálé o., nejčastější o. situace; naučená věc, stálé o.; o. něčeho u lidí; o. činnosti (národní), kulturní o.; stereotyp – časté o., etnický – neví*. Přídavné jméno *opakovaný* se objevilo v odpovědích: *o. činnost určité skupiny lidí, o. způsoby, něco o.* (tyto dvě odpovědi byly zaznamenány ve stejném dni místě týměž tazatelem). Adjektivum *opakující se* se vyskytlo v odpovědích: *o. se ve skupině, pravidelně se o. činnost, stále se o. činnost ve společnosti, neustále se něco o., opakující se* (2x), *stále se o.* (2x), *o. se něco, něco opakujícího (se); o. se pokolení, druhově se o.; o. se minulost, něco o. se v určité skupině*. Sloveso *opakovat se* se objevilo v odpovědích: *co se stále o., něco, co se o.* (4x); *něco, co se stále/pořád o.; činnost, která se o. u vyhraněné skupiny osob, stále se něco o.; něco, co se pravidelně o. u nějaké skupiny; to, co se mezi lidmi o.* Odpovědi *něco, co se opakuje v nějakém národě a něco, co se opakuje ve skupině lidí* byly zaznamenány stejnou tazatelkou ve stejném místě v rozmezí dvou dnů.

Složení respondentů v této skupině odpovědí bylo následující: Celkový počet mužů činil 25, z toho 9 ve věku 15-29 let, 7 ve věku 30-44 let, 4 ve věku 45-59 let a 5 ve věku 60 a více let, z hlediska vzdělání: 11 se základním vzděláním, 7 se středním vzděláním bez maturity a 7 s úplným středním vzděláním s maturitou. Celkový počet žen činil 18 z toho 5 ve věku 15-29 let, 2 ve věku 30-44 let, 4 ve věku 45-59 let a 7 ve věku 60 a více let, z hlediska

vzdělání: 4 se základním vzděláním, 7 se středním vzděláním bez maturity, 5 s úplným středním vzděláním s maturitou a 2 s vysokoškolským vzděláním. + žena, 45-59 let, SBM

II. 11 Stálost, neměnnost, jednotvárnost, každodennost...

V následujících 32 odpovědích je nějak vyjádřena spojitost etnického stereotypu se zakonzervovaností, stálostí, neměnností, každodenností, rezistencí vůči změnám apod., přičemž tyto odpovědi jsou často velmi obecné, z některých jen stěží usuzujeme, co jimi vlastně respondenti mohli mít na mysli.

Na poněkud nižším stupni obecnosti je první skupina odpovědí, v níž se zpravidla odkazuje k nějaké blíže neurčené skupině lidí nebo menšině: *shodné chování, praktiky u určité skupiny lidí* (muž, 30-44 let, SBM), *shodné prvky určité skupiny lidí – chování, zvyky, kultura* (žena, 15-29 let, SBM) – jak vidíme, tyto dvě odpovědi, pořízené v rozmezí dvou dnů týměž tazatelem na stejném místě, jsou velmi podobné, pravděpodobně se tedy jedná o mnohokrát již zmíněné kolektivní vyplňování dotazníku -; *chová se jako ostatní příslušníci vrstvy lidí, do které patří* (muž, 60 a více let, VŠ), *ustálená situace o složení obyvatel* (muž, 60 a více let, VŠ), *něco už zavedeného pro skupinu lidí* (muž, 15-29 let, ZŠ), *stálost menšin* (žena, 15-29 let, SBM), *skupinové neměnné* (snad mělo být zaznamenáno příslovce *skupinově?*) (žena, 15-29 let, VŠ), *skupinová shodnost* (žena, 60 a více let, VŠ), *ustálený způsob jednání určité skupiny obyvatel* (žena, 60 a více let, VŠ), *stálá lidská skupina* (muž, 30-44 let, SBM), *skupinová neměnnost* (žena, 15-29 let, ÚS), *stabilní chování skupiny lidí* (muž, 45-59 let, ÚS), *menšina nechce měnit svůj způsob života* (muž, 30-44 let, SBM), *každodenní život skupiny obyvatel* (žena, 45-59 let, ÚS), *to co lidé dělají pořád* (muž, 60 a více let, SBM).

Druhá skupina zahrnuje odpovědi skutečně velmi obecné, u řady z nich se lze opravdu jen dohadovat, k čemu/komu, k jakému objektu či skupině objektů se vlastně uváděná charakteristika vztahuje: *„setrvání“ charakteristických znaků* (žena, 15-29 let, VŠ), *něco co se používá stále – beze změny* (žena, 45-59 let, SBM), *nic nového* (zaznamenáno dvakrát stejnou tazatelkou ve stejném místě v rozmezí tří dnů; žena, 45-59 let, ÚS a žena, 60 a více let, SBM), *nuda* (žena, 15-29 let, ZŠ), *všední* (muž, 15-29 let, ZŠ) – tyto dvě odpovědi byly zaznamenány stejným tazatelem v stejném místě v rozmezí pěti dnů -, *oblastní jednotvárnost* (muž, 15-29 let, ÚS), *kulturní monotónnost* (muž, 30-44 let, ÚS), *to nevím, snad že je něco co se nemění* (muž, 45-59 let, ZŠ), *chronická všednost* (muž, 45-59 let, SBM), *neví – stereotyp – jednotvárný* (žena, 60 a více let, ZŠ), *něco stálého neměnného* (žena, 60 a více let, ZŠ), *něco*

stálého, vžitého (muž, 30-44 let, SBM), *jednolitost* (muž, 15-29 let, VŠ), *jednotvárnost v jednání* (muž, 15-29 let, ZŠ), *strnulost ve vývoji* (muž, 30-44 let, SBM), *ustálené chování* (muž, 30-44 let, SBM), *stálý lidský přístup* (žena, 45-59 let, ÚS).

II. 12 Odpovědi různorodé: závist, neschopnost naslouchat...

V následujícím oddíle bude pozornost věnována 75 odpovědím ojedinělým, zřídka zařaditelným do nějaké početnější skupiny odpovědí, odpovědím často velmi různorodým.

Některé z nich jsou skutečně velmi stručné, jednoslovné: *konzervatismus* (muž, 45-59 let, ÚS), *lenost* (muž, 30-44 let, SBM), *průměrný* (muž, 30-44 let, VŠ), *uměle vytvořený problém* (muž, 30-44 let, VŠ), *nestálost* (žena, 60 a více let, ZŠ), *závist* (muž, 30-44 let, SBM), *gott* (žena, 15-29 let, ZŠ), *nesmysl* (muž, 45-59 let, ÚS), *zaostalost* (muž, 45-59 let, SBM), *likvidace* (žena, 30-45 let, ÚS), *xenofobie* (muž, 30-44 let, VŠ).

Další odpovědi zařadíme do skupiny víceslovných: *neschopnost naslouchat* (žena, 15-29 let, SBM), *podoba lidí* (muž, 30-44 let, ÚS), *smíšené manželství* (muž, 15-29 let, SBM) – zde se snad respondent domnívá, že stereotyp je totéž co partnerství dvou lidí různých národností –; *zřízení ve státní moci* (žena, 30-44 let, SBM), *skupinová podoba* (žena, 45-59 let, ÚS), *hromadná válka, čistky* (muž, 15-29 let, ZŠ), *vzpomínky na minulost* (žena, 45-59 let, SBM), *uzavřená entita* (+ přeškrtnuto *jehovisté*, muž, 30-44 let, SBM), *určitý typ v oblasti* (muž, 30-44 let, ÚS), *člověk z určité oblasti* (muž, 30-44 let, ÚS) – tyto dvě odpovědi byly zaznamenány ve stejném místě a dni touž tazatelkou –; *to co je přesně dáno* (žena, 30-44 let, ÚS), *něco dělané v dobré víře* (žena, 45-59 let, SBM), *protěžované z obav, za každou cenu* (žena, 45-59 let, ÚS), *něco co už je naučený a stále se používá* (žena, 30-44 let, SBM); poslední jmenovaná odpověď v sobě obsahuje moment předávání jistých znalostí učením, snad jde tedy o předávání těchto znalostí z generace na generaci.

Jak bylo naznačeno v úvodu tohoto oddílu, i ojedinělé odpovědi, právě zde probírané, je možné někdy – alespoň přibližně – ještě uskupit do různých kategorií. Nacházíme odpovědi, které nějak odkazují k minulosti: *minulá doba – přežitky* (žena, 30-44 let, ÚS), *něco co je zastaralé* (žena, 45-59 let, ÚS); dále odpovědi odkazující ke kultuře: *kulturně podmíněný* (žena, 45-59 let, SBM), *dodržování tradic* (žena, 30-44 let, SBM), *folklór* (žena, 30-44 let, SBM) – poslední jmenované dvě odpovědi byly získány stejnou tazatelkou ve stejném místě v rozmezí pěti dnů; *zachování kultury* (žena, 30-44 let, SBM), *naše kultura je málo obohacena jinými kulturami* (muž, 30-44 let, ÚS), *skupina lidí se svou kulturou* (muž, 60 a více let, SBM).

Do jedné skupiny snad můžeme zařadit i odpovědi následující, jimž je společné vyjádření nejistoty, obtíže s definováním zadaného slovního spojení, případně jakási definice kruhem, tedy užití výrazu *stereotyp* v odpovědi: *nějaký stereotyp* (muž, 30-44 let, SBM), *část stereotypních lidí* (muž, 15-29 let, ÚS), *něco typického* (muž, 60 a více let, SBM), *to snad nic není* (muž, 60 a více let, SBM), *nevhodné spojení* (žena, 30-44 let, ÚS) – zde je opravdu škoda, že není možné se respondentky zeptat, proč jí toto spojení slov připadá nevhodné, případně napadají-li jí nějaká slovní spojení vhodnější; *výraz znám, nedovedu užít v příkladu* (žena, 15-29 let, ZŠ), *odtažitý pojem* (žena, 45-59 let, VŠ), *stereotyp určité skupiny* (žena, 30-44 let, ÚS), *častý stereotyp* (muž, 30-44 let, ÚS), nacházíme i odpověď *je to blbost, stereotyp neexistuje* (muž, 15-29 let, SBM).

Dále se vyskytly odpovědi, v nichž se objevilo slovní spojení *určitá skupina lidí* (s několika málo obměnami): *pravidla určité společenské skupiny bez vývoje* (žena, 15-29 let, ÚS, k tomu viz příp. i II. 11), *vlastnost specifická pro určitou skupinu lidí* (muž, 15-29 let, ÚS), *určitá skupina lidí uprostřed většiny* (muž, 30-44 let, ÚS), *určitou skupinu lidí* (žena, 60 a více let, SBM), *vžité chování či jednání určité skupiny lidí* (muž, 60 a více let, ÚS), *stereotyp – chování určité skupiny lidí* (muž, 15-29 let, ÚS) – snad to znamená, že respondent nezná slovo *etnický?*, *chování určité skupiny lidí* (žena, 45-59 let, ÚS), *že chování určité skupiny lidí bývá jim vlastní* (žena, 45-59 let, ÚS), *specifické chování určité skupiny lidí* (muž, 60 a více let, SBM), *chování určité skupiny lidí* (muž, 15-29 let, ZŠ), *vyjádření názoru určité skupiny* (muž, 15-29 let, ZŠ); doplníme sem ještě také odpovědi: *skupinové ustálené společenství* (muž, 30-44 let, ÚS), *skupina obyvatel chovajícího se dle svého* (žena, 30-44 let, ZŠ), *jednání pár skupin lidí* (žena, 45-59 let, SBM), *skupina se stejným zaměřením* (muž, 15-29 let, SBM), *že jsou na určitém území jen lidé jedné skupiny a nepustí mezi sebe žádné menšiny* (žena, 30-44 let, ÚS).

Následující odpovědi uvádějí pojem etnického stereotypu do souvislosti s náboženstvím: *náboženství – něco se opakuje* (muž, 15-29 let, SBM), *obyvatelé stejné víry, území a společenského postavení* (žena, 30-44 let, ÚS), *to se snad používá v náboženství* (žena, 30-44 let, SBM).

Konečně se ještě vyskytly následující, v naprosté většině nesourodé, odpovědi: *něco z techniky* (muž, 30-44 let, ZŠ), v tomto případě se jedná o odpověď, která pojem etnického stereotypu nijak nespojuje s lidmi; *chovat se každý den inteligentně* (muž, 60 a více let, ZŠ), *jak žijeme* (žena, 45-59 let, SBM), *určitý druh lidí odlišující se od normální společnosti* (žena, 30-44 let, ZŠ), *je to typ lidí, kteří se zásadně odlišují od druhých lidí* (muž, 15-29 let, ÚS), právě jmenované dvě odpovědi byly zaznamenány ve stejném místě v rozmezí pěti dnů

stejným tazatelem; *kroje asi* (muž, 45-59 let, SBM); následují dvě odpovědi zaznamenané týmž tazatelem v rozmezí čtyř dnů ve stejném místě *něco podobného* (žena, 15-29 let, SBM); *něco souhrnného* (muž, 15-29 let, ZŠ), *menšina* (muž, 30-44 let, SBM), *třídění lidí podle toho, kde kdo žije* (muž, 60 a více let, ZŠ) – tato odpověď naznačuje patrně provázanost termínu etnický stereotyp s územím, tedy zřejmě respondentův názor, že na jistém území žije jisté etnikum a na jiném území zase jiné; *neschopnost přizpůsobit se životu většiny obyvatel* (žena, 45-59 let, ÚS), *např. Vánoce – ustálená věc: oslava, - způsob slavení* (žena, 30-44 let, ÚS) a odpověď *to nevím, asi jako když stereo, tak dvojí, tedy dvojí návrh* (žena, 15-29 let, ZŠ), v níž se – v celém průzkumu ojediněle – setkáváme s výkladem výrazu *stereo* ve významu něco dvojitého, dvojího.

III Závěry

Při analýze odpovědí na otázku *Řekněte, prosím, co si vybavíte pod pojmem etnický stereotyp?* byly jednotlivé odpovědi rozřazeny do několika oddílů. Opakovaně se stávalo, že jistá odpověď byla zařaditelná do dvou i více oddílů. Na tuto skutečnost je vždy v textu konkrétně poukázáno. Navržené oddíly nejsou samozřejmě nic jiného než pokusem o kategorizaci odpovědí. Jak je však všeobecně známo, hranice kategorií jsou často neostré, mají rozplývavé okraje, jednotlivé kategorie se většími či menšími částmi překrývají. Nejinak je tomu i s přiřazováním odpovědí do jednotlivých oddílů v tomto dotazníkovém průzkumu, některé odpovědi mohou být zároveň členy více kategorií, na což bylo v průběhu analýzy upozorňováno.

Při vyhodnocování odpovědí vyjádřila autorka na mnoha místech lítost, že není možné se respondentů zpětně dotázat, co vlastně svou odpovědí mysleli. Též v jazykovědném českém prostředí je díky J. V. Neustupnému známa jedna z introspekčních metod, metoda tzv. následného (follow-up) interview, která je založena právě na otázkách adresovaných respondentům o vědomých procesech, které probíhaly jako součást „výchozí promluvy“ (Neustupný, 1999). V případě tohoto dotazníkového průzkumu lze za onu „výchozí promluvu“ považovat odpověď zaznamenanou tazatelem. Je samozřejmě možné, že tazatel se po zaznamenání odpovědi ještě respondenta na něco přeptal (tedy proběhlo „Neustupného follow-up interview“), ale tato část komunikace pochopitelně v dotaznících již nijak zaznamenaná není.

Jak již bylo řečeno, otázka, na kterou respondenti prostřednictvím tazatelů odpovídali, patřila k otázkám otevřeným, tedy odpovědi na ni byly velmi různorodé. Předcházející

analýza se snažila jednak odpovědi zařadit do jistých skupin, kategorií, jednak byly vlastně všechny odpovědi postupně prezentovány a opatřeny komentářem.

Z analýzy vyplynulo, že dvouslovné pojmenování *etnický stereotyp* bylo pro třetinu respondentů termínem neznámým, nedokázali na danou otázku odpovědět. Tato odpověď se tak stala v rámci celého dotazníkového průzkumu odpovědí nejčastější.

Velká část respondentů (13 %) do své odpovědi začlenila výraz *národ*, *národní* nebo další výraz související (viz příp. výše). S trochou nadsázky se dá říci, že tímto výrazem respondenti „překládali“ adjektivum *etnický* ze zkoumaného pojmenování *etnický stereotyp*. (Obdobně se dá říci, že druhý z výrazů, *stereotyp*, „překládali“ pomocí výrazu *zvyk*.)

Ve velkém počtu odpovědí (v 10 % celkového počtu získaných odpovědí) se objevil výraz *zvyk* nebo některý z výrazů souvisejících (viz příp. výše). Můžeme tedy konstatovat, že tento výraz patří k výrazům s pojmenováním *etnický stereotyp* velmi často spojovaným. Velmi často jej respondenti spojovali s *nějakou skupinou lidí*, s *nějakým národem*.

Ve stejném počtu odpovědí (tedy také v 10 %) se vyskytl výraz *stejný* nebo některý výraz související (viz příp. výše). *Stejnost* je tedy další charakteristikou, kterou respondenti s pojmenováním *etnický stereotyp* často spojují.

Poměrně vysoké procento respondentů (7 %) uvedlo ve svých odpovědích nějakou spojitost s Romy, byla zmiňována odlišnost Romů, vyjmenovávány některé kategoriálně vázané predikáty, problémy soužití Romů s majoritou apod.

O něco nižší procento odpovědí (6 %) obsahovalo nějakou spojitost s jazykem; respondenti mluvili např. o neměnnosti, stejnosti, zakonzervovanosti jazyka jisté skupiny lidí. Je třeba zdůraznit, že respondenti mohli být při odpovídání na tuto otázku ovlivněni dalšími otázkami z dotazníku; všechny se totiž nějak týkaly užívání češtiny.

Další skupiny odpovědí již nebyly tolik početné, objevovaly se odpovědi, obsahující výraz *rasa* či některý z výrazů souvisejících (viz příp. výše), dále odpovědi, které v sobě obsahovaly výrazy *etnický* a *etnikum* a v nichž tak respondenti vlastně vysvětlovali jen jeden výraz ze zkoumaného dvouslovného pojmenování, odpovědi zmiňující v této souvislosti opakovanost, stálost a konečně poměrně vysoký počet odpovědí velmi různorodých, do nějaké větší skupiny nezařaditelných.

Seznam literatury k Příloze b

- Disman, M. 1993 Jak se vyrábí sociologická znalost. Karolinum. Praha
- Karhanová (Mrázková), K. 2004 „Nejde jen o formu, ale i o obsah“: Ideál dobrého řečníka v zrcadle průzkumu názorů české veřejnosti, in: Naše řeč 87/2, s. 76 – 92
- Neustupný, J. V. 1999 Následné (follow-up) interview, in: Slovo a slovesnost 60/1, s. 13-18
- Sokol, J. Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů, Vyšehrad, 1998

Příloha c - Doklady etnonyma Cikán/Cikáni ve frazeologických příručkách

- 1 F. L. Čelakovský: Mudrosloví národu slovanského ve příslovích
- 2 J. Zaorálek: Lidová rčení
- 3 Slovníky české frazeologie a idiomatiky
- 4 D. Bittnerová, F. Schindler: Česká přísloví. Soudobý stav konce 20. stol.
- 5 J. Bachmannová, V. Suksov: Jak se to řekne jinde. Česká přísloví a jejich jinojazyčné protějšky

1 F. L. Čelakovský: Mudrosloví národu slovanského ve příslovích

Kde Němkyně, tam faleš; kde cikánka, tam krádež (s. 567)

Cikána mýti (márná práce). – Černý jak cikán. č. a p. Czarny jak Cygan. – Po světě cikanovati. č. a p. Włoczy się by Cygan (jak żyd) po świecie. Cygański żywot prowadzić. – Ač jsme černí, nejsme přec cikáni. s. Ако смо и црни, нијесмо Цигани. Cikánské plémě. p. Cygański rod. K ničemu se nehodící.

Cikániti koho (podvesti, klamati). – Statek rozcikániti (promrhati). p. Cygańić, rozcygańić.

Zlý by z tebe byl cikán, neumíš hádati. č.

Přivykl psotě jako cikán šibenici. č.

Jde mu to jako cikánovi orba. p. Darzy mu się jak Cyganowi rola.

Cikán cikánem dokládá. Cikán děti vede za svědky. Máš, cikáne svědky? „Mám ženu a dítky.“ p. Cygan Cyganem się świadczy. Cygan dziećmi świadczy. – Masz, Cyganie, świadky? „Mam, żonę i dzieci.“ r. Слался Цыган на своих детей. m. Здався Цыган на свои дьти.

U cikána dvě kůže: jednou-li platí, vždy ještě jedna mu ostane. m. В Цыгана двѣ шкуры: одну оддасть, ще одна зостанется.

Cikán má tři duše: jedna se mnou, druhá s tebou, a třetí s ním. m. В Цыгана три души: одна зо мною, другая з тобою а третя з им. (s. 571-572)

Sním tě, ať se pěníš nebo nepěníš; neboť jsem dal za tě peníz. (Řekl cikán, když mu dali za peníze mýdlo místo sýra.)

Není to žert, pane Poznaňský: pro jednoho kobyliho syna dvanáct cikánův visí. p. Nie żart, panie Poznański: o jednego kobilego syna dwanaście cyganów wisi. (Tak cikánka pozůstala řekla, když nadmíněný pán polský celou bandu cikánův zvěšeti dal, protože mu bylo od nich hříbě ukradeno.) (s. 607)

2 J. Zaorálek: Lidová rčení

Cikán (u Zaorálka psáno s jedinou výjimkou vždy s malým počátečním písmenem): cikán ho ztratil z rozvory (neví, čím je; říká se o nemanželských dětech, které nevědí o svých rodičích), zlý by z něho byl cikán (neumí hádat, je upřímný, neumí lhát), říká bílému psu Cikán (je opilý), cikána mýti/umývat/omývat (marnou práci dělat, např. tvrdohlavce přemlouvat n. hlupáka přesvědčovat), cikána by opálil (je veliký lhář), přirovnání: černý jako cikán (silně černý), jako kdyby utekl z cikánského celtu (velmi špinavý), otrhaný jako cikán (nepěkně oblečený, v nuzných šatech), lže jako cikán (velmi lže), má hubu jako cikán (mluví velmi nezpůsobně), krade jako cikán (drze, hodně), nadraný jak cikán (silně opilý), hádá se, dušuje se jako starý cikán (vášnivě, horlivě), krade se jako cikán (tiše, opatrně se blíží), nahlídá jak cikán do božího hrobu (zvědavě se dívá), cpe se jak cikán do kostela (necpe se, raději by tam nešel), hulí jak cikán na mezi/pod mezi/za plotem/na příkopě (silně kouří), čerstvý jak cikán o hromnicích (velmi hbitý), má se k tomu jak cikán k cepu (neochotně, nemotorně), vláčí se po světě jak cikán (toulá se, nemá stálého bydliště), toulá se jako cikán, přešlapuje jak cikán (dychtivě čeká), rozumí tomu jak cikán pluhu (vůbec tomu nerozumí), je na všecko jak cikán na ocel (je zloděj, krade, velmi po tom dychtí), šlape si jak cikán v eretplách (sebevědomě, pyšně), šlape jak cikán do tarmaku/letí jak cikán do hospody/nohy mu jdou jak cikánovi (pospíchá), přivykl psotě jak cikán šibenici (úplně přivykl), je otužilý jak cikán (velmi otužilý), chop se toho jak cikán krádeže (horlivě), pochutnáš si na tom jak cikán na chciplém houseti (nepochutnáš si?), dá toho jak cikán pradeně (velmi málo), to je příjemné, jako když cikána kuchá (velmi nepříjemné), tiše jako cikán (velmi tiše), krade jako cikán.

Cikáně: to dítě je jako cikáně (velmi špinavé).

Cikánka: černá, osmahlá jako cikánka (silně osmahlá), má hubu jak cikánka (je hubatá), vyšlo mě to jak tej cigance do těch vánoc (vyšlo mi to přesně), prosí jak egyptská cikánka (horlivě), špinavá jako Cikánka.

cikánský: byl bit jako cikánský valach (velmi bit), dal koňům cikánského ovsa (nabil někomu), utekl z cikánského celtu (je to darebák, zloděj), vyprovodit cikánským firponem (vyhnat).

3 Slovník české frazeologie a idiomatiky

Slovník české frazeologie a idiomatiky – přirovnání (1983):⁸⁴

být (černý/snědý)/vypadat jako cikán/cikánka (člověk vnějškem, zvl. vlasy, pletí, očima: 1. mít sytě tmavé černé vlasy a oči 2. mít snědou n. opálenou pleť, kůži zvl. v obličeji)

anglicky: look like a dago

německy: aussehen wie ein Zigeuner, !Haare wie ein Zigeuner haben, !braungebrant wie ein Neger sein

rusky: (быть) чёрный как негр/как цыган, у него волосы чёрные как вороново крыло

(s. 61)

(být) špinavý jako cikán (člověk na těle, popř. na oděvu, momentálně nebo někdy i obvykle:

být celý hodně špinavý, mít umazané šaty)

anglicky: be dirty filthy as a pig, !be (looking) grubby

německy: schmutzig/schmuddelig wie ein Zigeuner sein, dreckig wie ein Schwein/eine Sau

francouzsky: être sale c. un petit cochon

rusky: он (вечно) грязный как свинья

(s. 61)

chodit/být otrhaný jako cikán (muž obvykle v kontrastu k jiným: oblékat se velmi nedbale, neúplně, obvykle i špinavě; být oblečený nepořádně, ve starých nebo otrhaných šatech)

anglicky: go around like a tramp; be like sth the wind blew

německy: wie ein Vogelscheuche/ein Landstreicher/ein Zigeuner herumlaufen

rusky: оборванный как бродняга/как цыган

(s. 62)

kouřit/hulit jako cikán (silný kuřák, někdy bezohledný k druhým: kouřit téměř nepřetržitě a ve velkém množství)

anglicky: smoke like a chimney/a train

německy: rauchen wie ein Schlot/Schornstein

---

⁸⁴ Pokud je u cizojazyčné varianty vykřičník (!), jedná se o překladový ekvivalent jiné obecné frazeologické struktury.

francouzsky: fumer c. une cheminée/un pompier/un sapeur

rusky: ДЫМИТЬ КАК ПАРОВОЗ

(s. 62)

krást jako cikán (dospělý i dítě: být zcela a bezstarostně nepoctivý; opakovaně, často spontánně a bez potřeby krást všechno a všude, co kde lze; hodně a velmi často krást, zvl. věci nehlídané a být tím nebezpečný)

anglicky: steal/thieve like a magpie; !be light-fingered

německy: !eine diebische Elster sein, stehlen wie ein Zigeuner

rusky: брать всё что плохо лежит

(s. 62)

lhát jako cikán (člověk zvykově: hodně lhát. lhát téměř v každé situaci, kdy je to třeba; lhát s určitou samozřejmostí a bez váhání n. nejistoty)

anglicky: !lie till one's blue in the face, !lie one's way out of anything

německy: lügen wie gedruckt/die Bildzeitung

francouzsky: mentir c. un arracheur de dents

rusky: !соврёт и глазом не моргнёт, !соврёт недорогого возьмёт

(s. 62)

je/vypadá to (tu) jako u cikánů (je tu velký nepořádek) (s. 62)

být umouněný jako cikáně (dítě: být špinavý) (s. 62)

být černý/snědý jako cikánka – viz *být černý/snědý jako cikán* (s. 62)

hádat jako cikánka (člověk z neznalosti, zvl. v odpověď na otázky u zkoušky ap.: bezostyšně a často i pohotově si vymýšlet odpovědi, řešení, sebejistě a nesolidně, naslepo něco tvrdit, předpovídat ap.)

anglicky: !make wild guesses, !spin some yarn, !take a shot/shots in the dark

rusky: !гадать на кофейной гуще

(s. 62)

mít hubu jako cikánka (žena momentálně v útočné n. obranné a rozhořčené reakci, nebo zvykově a v podstatě bezdůvodně: reagovat prudce, křikem a poněkud hrubě; mluvit agresivně a často hádavě)

anglicky: swear etc like a fishwife, !be a foul-mouthed cow

německy: !eine grosse Klappe haben, !eine Revolverschnauze haben

francouzsky: !avoir la langue bien pendue

rusky: !у неё язык хорошо подвешен

(s. 62)

Slovník české frazeologie a idiomatiky - výrazy neslovesné (1988):

cikánský lágr (místnost, prostředí, kde je velký nepořádek a zpravidla též rušno způsobené přítomností více lidí ap.)

anglicky: pig-sty; Augean stables

německy: Zigeunerlager

francouzsky: un campement de bohémiens

rusky: цыганский табор

(s. 158)

cikánský život (způsob lidské existence, žití, spojený s častým měněním místa pobytu, působení, s častým stěhováním, dojížděním za povinnostmi ap.; zpravidla nepříjemně pocíťovaný nebo jinými nepříznivě hodnocený, podle pův. kočovného života Cikánů)

anglicky: ! (lead) a nomadic existence; ! (live) like Gypsies

německy: Zigeunerleben

francouzsky: ! (mener) une vie de bohème

rusky: ! жить как цигане

(s. 409)

Slovník české frazeologie a idiomatiky – výraz slovesné (1994)

mít cikánskou krev (člověk v životě, zvláště v kontrastu k usedlému prostředí, stálému bydlišti apod.; mít sklony k tuláctví; rád se toulá) (s. 356)

4 D. Bittnerová, F. Schindler: Česká přísloví. Soudobý stav konce 20. stol.

Cikán: Každý cikán hádá podle své planety. Každý cikán chválí svého koně. Cikánovy (kovářovy) děti nebojí se jisker. I cikán cikánata miluje. Chudobný člověk, hotový cikán. Ač jsme černí, nejsme cikáni. Cikán a Polák, jedna baba. Cikána mýti marná práce. Cikán děti vede za svědky. Dobře zná cikán, že jsou lepší dvě léta než jedna zima.

Cikáně: I cikáně své matce vzácné. I cikán cikánata miluje.

Polák: Cikán a Polák, jedna baba.

5 J. Bachmannová, V. Suksov: Jak se to řekne jinde. Česká přísloví a jejich jinojazyčné protějšky

česky: Kdo má co od přirození, těžce se to při něm mění.

S čím kdo vyrostl, to mu i přirostlo.

Kavka, by se na sněhu válela, nezbělí.

Mouřenínu mýdlo nepomůže.

Mouřenín nezbělí.

Cikána mýti – marná práce.

Čert zůstane vždycky čertem.

Smaž hada, jak chceš, nebude z něho úhoř.

německy: Auf einem Eselkopf sind Laugen umsonst.

Beim Raben hilft kein Bad.

Der Zwerg bleibt stets ein Zwerg, und stünd' er auf dem höchsten Berg.

Bauer bleibt Bauer.

anglicky: He that washes an ass's head, loses both his soap and his labour.

A crow is never the whiter for washing herself often.

francouzsky: A laver la tête d'un âne, l'on n'y perd que la lessive.

A blanchir la tête d'un nègre on perd la lessive.

A Laver la d'un Nègre – d'un More – on perd sa lessive.

Ce que nature a donné nul ne le peut ôter.

latinsky: Quod natura negat, reddere nemo potest.

Aegre reprehendas, quod sinis consuescere.

rusky: Чёрного кобела (кота) не отмоешь добела

bulharsky: Мий магаре със сапун, да загубиш и сапуна и труда.

Черният бял не става. (s. 33)

česky: Kdo komu miloučký, i nemyt hezoučký.

Každému své i nemyté bílo.

I cikáně své matce vzácné (milé).

německy: Der Bärin scheinen ihre Jungen schön.

Es ist keine Eule, die nicht schwüre, sie hätte die schönsten Jungen.

anglicky: The owl thinks her own young fairest.

There is only one pretty child and every mothet has it.

francouzsky: Chacun trouve beaux ceux qu'il aime.

latinsky: Noctuae pullus suus pulcherrimus.

rusky: Всякому своё и немыто бело.

Своё дитя и горбато мило.

Дитя хоть и криво, да отцу, матери мило.

bulharsky: Жабата на жабчето си „хубче“ му казва.

Майката обича и келяв син. (s. 45)

česky: Každý kupec své zboží chválí.

Můj krám jest nejpěknější.

Každý cikán chválí svého koně.

německy: Jeder Kaufmann lobt seine Ware.

Jeder Krämer lobt seinen Kram.

Jede Mutter lobt ihre Butter.

anglicky: Every pedlar praises his needles.

Every coom praises his own broth.

francouzsky: Chaque mercier prise ses aiguilles et son panier.

Chacun prise sa beauté se mire.

latinsky: Laudat venales qui vult extrudere merces.

Quod fecit, quisque tuetur opus.

rusky: Всяк купец свой товар хвалит.

Всякий цыган свою кобылу хвалит.

bulharsky: Всеки мечкар свойта мечка хвали.

Всяка циганка своите вретена хвали. (s. 158-159)

Seznam literatury k Příloze c

Bachmannová, J., Suksov, V. 2007 Jak se to řekne jinde. Česká přísloví a jejich jinojazyčné protějšky. Universum. Praha

Bittnerová, D., Schindler, F. 1997 Česká přísloví. Soudobý stav konce 20. stol. Karolinum. Praha

Čelakovský, F. L. 2000, Mudrosloví národu slovanského ve příslovích, Lika klub. Praha

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání 1983, Academia. Praha

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy neslovesné, 1988, Academia. Praha

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné 1994, Academia. Praha

Zaorálek, J. 2000, reprint z r. 1947, Lidová rčení, Academia. Praha

---